

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**ÇEVİRİNİN KÜLTÜR TRANSFERİNDEKİ ROLÜ
(FRIEDRICH RÜCKERT-CEMİL MERİÇ
ÖRNEĞİNDE)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Halil İrfan MERCAN

Enstitü Anabilim Dalı : Mütercim-Tercümanlık

Tez Danışmanı : Prof. Dr. İlyas ÖZTÜRK

Eylül 2006

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**ÇEVİRİNİN KÜLTÜR TRANSFERİNDEKİ ROLÜ
(FRIEDRICH RÜCKERT-CEMİL MERİÇ
ÖRNEĞİNDE)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Halil İrfan MERCAN

Enstitü Anabilim Dalı : Mütercim-Tercümanlık

Bu tez 20.09.2006 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliğiyle kabul edilmiştir

Jüri Başkanı

Jüri Üyesi

Jüri Üyesi

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Halil İrfan Mercan

29 Mayıs 2006

ÖNSÖZ

Kültürlerarası aktarım ve çevirinin bu aktarıma olan konumu gözlemlenerek hazırlanan bu Çeviribilim çalışması, farklı uygarlıkların çeviri yoluyla etkileşime girebildiğini konu etmesi dolayısıyla değerli hocalarımızın bu çalışmayı desteklemelerine yol açmıştır.

Bu tezin hazırlanmasında emeği geçen danışman hocam Prof. Dr. İlyas Öztürk'e, Doç. Dr. Binnaz Baytekin'e, Yrd. Doç. Dr. Muharrem Tosun'a, Yrd. Doç. Dr. Recep Akay'a, tezi aynı dönemde bitiren mesai arkadaşım Arş. Gör. Filiz Şan'a ve çok değerli eşim Dr. Arzu Mercan'a teşekkürlerimi sunarım.

Halil İrfan Mercan

29 Mayıs 2006

İÇİNDEKİLER

ŞEKİL LİSTESİ.....	ii
ÖZET.....	iii
SUMMARY.....	iv
ZUSAMMENFASSUNG.....	v
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM 1: KÜLTÜR TRANSFERİNDE ÖTEKİ OLAN KÜLTÜR	
1.1 Kültür Transferinde Hint Kültürünün Yeri	8
1.2. Hint Kültürünün Cemil Meriç Örneğiyle Algılanışı.....	11
1.2.1. Cemil Meriç'in Yaşamı ve Yapıtlarına olan Etkisi.....	13
1.2.2. Yapıtlarına Yansayan Özgün Felsefesi ve Çok Kültürlülük.....	19
1.2. Cemil Meriç'e göre Doğu ve Batı.....	24
1.2.1. Kültür Transferi Bağlamında Meriç'in Hint Kültüründen Etkileşimi	25
BÖLÜM 2: KÜLTÜRLER ARASI ETKİLEŞİMDE DOĞUNUN YERİ	
2.1 Doğu Kültürünün Avrupa'ya Katkısı	28
2.2 Hint Kültürü ve Batı Kültürü.....	33
2.2.1. Alman Kültürüyle Hint Kültürünün Etkileşimi.....	35
2.3. Kültür Eleştirisi Bağlamında Avrupa Kültürü	49
BÖLÜM 3: ALMAN EDEBİYATÇILARININ DOĞU ÇALIŞMALARI	
3.1. Alman Romantisizmin Dünya Görüşü.....	57
3.1.1. Alman Romantiklerinin Eğilimleri ve “Poesie” Kavramı.....	74
3.2. Alman Romantiklerinin Doğu Dilleri ve Edebiyatı'na olan İlgileri.....	79
BÖLÜM 4: ÇEVİRİNİN KÜLTÜR TRANSFERİNDEKİ DURUMU	
4.1 Friedrich Rückert'in Yaşamı ve Yapıtları.....	85
4.1.1. Friedrich Rückert'in Alman Edebiyatı'ndaki Yeri.....	98
4.1.1.1 Rückert'in Doğu Edebiyatı ile İlgili Yapıtları.....	108
4.2 Kültür Transferinde Çevirmenin Konumu.....	124
4.2.1 Çevirmen olarak Friedrich Rückert.....	132
4.3 F.Rückert ve C.Meriç'in Kültür Transferindeki Rollerini.....	140
SONUÇ.....	150
KAYNAKLAR.....	156
ÖZGEÇMİŞ.....	162

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Cemil Meriç'in "Bir Dünyanın Eşiğinde" kitabının ön kapağı.....	32
Şekil 2: Friedrich Schlegel'in Hint Dili ve Edebiyatı ile Hint Bilgeliği konusundaki çalışmalarının el yazısıyla olan örneği.....	73
Şekil 3: Friedrich Rückert'in "Sakuntala" adlı kitabının ön kapağı.....	78
Şekil 4: Friedrich Rückert'in "Liebesfrühling" adlı kitabının ön kapağı.....	84
Şekil 5: Friedrich Rückert'in Portresi.....	123
Şekil 6: Hernan Cortes ile Malinche'in resmi (Meksika'nın Fethi).....	128

Tezin Başlığı: “Çevirinin Kültür Transferindeki Rolü (F.Rückert ve C.Meriç örneğinde)	
Tezin Yazarı: Halil İrfan Mercan	Danışman: Prof. Dr. İlyas Öztürk
Kabul Tarihi: 20.09.2006	Sayfa Sayısı: V(ön kısım) + 156 (ana kısım) + 6
Anabilim Dalı: Mütercim-Tercümanlık	Bilim Dalı: Almanca Müt.-Tercümanlık
<p>Bu çalışmada farklı kültürler arasında bir aktarım aracı olarak çeviri konu edilmiştir. Ancak bu bağlamda çevirinin tek ve en gerçekçi aktarım olduğundan söz edilmemiştir. Daha çok, öteki olan bir kültürün yapıtı, bir başka ve bu anlamda kendi kültürünün oluşması için olan ilgiden söz edilmiştir.</p> <p>Bu bağlamda, Alman Romantisizmi dönemi ele alınmıştır. Bu edebi akımın oluşma süreci ve tarihsel arka planı bu çalışmada ortaya konulmaya çalışılmış ve gelişen o dönemin oluşumunda Alman toplumunun kendi kültür merkezini diğer Avrupa ülkelerinden farklılaştırma eğilimine dikkat çekilmiştir.</p> <p>Böylece neden Hint Edebiyatına ilgi duydukları anlatılmıştır. Çalışmaya örnek oluşturması için Alman Romantik Edebiyatçılarından Friedrich Rückert konu edilmiştir. Bunun yanında Alman Romantisizmin kuramcılarında olan bazı önemli edebiyatçılara da yer verilmiştir.</p> <p>Alman Romantiklerinin çalışmalarının kültür etkinliği olduğundan söz edilmiştir. Yapılan bu etkinliğin ancak bir çeviri bağlamında olduğu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Böylece çevirinin içeriği de bir sorunsallık olarak sunulmuştur. Ayrıca kültür kavramını ortaya koyan Avrupalı düşünce sisteminin dünyayı ayrıştırılabildiği konu edilmiştir. Alman Edebiyatçılarının Romantizm akımının doğrultusunda, Doğu ve Batı ayrımındaki kültürleri bir bütünlük içerisinde toplama uğraşları konu edilmiştir. Bu uğraşının bir anlamda kültür kavramını aşabilen bütünleştiricilik olduğundan da söz edilmekte, aynı zamanda kültürler arası etkileşim olarak da ele alınmaktadır. Söz konusu kültür çalışmasının sorunsalı dile getirilmeye çalışılmıştır.</p> <p>Hint Edebiyatıyla ilgilenen ve Alman Romantiklerini iyi tanıyan bir edebiyatçı olması dolayısıyla, Cemil Meriç de bu çalışmanın içerisinde yer almaktadır. Alman Edebiyatını zenginleştirmek amacıyla, kendi dillerine dilbilimsel yapıda benzer olan, Hint ve Fars dilleri ve onların edebiyatlarından çeviriler yapmış olmaları ve bundan dolayı kültür etkileşimlerinin olması için iletişimde dil kullanıldığı gibi, kültür transferinin de çeviriyle olduğu bu çalışmada ortaya konulmaya çalışılmıştır.</p>	
Anahtar Kelimeler: Kültür Transferi, Çeviri, Romantik Dönemi Alman Edebiyatı, Nazım, Kültür Etkileşimi, Çeviribilim	

Title of the Thesis: “The Role of the Translation during the Culture Transmission — by Friedrich Rückert and Cemil Meriç”	
Author: Inst. Halil İrfan Mercan	Supervisor: Prof. Dr. İlyas Öztürk
Date: 20.09.2006	Number of pages: V + 156 (main body)
Department: Interpretation and Translation Subfield: German Interpr. and Translation	
<p>The purpose of this work is to show the translation as means for communication of the cultures. One can state however from the fact not definitely that the translation, only and even a pure transmission means are. One can present more of the fact that a translation of a Materialien of the other culture, for an own culture determining interest, when an adding means can be. Thus I have tried, which German romantic, because of their interest to eastern cultures and because of cultural inclinations to present as the translators that did not want to translate the sanskritische texts from the Indian range to the original familiarly. Separate more an attempt intended, that did want to, on the basis another literature, their own style and sound, both with western motives deliberated own new literature to thus bring. That was the work whose background it for it brought so a tendency to lead. Because when I examined the tendencies of other European peoples, it came out that none except the German philosophers and writers, who examined Indian or eastern languages and their literatures not in this connection. Also Cemil Meriç maintains. So after the Turkish philosopher and writer Cemil Meriç. Because Meriç decided to examine the Indian literature and to wake up over it the attention in the Turkish literature. On the other hand Meriç tries the culture term than: "Culture is a word that the thought poverty of the west documents: not understandably to define darkly and dishonestly." Because in this connection the speech cannot be from a culture transfer, although one can bring the cultures however on the basis a translation to communication. Thus I came to the judgement that the translation for a merged form of a literary one and a culture term can be and from a translator writer to demonstrate is possible. As writers and as translators of busy workers of the literature the mediator for a real noticeable, tolerant and a more humanere is simultaneous lives together the different cultures. It leads intended to effective culture agreement that probably to the previous understood of a common can lead. The translation with a synthetic intention lies in this connection as a means for a completeness of many different cultures. Of this exit I have from the German romantics, because he could control this fusion of the languages so particularly Friedrich Rueckert as work intended and tries it on the basis this thesis to present. Also I have to present some remarkable other writers tried briefly, in order to show that it on the basis its attention to the Indogermanistik, culture transmission methods to have successfully accomplished. In addition also because of their romantic world view and poetry efforts to show could that into two polar ones introduced world does not have to exist always. They merged the differences in a unit in the poetry. Also I have connection maintained whose that German philosophy can show their conditions approximately a French and because of their language family against latin. It that the Germanistik not of like with the other members of latin languages was that they look for their ancestors not with that Antique ones or at the Renaissance separate more far outside from the European. In in the middle Europe as differently to be you can also to a special character led. I have try the attitude of German philosophy remarkable to make; because it, in which they go romantically to the thing, which let importance show. My work is more that, which sees the translation as a romantic behaviour for a culture communication and a culture transmission.</p>	
Keywords: Culture transmission, Culture effect, The Romance German literature, Indogermanistik, Orientalism, Translation	

Titel der These: "Die Rolle der Übersetzung beim Kulturtransfer — bei F. Rückert und C. Meriç"	
Autor: Lkt. Halil İrfan Mercan	Tutor: Prof. Dr. İlyas Öztürk
Datum: 20.09.2006	Zahl der Seiten: V + 156 (Hauptteil)
Abteilung: Deutsche Übersetzung und Dolmetschen	
<p>Der Zweck dieser Arbeit ist, die Übersetzung als Mittel für Verständigung der Kulturen zu zeigen. Man kann aber daraus nicht definitiv feststellen, dass die Übersetzung, einziges und selbst ein reines Übertragungsmittel ist. Man kann mehr davon vorstellen, dass eine Übersetzung eines Materials von der anderen Kultur, für eine eigene Kultur bestimmendes Interesse, als ein hinzuzufügendes Mittel sein kann. So habe ich versucht, die Deutschen Romantiker, wegen ihrer Interesse an Östliche Kulturen und wegen der kulturelle Neigungen, als die Übersetzer vorzustellen, die die sanskritische Texten aus dem indischen Bereich nicht zum originellen vertraut übersetzen wollten, sondern mehr ein Versuch beabsichtigten, anhand einer anderer Literatur, einen eigenen Stil und Klang, somit sowohl mit westlichen Motiven besonnene eigene neue Literatur zustande bringen wollten. Das war die Arbeit wessen Hintergrund es dafür brachte so eine Tendenz zu führen. Denn als ich die Tendenzen anderer europäischen Völker untersuchte, kam es heraus, dass keiner außer die Deutschen Philosophen und Schriftsteller, die indische oder orientalische Sprachen und ihrer Literaturen nicht in diesem Zusammenhang untersucht haben. Das behauptet auch Cemil Meriç. So nach dem türkischen Philosoph und Schriftsteller Cemil Meriç. Denn Meriç hat sich entschlossen, die indische Literatur zu untersuchen und darüber die Aufmerksamkeit in der Türkischen Literatur aufzuwecken. Andererseits versucht Meriç den Kulturbegriff als: „Kultur ist ein Wort, dass die Gedankenarmut des Westens dokumentiert: nicht fassbar, dunkel und unehrlich“ zu definieren. Denn in diesem Zusammenhang kann von einem Kulturtransfer nicht die Rede sein, obwohl man aber anhand einer Übersetzung die Kulturen zu Verständigung bringen kann. So kam ich zum Urteil, dass die Übersetzung für eine verschmolzene Form eines Literarischen und eines Kulturbegriffes sein kann und von einem Übersetzer-Schriftsteller vorzuführen möglich ist. Der als Schriftsteller und gleichzeitig als Übersetzer beschäftigter Arbeiter der Literatur ist der Vermittler für eine wirkliche spürbare, tolerante und humanere zusammenleben der verschiedenen Kulturen. Er führt beabsichtigt zur einer wirksame Kultureinigung, dass wohl auch zu den Urbegriff eines gemeinsamen führen kann. Die Übersetzung in einer synthetischen Absicht liegt in diesem Zusammenhang als ein Mittel für eine Vollständigkeit von vielen verschiedenen Kulturen. Vom diesen Ausgang habe ich von den Deutschen Romantikern, weil er diese Verschmelzung der Sprachen so besonders beherrschen konnte Friedrich Rückert als Arbeit vorgesehen und versucht ihm anhand diese These vorzustellen. Auch einige bemerkenswerte andere Schriftsteller habe ich versucht kurz vorzustellen, um zu zeigen, dass sie anhand ihrer Aufmerksamkeit an die Indogermanistik, eine Kulturübertragungsverfahren erfolgreich durchgeführt haben. Dazu auch wegen ihrer Romantische Weltanschauung und Poesie Bemühungen zeigen konnten, dass in zwei Polare vorgestellte Welt nicht immer existieren muss. Sie haben in der Poesie die Differenzen in einer Einheit verschmolzen. Auch dessen Zusammenhang habe ich behauptet, dass die Deutsche Philosophie ihren Stand gegen einer Französischen und wegen ihrer Sprachfamilie gegen den Lateinischen es zu zeigen kann, dass die Germanistik nicht vom den beeinflusst ist wie die bei den anderen Angehörigen der lateinischen Sprachen war, dass sie ihre Vorfahren nicht bei der Antike oder bei der Renaissance suchen sondern mehr weit hinaus aus dem europäischen. Das in Mitten Europa als anders sein kann hat ihr auch zu einem besonderen Charakter geführt. Ich habe versucht die Haltung der Deutschen Philosophie bemerkenswert zu machen; weil sie selber, in dem sie romantisch zur Sache gehen, die Wichtigkeit zeigen lassen. Meine Arbeit ist mehr das, das die Übersetzung als ein romantisches Benehmen für eine Kulturverständigung und Kulturübertragung sieht.</p>	
Schlüsselwörter: Kultur Übertragung, Kultur Auswirkungen, Deutsche Romantiker, Indologie, Orientalismus, Translation	

GİRİŞ

Bu çalışmayla birlikte, çevirinin kültür aktarımındaki işlevi ortaya konulması amaçlandığında, kültür etkileşimlerinde çevirinin yeri belirlenmeye çalışılmıştır. Bununla birlikte çevirinin hangi türlerinin bir kültür transferi gerçekleştirebileceği önemi artmıştır. Ayrıca farklı kültürlerin birbiriyle olan etkileşimlerinin örneklendirilmesi gerekmiştir. Bu nedenle farklı kültürlerin etkileşimini katkıda bulunan ve kültür aktarımcılığı yapan iki edebiyatçıdan Friedrich Rückert ve Cemil Meriç bu çalışmada yer almıştır. Onların yapıtlarında gözlemlenen Kültür Aktarımcı özellikleri çalışmanın içeriğini oluşturmaktadır.

Çalışmanın Konusu

Çevirinin Kültür Transferindeki Rolü'dür. Bu konu Friedrich Rückert ve Cemil Meriç'in edebi yapıtlarının özellikleriyle işlenmektedir.

Çalışmanın Önemi

Kültürler arası etkileşimin gereğini ortaya koymaktır. Böyle bir etkileşimin çeviri yoluyla olduğunu göstermektir.

Çalışmanın Amacı

Farklı kültürlerin çeviri yoluyla etkileşime girdiğini ortaya koymaktır. Bu bağlamda tarih sürecinde gerçekleşen çevirilerin etkisinin önemi vurgulanmaktadır.

Çalışmanın Yöntemi

Çevirinin, kültür transferindeki işlevi bu çalışmada ele alınmıştır. Çevirinin hangi biçiminin kültür transferi gerçekleştirebileceği gösterilmeye çalışılmaktadır. Fakat hem çeviri uçsuz bucaksız bir yere oturtulamayan bir anlam bütünlüğüdür, hem de kültür kavramı öyledir. Ele alınması zor olan bu kavramların önemi ve aralarındaki vazgeçilmez birliktelikleri bu çalışmada ortaya konulmaya çalışılmaktadır.

Çevirinin varlığı, farklı kültürlerin kaynaşmasına olanak sağlamaktadır. Farklı kültürlerin birbirine olan etkileşimi tarihsel süreç içerisinde çeviri ile olmuştur. Farklı

dil ve edebiyatların etkileşimiyle oluşan Dünya Edebiyatı da yine çeviri yoluyla gelişmektedir.

Bu çalışmanın içerisinde yer alan Alman Şair ve Çevirmen Friedrich Rückert birçok dil öğrenmiştir. Öğrendiği dillerin edebi yapıtları üzerinde çalışmıştır.

Bu çalışmada, O'nun Alman Edebiyatındaki yeri gösterilmeye çalışılmaktadır. Alman Edebiyatının içinde oluşan Dünya Edebiyatı motifleri birçok Alman Edebiyatçısının emeğiyle yerleşmiştir. Friedrich Rückert de böyle bir çalışmayla Alman Edebiyatının gelişimine katkıda bulunmuştur. O'nun farklı şairlik yetisi ve çok dil bilen bir çevirmen olması dolayısıyla Alman Dili ve Edebiyatı zenginleşmiştir. Bu konu ileriki bölümlerde "Bir Çevirmen Olarak Friedrich Rückert" başlığında irdelenmiştir.

Bu bölümde Friedrich Rückert'in bir Dünya Edebiyatçısı olduğu kadar Alman Dili ve Edebiyatının gelişimi için çalışan bir edebiyatçı olduğundan da söz edilmektedir. Rückert, sadece Dünya Edebiyatı örneklerini Almancaya çeviren bir çevirmen değil, Dünya Edebiyatı örneklerindeki konu içeriğinin ve yapıttaki biçimin de çevirmenidir. Böylelikle O'nun yapıtları, Dünya Edebiyatı örneklerinin özgün yapısından yararlanan, ancak kendi özgünlüğünü içinde barındıran birer çeviri örnekleridir. Rückert, bu sözü edilen çeviri örneklerini edebi yapıtı olarak ele almasıyla, özgün yapıttan yararlanan ve yeniden üretimli yapıt sunan bir Edebiyat Çevirmeni olarak tanımlanmaktadır. Aynı zamanda Rückert, çeviri yoluyla, özgün yapıtın yeniden üretiminde Alman Dilini farklı kullanarak, Alman Dili ve Edebiyatına da zenginlik katmıştır.

Bu bağlamda oluşan edebi zenginliklerin, çevirinin kültür transferi etkisinden doğduğu düşünülmektedir. Farklı kültürlerin çeviri yoluyla etkileşiminden söz edilmektedir. Ancak buradaki çeviri, sadece dil temelinde olan bir etkinlik değildir. Çevirinin kültür transferindeki etkisi ortaya konulmaktadır. Ama bunun için kültür kavramının oluşumu ve kültürlerin farklılaşması kısaca ele alınmaktadır.

Farklılaşan kültürlerin kaynaşmasında ise çevirinin de etkisi vardır. Kültür kavramının niçin oluşturulduğu sorunsalına eğilim gösterildiğinde, bir dünyanın ve onun düşünürlerinin kendi zihinlerinde oluşturdukları bölünmenin gereği olarak ortaya çıktığı düşünülmektedir.

Kültür kavramını kullanarak oluşturulan bu bölünmenin ardında, kendini tanımlamak için ötekini yabancılaştırma uğraşısı görülmektedir. Sonuçta birbirinden yabancılaşan bir dünyaya rastlanılmaktadır. Yabancılaşmayı oluşturan oluşumun ötesinde kalan farklı olanlar bu bölünmenin etkisini ancak bölünmeyi oluşturan oluşumun kendisiyle bilinçli olarak karşılaşmasıyla fark etmişlerdir. Yoksa bölünmüşlüğün varsayıışı bütün dünya için geçerli değildir. Bu bağlamda Doğu Uygarlıkları, dünyanın Doğu ve Batı olarak ayrımını ancak Batılıdan öğrenmektedir.

Avrupa'daki Uygarlıkta oluşturulan ve gelişen “Morgenland-Abendland”, (Sabahın Ülkesi ve Akşamın Ülkesi), “Okzident und Orient”, (Doğu-Batı) gibi kavramlar bölünmüşlüğün izlerini dünya tarihinde belirginleştirmiştir. Bu zihinlerden yaşama aktarılan bölünmeyi aşabilmek sonuçta ötekini tanıma eğilimiyle başlamıştır.

Avrupa Tarihinde bir dönem Doğu Kültürü tanınmaya çalışılmıştır. Bunun Avrupa ve Almanya'daki gelişimiyle ilgili konular “Cemil Meriç'e göre Doğu ve Batı” başlığı altındaki alt bölümlerde değinilmektedir.

Ayrıca bu konu, Avrupa Düşün Tarihinin sürecinde, Ortaçağdan Aydınlanmaya ve Aydınlanmadan Romantizme kadar olan dönemi konu eden ve Alman Romantisizminin ne olduğunu açıklamaya çalışan “Alman Edebiyatçılarının Hint Edebiyatı Çalışmaları” bölümünde ele alınmaktadır. Bu bölüm, Alman Romantisizmi doğrultusunda, Alman Edebiyatçılarının farklı kültürlerle olan etkileşimini içermektedir.

Bunun gelişiminde benzer konu “Friedrich Rückert'in Alman Edebiyatı'ndaki Yeri “ ve “Friedrich Rückert'in Doğu Edebiyatı ile ilgili yapıtları ve özellikleri” başlığı altında yer verilmiştir.

Alman Edebiyatçılarının, Doğu Edebiyatı ve Kültürü çalışmalarının etkisi edebi bir akım olan Romantik Döneme rastladığı için bu çalışmada bazı Romantik Dönem Alman Edebiyatçılarına yer verilmiştir. Friedrich Schlegel, Erken Dönem Alman Romantisizmi kuramcısı olduğundan ve Doğu Edebiyatı çalışmalarını başlatanlardan birisi olduğundan bu çalışmada yer almaktadır.

Alman Romantikleri, ilgilerini gerçek dünyadan soyutlayarak oluşturabildikleri bir başka âlemde yaşamayı başarabilmek için, edebi anlamda Hint ve Doğu Dünyasına yolculuğa çıkmışlardır. Bu çalışmanın içinde yer alan Türk Düşünürü ve Edebiyatçısı Cemil Meriç de aynı yolculuğa çıkmıştır. Bundan dolayı bu çalışmada Cemil Meriç'e yer verilmiştir. Cemil Meriç, Alman Romantiklerini iyi tanıyan birisidir. Önce “Hint Edebiyatı” (1964) diye yazdığı ve daha sonra “Bir Dünyanın Eşiğinde” (1994) adında yayımlanan başyapıtında bu konuda içerikli bir çalışması bulunmaktadır. Dolayısıyla Cemil Meriç bu çalışmanın içinde yer almaktadır. Cemil Meriç, Almanların diğer Avrupalılardan farklılığından ve Alman Romantiklerinin kendi ulusal kimliğini Hint Dünyası üzerinden şekillendirmeye çalıştıklarından bahsetmektedir.

Cemil Meriç'in Hint Edebiyatından yaptığı çeviriler, özgün yapıtların Fransızca çevirisindedir. Bu nedenle O'nun yapıtı özgün olandan, dil bağlamında yapılan bir çeviri değildir. Cemil Meriç, Hint Edebiyatı yapıtlarındaki konu içeriğini aktarmaya çalışmıştır.

Friedrich Rückert ise çeviri yoluyla yeni bir yapıt oluşturmuştur.

Bir çevirmen öteki kültürdeki özgün yapıtı kendi veya başka kültürdeki okuyucusuna aktarmak istediğinde, her iki kültürün ayrı ayrı geliştirdiği bir oluşumunda bulunabilmektedir. Ancak çeviri amaçlı çalışması nedeniyle iki oluşum arasındaki köprü konumundadır.

Edebiyat çevirmenleri ise farklı kültürlerin oluşturduğu farklı ilgi alanının oluşumunda bulunabilenlerdir. Ancak edebi yapıtını ortaya koyarken isteği doğrultusunda belirlediği bir merkeze göre yazan da olabilmektedirler.

Rückert'te rastlanıldığı gibi bir Edebiyat Çevirmeni kendi kültürünün beklentileri doğrultusunda çalışan konumundadır.

Bu konunun ayrıntısı “Kültür Transferinde Çevirmenin Konumu“ ve “Bir Çevirmen olarak Rückert” başlıkları altında değinilmektedir.

Bilinmeyene karşı duyulan duygu ya kınamadır ya da hayranlıktır. “Modern Kültür Eleştirileri” başlığı altında irdelenen konuda Batı Dünyasının Doğuyu tanımadığından

bahsedilmektedir. Buna rağmen Alman Romantiklerinin hayranlıkla Doğuya yöneldikleri çeşitli bölümlerde belirtilmiştir.

Alman Romantikleri, bilinçli olarak Alman Edebiyatını zenginleştirmek amacıyla, kendi dillerine dilbilimsel yapıda benzer olan Hint, Fars ve Arap Dilleri ve onların Edebiyatlarından çeviriler yapmışlardır. Bundan dolayı, kültür etkileşimlerinin olması için iletişimde dilin kullanıldığı gibi, kültür transferinde de edebi eserlerin çevirisinin önemli rol aldığı bu çalışmada belirtilmektedir.

Kültür bağlamında bir çalışmanın ele alınabilmesi için kültür kavramının irdelenmesi gerekir. Kültür kavramının oluşumu ile oluşan bir kutuplaşma farklı kültürleri birbirinden ayırmıştır. Buna göre kültürden söz edilmeseydi farklı kültürlerin tanımlanışı da olmayacağı gibi kültürler arası transferlerden de söz edilemezdi. Ancak, bu çalışmayla birlikte kültür kavramını ortaya atan oluşumun öteki olanı oluşturmasına değinilmektedir ve dolayısıyla aralarındaki köprü olan çevirmenden ve onun çalışmasından söz edilmektedir. Öteki olan bir kültürün varlığı, kendi kültürünü ortaya koyabilmektedir (Baumann, 1995:100).

Çalışmanın “Modern Kültür Eleştirileri” Başlığı altındaki alt bölümleri kültür kavramının oluşumuyla, bunun diğer bir dildeki aktarımının, ne gibi sonuçlar Doğurabileceğini içermektedir. Kültür kavramının geçerliliği, ancak öteki olanın varlığıylaadır. Bu anlamda kültür kavramının öteki dildeki bir örtüşmesi sağlandığında, kavramın da gerçekleşmesine olanak sağlanmaktadır.

Bu çalışmanın başlığı doğrultusunda Kültür Transferinden söz edilmektedir. Sözü edilen bu transferin yönü edebi anlamda çoğunlukla Doğudan Batıya doğru yol almaktadır. Bu Doğudaki hazinenin bolluğuna örnek olabileceği gibi, Batının nasıl bir aktarım sanatı gösterdiğine de örnek olabilmektedir. Buna göre kültür kavramını oluşturabilen Batılı düşünürler, kültürün var olabilmesi için, kendi dünyalarında oluşturdukları farklı kültürden transferi de gerçekleştirmektedirler. Bu anlamda hem kültür hem de kültür transferinin gerçekleşmesi olgusunun varlığı gözlemlenmektedir.

Alman Romantiklerinin çabaları, kendi kültürlerini zenginleştirmek için, yapılan bir Doğu Edebiyatı araştırmacılığı olarak ele alınacaksa, bu çalışmaların sonucunda

Alman Dili ve Edebiyatının zenginleştikten söz edilebilir. Yapılan çalışmaların çeviri bağlamında bir kültür transferi olduğundan da söz edilebilir.

Ancak Friedrich Rückert: “O Ganj nehri Hintlinin yeryüzündeki tanrısal akımı. Oradan en mükemmel dil olan Alman Dili aktı” (Macke, 1988:232) demesiyle başka bir yaklaşımı olarak sağlamaktadır.

Alman Dili ve Edebiyatı, Hint Dili ve Edebiyatı’ndan fazlaca farklı değildir. Cemil Meriç’in şu sözleriyle de:

“Aynı ülkede doğmuş, aynı ninnilerle büyümüş, aynı Tanrılara inanmışlardı. Biri Doğu’da kaldı, öteki Batı’ya göçtü. İki bin yıl birbirlerinden habersiz yaşadılar. Kardeş olduklarını unutmuşlardı. Gururun ördüğü duvarlar vardı aralarında” (Meriç, 1996a:17).

Hemen hemen farklı bir kültür de değildir. Farklılaşan oluşum, yıllar içerisinde tek taraflı bilinçli bir uzaklaşmadır. Bu durumda Alman Edebiyatı, çeviri yoluyla Hint kültürünü transfer etmesiyle, kendi edebiyatını mı geliştirmektedir? Yoksa yüzyıllar önceki bölünmüşlüğü izlerinde kendi gelişimini mi sağlamaktadır?

Çünkü C. Meriç: “Çağdaş Avrupa en aydınlık taraflarıyla Hint’in bir devamıdır” (Meriç, 1963:374) demektedir.

Bu çalışma bu soruların bağlamında Friedrich Rückert ve Cemil Meriç örneğinde Çevirinin Kültür Transferindeki Rolünü konu etmektedir.

Ayrıca Doğu ve Batı Kültürlerinin etkileşimlerini içermektedir. Bu çalışma Cemil Meriç ve Friedrich Rückert’in Doğu ve Batı Kültürlerini tanımasını, buna göre yapıtlarında oluşturdukları kültür sentezini; Doğu Kültürü bağlamında Hint Kültürü ve Hint Kültürünün Doğudaki yerini; Hint Kültürünün Alman Kültürüyle olan etkileşimini yer vermektedir. Cemil Meriç yapıtlarında Hint ve Alman Kültürlerinin etkileşmesini konu etmektedir. Yapıtlarında O’nun Çok Kültürlülüğüne rastlanmaktadır. Ayrıca Friedrich Rückert’in Hint ve Doğu Kültürlerinden etkilenmesi konu etmektedir.

Doğu Kültürünün Avrupa’ya katkısı içermektedir. Alman Edebiyatçıların Doğu keşfetmesini anlatmaktadır. Doğu Edebiyatı ve Kültürünün Avrupaya transferinin çeviri ile olmasından söz etmektedir.

Çevirinin kültür transferine olan etkisinde Rückert gibi çevirmen edebiyatçıların Alman Diline zenginlik katmasından söz edilmektedir. Konuların ardındaki gelişimini de ortaya koyabilmek için Almanyanın oluşumu ve Friedrich Rückert dönemindeki tarihsel gelişmelere yer verilmektedir. Dolayısıyla Alman Romantiklerin gelişim gösterme çabalarını konu etmektedir.

Cemil Meriç'in yabancı dili Fransızca olmasına karşın Alman Edebiyatçılarına ilgi göstermesi ve yaptıkları çalışmalardan haberdar olmasını konu etmektedir.

Ayrıca bu çalışma çeşitli bölümlerde farklı kültürlerin gelişiminde yabancı dilin önemini vurgulamaktadır. Ele alınan başlıca edebiyatçıların yabancı dil bilmelerinin çalışmalarına olan katkısını konu etmektedir.

Bu bağlamda Cemil Meriç ve Friedrich Rückert'in Çok Kültürlü olmalarına karşın kendi kültürlerine yönelik çalışmalarına da değinmektedir.

BÖLÜM 1: KÜLTÜR TRANSFERİNDE ÖTEKİ OLAN KÜLTÜR

1.1. KÜLTÜR TRANSFERİNDE HİNT KÜLTÜRÜNÜN YERİ

Hint kültürünün en belirgin özelliği çok çeşitli dil ve inanç sahiplerinin bir arada yaşayabilmesidir. Geçmişte de günümüzde de çoğulculuğa rastlanılmasıdır.

Aynı coğrafyada çeşitli farklılıkların yaşayabilmesi, toplum yapısındaki kast sistemine de bağlanabilmektedir. Sunulan bu çalışmada ele alınan Hint Kültürü ve onun ürünleri daha çok mitolojide yer alan Hint Dünyasıdır.

Alman Edebiyatı 19. Yüzyılın başlarında yeni bir edebi akım olan Romantisizmin yaklaşımlarıyla, Hint Mitolojisini, kültürünü ve dolayısıyla edebiyatını incelemeye başlamıştır.

Alman Romantikleri, karşılaştıkları Hint Edebiyatı'ndaki motiflerden oldukça etkilenmişlerdir. Hint Edebiyatı'ndaki yapıtlarda konuların çoğunlukla aşk çerçevesinde oluşması, özellikle de nazımlı yapıtlarda Avrupa dillerine göre bir kavramın veya bir nesnenin çok çeşitli kelimelerle süslenmiş olması Romantik Akımın Alman Edebiyatçıları heyecanlandırmış ve Romantisizmin oluşması ve gelişmesi için en önemli öğeleri oluşturmuştur.

Hint Edebiyatı'nda rastlanan rengârenk betimlenebilecek çok sesliliğin motifleri, Hint Mitolojisinden kaynaklanmaktadır. Ancak günümüzdeki Hindistan'da da geçmişteki çoğulculuğun izlerini taşıyan bir gelenek bulunmaktadır. Buna göre Hint Yarımadasında zengin içerikli bir yaşam gözlenmektedir.

Hindistan'ın toplum yapısında kimse kimsenin yaşamına müdahale edemediği bu coğrafyada yoksul ve zengin, çeşitli dil ve inanç sahipleri bir arada yaşamaktadır.

Çeşitlikleri barındıran bir coğrafi bölgenin olgusu Hint Kültürünün belirgin özelliğidir. Hint Kültüründe geçmişten günümüze toplum içindeki ilişkiler, kast sisteminin oluşturduğu bir ayırımla düzenlenmiştir. Günümüz Hindu yazarlarından olan Kiran Nagarkar (1942->); parası olan istediği gibi yaşayabiliyor düşüncesinin

Hindistan'ın en büyük şehirlerinden olan Mumbai'de gözlemlenebilse bile Hindistan'da Kast sisteminin oluşturduğu hiyerarşik düzeninin hala işlediğinden söz etmektedir (Nagarkar; 2004:7).

Sözü edilen bu sistemde toplum bireyleri aralarındaki ilişkilerde, sınıfların dikeyine doğru değil, genellikle yatayına doğru davranış sergilemektedir. Herkes kendi sınıfındakilerle görüşmektedir. Hatta günümüzde Hindistan'da her sınıfın kendisiyle ilgili olan bir partisi bulunmaktadır.

Hint şehirlerinde, dolayısıyla sokaklarındaki yaşamda, farklı sınıflardakilerin yanyana görülmesi olanaklıdır. Ancak fotoğrafla resmedilebilen böyle bir yan yana gelmenin ardında, görüntünün sağladığı beraberlikten başka bir birliktelik söz konusu değildir.

Hint Yarımadasındaki toplum yaşamında, birbirlerinin varlığını görmezlikten gelmişcesine herkes kendi yaşamını yaşamaktadır. Bu, birbirlerini görmemezlikten geliyorlar gibi algılanacak durum, aynı zamanda diğerini saygıyla dikkate almak olarak da değerlendirilebilir. Sonuçta Hintliler bu ciddiyetle yüzyıllardır yaşamlarını sürdürmektedirler.

Hint Edebiyatına da yukarıda sözü edilen bu özellik yansımıştır. Aynı zamanda inançlarındaki çok tanrıcılığın izleri, bitki örtüsünün zenginliği ve doğal yaşamda hayvanların çeşitliliği ve bunların insanlarla iç içe yaşaması gibi birçok etmenle Hint Kültürü çok sesliliğe bir örnek oluşturabilecek konumdadır. Hint Edebiyatı da bu Kültürü özümlemektedir.

Hindistan'ın Britanya'nın kolonisi olmasından önceki yıllarda, Hint Sanatı, Hint Mimarisi ve yaşam biçimi Hint Mitolojisinin izlerini barındırmıştır. Mitolojiyle şekillenen Klasik Hint Edebiyatı da çoğunlukla Hintlilerin inançlarını barındıran bir edebiyattır.

Hinduizmin ve Hint'teki benzer inançların temelinde gelişen gelenekler daha geçmiş zamanlarda sözlü anlatımlarla aktarılmıştır. Bu sözlü aktarımlar neden sonra yazılı aktarımlara dönüşmüştür. İlk yazılı aktarımlar ise, Hinduizm inancından olanlar olmuştur. Bu aktarılan içerikler, Veda¹lar ile Maha-Bharata ve Ramayana

¹ Veda; Hinduizmin kutsal yazın yapıtları.

Destanlarının oluşumuyla yazıya dönüşmüştür. Bu yapıtlar kutsal olarak ele alınmaktadır.

Hinduizmin yazınları “Shruti” ve “Smitri” olarak iki ana bölümde ele alınır. “Maha-Bharata” ve “Ramayana” gibi destanlar “Smitri” başlığı altında ele alınır ve Hinduizm yazınlarının sadece destanımsı kısmıyla ilgili olan bölümdür. “Bhagavad Gita” “Maha-Bharata” destanın alt başlığındadır. “Baghavatapurana”, “Tantra”, “Vedangas” gibi yazınlar da “Smitri” başlığın altında ele alınır.

“Smitri”nin varlığı veya konusunun ele alınışı ancak “Shruti” ile örtüşmesine bağlıdır.

“Shruti” Hinduizm içeriklerinin zamandan bağımsız birer açıklamalarıdır. Bir üst başlık olan “Shruti”nin alt bölümlerinde “Veda”lar, “Brahmana”lar, “Upanişad”lar ve “Aranyaka”lar bulunur.

En eski hinduizm yazınlarının Vedalar olduğu düşünülmektedir. Vedaların alt bölümlerinde “Rigveda”, “Samaveda”, “Yajurveda”, “Atharveda” bulunmaktadır. (Wikimedia, 2005 ve Coomaraswamy; 2000)

Çevirinin Kültür Transferindeki Rolünün, Friedrich Rückert ve Cemil Meriç örneğinde ele alınan bu çalışmada karşılaşılan olgu, her iki yazarında Hint Kültürünü bir Doğu Kültürü araştırmacılığında ilk kaynak olarak kullanmasıdır. Batı ile Doğu arasında bulunabilmeyi başarabilecek her iki çevirmen de, Doğu Kültürünün temsilcisi olarak ilk önce Hint Kültüründen başlamıştır. Rückert daha sonra özellikle Arap ve Fars Edebiyatıyla kendi edebi özgünlüğünü şekillendirmiştir. Ancak Doğuya göre bir Batılı ve Batıya göre bir Doğulu olan Cemil Meriç, Doğu Kültürü çalışmalarında alan olarak, Hint Kültürünün bulunduğu alanı tercih etmiştir.

Cemil Meriç’in Hint Kültürü ve Edebiyatına olan ilgisi, Hint Kültüründeki Çok Kültürlülüğün yaşanır halde bulmasından kaynaklanmaktadır. Hint Kültürünü Fransızca kaynaklı kitaplardan tanıyan Cemil Meriç, edebi anlamda Hindistan’ı çok sesliliğinden dolayı beğenmiştir.

1.2. HİNT KÜLTÜRÜNÜN CEMİL MERİÇ ÖRNEĞİYLE ALGILANIŞI

Hint kültürünün Cemil Meriç'te olduğu gibi algılanabilmesi için önce Avrupalı bakışın irdelenmesi gerekir. Hint Kültürünün karşısında Avrupalı veya Doğulunun karşısındaki Batılının bakışında gelişen dünya düzeninde, coğrafi keşiflerle daha da belirginleşen Avrupalı için “biz ve diğerleri” kavramı ortaya çıkmıştır.

Alman düşünür Hegel'le¹ (1770–1831) birlikte bu ayırım “biz ve eski uygarlıklar” olarak şekil değiştirmiştir. Bu Bağlamda Hint Dünyası sadece Avrupalının gölgesinde ileriye yol alması gereken bir uygarlık olarak ele alınmaktadır (Copleston; 1963).

Dünya Tarihi, Hegel sayesinde kutuplaştırma uğraşısında dost ve düşmanı, ilerici Avrupalı ve “geri kalmış” (Schmitt, 1991:12) eski uygarlıklar olarak iyice ikiye ayırmıştır.

Albert Hourani ise, 19. Yüzyılın Tarih Bilimcilerinin ve Felsefe Tarihçilerinin “Hegel'in Çocukları” (Hourani, 1980:52) olduklarını yazmaktadır. Bu günümüze kadar etkisini sürdüren bir bakış açısı olarak kalmaktadır.

Ancak diğer uygarlığı kendi gelişim düzleminde algılayabilen, birçok edebiyatçının olduğu gibi, bir Türk düşünürü Cemil Meriç'le de bu sözde geri kalmış ve eski uygarlık, edebiyatı yoluyla inceleme fırsatı vermiştir.

Hint Edebiyatına yansıyan, Hint Dünyasının çeşitlilikleri bir arada barındırabilme özelliği, Hint Edebiyatındaki estetik yaklaşımlarla da zenginleşmesiyle, Avrupadaki edebiyatlardan farklılığını ortaya çıkarmıştır.

Cemil Meriç, birkaçı hariç birçok çağdaşlarının aksine Hint'teki bu zenginliği fark edebilmiş bir edebiyatçıdır. “Çağdaş Avrupa en aydınlık taraflarıyla Hint'in bir devamıdır” (Meriç, 1963:374) diyebilmesi, cesaretin yanı sıra, o dönemde düşünce dünyasının dikkatlerini Hint'e çekebilmek için kullanılabilinecek ilginç bir üsluptur.

¹ Georg Wilhelm Friedrich Hegel, Alman düşünürü. Alman Idealizmi kuramcılarından.

Ancak çağdaşlarının ötesinde olan bu edebiyatçıyı o dönemlerde izleyen pek olmamıştır.

Cemil Meriç'i hayran bırakan Hint Edebiyatı içerisindeki aşk konularıdır. Aynı zamanda Hint Edebiyatı'na işlenen Brahmanaların bilgeliğidir.

O'nun, 1960'lı yıllarda Hint Edebiyatının Dünyasını, dolayısıyla Hint Kültürünü Türk Okuyucusuna sunabilmiş olması, yaşamındaki farklı gelişimlere bağlanabilir. Cemil Meriç hem Doğulu olan hem de Batılı olan bir çevirmen, yazar ve düşünürdür.

1.2.1. CEMİL MERİÇ'İN YAŞAMI VE YAPITLARINA OLAN ETKİSİ

Cemil Meriç 1916'da Hatay'da doğmuştur. Ailesi Balkan Savaşı sırasında Yunanistan'dan göçmüştür. Fransız idaresindeki Hatay'da Fransız eğitim sistemi uygulayan Antakya Sultanîsi'nde okumuştur. Tercüme Bürosunda çalışmış, İlkokul Öğretmenliği ve Nahiye Müdürlüğü yapmıştır. 1940'da İstanbul Üniversitesi'nde Fransız Dili ve Edebiyatı öğrenimi görmüştür. Fransızca okuyup yazan Meriç, İngilizce ve biraz Arapça bilmektedir.

Elazığ'da (1942–45) ve İstanbul'da (1952–54) Fransızca öğretmenliği yapmıştır. 1941'den başlayarak “İnsan”, “Yücel”, “Gün”, “Ayn Bibliyografyası” dergilerinde yazmaya başlamıştır. İstanbul Üniversitesi'nde (1946–63) okutmanlık yapmıştır. Sosyoloji Bölümünde (1963–74) ders vermiştir. 1955'de, gözlerindeki miyopinin artması sonucu göremez duruma gelmiştir. Ancak yine de çeşitli dergilerde yazıları yayımlanmaya devam etmiştir. Hisar dergisinde “Fildişi Kuleden” başlığıyla sürekli denemeler yazmıştır. 1974'te emekli olmuş ve yılların birikimini ardı ardına kitaplaştırmaya başlamıştır. 1984'te, önce beyin kanaması, ardından felç geçirmiştir, 13 Haziran 1987'de vefat etmiştir.

İlk telif eseri Balzac üzerine küçük bir incelemedir. “Hint Edebiyatı” (1964) ve daha sonra “Bir Dünyanın Eşiğinde” başlığıyla yayımlanan önemli bir yapıtı bulunmaktadır. “Saint-Simon, İlk Sosyolog İlk Sosyalist” 1967'de çıkmıştır. 1974'ten sonra yayımlanan kitapları şunlardır: Bu Ülke (1974), Umrandan Uygarlığa (1974), Mağaradakiler (1978), Kırk Ambar (1980), Bir Facianın Hikâyesi (1981), Işık Doğudan Gelir (1984), Kültürden İrfana (1985).

Balzac'tan yaptığı çevirilerin ilki 1943'de yayımlanmıştır. Fransız Edebiyatından yaptığı çevirilerin yanı sıra, Uriel Heyd'in Ziya Gökalp, Türk Milliyetçiliğinin Temelleri (1980), Thornton Wilder'ın Köprüden Düşenler (1981) ve Maxime Rodinson'un Batı'yı Büyüleyen İslâm (1983) adlı eserlerini de Türkçeye kazandırmıştır. İletişim Yayınları Cemil Meriç'in “Bütün Eserleri”ni toplu halde

basarken, daha önce yayımlanmamış üç kitabını daha yayımlamıştır. Bunlar: Jurnal-1 (1992), Jurnal-2 (1993), Sosyoloji Notları ve Konferanslar (1993).

“Bütün Eserleri” dizisinden gözden geçirilmiş yeni baskısı yapılan kitaplar ise şunlardır: Bu Ülke (1983), Bir Dünyanın Eşiğinde (1994), Saint-Simon, İlk Sosyolog İlk Sosyalist (1995), Umrandan Uygarlığa (1996), Mağaradakiler (1997), Kırk Ambar - Cilt 1 - Rümuz-ül Edeb (1998).

Geleneğe bağlı yaşamak, coğrafi anlamda da sabit bir yerde yaşamakla doğru orantılı olduğunu söylemek olanaklıdır. Bir bireyin yaşadığı yerler, atalarının yaşadığı topraklarsa, o bireyin geleneğe bağlı kalması büyük bir olasılıktır. Dolayısıyla kültürel bağlamda da atalarından fazlaca bir farklılık gösterememesini beklemek de yanlış olmaz. Bu bağlamda yabancı bir kültürün fazla etkin olmadığı bir yerde geleneklerin ağır basacağı düşüncesine ulaşmak olanaklıdır.

Öteki bir kültürle etkileşim, tarihte olduğu gibi, savaşla ya da ticaretle olamıyorsa, aynı zamanda yaşanan yer de kültürlerin kesişme noktasında değilse, yaşanan yer değişime kapalı ve hep aynı olan eski gelenek içinde yaşanır hale geldiği sonucuna varmak olanaklıdır. Sözü edilen bu gelenek bir bireyin düşünce dünyasına da etki edebilmektedir. Düşüncelerdeki öğeler tek bir geleneğin, dolayısıyla tek bir kültürün yumağından öteye gidememektedir (Meriç, 1985).

Cemil Meriç'in düşünce dünyası, çevresinin etkisiyle de birçok farklı düşüncelere açık bulunmaktadır. Aynı zamanda Cemil Meriç yapıtlarında da farkedilebileceği gibi, çok sesliliğe olağanca yatkındır. Bu olgu yaşadığı yerin ve gurbette oluşunun etkisiyle oluşmuştur. Bir göçmen psikolojisinde olmanın verdiği acının yanında bunun getirdiği olumlu etkileri de sonuna kadar yaşamış ve değerlendirmiştir.

Cemil Meriç, aslen Dimetoka'da yaşayan bir ailenin bireyi iken, Osmanlı'nın son yıllarında ailesinin Hatay'a göç etmek zorunda kalmasıyla, Hatay'da Müslüman Arapların ortasında, Fransız kültürüyle yetişen çok farklı birisi olmuştur. Kızı Ümit Meriç bu durumu şöyle aktarır:

“Sonra imparatorluğun sancılı yılları başlıyor. Savaşlar, isyanlar, istilalar... O yıllarda aile Dimetoka'dan¹ Edirne'ye, Edirne'den Tırnova'ya geçiyor. Tırnova'da Mahmut Niyazi Bey mahkeme azası olarak çalışıyor. Bulgar Tırnova'yı basıyor. Mevsim yaz. Herkes kaçışmaya başlıyor. Mahmut Niyazi Bey bir telaşla eve geliyor ve "eşyayı toplayın" diyor. ...bu ailesinin kökünden sökülerek meçhul ufuklara, sürüklenmesi olayı, Cemil Meriç'in gerek psikolojik yapısı, gerek toplumsal kişiliği üzerinde son derecede etkili olacaktır. Aile Rumeli'de kalsa idi veya 1912'de geldiği İstanbul'da yerleşseydi, kuvvetle tahmin ediyoruz ki Cemil Meriç'in kişiliği, bugün bildiğimiz kişiliğinden bir hayli farklı olacaktı” (Meriç Ü., 1998:11).

Cemil Meriç, yaşamının ilk yıllarından beri kitaplarda yaşayan birisidir. Bir kovalamaca gibi ardı ardına Batı Dünyasının eserlerini okumuştur. Ümit Meriç'e göre O her zaman bir arayışta olmuştur. Ömrü boyunca süren bu arayışın ilk basamaklarını Batının düşünürleri oluşturmuştur. Kitaplara âşıktır. Yaklaşık 11.000 ciltlik bir kitaplığı vardır. Her zaman öğrencilerinin ve çevresindekilerin merak edip sorduğu ise; Cemil Hoca tüm bu kitapları gerçekten de okumuş mudur? Cemil Meriç'in 37 yaşında ileri görme probleminden dolayı artık okuyamaz hale gelmesi, O'nu kitaplardan ve onların dünyasından koparamamıştır. O, her fırsatta çevresindeki sevenlerine kitapları okutmuş, onlara notlar aldırılmış, daktilo ettirmiştir. Kitaplarla arasındaki o gizemli bağı ilk başta eşi, çocukları ve onu sevenleri, talebeleri ile kurmuştur.

"Ben putperest değilim, kitaba tapmıyorum; içindeki ses, içindeki ışık, içindeki sevgi, içindeki ruh, içindeki çile, içindeki gözyaşı, içindeki tecrübe, içindeki Tanrı çekiyor beni." (Meriç, 1963:235)

Sonra düşünce dünyasını tanımaya çalışır:

"On sekiz yaş... Tecessüsün yıldızlara yelken açtığı çağdır, fetih ve macera çağı. Kagliostro, Nostradamüs, Sör Vilyam Kroks benim için de hazinenin gerçek bekçileriydiler. Onları ararken Büchner² çıktı karşıma" (Meriç, 1963).

"Önce lisede Engels'in Anti Duhring'i geçiyor elime, Üç cilt. Sosyalizmle ilgili bütün meseleler var bu kitapta. Çok dikkatle okudum, hatta yüz sayfa kadar da özet çıkardım. Kitabı Halep'ten satın almıştım... Marx'ın Kapital'ini de o sıralarda okudum, yalnız birinci cildini. Zaten Marx'ı okudum diyenlerin hemen hepsi sadece Kapital'in birinci cildini okumuşlardır. Bir de Moskova'da basılmış bir Kapital hulasası vardı kitaplarımın arasında”(Meriç, 1984).

¹ Bugünkü Yunanistan'da.

² Büchner, Karl Georg (1813 Hessen-Darmstadt -1837 Zürich). Alman Yazar.

"Hakikat bir tepenin arkasında sanırdım, Kapital'i okuyunca bütün sınırlar çözülecek. Belki birçok sınırlar çözülür, Kapital'i okuyunca. Ama Kapital nasıl okunur? Dilini bilmediğim bir dünya. Her bahis sokaklarını tanımadığım bir şehir, haritam yok.

Nereye gidiyorsun? Ve nihayet dünya Kapital'le bitmiyor...

Kapital'i anlamak için dünyayı dolaşmış olmak lazım. Ama Kapital suallerinin kaçta kaçına cevap verecek?" (Meriç, 1963:254).

Birçok farklı kitapları önce kütüphanesine sonra zihnine yerleştirmiştir. O'nun gibi bir düşünürün okumuş olması gereken kitapları okuyordu ve O'nun düşünce dünyasını doyuracak her fikirden kitaplar vardı kütüphanesinde (Meriç Ü., 1998).

Cemil Meriç kendi dünyasında birçok düşünceyi aynı anda barındırabilmektedir. Yaşamının ilk yıllarında, daha çok bir düşüncede sabit kalmış gibi olsa da, bir dönem sonra başka bir düşünceye geçebilmektedir.

Değişkendir. Bunun olumlu bir özellik olduğu düşünülebilir. Bu değişkenlik O'nun yaşamında da vardı. Ailesinin konumu gereği, sürekli yer değişikliklerini yaşadığı için bu durumu O'nun çocukluk yıllarından kalma bir özelliğidir.

Yaşadığı yerde kendi milletinden olanlara yabancı gibi büyümesine rağmen Cemil Meriç bir Türk'tü. O yıllarda Türkçülüğü savunan ve bir de gazete çıkaran Tarık Mümtaz'dan etkilenmiştir. Ona destek olmak istemiştir. O yıllar onun milliyetçilik yıllarıydı. Daha sonra bu dönemin sadece teoride olduğunu savunmaktadır.

"Süleyman Nazif'e hayrandı Mütareke devri İstanbul'unu yakından tanıyordu. İyi giyinen, kibar, enerji ve hayat dolu bir Çerkez ama Çerkezce tek kelime bilmezdi, annesi Türk'tü, Türkçe'ye âşıktı, ideali Nazif gibi yazmaktı. Zavallı Tarık yabancı dil öğrenememişti. Çok sığ bir irfan... Ne var ki bıyıkları terlemiş bir taşra delikanlısı için, lüzumundan da fazla bilgili ve geniş ihatalı bir maceracıydı Tarık, Türkçülüğü temsil ediyordu o sıralarda, Fransızlarla arası bozulmuştu. Oysa benim dostlarım hep Fransız yanlısı idiler." (Meriç, 1980a:254)

Balzac, Hugo hayranlıkları onu Avrupa Düşünce Dünyasına oradan da daha sonraları Hint Dünyasına göndermiştir. Ama "Madalyonun tersi; Koca bir şehirde yalnız ve aç bir genç adam" der, kendisi için (Meriç, 1992).

Ne varsa Avrupa'da, yani o yıllarda Fransa'da dolayısıyla Fransızcada olduğunu düşünmektedir:

“1936 yılında, edebiyat vadisinde bana tercüman olan Andre Gide'in çıkardığı Clarte dergisine aboneydim, '36 yılı koleksiyonu tamamdı. Yine aynı yıl Gringoire adlı sağcı bir Fransız gazetesine ve Nouvelles Litteraires'e aboneydim, onların da koleksiyonlarını yapıyordum” (Meriç, Ü.; 1998).

Onun Türk edebiyatındaki önemli konukları ise: Süleyman Nazif, Refik Halit, Nabi, Fuzuli ve diğerleridir.

"Nazif, hayatımın ilk mukaddes isimlerinden. Benim için edebiyat şiir demekti, Nabi'ye, Fuzuli'ye, Nedim'e âşıktım. Benim için nesir san'atının gerçek temsilcisi ise Refik Halit'ti.... Divan nazmından sonra; Tarık menşurundan süzülen özentili, coşkun bir Nazif, sonra Chateaubriand, sonra Hugo... Diyebilirim ki üslubuma istikamet veren ilk hocalar bu dört-beş isim..." (Meriç, 1980:267).

Cemil Meriç yapıtlarında bir Balzac hayranı olduğunu çok kez hatırlatmıştır. Fransa'yı da “Quinet” ve “Michelet” den tanımaktadır.

"... Balzac'ı keşfetmişim arada ve O'na âşıktım. Dosto'nun Hıristiyan tarafı beni rahatsız ediyordu” (Meriç, 1963a:211).

“En çok sevdiğim Fransız yazarları; Hugo ve Chateaubriand, sonra Balzac; düşünür ve filozof olarak da Voltaire... Fikri gelişmemi en çok etkileyen yazarlar Paul Bourget ve Taine. ...Düşünce hayatıma yön veren öteki ustalar: Rousseau ile İbn Haldun. Rousseau'dan Nietzsche'ye, Nietzsche'den Hegel'e ve şakirtlerine geçiş...” (Meriç, 1978).

“Entelektüel gelişimde yol gösterici olmuş iki hocadan da minnetle söz etmek istiyorum: Quinet ve Michelet... Bence, Fransa demek Quinet ve Michelet demektir...” (Meriç, 1984:144).

“Schuré de düşüncelerimin gelişmesinde ufuklar açan bir yazar, Quinet ve Michelet gibi.” (Meriç, 1984:149).

“Balzac edebiyatta ilk aşkımdır. Düşünce dünyasına onunla girdim. Balzac, ne “Altın Gözlü Kız”dır, ne “Ferragüs”... Üstadın en güzel romanları çevirmediklerim.” (Meriç, 1997).

Cemil Meriç, kitaplardan tanıdığı Avrupa'ya hayran kalmaktadır. Hint Edebiyatını ve Dünyasını tanıyınca kadar, düşüncede çok yol almış bu kişi, insan zekâsının zirvesinin Avrupa'da olduğunu defalarca ona göre haklı taraflarıyla tekrarlamaktadır.

"Benim neslim için Avrupa, insan zekâsının zirveye ulaştığı ülke demekti. Türk aydını Tanzimat'tan beri Batı'yı heceliyordu. Ama zirveleri tanı mıydık..." (Meriç, 1980:450–451).

Cemil Meriç, yazım tekniklerine de çok önem veriyordu. Birçok yazısının basılmasına neredeyse hiç izin vermeyecek şekilde yeniden gözden geçirmek

istediğini ve nasıl biri olduğunu en değerli öğrencilerinden, Cemil Meriç'in deyimleriyle "talebesi" Berke Vardar şöyle anlatmaktadır:

"Hatırlıyorum ama o yirminci yüzyılın da önemli yönlerini özümsemesini bilmiş ve bunu bizlere iletmeyi de başarmıştır. Cemil Meriç, tüm ilişkilerinde ve öğretmenlik öğreticilik ile ilgili ilişkilerinde her zaman hoşgörülüdür. Şakadan bazen kızdığı olurdu ama her zaman engin bir hoşgörüsü vardı. Hoşgörü göstermediği tek kişi, kendisiydi. Öz eleştirisi çok güçlü bir kimseydi. Sürekli biçimde kendi kendini eleştirirdi. Bu da bize ders olurdu. Yazdıklarını hiçbir zaman beğenmezdi, hep bir vicdan azabı ile onları matbaaya yollamıştır. Hep yetersiz bulur, baştan alır, yeniden yazardı. Bir sayfa onbeş defa yazılabilirdi. Aslına bakarsanız ve Cemil Meriç'e göre doğrusunu isterseniz, hiçbir şey yayınlanamazdı. ...Biçim sorunları da gerçekten Cemil Meriç'te çok önemliydi. Bir tümcede "de"nin (dahi anlamındaki) fazlalığı, eksikliği, başlangıcının şöyle veya böyle olması son derece önemliydi. Neredeyse Cemil Meriç'te biçim, içerikten öne çıkmıştı. İçeriğin elbet önemi var ama Cemil Meriç'e göre salt bir içerik fazla bir değer taşımazdı. Çünkü kendisi de herşeyden önce bir yazım adamıydı, biçim çok önemliydi. Biçim zaten içeriğin yoğrulma sürecini de yansıtan bir öge idi" (Meriç, Ü., 1998:56).

Batı dünyasının geçirdiği düşünsel evrelere bakıldığında, kendisini düşünce dünyasında bu kadar yenileyebilen bir toplum olduğunun farkına varmamak olanaksız gibi görünmektedir. Düşünsel gelişimi sürekli olabilen Avrupalıya, Cemil Meriç hayrandır. Değişebilmenin; ama özellikle bulunduğumuz çevrenin, içinde yaşadığımız uygarlığın gerekçeleri doğrultusunda değişebilmenin, gereğini savunmaktadır.

1.2.2. YAPITLARINA YANSIYAN ÖZGÜN FELSEFESİ VE ÇOK KÜLTÜRLÜLÜK

Çok kültürlülük, önce fertlerin kazanması gereken bir kavramdır. Bu, kültür kavramının oluşumuyla gelişen farklılaşmayı ve dolayısıyla oluşan bölünmeyi aşabilmenin başka bir adıdır. Bunu gerçekleştirebilme yolunda Cemil Meriç: “Ben düşünen, okuyan ve temsil ettiği, temsil ettiğini sandığı beşeri değerleri lekelememek için aç kalmaya, açlıktan kıvranmaya razı olan adam...” (Meriç, 1963:151) diyen ve amacına bu kadar bağlı olan ender kişilerden birisidir.

Bu anlamda, gerçekten okumak ve okutmak ile düşünmek ve düşündürmek için kendini feda etmiş birisidir. Bu özverisinden yıldığı söylenemez, ancak kendisini bu özveriye motive etme ihtiyacı duyduğunda; "Hilkatın atölyesinde çalışan, yani, yeni bir dünya parçası, yeni bir düşünce, yeni bir tertip yaratan ustaların sayısı bir asırda üç-beş... Sen onlardan biri olmaya çalışacaksın" (Meriç, 1963:221) diyerek teselli aramaktadır.

Cemil Meriç, anlaşılmama duygusuna da kapılır zaman zaman. O gerçekten “kucağında yaşadığı cemiyetin üvey evladı” (Meriç, 1998) gibidir. Ama O’nun için fark eden bir şey yoktur. O zaten kitaplarda yaşayan birisidir.

"Kitap bir limandı benim için, kitaplarda yaşadım ve kitaptaki insanları sokaktakilerden daha çok sevdim. Kitap benim has bahçemdi. Hayat yolculuğumun sınır taşları kitaplardı. Ayrı bir dil konuşuyordum çağdaşlarımla. Gurbetteydim. Benim vatanım Donkişot'un İspanyası'ydı, Emma Bovari'nin yaşadığı şehir. Sonra Balzac çıktı karşıma. Balzac'ta bütün bir asrı yaşadım. Zaman zaman Votren oldum, Rastinyak oldum. 4000 kahramanda, 4000 kere yaşamak." (Meriç, 1997)

Cemil Meriç “has bahçem” dediği kitaplarına sığındığında, kitapları çevresindekilerden saklanabilmek için bir kale gibi görmemektedir. Cemil Meriç’in kitaplarında aradığı sihirli kelime düşüncedir. Düşünceyi ve düşünenleri anlamaya çalışmaktadır. Bu belki “yaratılışın sırrına keşif” (Meriç,Ü., 1998:37) gayretidir.

Kendini tanımak ve insanı tanımak istemektedir. Heyecanla, Avrupa düşüncesini tanımaya çalışmaktadır. Bitmeyen bir derya gibiydi Avrupa düşüncesi. Haklı mıydı?

Başka Avrupa var mıydı dünyada? Gerekli miydi? Bir şey diyemem. Ancak Cemil Meriç'in sınır tanımaz düşünce dünyasını tanımak için sözlerine kulak verildiğinde:

“Düşünceye yasak bölge tayin edildiği andan itibaren düşünmek yoktur, bir düşüncenin esareti altına girmek vardır. Batı bütün fetihlerini entelektüel manadaki liberalizmine borçludur... Düşünmek evvela düşünenlerin düşünceleri üzerine düşünmek, sonra da onların tesirinden kurtulmaktır” (Meriç,Ü., 1998:99).

Her şey üzerinde düşünen ve düşüncede sınır tanımayan birisidir Cemil Meriç. Elazığ Lisesi'nden öğrencisi olan Ahmet Kabaklı bu yönünü ve kişiliğini şöyle anlatıyor:

“Yalnız kalıplara karşıydı, beylik laflara, harcı âleme tepki için doğmuştu Cemil Meriç. Her şey üzerinde düşünen; ...*Kırk Ambar* kitabına sığdıramadığı bilgisi dolayısı ile bazen yenilip yutulmaz hicivlerle sivri ve uzun dilli olurdu. Cazibeli adamdı. Belki gençliğin icabı fazla "orijinallik" ve bizleri kendine hayran etmek zaafı da vardı ama, asıl derdi "kasıtsız, maksatsız, politikasız, ideolojisiz, sağsız- solsuz" olarak bizi düşünceye, tartışmaya alıştırmak, güzel şeyler okutmaktı” (Meriç,Ü., 1998).

Bu kadar Avrupa'ya yönelmiş birisinde, Tanzimat'tan beri Türk aydınlarında da kendi ulusuna yabancılaşmadan söz edilmemektedir. Cemil Meriç'in amacında da kendi kimliğine yabancılaşma yoktur. Yabancılaşmadan ziyade Türk kimliğini Avrupa düşüncesiyle geliştirmek, hatta sonra farkına vardığı Hint düşüncesiyle daha da geliştirmek vardır. Nereye kadar gelişirdi bilinemez ama onun zaten sorunu sadece avrupalılaşmak veya Batılılaşmak değildir.

O'nun yaşadığı dönemde belki dünyada henüz tam anlamıyla kavranılması olağan olmayan, ama günümüzde kaçınılmaz olan hoşgörü dünyası ve Çok Kültürlülük Cemil Meriç'in başlıca yapı taşlarıdır.

O'na göre Doğu ile Batı arasında yaşayanların bu evreye ulaşabilmesi için artık kılıçla değil düşünceyle fethetme çabaları gerekmektedir. Cemil Meriç geçmişe ya da geleceğe ait değildir. Batılılaşma sevdasında olup hevesi çok kırılan bir ülkenin nasıl ileri bir uygarlık olur reçetesini sunmaya çalışan, dikkate alınması gereken, *Bu Ülke*'nin her dönemine ait bir düşünürüdür. Önemli bir Türk Münevveridir¹.

“1908'den beri bütün Türk aydınları memleketi Batırmışlardır ve bütün aydınlar Türk olduklarından utanmaktadırlar. Millet intelijansyasıyla millettir.

¹ Cemil Meriç, Aydın yerine Münevver kullanmayı tercih etmiştir. (Jurnal, 1992)

Kendisinden utanan bir intelijansya¹ ne getirebilir?"...“Konya yolculuklarında (1966–67) ilk defa başkası ile temas ettim. Başkası, yani kendi insanım. Kaderin karşıma çıkardığı genç üniversiteli ‘sen bizden değilsin’ dedi. Sen bizden değilsin. Evet, ben onlardan değildim. Ama onlar kimdi? Uçurumun kenarında uyanıyordum. Demek boşuna çile çekmiş, boşuna yorulmuştum. Bu hüküm hakikatin ta kendisiydi. Tanzimat'tan bu yana Türk aydınının alinyazısı iki kelimedede düğümleniyordu: Aldanmak ve aldatmak. Senaryoyu başkaları hazırlamıştı, biz sadece birer oyuncuyduk. Nesiller bir ütopyanın kurbanı olmuşlardı... Avrupa'yı tanımamak gaflet; Avrupa'yı tanıyan ülkesinden kopuyor. Bu lanet çemberinden nasıl kurtulacağız?" (Meriç, 1978:323)

Cemil Meriç, Türk düşünürün nasıl düşünmesi gerektiğini şöyle anlatır:

“İdeoloji ileri endüstri cemiyetinin düşünce sistemidir. Kelime korkusu cemiyetimizin en büyük hastalıklarından biridir. Bir kelimenin arkasında hangi ferdi ve sosyal menfaatler, hangi ülkenin menfaatleri vardır? Düşünmeye başlamak, kelimeler üzerinde düşünmekle başlar. Türk intelijansyası "körlerin mağarası"ndadır. Kelimelerin kölesidir, mefhumlarda, kavramlarda aydınlığa varılamamıştır. Bir çağda hakim olan düşünceler, hakim sınıfın düşünceleridir. Eğer hakim sınıf büyük kavgalarla gelişmemişse, bütün memlekete hakim sınıfın karanlık düşüncesi hakim olacaktır, düşünce olmayan düşüncesi. Üstelik Batının sloganlarıyla hareket eden bir hakim sınıf. Batı için, iktisaden geri bırakacağı ülkeler, elbette düşünmemesi lazım gelen ülkelerdir. Sosyolojik terbiyenin ilk şartı, kelimeler cangılında soğukkanlı ve aydınlık olmaktır” (Meriç, 1992).

Şöyle devam etmektedir: “Düşünmeye başlamak kelimeler üzerinde düşünmekle başlar”. Özellikle öğrencilerine ve okurlarına verdiği bildiri açıktır. “Düşünün”. Ancak bu isteğine ilgi göstermeyenlere Hint Dünyasındaki düşüncenin durumuna dikkat çeker:

“Hint'te hocaların soyadı taşınmış. ...İrfan asaletini kaybetti. Hafızaya çakıl taşı gibi saplanan bilgi kırıntılarına yeni bir ad bulduk: Kültür" (Meriç, 1998:99).

Cemil Meriç kendi toplum görevini de şöyle belirlemiştir:

"...Düşünenin görevi: İnsanından kopan, tarihini unutan ve yolunu şaşırان aydınları irşada çalışmak, kızmadan, usanmadan irşat. Gerçek sanat ayırmaz, birleştirir." (Meriç, 1978:325) ..."Aydını aydın yapan: Uyanık bir şuur, tetikte bir dikkat ve hakikatin bütününe kucaklamaya çalışan bir tecessüs." (Meriç, 1980b:453) ..."Kaderimizi çizen Avrupa'nın siyasi ihtirasları; kullandığımız kelimeler onun emellerini dile getiriyor. Kulağımıza fısıldanan lafızları, hudut ve şumüllerinden habersiz, fısıldayıp duruyoruz... Tefekkür vuzuhla başlar, kurtuluş şuurla..." (Meriç, 1980:287–288) ..."Elbette ki Avrupa'nın reçetelerini uygulamaya kalkmak büyük bir hamakat; ama hocaların söylediklerinden habersiz olmak daha büyük hamakat" (Meriç, 1981:23).

¹ Aydınlar topluluğu, entelektüeller.

Batı toplumlarının kendilerine özeleştirili eğilimlerinden zaman zaman söz edilmektedir. Olumlu değişimler gözlemlenmektedir. Bunun gerçekleşmesinde kendi geçmişini ve ötekini de tarihini tanıma eğiliminin etkisi bulunmaktadır. Ama buna karşın, Cemil Meriç'in sözleriyle: "sömürgeciliğin ön-keşif kolu olan oryantalizm"'i eleştirmek bir çabanın göstergesi olsa da yeterli değildir ve O'na göre bu topluluk Doğuyu oryantalistler kadar araştırmalı ve öğrenmelidir.

Cemil Meriç Doğu ile Batıyı, insan beyninin "bu iki yarım küresini" (Meriç, 1994) birleştirmek ister. Bu isteğini, ismi de iki kıtayı kucaklayan bir dergide gerçekleştirmek amacındadır. Derginin ismi "Avrasya" olacaktır.

"Ancak Berke Vardar derslerinin yoğunluğunu öne sürüp, derginin sekreteryasından vazgeçince Cemil Meriç'in kolu kanadı kırılır; ve *Avrasya* hiçbir zaman gerçekleşemeyen bir belde-i hayal olarak, Cemil Meriç'in gönlünde kalır" (Meriç, Ü., 1998:74).

Ana hatlarıyla yapısını hazırladığı bu derginin ön hazırlıklarında Alman Sosyalizmi, Fransız Devrimi Tarihi, Alman Felsefesi gibi konuların üzerinde yoğunlaşmıştır. Cemil Meriç dergisini çıkaramamış olabilir. Ama yaşamı boyunca o Avrupa'yı ve Asya'yı iyi özümlemiş ve eserlerinde bunu ortaya koyabilmiştir. Emre Kongar bu durumunu şöyle tanımlamaktadır:

"Meriç çok iyi özümlediği, Batı ile bu toprağın üstünde yaşayan insanın kültürünün sentezini arıyordu ve bunu ararken de isyankardı. Neye isyankardı? Önce bu topraktaki sorunların temeline, kaynaklarına isyankardı, onları aşmak istiyordu. Batıyla aşacağına inanıyordu. Fakat Batıyı gördükçe, Batının temel yapısı içindeki isyankârlığını geliştirdi, zaten geliştirmemesi mümkün değildi. Baktığı zamanda, tek düz bir kültürün benimseyebileceği biri olmaktan çıktı. Zaten öyle bir insan değildi Cemil Meriç. Belki de hiçbir zaman olmadı" (Meriç, Ü., 1998:153).

Hilmi Yavuz'a göre ise Cemil Meriç:

"Hem Doğu'ya Batı'dan bakan bir müsteşrik, hem de Batı'ya Doğu'dan bakan bir müstağrib. Her iki kimliği kesinleyen, bir sınır tanımaz düşünce, ya da çok sevdiği bir deyişle "geniş bir tecessüs", hem ümrandan, uygarlığa giden, hem de kültürden irfana dönen bu yolda ve "kendi semasında tek yıldız" dır (Meriç, Ü., 1998:153).

Cemil Meriç'in Batı Diline verdiği önemi çoktur. Ülkemizde yabancı dile olan yabancılığımızın yeni bir şey olmadığını kanıtı aşağıdaki mısralarda dile gelmektedir:

"1947 Haziran. Yedi aydır Hukuk Fakültesi'nde Fransızca okutuyorum. Talebe perişan. Dilini unutan bir nesil, yabancı dili nasıl sevsin? İçimde misyonerlerin her aksiliğe meydan okuyan imanı, yarının insanlarına Batı düşüncesini, daha doğrusu düşünceyi tanıtmak ve tattırmak için çırpınıyorum. Kızılderililer arasında bir rahip. Yabancı dil, hocalar için de, talebeler için de arabanın beşinci tekerleği. Aylardır boşuna direniyorum." (Meriç, 1981) ..."Oysa Avrupa'yı ortaçağın kâbuslu gecesinden kurtaran mucizenin adı: Yabancı dil'dir. Aydınlarımız bu 'medeniyet anahtarı'ndan mahrum kaldıkça inkılaplarımız... bir ucube olarak kalmaya mahkumdur: Tercüme eserler, ebediyeti kucaklayan fikir kaynaklarından –çok defa- kirlili ve delik deşik kovalarla aktarılmış damlacıklardır... Ya Batılı olacağız yahut Batı kültürünün âzâd kabul etmez sömürgesi" (Meriç, 1953).

...“Bir Batı dilini öğrenme olanağı bulup da öğrenmeyen kişi, kundura boyacısı bile olamaz" dedi. Bunun çok uzun bir yol olduğunu, zahmetli bir süreç olduğunu da hemen ekledi. Üç-dört ayda, altı ayda, iki yılda, yirmi yılda bir dil öğrenilemez, derdi. Bunun ne denli doğru olduğunu, yıllar geçtikçe, ben ve arkadaşlarım daha iyi anladık. Neden bir Batı dili? Dünyaya açılmak için, evrensel değerlere gerektiği biçimde yönelebilmek için ama bu arada kendi öz dilimizi de küçümsemeyerek. Cemil Meriç'e göre kişi öz dilini, ancak bir başka dil öğrenerek daha iyi kavrayabilirdi. Burada söz konusu olan Batı dili bir rastlantı sonucu Fransızca idi. Cemil Meriç İngilizce öğretmeni, Almanca öğretmeni olsa da, değişmezdi. Batı dillerini birbirinden ayırmazdı zaten. Yol aldıkça, ilerledikçe, bilgilenmede hocamızın bizlere ne denli önemli bir ışık tuttuğunu daha iyi gördük. Bu gerekçeli anlatış, iki ay sürdü ama gerçekte tüm yaşam boyunca sürdü" (Meriç, Ü., 1998:28).

1.2. CEMİL MERİÇ'E GÖRE DOĞU VE BATI

Doğu ile Batı bir beynin iki yarım küresi gibidir Cemil Meriç'e göre. Avrupa düşüncesini çok iyi kavrayan ve Doğuya Hint Edebiyatını tanıyınca hayran kalan, her iki kıtayı zihninde ve yapıtlarında barındırabilen çok ender kişilerden birisidir.

"Muhteşem bir maziyi, muhteşem bir istikbale bağlayan köprü olmak. isterdim: Kelimeden, sevgiden bir köprü" (Meriç, 1996), diyen birisidir. Her konuda olabildiğince tarafsız olmak isteyen bir fikir adamının dikkati ve ciddiyeti içindedir.

Doğu ile Batı nerede ayrılır, nerede birleşir sorularının cevaplarını yapıtlarında bulmak olanaklıdır. Yapıtları incelendiğinde Cemil Meriç'in Doğu ile Batıyı bir bütün olarak özümsemiği görülmektedir. Cemil Meriç'in zekâsı koskoca iki kıtayı kendi zihin dünyasında toplamaya yeterli olmuştur. Cemil Meriç yapıtlarında birkaç kez hem Olempi sevdiğini ve aradığını, hem de kendini Himalayalarda bulduğundan söz etmektedir. Meriç aradığını bulmuştur, çünkü O ne Olempseydi ne de Himalayada. Ama her ikisine de çok ama çok yakınlıktaydı. O'nun bu her iki kıtaya yakınlığı kendisini başarıya götürmüştür. O, Batılıların kendini anlamlandırmasından daha başarılıdır. Doğulunun Batıcı bir yaklaşımla Batıyı ya da kendisini anlamasının da örneklerini taşımaktadır (Açıkgöz, 1993).

"Düşünmek önce düşünenlerin düşünceleri üzerine düşündükten sonra onların etkisinden kurtulmaktır" (Meriç, 1992) sözü en dikkat çekici sözlerindedir.

1.2.1. KÜLTÜR TRANSFERİ BAĞLAMINDA MERİÇ'İN HİNT KÜLTÜRÜNDEN ETKİLEŞİMİ

Yeryüzünde yüzyıllar boyunca birçok uygarlık insanlık tarihinde yer alıp, gelecek toplumlara ilerlemeleri için bilgilerini, tecrübelerini, dilini, inançlarını miras bırakmıştır. Bunların içinden çok azı var ki, Dünya Uygarlığı devinimi içerisinde hem hala miras bırakıcıdır, hem de kendi mirasını kendisi yaşamaktadır. Cemil Meriç'e göre Hint Dünyası böyle bir olgunun muhatabıdır. Bir "Bilgeler Dünyası"dır ve birçok aydına "Işık Dünyası" olmuştur (Meriç, 1994:30).

Hint Kültürünü oluşturan, Hint Felsefesi, inancı ve edebiyatı birçokları gibi Cemil Meriç'i de derinden etkilemiştir. Cemil Meriç, o yıllara kadar kendine göre yaşamının birikimini, Hint bilgelerini tanımak için sarfetmiştir. Hint Kültürünü öğrenmek için beş yıla yakın çalışmalarda bulunmuştur.

Meriç'i büyüleyen sadece Hint Edebiyatı değildir. Hint bütünüyle onun için büyüleyici bir dünyadır. Onun deyimiyle, "Hint belki bütün hakikat değil ama hakikat", dır (Meriç,1963:374).

Cemil Meriç üzerine kızıyla yapılan mülakatta (Meriç Ü., 2003); Cemil Meriç'in yaşamı boyunca bir arayışta olduğu ortaya çıkmıştır. O aradığının çoğunu da Hint Kültüründe bulmuştur.

"Bir Dünyanın Eşiğinde" adlı yapıtında Hint Kültürü'nden birçok şeyi öğrendiğinden söz etmektedir. Her zaman dile getirdiği ise Hint Kültürü'nden hoşgörüyü öğrenmesidir.

Meriç kitaplardan tanıdığı Hindistan'ı bir yazar ve düşünür olarak vatanı gibi benimsemiştir. "Hint her inanca söz hakkı tanıyan bir ülke olduğu için ikinci vatanım oldu" (Meriç, 1992:371), der Cemil Meriç.

Meriç'e göre onun deyimiyle "Hint", gelişmiş dünyaların öncülüğünde bulunmaktadır. Yapıtlarından çıkarılabilecek yargıya göre Cemil Meriç'in tasavvur ettiği "Hint"ın, topraklarında kapsanan çoğulculuk ve hoşgörü bulunmaktadır. O'na

göre yüzyıllar boyunca çoğulculuk ve hoşgörü Hint Kültürünün değişmeyen yapı taşlarını oluşturmuştur. Bu bağlamda onun Hint Dünyasında Avrupa'daki gibi, yüzyıl süren ya da otuz yıl süren din savaşları olmamıştır. Hint Dünyası din savaşlarıyla yıpranan bir Avrupa'dan daha ileridedir.

“Çağdaş Avrupa en aydınlık taraflarıyla Hint'in bir devamıdır” ...“19.yüzyıl Avrupa'sına göre, Yunan mucizesi bütün ihtişamını Asya'ya borçlu: Pythagoraslar, Demokritoslar, Lykurgoslar... meşalelerini ya Ganj kıyılarında tutuşturmuşlar, ya Nil boylarında. Çağdaş yazarlar öncelik konusunda daha ihtiyatlı...” (Meriç, 1963:374).

Eski çağlardan beri, doğal afetlere daha çok maruz kalınan Hint topraklarında, asırlara meydan okuyan, Milattan üç bin yıl önce Indus boylarında kurulan şehirlerde, pergelle çizilen ve dik açılarla kesişen sokaklar, işçi mahalleleri ve çeşitli atölyeler bulunmuştur. Yerleşim birimlerindeki bu ilerici farkı; Cemil Meriç'in “çağdaşımız” dediği Hint'in büyük fikir adamlarıyla, onun deyimiyle “dehalaşan”, Hint düşünce dünyasında da görülmektedir. İşte, dünyanın düşünce kaynağında bulunmaktadır Hint dünyası. Şiirler bulunur dünyasında. Dillerin özü olan şiirlerinde doğayı yaşar Hintli. Hayallerini yaşar edebiyatında. Doğayla bütünleşen, hayalle, aşkla, yoğrulmuş dünyası zamanın dışında yaşanmıştır (Meriç, 1996).

“Çağların rengârenk mozaiğinden tılsımlı bir bütün yaratmış zaman.” (Meriç, 1996a:91) Sadece düşünle yaşamamış. Hintlinin düşleri onun doğayla olan ilişkisidir. Doğanın gürlüğü Hintliye korku verdiği için metafizik eğilimi artmıştır. Bu eğilimi onun düşlerinin erişebildiği noktadadır. Burada onun ulaşabildiği noktada her bitkinin konuştuğu, her cansız nesnenin bir ruh elde ettiği, her ağacın canlı olduğu, toprağın aşk tütüğü, dünyalar bulunmaktadır.

Ancak Hintlinin doğadan etkileşimi onu içekapanıklığa yönlendirmiştir. Ama bu durum ona başka özellikler de sunmuştur. Yunanlıya göre Hintlinin metafizik yeteneği buradan gelmektedir.

“Tabiat, Hintli'ye korku telkin etmiştir, Yunanlı'ya güven. Hintli dış dünyanın korkunç baskısı altında ezildikçe tabiatüstü kuvvetlerden medet ummuş. Hint mitolojisinin kaynağı dehşet. Hintli bilinmeyen ve görülmeyenle uğraşmış, Yunanlı bilinen ve faydalı olanla... Birinde hayal gelişmiş, ötekinde zeka” (Meriç, 1996a:49).

Ancak Hint Dünyası Meriç'e göre sadece "mistik bir düşler âlemi" değildir. Bu topraklar hayallerin ötesinde, gerçek zamanda da hala dimdik ayakta durmaktadır. Çağları, ırkları, dilleri ve dinleri; farklılıkları bir arada tutabilen dünyaya sahip böyle bir oluşum, Meriç'e göre dünyanın hiç bir kültüründe bulunmamaktadır. Günümüzdeki durumuyla Meriç'in değerlendirmesi karşılaştırıldığında, Hint dünyasının hala bu çok çeşitliliği barındırdığı görülmektedir. Hint Dünyası bu haliyle bir anlamda renklidir. Meriç şöyle der:

"Firavunlar diyarı muhteşem bir taş yığını, Fırat boylarında yükselen mamureler toprak altında, Atina hayal, Roma efsane... Hint beş bin yıldan beri var. Hintli elini kolunu bağlayıp hayaller aleminde yaşasaydı, o büyük medeniyet nasıl doğar, nasıl gelişir, nasıl ayakta durabilirdi?" (Meriç, 1996a:90)

Bu çalışmanın Cemil Meriç gözüyle gelişiminde, Hint Dünyasının günümüzdeki hali, onun değişmeyi kavrayabilmesiyle olmuştur. Tarihte Hint, fetihlerini sadece Hindistan Yarımadasında yapmıştır. Savaşlar sadece hanedanlar arası bir kavgadır. Bu ülkenin topraklarında bulunan; sadece saygı, sevgi ve hoşgörüden oldukça nasibini almış, aşkların süslediği bir ahenkler topluluğudur.

"İmparatorluklar devrilmiş, akınlar akınları kovalamış, Hintli bütün bu canlı komedyalara seyirci kalmış bakışlarını ezeli cevherin esrarından ayırmamıştır" (Meriç,1996a:90).

BÖLÜM 2: KÜLTÜRLER ARASI ETKİLEŞİMDE DOĞUNUN YERİ

2.1. DOĞU KÜLTÜRÜNÜN AVRUPA'YA KATKISI

Ortadoğunun bir kısmında İslam'dan önce yerleşmiş olan dinlerden bir tanesi Hıristiyanlıktır ve tarihsel bir gelenekle birlikte kendisinden önceki olguları da içinde barındıran bir oluşumdur. Hıristiyanların döneminde Ortadoğuda, Yunancadan Süryaniceye çeviriler yapılmaktaydı. O dönemlerde çeviri sadece Yunancadan da yapılmamıştı.

Ortadoğulular Farsçadan ve Hintçeden de çeviriler yapmışlardır. Onlar, coğrafi konumlarından dolayı, Doğu ile Batı arasındaki iletişim çevirmenleri olarak görev yapmaktaydılar.

Ortadoğulular sayesinde, Batılılar edebiyatlarına çeşitlilik katacak çeviriler elde etmiştir. Örneğin; büyük çevirmen İbn'ü-l Mukavva'nın çevirmiş olduğu ve La Fontaine'i de etkileyen yapıt, Hint asıllı bir İran öyküsü olan “Kelile ve Dimne” diye tanınmış olan yapıttır.

Sadece edebiyatla sınırlı olmayan, edebiyattan tıbbı, tarımdan astronomiye, Yunancada az sayıda bulunan bu kaynakları Arap Dünyası, Orta-Farsçadan Arapçaya çevirmiştir. İslam dünyası aynı merkezin farklı iki kolu olan Doğu ve Batının ayrılmış dünyalarını birleştirmiştir (Brague,1995).

Arap Dili ve Kültürü'nde çevirilerle her alanda devasa bir bilgi yığını oluşmuştur. O kadar ki, Batının özgün olanlarını yitirdiği felsefe, matematik ya da astronomiye ilişkin yapıtların tek izi Arapçadır. Bu Arap dünyasının, Yunan mirasını ve kendi ürününü Batıya, bütün alanlarda aktardıkları anlamına gelmektedir.

“Yunan mirasının bütün alanlarda Arap dünyasına büyük bir kültürel borcu vardır” (Fontana, 1995:92).

Kimi Latinler böyle bir borcu üstlenmek istemezken, kimileri de bunu onaylamakta bir sakınca görmemişlerdir. Ancak hoşgörüsüz bir polemik, hümanistlerden başlayarak gelişmiştir.

Başta İbn Rüş'tün çevirmenlerinin kötü Latincesi kınanmıştır. Zamanla Rönesans ve 17.yüzyılda büyük oryantalistler de, Arap dünyasına duyulan borca ilişkin bilinci sürdürmüşlerdir. Ama Aydınlanma çağıyla birlikte bu bilinç tamamıyla unutulmak istenmiştir. Hatta modern çağın "Aydınlanmacı" önyargısıyla; İslam Dünyasından olan her kaynak için, Avrupa'ya aşılandıktan sonra, Yunanlının mirası olduğu yakıştırılmıştır. Buharalı İbn-i Sina'nın (980–1037) "El-Kanun fi't Tıb" (Tıpta Kanun) adlı başyapıtı Avrupa dillerine çevirildikten sonra, Avrupa Üniversitelerinde 19.yüzyıla kadar kaynak eser olarak kullanılmasına rağmen, daha sonraki dönemlerde İslam Dünyasından kabul edilmesi gereken bir kaynaktan söz edildiğinde, bu kaynağın ve onu oluşturan düşünürlerin Fars, yani "arî" kökenli olduğu yakıştırması uydurulmuştur (Fontana, 1995); (Brague, 1993).

Günümüzde de buna benzer bir yakıştırma yapılmaktadır. İngiliz'in Hindistan'da feodal yapıyı icat etmesi gibi, düşünsel anlamda gelişme kaydeden ve evrenselliğini beyanda bulunan İslam'a da, "modern" olduğu yakıştırılmıştır (Sarıbay, 2001).

Batılı, farklı olanı, kendisine göre daha geride görmek istediğinden, ona kendi tecrübelerini önermektedir. Bu bağlamda, düşünsel ve geleneksel evrimini Postmodernite'ye taşımış olduğunu varsayan Batılı; İslam dünyasının modern olduğunu icat ederek, ona yön verme imkânı bulmak istemektedir. Bu, Batılının sürmekte olduğu düşünülen dünya egemenliğinin devamı için zaman kazanmasını sağlamaktadır.

Evrensel bir din olan İslam'ın, evrensel boyutuna karşılık, Batılının, Coğrafi Keşiflerden günümüze kurduğu dünya düzeninin değişmesinden endişe duyarak, İslam'a modern bir ideoloji yakıştırmasını yapması; maalesef modern bir davranıştır. Batılı bunu Aydınlanma'dan beri yapmaktadır (Sarıbay, 2001) ve (Akbar, 1995).

Yeryüzünde, farklı kültürlerde insanların yan yana, birbirlerinin menfaatine dokunmadan, birbirleri üzerinde baskıcı olmadan yaşama isteği, güzel bir olgudur. Bu anlayışın ışığında, her bir toplumun buna katkısı, gecikmiş olsa da, Dünya Barışı için

gereklidir. Batılı yeryüzünün zengin bölgelerini yağmalamıştır. Yeraltı ve yerüstü servetlerine el koyup altınların ve değerli madenlerin maddi değerini kendisine transfer etmiştir. Modernizasyon gibi kesintisiz bir süreci oluşturmuştur (Serdar, 2001).

Modernizm bu tahrip edici mantık üzerine kurulduğundan, her gün yeni yeni ihtiyaçlar doğmakta ve bunları ne pahasına olursa olsun karşılamak gerekmektedir. Gerçekte ise, ilk insandan beri ihtiyaçlar hep aynıdır, değişen onların yeniden tanımı, paketleniş biçimi ve tüketime sunulurken kullanılan yöntemleridir.

Ölçütlerini ve Dünya Standartlarını zekice elinde bulunduran Avrupalı; bir de, bu makineye bağlı devasa uygarlığını ayakta tutabilmek için hammadde kaynaklarını kendine transfer etmeye gitmektedir. Artık farkında olmadan yağmacılığını ilericiliğin gereği olarak hissetmektedir (Brague, 1993).

Batılının yol açtığı; ekonomik, askeri ve siyasi rekabet sonucundaki iki büyük Dünya Savaşı'ndan sonra, bütün sorunların Batılı değerler dizisi içinde çözümlenebileceği yolundaki yaygın kanının geçerliliği ve doğruluğu şüphelidir. Batıların bunu ekonomik ve teknik ilerlemenin gereği olarak ya da başka bahanelerle geçiştirmeye çalışması da bir felakettir (Brague, 1993).

Avrupalı, içekapanık değildir. Dışa açıklığının kendisine ve başkalarına yararlı olduğu düşüncesindedir. Örneğin, İngilizler Güney ve Güneydoğu Asyayı, içinde buldukları uyumsuzluktan kurtardıklarını düşünmektedirler. Hâlbuki o toplumlar, kendi devinimleri içerisinde incelendiğinde, gelişmeleri dünyanın birçok yerindeki toplumlarla eşdeğer, hatta daha fazladır (Rorty, 1993). Avrupalının ilericiliği, makineleşmeye yönelik olmasıyla diğer toplumlardan farklı bir gelişmedir. Ancak daha üstün değildir. Avrupalının üstünlüğü, bu farklı gelişimini zorbalığa dayalı, silah gücüne dayalı bir üstünlük yapmasıdır.

Vasco da Gama, Kalküta'ya vardığında İspanyolca konuşan bir Tunusluyla karşılaşır. Bu durum, Hintlilerin ve Müslümanların dünya pazarındaki yerini gösterir. Çok gelişmiş olan bu pazarda, Çin ve İslam ekonomisi lokomotif gücü oluşturmaktaydı. Seksendört ayrı dilin konuşulduğu Hint pazaryerlerinde dünya ekonomisinden bahsetmek gayet olanaklıydı (Fontana, 1995).

Arabistan, İnan, Hindistan, Endonezya ve Çin'den gelen tüccarların oluşturduğu mozaikte Avrupalılar, ilk önce yerel taşımacılıkla bu pazarda yer edinmeye çalıştılar. Zamanla silah gücünü, yani makine gücünü kullanarak bu pazarda söz sahibi oldular. Hatta Dış Ticaretin koşullarını belirleyici duruma geldiler.

Bu durum, Asyalı tüccarlar için, birçok olumsuzluklar getirdi. Aynı dönemde ortaya çıkan yerel ekonomik bunalımla birlikte, dış ticareti finanse eden gümüşün azalması, Asyalının i e kapanmasına ve ihracata yönelik tarım ürünlerini yetiştirmekten vazgeçmesine neden olmuştur (Fontana, 1995). Asyalının i ekapanıklılığı her yönden bir i e kapanıklılıktır. Ekonomisi bunun gelişiminde durağan bir hal almıştır (Brague, 1993).

Avrupalı için ihtiyaç olan Asya tarım ürünleri, çok geçmeden kendi üretimine bağlı bir ihtiyaç halini almıştır. Sonunda Yeni Dünya'da (Amerika) Afrika'dan getirilen kölelerle, ekim alanlarında ekip biçilen  r nler Avrupalıyı doyummuştur. Üstelik o zamana kadar bilinmeyen mısır, kahve, kakao, patates, domates gibi ürünlerle Avrupalının hayatında köklü değişiklikler meydana gelmiştir.

Tüm bu olaylarda dikkat edilecek durum ise, Avrupalının dünyaya egemen olabilmek yeteneğidir.

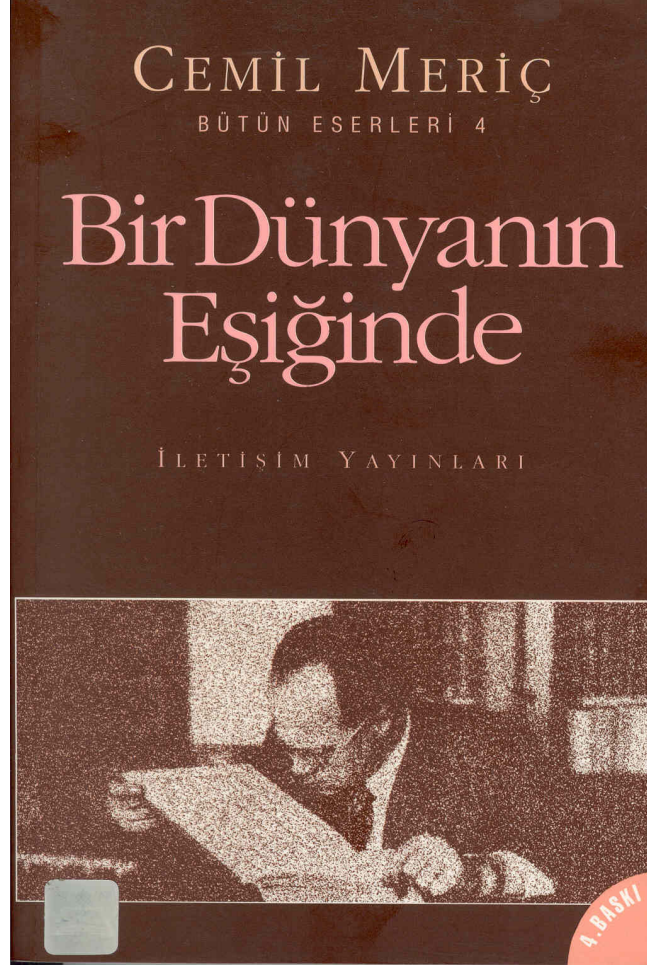
Hindistan gibi maddi manevi zengin bir hoşgörü diyarını ancak Avrupalı keşfedebilirdi.  nk  Avrupalı bir başka deyişle; dışa açılımlı, macera arayışlı, istilacı, maddi hırsa bürünmüş bir toplumdur. Hindistan'ın keşfi de zaten başta bilimsel bir keşif değil, maddi çıkarların gözetildiği bir keşiftir (Fontana, 1995).

Keşifler ele alındığında; Avrupalının dünyanın dört bir yanına gidebilmesi, keşif yapması; gemicilikle gerçekleştirebildiği bir olgudur. Bu açıdan deniz yoluyla dünyanın dört bir yanını istila eden Avrupalıdan söz edildiğinde, Avrupa coğrafyasında kapalı bir ülkeden değil, liman Şehirleri ve uzun seyahat edebilen gemileri bulunan ülkelerden söz edilmektedir (Brague, 1993).

Avrupa'nın Batısı Atlantik okyanusuyla  vrilidir. Kıyıları tamamıyla Yeni Dünya'ya açıktır. Örneğin Portekiz için bu zaten hep böyle olmuştur.  nce İspanya, sonra İngiltere, Hollanda, Fransa ve hatta İtalya için de bu böyle olmuştur.  nk  Avrupa

kıtasının Afrika veya Amerika gibi doğal sınırları bulunmamaktadır (Topçuoğlu, 1996).

Diğer kıtalardaki toplumlar da Büyük Coğrafi Keşiflere çıkabilirlerdi. Ama buna ihtiyacı yoktu ve böyle bir dışa açıklığı gerektirecek bir kültürü bulunmamaktaydı.

Şekil 1

2.2. HİNT KÜLTÜRÜ VE BATI KÜLTÜRÜ

Hint Kültüründe tespit edilen içekapanıklılık (Meriç, 1996), Hintlinin Avrupalıyla tanışmasını uzun yıllar ertelemiştir. Hintli kendisini Hint Yarımadasıyla sınırlamıştır.

Hint Yarımadası ötesine fetih yapmamakla kendini sınırladığı bir coğrafyada ve dünya anlayışında; Hintlinin, kendi iradesinin ışığında Avrupalıyla tanışması beklenmemelidir.

Hint Kültürüyle Batı Kültürünün karşılaşılabilmesi, coğrafi keşiflere çıkan Avrupalıyla mümkün olmuştur. Avrupalının kendisini coğrafi anlamda sınırlamamasıyla ve topraklarında gelişen Helen ve Roma Uygarlıklarının geleneklerini keşiflerinde sürdürmesiyle gerçekleşmiştir.

Avrupalının macera arayışı varlığından da söz edilebilir. Bu çok eskiden var olan mitolojik öykülerden de esinlenen bir macera arayışıdır. Örneğin; Platon'un (m.ö. 427–347) tamamlayamadığı yapıtı "Kritias"da, Atlantis'ten bahsedilmekteydi. Bu "Atlantis" denilen yer neresiydi sorusu Avrupalının zihinlerini hep meşgul etmiştir. (Hazard, 1981)

O dönemlerden beri, Avrupalıda bilinmeyen gizemli yerlere merak bulunmaktadır. O gizemli yerleri de, hep kendi bulunduğu toprakların dışında kurgulamıştır. Bu durum Avrupalıyı, çoğunlukla kıtasının ötesine sürüklemektedir.

Ancak Avrupalı, Büyük Coğrafi Keşifleri gerçekleştirdiğinde, gözlemlediği gerçeklerle, eski kaynaklarına bağlı bilgilerinin ya da kurgularının aynı olmadığını farkına varmıştır.

Avrupalı daha önceleri dikkate aldığı bilgi kaynaklarına olan güveni azalmıştır. Keşiflerle birlikte gözlemlerine dayalı bilgileri daha çok önem vermiştir. Bu nedenle daha fazla bilgi edinmek için bir arayışa girmiştir. Birçok düşünür, yazar, siyasetçi, sanatkâr ve benzeriler seyahatlere çıkmışlardır. Özellikle 16. Yüzyıldan itibaren gözlemlere dayalı deneme yazıları daha sonra da kişisel seyahat raporları oluşmuştur.

Git gide artan ilgiyle 18. ve 19. Yüzyıllarda Avrupadaki edebiyatlarda seyahat notları sıkça yer almış ve önem kazanmıştır.

Ancak yine de Doğu ile ilgili bu seyahat notlarında görmek istenilen yazılmıştır. Avrupasının Doğusu da, yani kendisinden başkası olanı da, yine kurguladığı düşsel bir Doğu'dur (Hentch, 1988).

Aslında Doğuyu tanıma yolculuğuna çıkılmamıştır. Elde etmek için yolculuğa çıkmıştır. Bu keşif macerası daha sonraki yıllarda, Amerika Kıtası için de geçerli olacaktır (Todorov, 1983).

Avrupalıyı keşiflere sürükleyen etmen, maddi çıkarlarıdır. Altın ve baharat üstünde somutlaşan bu hırsla Avrupalılar, Müslümanların elinde bulunan ticaret yollarının dışında bir yol arayışına girmişlerdir. Başlıca maddi etmenin yanında, biraz bilim anlayışı ve Hıristiyan misyonerliği de Avrupasının keşif seyahatlerinin sebepleri arasında göstermek olanaklıdır (Todorov, 1983).

Bir dünyanın, iki kardeşi olan Avrupa ve Asya'nın birbiriyle tanışması Marco Polo'ya kadar uzanmaktadır. Ancak Avrupalı, Marco Polo'yu artık bir kardeş hatırlatıcısı olarak algılamamaktadır. "Zekâsını Doğu'yla izdivacına" borçlu olan Yunan dünyasında ise, Hint'e gereken değeri hatırlatan; "Hint'in kutsal dağlarını göstererek, işte Tanrılarımızın kaynağı diye haykıran Büyük İskender" (Meriç,1996a:28) olmuştur. Ama yine de her şeyi kendine mal eden Yunanlı, çok geçmeden bunun bilincini de kaybetmiştir (Meriç, 1996).

2.2.1. ALMAN KÜLTÜRÜYLE HİNT KÜLTÜRÜNÜN ETKİLEŞİMİ

Alman Romantisizmi; duygulara ve hayal gücüne öncelik veren, rasyonalizme ve ampirizme karşı bir tepkidir (Beutin, 1994). İçeride dönük felsefi fikirlere sahip Alman Toplumunu; sanat ve edebiyatta Avrupa'da üstünlük gösteren Fransız kültürüne karşı bir oluşuma girmiştir. Bu oluşum, insanın felsefe yoluyla olduğu kadar sanat ve edebiyat yoluyla da kendi kendisini tanımaya çalışmasını öngörmüştür (Bochenski, 1997). Alman toplumu düşünce ve toplumsal gerçeklik arasında karşıtlık içinde yaşamaktadır. Düşünce ve edebiyat bağlamında Cermen toplumu kendisini, Hint Dünyasının aynasında tanımlayabilmiştir (Chamberlain, 1938).

Bir başka açıdan ele alındığında, Alman Toplumunu Fransız İhtilalin etkisinde gelişen dünya olaylarına karşı kendini iyi hissetmek için Romantik bir tavır sergilediğinden söz edilebilir.

Alman Romantisizmi, sadece edebiyatta değil, Alman Felsefesinde de oluşturduğu olguyla Alman Toplumunu bir dönem dış dünyanın gelişimlerinden soyutlamıştır. Kutsal Roma Cermen İmparatorluğun etkisinin azaldığı, ayrıca mezhep çatışmalarının tarihsel gelişiminde karmaşıklık içinde kalan Alman Toplumunu, Fransız İhtilalin uzantısında oluşan Milliyetçilik akımına karşı Alman Toplumuna özgü bir karşı tutum sergilemesi; Alman Romantisizmidir.

İlginç olan gelişme ise, Alman Romantisizmin etkisinde çalışmalarını bulunan birçok edebiyatçının yapıtlarıyla, sonuçta Alman Toplumunu milliyetçi bir topluma dönüşmüştür. Edebiyatta Alman Romantisizmi dünya edebiyatının şiirsel yanının süsleriyle Alman Edebiyatını zenginleştirmeyi ve Alman Toplumunu dış dünyanın gelişimlerinden uzaklaştırmayı amaçlamaktaydı.

Hint Edebiyatıyla Alman Romantisizminin ilişkilendirilmesi ve Alman Romantisizmin amaç ve gelişimlerini Türkçe okuyucularına aktaran yazar, yaşamının bir bölümünü Hint Edebiyatına ve düşünürlerine ayıran "Bir Dünyanın Eşiğinde" yapıtıyla Cemil Meriç olmuştur.

Romantik Dönem Alman Edebiyatı Fransız İhtilali üzerinden tanımlanmaktadır. Bir tepki olan Alman Romantisizmi, Fransız İhtilalinin karşısında bir karşı çıkmadır.

Bilindiği üzere Fransız İhtilali, tüm Avrupa'da büyük yankılar uyandırmış, Avrupa kıtasının siyasi coğrafyasını derinden etkilemiştir. Ancak bu ihtilalde yükselen sesler, yönetimde devamlılık özelliğini sürdürememiştir. Sonuçta Fransa'da ihtilalden sonra gelişen karışıklıkta bir General tüm yetkileri ele alarak çoğulculuğun yönetimini tek başına devralmıştır.

Napolyon Bonaparte¹ isimli bu General, Mısır'daki savaşlarda kahraman hale gelmiş ve 1804'de Paris Notre Dame Katedralinde Taç Giyme Merasiminde, Papanın elinden değil, kendi elinden İmparatorluk tacını giymiştir. 19. Yüzyılın ilk yarısında da neredeyse tüm Avrupa kıtasını askeri gücüyle hükmetmiştir.

Avrupada gelişen bu tarihsel süreçte çoğu Alman Prenslükleri ve bazı Alman Krallıkları bir birlik kurma yolunda gelişme göstermişlerdir. Gelişen bu eğilimle 1871'de Alman İmparatorluğu kurulmuştur.

Alman Dilini özgünleştirme ve Edebiyatını geliştirme eğilimleri de aynı dönemlere rastlamaktadır. Almanlar bir dönem Helen ve Roma Uygarlıklarına hayran kaldılarsa da, kendilerine göre şekillenen ayrı bir dünyası olmuştur. Ayrıca Almanları Roma Katolik Dünyası'ndan ayıran bir şeyler olması gerekmektedir. Bunun ilk aşaması Luther Reformu'yla olmuştur. İkinci aşaması da, Hint Dünyasıyla olmuştur. Cemil Meriç, Almanların kendi kimliklerini Hint dünyası üzerinden gerçekleştirdiğini söylemektedir (Meriç, 1994:52).

Almanlar, farklı kıtalardaki farklı toplumları baskı altına alarak kendilerine benzetmeye çalışmamıştır. Todorov (1939-*) kitabında emperyalist devletlerin sömürgelerindeki toplulukları kendilerine benzetmeye eğilimli olduklarını eleştirmektedir (Todorov, 1983). Alman İmparatorluğu sözü edilen böyle tutumlu bir emperyalist güç olmamıştır. Böylesi bir Romalı tutumu yoktur (Brague; 1993). Mitolojisi Yunanlıya dayanmamaktadır (Meriç, 1996:42).

¹ Napoléon Bonaparte (15. Ağustos 1769, Ajaccio, Korsika Adası; 5. Mayıs 1821, Longwood House St. Helena adası, Güney Atlantik)

Almanlar, Katolik Latin Dünyanın Kültür Hegemonyasından kurtulmak istemiştir. Rönesans'ı yaşayan sanatta ve edebiyatta öncü olan Fransız, İtalyan ve diğer Latin toplumlarına karşın, Almanlar özellikle farklı tarihsel gelişimlerini, farklı olarak sürdürmeye çalışmışlardır (Meriç, 1996:49).

Edebiyatta Almanlar farklı akımları yaşamışlardır. Sonuçta Hint Kültürüyle ve dolayısıyla Hint Edebiyatıyla tanışmışlardır.

Almanlar için Hint Dünyası, İngilizlerin sömürme politikasının ürünü olan Hindistan gibi bir dünya değildir.

Hint Kültürü Almanlar için bilgide ve edebiyatta esin kaynağı olan bir kültürdür.

Alman Kültürünün yeni bir edebiyat ve yeni bir oluşumu elde edebilmesi Hint Kültürüne dayanmaktadır. Hint Kültürü bir bölümüyle Almanların sayesinde Batıya ulaşmıştır.

“Gerçi Büyük Britanya’yı Ganj kıyılarına çeken ilim aşkı değil, kazanç hırsıydı. Fakat bu ülkeyi rahatça sömürebilmek için, dilini ve inançlarını öğrenmek gerekiyordu.... İngiltere Hint’i fethederken, Hint düşüncesi de Batı’yı fetih ediyordu” (Meriç,1996a:40).

Almanların Hint Edebiyatına olan ilgileri, kendi edebiyatlarının yoksunluğundan değildir. Sadece edebiyatlarını zenginleştirmek ama daha çok farklılaştırmak içindir. Hatta bütün Dünya Edebiyatını temsil edebilen bir edebiyat tasarlamışlardır.

Sonuçta çalışmalarıyla Almanlar, Hintlinin şaheser edebiyatına hayran kalmışlardır. Bu bağlamda Hintliyi fark eden ve anlayan Almanlar olmuştur.

“Hint olmasa Schopenhauer olmazdı. Zaten o büyüü pınardan içmeyen tek Alman filozofu yok. Ya şairler? Heine, Novalis, Hölderlin, Rückert...” (Meriç, 1996a:54).

Hint Kültürüyle Almanlar yeni bir geçmiş yaratma olanağı bulmaktadır. Latin Dili Dünyasıyla rekabet edebilecek bir fırsat bulabilmektedir.

“Latin zekâsının sürekli zaferleri ile yaralanan Cermen gururu Asya’da kendini bulduğu içindir ki oryantalizm o ülkede dinleştirdi. Herder’in Ortaçağı göklere çıkarışı, 18. yüzyılın akılcı felsefesini Batırmak, Fransa’nın kültür hegemonyasını sarsmak içindir. Antik dünyayı yıkanlar tarihte ilk defa olarak yaptıklarıyla övünmekte, bir italyan miti saydıkları Rönesans’ı küçümsemektedirler. Hind’in keşfi, Cermen ırkına tarihini genişletmek, yeni bir

mitoloji kurmak, klasik edebiyatın dar çerçevesini yıkmak ve Latin zekâsından öç almak fırsatını veriyordu. Alman milliyetçiliği sırtını Himalaya'ya dayararak şahlandı. Almanların ne Malabar körfezinde bir Camoens'leri vardı, ne Kalküta'da bir Jones'leri. Şairleri Hint'e sefer etmediler, Hint'i Avrupa'ya getirdiler.” (Meriç,1996a:52)

Meriç'in değerlendirmesine göre Almanlar böylece Avrupa'da ikinci bir Rönesans'ı yaşatmışlardır. Alman Toplumunun Hint'le olan ilişkisine Edgar Quinet'nin getirdiği yorum daha da dikkat çekicidir. Quinet (1803–1875) Almanlarla Hintlilerin aynı kökenden geldiklerine savunur:

“Asya'nın ruhu daha çok felsefenin özüne işlemiş. Düşünce alışkanlıklarımızı değiştiren bu ruh. Çağdaş Alman metafiziği ile Hint metafiziğini karşılaştırın... birbirlerine o kadar çok benzerler ki adeta ayırt edemezsiniz. Bütün bu benzerlikleri tek kelime ifade edebiliriz: vahdet-i vücut... Asya, Batı'nın yalnız şiirine, yalnız politikasına değil, inançlarına da giriyor. İki dünyanın kaynaşmasını metafizik de mühürlemekte... Yunan ve Roma Rönesansı'nı, Descartes'ın tadil ettiği Eflatun idealizmi taçlandırmıştı. Doğu Rönesansı'nı, Almanya'nın temessül ettiği Asya panteizmi taçlandırıyor: Felsefe alanında şahidi olduğumuz en büyük hadiseyi, 15.yüzyılda Yunan yazmalarıyla Bizans şerhlerinin Avrupa'ya gelişi sonunda gerçekleşen fikri kalkınıyla aynı ayarda saymış ve ikinci Rönesansın adını vermiş ona” (Quinet, 1837:73-74)

Taine¹'e göre: “İnsan zekâsı yalnız Ganj ve Spree kıyılarında düşüncenin özüne inebilmiş”tir (Meriç, 1996a:52).

Hint, birçok Alman filozof ve edebiyatçısına ilham kaynağı olduğu gibi, Hint'le ilgilenmek her Alman Aydınının ilgilendiği bir olgu olmaya başlamıştır. Asya'nın Almanya ile akraba olduğunu haykırarak “Endiyanizmi”² ulusal bir dava haline getiren Friedrich Schlegel'e göre: “Bütün inançların, bütün düşüncelerin kökü Hint'tedir. Avrupa'nın yarattığı en yüksek felsefe olan Yunan idealizmi bile Doğu idealizmin yanında, her an söneceği benzeyen, titrek ve zavallı bir ışıktır” (Meriç, 1996a:54).

Yukarıdaki sözler ikinci Rönesans'ın beyannameyi gözüyle bakılır ve bununla emekleme çağının sona erdiği vurgulanır. Avrupa Sanskrit Dili öğrenir. Baron

¹ Hippolyte Adolphe Taine (21 Nisan 1828 Vouziers, Ardennen; 5 Mart 1893 Paris); Yapıt: “Derniers essais de critique et d'histoire” (1894)

² Cemil Meriç, Hint Dili ve Edebiyatı Bilimi için kullandığı kelime.

Humboldt¹ ise 1818'de Bonn ve Berlin Üniversitelerinde Sanskrit Dili kürsüleri açtırır. Münih'te Doğu Akademisi kurdurur.

Meriç'e göre böylelikle: “İlahiyatın tahakkumu altında bocalayan dilbilim, ilmi bir hüviyet kazanır” (Meriç,1996a:54).

Almanya'nın komşu ülkesi Fransa'daki ihtilal ve buna bağlı gelişmeler, Almanya'da yaşanmamıştır. Almanya kendine özgü bir süreç yaşamıştır. Tabii bu süreçte Fransız ihtilalinden olumlu veya olumsuz etkilenmiştir. Almanya'da ihtilalin yerine, Erken Aydınlanmacılığa tepkiler ortaya çıkmıştır.

Bu ıslahat girişimleri, devlet ve toplum yapısında değişiklikleri amaçlamaktaydı. Ancak sonuçta gelişen ıslahat girişimleri tarzı itibariyle komşu ülke Fransa'daki ihtilalle benzerlik göstermekteydi.

Fransız ihtilalinin dikkat çekici tarafı sadece Batı Avrupanın siyasi geçmişin ürünü ve yeni ulusların ortaya çıkmasına neden olması değildir. Fransız ihtilalinin doğurduğu bir başka özellik, Batı Edebiyatına değişik yönler vermesidir.

İhtilalin olgusuna karşı edebiyatın aydınlanmacı işlevinden söz edilmekteydi. Johann Christoph Gottsched²'in düşüncelerinden itibaren edebiyattaki “Sturm und Drang”³'a kadar süregelen göreceli bir tekdüzecilikten söz etmek olanaklıydı. Fransız ihtilaline ve etkilerine karşı mücadeleyle edebiyattaki yapı değişmiştir. Eski akımlar Almanya'da etkisini kaybetmiştir.

Alman Romantisizmi de bu ihtilalin karşıtında oluşmuş bir tepkidir. Romantik tepkiyle Almanlar, kendi içlerine dönmüşler ve kendi mutluluk merkezlerini kendi içlerinde aramışlardır. Alman Romantisizmin içedönüklüğü, Hint Dünyasıyla benzerdir. Hint Kültürü ve Edebiyatı, Alman Romantisizminin oluşumunda gereklilikle yer almaktadır.

¹ Friedrich Wilhelm Christian Carl Ferdinand von Humboldt (1767–1835). Wilhelm von Humboldt diye tanınır. Berlin Üniversitesi (günümüzde Humboldt Üniversitesi) Öğretim Üyesi. Dilbilimci. Kardeşi Friedrich Wilhelm Heinrich Alexander von Humboldt, (1769–1859) Coğrafya'nın Ampirik bir bilim dalı olmasını sağlayan kuramcısı ve Alman Doğa Araştırmacısıdır.

² J. Christoph Gottsched (1700–1766). Alman Yazar, Alman Dili ve Edebiyatının ıslahına uğraşmıştır.

³ Alman Edebiyatındaki akım.

Avrupa Kültürü içerisinde Hint Edebiyatından etkilenenler Alman Edebiyatçıları olmuştur. Bazı Avrupalı Yöneticiler silah gücüyle Hint dünyasına yaklaşım göstermişlerdir. Diğer Avrupalılara göre Hint Kültürüne karşı Alman Devlet Adamları, Edebiyatçıları, çeşitli Sanatkârları ve Filozofların farklı bir tutum sergilemişlerdir.

Alman Aydınlarının sonradan tanımlayabildikleri bir olgu olan “Zeitgeist” (zamanın ruhu) kavramınca açıklanan bir nedenle, tüm Alman Aydınları birbirleriyle görüşüp birlikte belirlemedikleri halde, Avrupa dışındaki bir kültüre aynı yaklaşımı göstermişlerdir. O dönemde hepsi de Romantik bir eğilim göstermiştir. Böyle bir oluşumun elde edilmesi Alman Toplumunun tarihsel gelişimiyle açıklanabilir.

Almanları, Hint Edebiyatına yönlendiren nedenlerin başında, Avrupa Tarihi içerisinde farklı bir tarih yaşamaları gelmektedir.

Hint Edebiyatına olan ilgi 18. yüzyılın sonlarına rastlamaktadır. Bu eğilim ilk önce Schlegel kardeşler ile başlamıştır. Aynı dönemlerde birkaç edebiyatçının yanında dilbilimcilerden Wilhelm von Humboldt (1767–1835) ile dikkatler Hint dünyasına ve bunun yanında Sanskrit Dili yapıtlarına yönelmiştir. Aynı yüzyılda diğer önemli edebiyatçıların yanında farklı bir konumda olan Friedrich Rückert ise sadece Hint Edebiyatına değil; diğer Doğu Edebiyatı ve Kültürüne de ilgisi bir hayli artmıştır.

Hint Dili ve Edebiyatı’na ilgi duyan edebiyatçılar, Sanskrit dilini öğrenerek, Hint yapıtlarını Alman Edebiyatına kazandırmaya başlamışlardır. Ancak bu, Hint Edebiyatına olan meraktan dolayı birdenbire doğan bir eğilim değildir. Nasıl bir gelişim gösterdiğini anlamak için öncesinde Alman Edebiyatının edebi akımlarını ele almak gerekmektedir. O dönemde tarihsel olaylar edebiyat üzerine etki oluşturmuştur.

Alman Kültürünün ve Edebiyatının Avrupa tarihi içerisinde farklı gelişim göstermesini belirlemek için önce Avrupanın aynı kaderi paylaştığı dönemi tanımakta yarar bulunmaktadır. Bu dönem Ortaçağdır ve üç döneme ayrılır. Bu dönemler; erken, orta ve geç Ortaçağ dönemleridir. (Pochlatko, 1989)

Erken ya da İlk Ortaçağ, Roma İmparatorluğu yıkılışı ve Kavimler Göçünün yaşandığı dönem olan 5–10. yüzyıldır. Daha sonra bunu takip eden dönem ise

Almanca “Hochmittelalter” (Gelişmiş Ortaçağ) denilen ve Avrupalının kendisini betimlemeyi ancak bir düşman bularak yapabildiği dönemdir.

Bu dönem ise Avrupalının, ona göre evrensel olan Katolik Hıristiyan Dünya Görüşü doğrultusunda Haçlı Seferleriyle oluşturduğu bir Dünya ve buna bağlı günümüze kadar kavgacı halini gösterebileceği bir başlangıç dönemidir (Eco, 2003).

Daha sonraki dönem ise Almanya'nın diğer Avrupa¹ ülkelerinden farklılaşmaya başladığı dönemdir. 16. Yüzyıl ve sonrasında kapsayan Geç Ortaçağda, Batı Avrupa ülkelerinde krallar güçlerini artırırken ve buna bağlı halka karşı güç kullanırken, Almanya'da bunun tam tersine Kraliyetin gücü azalmaktadır. Onun yerine prensler, dukler ortaya çıkmıştır. Bazı ufak prensliklerden seçilen kişiler serbestçe bağımsız kral olma hakkını dahi kazanabilmiştir. Bu ilginç yapılanma ve mutlak monarşinin gücünün etkin olmayışı Almanların yaşadığı şehirlerin ticari olarak güçlenmesine olanak sağlamıştır. Dolayısıyla halkın daha çok söz sahibi olmaya başladığı bir ortamda Almanya'da Halk Kültüründen söz edilmekteydi. (Beutin, 1994)

Avrupa'nın diğer bölgelerinde kralın gücü varken Almanya'nın şehirlerinde prenslikler sayesinde halkın ticari gücünün oluşturduğu bir kültür meydana gelmiştir. Böylece Avrupa'nın toplumsal ve kültürel yaşamında baskın tekelcilikten çok sesliliğe geçiş dönemi başlamıştır. Ancak daha çok Almanların yaşadığı bölgelerde durum böyledir.

Edebiyatın gelişiminde Geç Ortaçağda, Şövalyeliğin kalkması ve halkın güçlenmesiyle başka türlü edebi eserler ortaya çıkmaya başlamıştır. “Volksbuch” (Halk Kitabı), “Volkslied” (Halk Şarkıları), “Volksballade”² (Halk Baladı) ve “Ständesatire”³ (Orta Sınıf Hicivleri), o dönemin edebi eserleri olarak nitelendirilebilir.

Daha sonraki dönem ise Rönesans dönemidir. İşte özellikle burada Almanya'nın tarihsel gelişimi diğer Avrupa ülkelerinden farklı olmuştur. Anlam itibariyle

¹ Diğer Avrupa ülkeleri Ortodoks olmayan Batı Avrupa ülkeleridir. Haçlı Seferlerinin kaynağı Batı Avrupadır. Buradan yola çıkan Haçlılar sadece Müslümanların bulunduğu şehirleri değil; dönemin Bizans İmparatorluğu içindeki büyük şehirlerini ve özellikle İstanbul'u da yağmalamıştır. Ortodoksluk ile Katolisizmin arasındaki ayrımın daha da perçinlenmesine yol açmıştır.

² “Till Eulenspiegel” yapıtı buna örnektir.

³ Hiyerarşik feodal düzene eleştiri kapsayan satirik edebi yapıtlar.

Rönesans yeniden doğmak demektir. Bu anlayışın etkisinde daha hümanist yazarlar ortaya çıkmıştır.

Rotterdam'lı Erasmus¹ (1469–1536) buna en iyi örneklerdendir. Almanların gözüyle bu dönem incelendiğinde, en önemli kişi Martin Luther² (1483–1546) olacaktır. Martin Luther'le birlikte, yaptığı yenilenme hareketi gereği, Almanya'da farklı bir din, bir mezhep ortaya çıkmıştır. Edebi akım itibariyle o dönemi Rönesans olarak değerlendirilmektedir. Ancak tarihsel açıdan bakıldığında Almanya'nın yaşadıkları tamamen farklıdır. Ayrıca bu yenilenme sürecinde bir de yeni bir dil ortaya sunulmuştur.³

Martin Luther'in yaptığı işlerden biri olarak bu dil, kuzey, güney ve orta Almanya topraklarında yaşayan toplulukların kullandıkları şivelerden oluşturulmuş olan bir dildir. Bu yeni dil; üslubuyla, ruhuyla, anlamlı ve kapsamlı bir kelime hazinesi oluşturmaktadır. Sade, açık ve kolay anlaşılır bir dildir. Daha sonra bu dil İncil tercümesinde kullanılmıştır. Bu aşamadan sonra Martin Luther'in kullandığı bu dil ile Almanca yazın dilinin gelişimi oluşmuştur. Almancaya kolay anlaşılır yeni kelimeler eklenmiş⁴, “günlük eklemek”, “ellerini masumiyette yıkamak” gibi yeni deyimler ortaya çıkmıştır⁵. Alman Dilindeki bu gelişmeyle yeni atasözleri oluşmuştur. Örneğin: “Haksızlık pekiyi ilerlemez”⁶ gibi.

Latince bazı ilahiler yeniden şiirleştirilmiştir. “Yaşamın orta yerinde ölümle çepeçevreyiz”; “Derin ihtiyaçtan sana sesleniyorum.”; “Tanrımız sağlam kaledir”, “(İşte) yukarıdaki gökyüzünden geliyorum”⁷ başlıklı çalışmalar olmuştur. Bu çalışmalar Alman Toplumunun diğer Avrupa ülkelerinden farklılaşmak için gösterdiği bir uğraşısıdır.

¹ Erasmus (Desiderius) von Rotterdam. Gerçek adı: Geert Geertsens. (27 Ekim 1469, Rotterdam; 12 Haziran 1536, Basel)

² Martin Luther (aslında Martin Luder; 10 Kasım 1483 – 18 Şubat 1546, Eisleben)

³ “Die Meißnische”. Luther'in halk ağızlarından yola çıkarak oluşturduğu.

⁴ Örneğin “Feuereifer”, “Lückenbüßer”, “Mördergrube”

⁵ “das tägliche Brot”; “seine Hände in Unschuld waschen”

⁶ “Unrecht Gut gedeihet nicht”

⁷ “Mitten wir im Leben sind mit dem Tod umfassen”; “Aus tiefer Not schrei ich zu dir”, “Ein feste Burg ist unser Gott”; “Vom Himmel hoch, da komm ich her”

Önemli olan 1500'ü yıllarda Rönesans ile birlikte birçok Avrupa ülkesi Antik Yunan Çağına dönmeyi amaçlarken, Almanlar Reformasyon'u yürütmüşler, ayrıca yeni bir dil oluşturmuşlardır. Latineden uzaklaşmışlar ve bu dil ile birlikte kendi içlerinde bir bütünlük kazanmışlardır. Ortaçağın son dönemlerinde Halk Dilleri ve Halk Şarkılarıyla oluşmaya başlayan bütünlük ve diğer Batı Avrupa dillerinden farklılık git gide artmaya başlamıştır. Örneğin kiliselerde ilahiler Almanca söylenmiştir. Bu farklı süreçte Almanya'nın kaderi diğerlerinden ayrılma yoluna girmiştir. O dönemdeki Halk Kitapevleri ve Halk Şarkıları, birkaç yüz yıl sonra "Sturm und Drang"¹ ve Romantik Dönemde yine bir edebi halk ruhu olarak ortaya çıkmıştır.

Almanya'da Rönesans'ın bu farklı yol alışının devamında Barok dönemi (1600–1720) yaşanmıştır. Ardından takip eden dönemde Aydınlanma dönemi gelmektedir (1720–1785). Özellikle de bu dönemin birkaç yüzyıl sonrasında yaşanacak olan Romantik dönemin oluşumuna etkisi bulunmaktadır. Romantisizm bu aydınlanma çağının karşıt yansıması konumundadır. Yansımanın diğer tarafındaki aydınlanmacılar ve onların dönemi de ilginç bir dönüm noktasını oluşturmaktadır.

Bu dönem bütün Avrupa için büyük bir dönüm noktası olmuştur. Hatta onlara göre bu tüm dünyanın önemli bir dönüm noktasıdır. Bu yaklaşım ise yine onların oluşturduğu bir Dünya Bakışıdır. Bu bağlamda Aydınlanma Dönemiyle sanatın önemi artmıştır. Edebiyatta Fransız Voltaire² gibi aydınlanmacılar önem kazanmıştır. Almanlardan da filozoflar Leibniz³ ve Kant⁴ o dönemin en önemli aydınlanmacıları olarak ele alınmaktadır.

Aydınlanmanın getirdiği en büyük etkilerden birisi; Avrupa ülkelerinde artık halkın da birçok şeye eleştirel yaklaşması ve akademisyenlerin oluşması olarak ele alınabilir. Bunun gelişiminde Alman Edebiyatında 1767–1785 yıllarını kapsayan "Sturm und Drang"⁵ dönemi gelmektedir.

¹ Almanya'ya özgü edebi bir akım.

² Voltaire, asıl ismi François-Marie Arouet (21 Kasım 1694 - 30 Mayıs 1778)

³ Gottfried Wilhelm Leibniz (1 Haziran 1646 Leipzig; 14 Kasım 1716, Hannover)

⁴ Immanuel Kant (22 Nisan 1724 Königsberg; 12 Şubat 1804, Königsberg)

⁵ Friedrich Maximilian Klingler'in (1752-1831) Dram eseri "Sturm und Drang" dan alınan bu akımın ismi dönemin genç protestocu edebiyatçıları kapsamaktadır.

Bu yıllarda da aydınlanmadaki gibi eleştiri isteği yoğundur ve istekler ayındır. Ama bu dönemde üç bakış açısı vardır; birincisi üst kademedeki soyluların dünyasına karşı olan bir başkaldırıdır; ikincisi halkın mesleki hayatındaki sıradanlığı dile getirilir. Buna göre halkın hoşnutsuzluğu ve eğlencesizliği eleştirilir ve üçüncüsü olarak da gelenekselleşen sanat ve edebiyatın kendisini aşması gerekliliği savunulmaktadır.

Bu izlenimlerle, bu dönemin daha radikal ve siyasi düşüncelerden ötede bir edebi akım olduğu gözlemlenebilir. Ayrıca bu akımın oluşumunda Shakespeare'den etkilenilmedi demek yanlış olacaktır. Ancak daha çok o dönem Alman düşünürlerinin oluşturduğu "Genie" (deha) kavramı etrafında dikkatleri üzerine toplayan bu akım, Johann Gottfried Herder¹'in Antik Sanatı ideal olarak gösterme düşüncesiyle, Halk Şiirini "Volksdichtung" ortaya koyması da akımın nereye doğru yol aldığını göstermektedir.

Yine o dönemin şairlerinden Friedrich Gottlieb Klopstock²'un hissiyatla yazılmış bir dini şiiri olan "Der Messias" (1748) bu akımdakilerin başyapıtı olmuştur. O dönemin İsviçreli yazarlarından olan Johann Kaspar Lavater (1741–1801) Almanların sözü edilen Deha kavramı üzerine bir çok yapıtlar ortaya koymuştur.

Bunlara örnek olarak; "Physiognomischen Fragmente zur Beförderung der Menschenkenntnis und Menschenliebe" (1775–1778) ve "Pontius Pilatus, oder der Mensch in allen Gestalten, oder Höhe und Tiefe der Menschheit, oder die Bibel im kleinen und der Mensch im grossen, oder ein Universal- Ecce-Homo, oder Alles in Einem" (1782–1785) gösterilebilir.

Almanca konuşan ve yazan başka topluluklara da ilham veren bu "Genie" (Deha) kavramı: Latince'den alınan "ingenium" kavramına dayandırılmaktadır. Bu, Doğuştan kazanılan yetenek olarak tanımlanır. Bu tanımlama Aristoteles'e kadar dayandırılrsa da, günümüz Alman düşünürlerin etkisinde Deha, "İkincil yaratıcı olarak yazar"³ diye tanımlanmaktadır.

¹ Johann Gottfried (daha sonra: von) Herder (25 Ağustos 1744, Mohrungen, 18 Aralık 1803, Weimar)

² Alman Şair: Friedrich Gottlieb Klopstock (2 Haziran 1724, Quedlinburg; 14 Mart 1803, Hamburg)

³ Das Genie schafft mögliche Welten, es wird zum Schöpfer und damit quasi zum Gott („poeta alter deus“ - der Dichter als zweiter Gott) Gottfried Wilhelm Leibniz; „möglichen Welten“ öğretilerinden

Kant ise, Deha kavramını “sanatın doğallığına kural koyucu olan bir merci” olarak tanımlamıştır. Böylece doğa ve sanatın “eski ile yeni olanın kavgası”¹ındaki sorunsallığı kaldırmayı amaçlamıştır.

İşte bu Kant’ın Deha kavramını sadece edebiyatçılar değil dönemin ünlü düşünürlerinden ve Hint Dünyasını o dili öğrenerek Avrupa’ya taşıyan bilim adamı Wilhelm von Humboldt (1767–1835) daha da geliştirerek, bu kavramı genel bir eğitbilimsel amaç olarak göstermiştir.

Felsefe tarihindeki Alman idealizmin öncülerinden olan Friedrich Wilhelm Schelling² (1775–1854), 1802 kış döneminde "Philosophie der Kunst" başlığında yer alan bir sunumunda Deha Kavramını Tanrının mutlak gücünün bir parçası olarak görmektedir.

Erken Romantik dönemin kuramcılarında Friedrich Schlegel (1772–1829) ve Novalis³ (1772–1801) “İnsanın doğal hali”⁴ diye nitelendirdikleri “Genie” (Deha Kavramını), yeniden kazanılması ve korunması gereken bir mefhum olduğunu söylemişlerdir. (Lassen, 1960)

Birçok akımların edebiyatçısı olan Johann Wolfgang von Goethe (1749–1832) tabii ki, hem “Genie” kavramı hem de “Sturm und Drang” akımı çerçevesinde yapıtlar ortaya koymuştur. Bunlardan değinmeden geçilemeyecek yapıtı mektup tarzındaki romanı “Die Leiden des jungen Werthers” (1774) dir.

Almanları diğer Avrupalılardan ayırmayı daha da kolaylaştıracak dönemlere doğru ilerledikçe karşımıza Romantik öncesi Klasik dönem (1786–1832) çıkmaktadır. Belki Romantik dönemle aynı yıllara rastlarsa da, bir ara dönem gibi Romantik öncesi bu akıma da değinmek gerekmektedir.

¹ Querelle des Anciens et des Modernes, "Streit der Alten und der Neuen"; 17.yy.’dan 18. yy.’a girerken Fransa’da karşılaşılan edebi bir sorunsallık. (Antik olan, çağdaş edebiyat ve sanatı ne kadar yön verebilirdi sorunsalı)

² Friedrich Wilhelm Joseph von Schelling (1775 Leonberg, 1854 Bad Ragaz, İsviçre)

³ Asıl adı Georg Friedrich Philipp Freiherr von Hardenberg (Oberwiederstedt Şatosunda doğdu. 2 Mayıs 1772; ölümü 25 Mart 1801 Weißenfels), Alman yazar “Frühromantik” (Erken Dönem Romantisizm) Romantiklerinden, aynı zamanda filozof ve inşaat mühendisi.

⁴ “natürlicher Zustand des Menschen“, es gelte nur, diesen Zustand zu bewahren oder zurückzugewinnen.

Bu akımın öncüleri, Almanlarca en ünlüsü olarak görülen Johann Wolfgang von Goethe (1749–1832) ve Friedrich von Schiller (1759–1805) dir. Klasik dönemde de, aydınlanmadaki gibi insanın iyilikler ile donatılabileceğine ve iyi eğitildiği takdirde estetik ve etik olanla yetişebileceğine inanılmaktaydı. Tamamıyla Hümanist yaklaşım gösterilmekteydi. Ancak insanın sadece yukarıda sözü edilen erdemlikleri barındırması yetmiyordu. Aynı zamanda bir amaç uğruna uğraşı gerekmektedir.

Schiller ve Goethe bu düşüncelerini şu kavramlarla dile getirmeye çalıştılar: “Harmonie und Totalitaet” (Ahenk ve Bütünlük).

Bununla insanın, içindeki bütün güçlerini, hissiyat ve akıl için kullanması gerektiğini ve sanatsal hissiyat ile bilimsel düşünce harmanlamasının gerekliliği savunuluyordu. Teorik olanı ele almak ve bunun pratikte dönüşümü olanaklı hale getirmek; işte onlara göre bu “Totalitaet” (Bütünlük) idi.

Onlara göre karşıtlıklar karşı karşıya duracak olan kavramlar değildir. Bunların bütünlük arz etmesi ise Klasik akımcılar tarafından “Harmoni” (Ahenk) olarak açıklanmaktadır. Almanların Düşünce Dünyasında harmanlama uğraşısı, klasik dönemden sonra özellikle Romantik Dönemde gelişmiştir.

Romantik tutum, sanata bir özerklik tanıdığı için temelde şairin doğrultusunda güzel yapıtlar ortaya koyabilmesine olanak sağlamaktadır. Yapıtlardaki duyarlılığının temel esasları açıkça serbest olanda, yaratıcı olanda gizlidir. Geleneksel formlar ve edebi tarzlar ile onları kullanışlılığının içerisinde gizlidir. Aynı zamanda bu biçemdeki eserleri kendi ironisi içinde yeniden yorumlanmasının olanağında gizlidir.

Romantik anlayışının bütünlüğü, sanatsal içeriğin yeniden ele alınışında ve geliştirilmesinde, ona serbestlik ve fantezilik katılmasıyla olan gelişiminde gizlidir.

Bu içerikler Aydınlanmada, Klasik rasyonalitede bastırılmıştır. Fantazyanın serbest bırakılması ve yeniden yol bulması Romantisizmin gereği bir durumdur. Bu duruma göre toplum olaylara ve konulara eleştirel yaklaşabilmeyi başlayabilmiştir.

Alman Romantisizmi, yazarın ve okuyucunun şiir üzerinden sanatsal serbestliğinin gerekliliğini öngörmektedir. Fantazyaya geri dönüşün ise insanın yaratıcı gücüne olan dönüşüyle olabileceğine inanılmaktadır.

Almanların Romantik eğilimi öncesi tarihsel süreci incelendiğinde, Fransız İhtilaline karşı bir çözüm oluşturabilmek için Almanya'ya özel bir Klasik Akım oluşturdukları gözlemlenmektedir. Edebiyatta bu dönemle birlikte, İhtilale karşı bir duruş elde edilmeye çalışılmıştır. Aynı zamanda bu akımla birlikte güzellikleri barındıran ve Almanya'ya özgü olan bir edebiyat oluşturulmak istenilmiştir. Bu uğraşyla 19.yy.da halkın estetik gelişimi ve huzuru dikkate alınarak hazırlanan edebi eserlerin etkisi eğitilmiş halk üzerinde belirgin olarak görülmeye başlamıştır.

Goethe ve Schiller'den alınan sözler herkes tarafından ezberlenmeye başlanmıştır. Hatta bu klasik edebiyat okumaları birçok yüksek okulda ezberlenmesi gereken ders yapıtları olarak konulmuştur (Beutin, 1994).

Schiller'in dramları tiyatro bölümünde başarılması gereken bir oyun olarak öğrencilerin karşısına çıkmıştır. Kesinlikle Alman Klasikleri ideal bir resim olarak gösterilmiştir. Bu döneme ait eserler özellikle Goethe'den "Faust-1" (1808) "Faust-2" (1832), "Iphigenie auf Tauris" (1786), Schiller'den "Don Carlos"(1787) dur.

Klasik sonrasında ise Romantik dönem gelmektedir. Bu edebi akım 1798-1835 yılları arasında yaşanmıştır. Bu süre Klasik dönemin yılları içerisinde sayılır.

Romantik akımdan söz edilince; sanatsal olandan, nazımlı olandan yani şairane olandan söz edilmektedir. Romantik Akım olarak ele alınan oluşum tamamıyla nazımlı olanı içermesiyle ilgilidir.

İşte bu şairane ortamda Alman Romantikleri 18.yy sonu 19.yy başındaki dünyanın gerçekliklerinden uzaklaşarak Doğa Bilimine, doğal olana ilgi uyandırmak istemişlerdir. İlgiyi, her şeyi akıl ile çözümlenmeye değil; belki biraz akılla ama gerektiği kadar, özellikle sırların perdesinin aralanacağı Doğa Bilimine, doğal olana çekmeye çalışmışlardır.

Romantiklere kadar yaşanan dönem, romantiklerce "prosaisch" (nesirli) olarak tanımlanmıştır. Onlara göre halkın günlük yaşamı gri olarak betimlenir. Onlara göre halkın yaşamı nesirdir. Bunu "poetisch" (nazımlı) hale getirmek gerekmektedir. Onların tarifindeki nesirli yaşamın karşıtı olarak nazımlı bir yaşama özlem

duyulmuştur. Bu kavramlar ile onlar “nesirli” yaşamı “nazımlı” hale getirmeyi amaçlamışlardır.

Bununla insanlara, insan ruhunun ve yaşamın derinliklerinde gizemli bilimleri de barındıran romantik bir dünyanın kapısını aralamayı amaçlamışlardır.

Bu dönemin en önemli yazarlarından olan, Erken Dönem Romantiklerin kuramcısı Schlegel kardeşlerden biri Friedrich Schlegel’dir¹ (1772–1829). Kardeşi August W. Schlegel’le (1767–1845) birlikte Sanskrit Dilini öğrenmiş ve Hint Edebiyatından etkilenmişlerdir.

Friedrich Rückert ise, sadece Hint Edebiyatı’ndan etkilenmekle kalmayıp, bütün Ortadoğu dilleri ve daha birçok dilleri öğrenmiş ve onları Alman Edebiyatına güzel ve farklı bir üslupla harmanlayarak sunmuştur. Hatta O, sadece Romantik dönemin değil sonraki akım olan “Biedermeier” döneminin de izlerini taşımaktadır. Her ne kadar Friedrich Rückert’i her iki akım içinde ele almak olanaklıysa da, çalışmalarıyla çağdaşlarından biraz farklı çok yönlü bir şair, yazar ve çevirmendir (Beutin, 1994).

¹ En önemli yapıtı “Lucinde” 1799

2.3 KÜLTÜR ELEŞTİRİSİ BAĞLAMINDA AVRUPA KÜLTÜRÜ

Doğu Kültürü içerisinde Hint Kültürünün önemle yer almasının nedeni, Friedrich Rückert ve Cemil Meriç'in Hint Kültürünü kendi dilindeki okuyucularına aktarmış olmasıdır. Her iki yazar, aynı zamanda bir Kültür Aktarımcısıdır. Bu aktarımı çevirmen olmalarıyla sağlamaktadırlar. Edebiyat bağlamında Doğu Kültürünü Batı Kültürüne aktaran bu çevirmenler kutuplaştırılmış bu iki oluşumun arasında köprü olmayı başarabildikleri kadar, aynı zamanda bir kültürün temsilcisi veya o kültürün hizmetçileridirler. Buna göre Rückert Doğu Edebiyatından esinlenerek oluşturduğu Almanca edebi sanatı gereği bu sanatın mühendisi ve işçisi olarak değerlendirebiliriz. Rückert'in varlığını bir Alman Kültürünün ürünü ve onu geliştirmeye çalışan bir memuru olarak görülebiliriz.

Cemil Meriç ise, Türkçe okurlarına bir Hint Kültürü sunumu yapan konumundadır. Bu bağlamda Türk Dili ve Edebiyatı onun yapıtıyla bir gelişim gösterdiğinden söz edebilmek çok fazla olanaklı değildir.

Alman Romantiklerin bilinçli olarak başlattıkları Hint Kültürü çalışmaları, Cemil Meriç'in içinde yaşadığı toplumun haberdar olduğu bir olgu değildir. Aynı zamanda Türk Toplumunu Alman Romantikleri gibi ihtiyaçtan bir Hint Kültürü ve Edebiyatı çalışmasına da yönelmemektedir.

Bu bağlamda Cemil Meriç, yaşadığı topluma biraz da yabancı birisi olarak, çevirmen, yazar ve düşünür tutumuyla Hint Kültürü ve Edebiyatı çalışmalarına başlamıştır. Türk Üniversitelerinde başlatılan bazı Hint Edebiyatı aktarımlarından başka Cemil Meriç gibi uzun yıllar boyunca üzerinde yoğunlaşarak bir yazar bu kültürü ve edebiyatı aktarmak için uğraşmamıştır.

Meriç'in yaptığı çalışma bir aktarım olmasından dolayı, Alman Romantiklerinin çalışmalarına benzer bir olgudur. Sonuçta çeviriyle gerçekleşen bir Kültür Transferi söz konusudur. Çeviri haricinde Hint Edebiyatı ve Kültürü içerikleri, coğrafi anlamda Doğuda olmasından dolayı Türk Toplumunun ve Kültürünün içerisine halk arasında

anlatımlarla aktarılmamıştır. Batılının Doğusunda bulunmasıyla aynı coğrafyayı paylaşan Türk Kültürü ve Hint Kültürü arasında oldukça fark bulunmaktadır.

Buna göre Cemil Meriç'in yaptığı çalışma kültür aktarımı amaçlı ve kendi kültürünü geliştirmek amaçlıysa, bir Batılı davranıştır ve Hint Kültürü karşısında Cemil Meriç bir Batı kültürlüdür.

Cemil Meriç'in Alman Romantikleri gibi Batılı bir amacı olmasa da, yaptığı çalışma Hint Kültürünü kendi kültürüne aktarım veya tanıtım olduğundan dolayı, Cemil Meriç için Doğuya göre bir başka kültürden olan tanımlaması olanaklıdır. Bir Batılı olduğu çağrıştırmayı yapılabilmektedir.

Bu doğrultuda Cemil Meriç Avrupalının dolayısıyla Batılının belirlediği Doğu Kültürünün önemli bir parçası olan Hint Kültürünün karşısındaki Kültür Transfercisi olduğundan dolayı bir batılıdır. Ama yine o Batılının oluşturduğu bölünmede Batı kültüründen olmadığı için de bir Doğuludur.

Eğer Türk Yazar ve Düşünür Cemil Meriç'i, Hint Kültürü ve Edebiyatı'nın Aktarımcısı olduğundan dolayı Batı Kültürünün içerisinde bulundurmamak gerekirse, Batı Kültürünün içinde, varsa bütünlüğünde ya da içindeki farklılıkları barındıran yapısında bir yer vermek gerekir.

Batı Kültürünü belirlemeye çalışmak ise belki de Avrupa'yı belirlemekle olanaklı olabilmektedir. Avrupa'yı belirlemek için onu iki yönden ele almak gerekmektedir.

Biri; belirli ekonomik ve siyasal gerçekliklere dayalı potansiyeli içeren kültürel olanı; diğeri ise, haritada parmakla gösterilebilen coğrafi olanıdır.

Ancak Avrupa coğrafi sınırlarla kendisini sınırlamamaktadır. Avrupalının Büyük Keşifler yapması buna bağlıdır. Bu keşifler onun sınır tanımazlığından, zekâsından, istilacılığından kaynaklanan kendi tarihinde kendisine göre bir gelişmedir. Bu olayın nedenlerinde yine kendisine göre ekonomik ve dini düşünceler bulunmaktadır.

Bu bağlamda kendi içindeki gelişimin bir ilericilik olduğu anlaşılmalıdır. Büyük Coğrafi Keşiflerin sonrasında gelişen kolonileşmeyle başka toplumların yaşayışlarına,

dillerine, dinine, kimliğine müdahale etme hakkını kendisinde gören Batılının ilerici bir toplum olduğu düşünülmemelidir (Said, 1981).

Avrupalının ilericiliği başka türdür. Bilimsel olgulara dayandırmaya çalıştığı ekonomik ve kültürel istilacılığını; dünya toplumlarına, bir tür bilimsel yakıştırmalarla süsleyerek, bu çarpıklığı “İlericilik” olarak lanse etmektedir (Brague, 1993).

Avrupalı üstünlüğünü, teknolojik gelişmelerine dayandırarak; sahip olduğu bilime ulaşamayan toplumlara, kendi tarihsel gelişimini ve kendi ürününü önermektedir. Bu o toplumların gelişimine olumlu bir katkıda bulunmayı amaçlar gibi görünse de, Avrupalının asıl amacı, kendi tarihsel gelişimini göz önünde bulundurarak, o toplumun geleceğini belirlemeye çalışmaktır. Böylece gerçekleşen siyasi, ticari ve toplumsal değişimleri gözetim altında tutabilmeyi amaçlamaktadır (Said, 1981).

Bu amaç doğrultusunda kolonileri bulunan İmparatorluklar, kolonilerindeki toplumların kültürel ve tarihsel gelişimini dikkate alarak, o toplumlara birer reçete sunmaktadır. Buna göre çeşitli aşamalardan geçerek ulaşabilecekleri bir yaşamın kendi yaşamlarındaki gibi olacağı söz edilmektedir.

Çeşitli aşamaları birer görev gibi üstlenen bu toplulukların ulaşabilecekleri en üst düzeyde, önce ticaret sonra da sanayi toplumu olarak nitelendirilen Avrupa toplumu bulunmaktadır. Böylelikle kendi tarihsel gelişimini, ustalıklı dünyanın tarihsel gelişiminin son aşaması olarak göstermektedir (Tilly, 1995), (Hentch, 1994) ve (Said, 1981)

Bir başka açıdan bu olgu değerlendirildiğinde Avrupalının başkalarının geriliğini icat etmesiyle kendi ilerlemeciliğini tanımlamakta olduğu çıkarımı elde edilmektedir. Ayrıca “hem kendisinin üstünlük iddialarına hem de kendi dışındaki bütün toplumların yaşamına ve tarihine müdahalesine bilimsel bir nitelik” (Fontana, 1995:148) kazandırmıştır. Kendince yaptığı değerlendirmeye göre daha ilkel olan toplumlara düşünsel ve maddi ilerlemenin yolunu gösterip, böylece bunun hep öncüsü konumunda kalabilmeyi amaçlamaktadır (Fontana, 1995).

Cemil Meriç'i böyle bir kültürün içinde yer alan bir yazar ve düşünür olarak ele almak olanaklı değildir. Meriç'in Batı Kültürünün bu tutumuyla ilgili görüşleri şöyledir:

"Tarihte farklı istikametler takip eden, gayeleri başka medeniyetler var. Kavimler ve medeniyetler bir rolü ifa için tarih sahnesine çıkar, bu rolü oynar ve çekilirler. İbn Haldun, Toynbee, Danilevski bu kanaattadırlar. Yani medeniyet, bugünkü yırtıcı kapitalist Avrupa medeniyetinden ibaret değildir. Öyle olduğu vehmi, düşmanlarımız tarafından aşılannmıştır, Avrupa medeniyeti tarih sahnesine ayak bastığı sırada, Osmanlı bütün ihtişamıyla yaşıyordu. Osmanlı medeniyeti bin yıllık mazisi olan, bütün medeniyetler içinde en insanisi, en birleştirici olanıdır. ...İslam bütün devirlere ve ülkelere hitap eden bir dindir. Parçalayıcı değil, birleştiricidir. Osmanlı için savaşın bile gayesi İlayı Kelimetullah'dır. Osmanlı İmparatorluğu yok, Devlet-i Aliyye vardır. ...1826 Devlet-i Aliyye'nin intihar tarihidir. Yeniçeriliğin lağvı ile sınıf-ı ulema yalnız kalmıştır. Dünya başkalaşmıştı. Ulema sukut etti ve halk tarihin dışına çıktı: Müstağribler. Bunlar kendi ülkelerinden, mukaddeslerinden, mazilerinden kopmuşlardır. Bu bedbahtlar için Türk ve İslama ait her değer bir suçtur. Bunlar Batı ile Doğu'nun mukayesesini hiçbir zaman yapmamışlardır. Avrupa'da üç dünya görüşü vardır. 1.Hristiyanlık, 2.Kapitalizm, 3.Sosyalizm. Bunları Avrupa, insanlığa teklif eder." (Meriç,Ü., 1998:124-125)

İngilizler bunu Hindistan'da yapmaya çalışmışlardır. Doğu için feodal bir tarih icat edilir ve böylelikle Hindistan'ın geleceğine müdahale etme imkânı doğmaktadır. İngilizlerin feodal yapıyı geride bırakmış olmaları ise, Hintlilere bir öğrenme olanağı olarak sunulmuştur (Fontana, 1995:153). Aynı zamanda İngilizler için de, Hindistan Kolonisini yönetimi elinde tutabilme olanağı oluşturmuştur.

19. yüzyılda Avrupa Kültüründe böyle bir yönetme bilincinin gelişimini sağlamakla ilgili birebir olmasa da bir bilim ortaya çıkmıştır. Buna göre bir dünyanın geleceği için bu yapının devamı gözetlenmiş ve Dünya Uygarlığına bu olgu evrensel nitelikli bir değerler dizisi olarak sunulmuştur (Guénon, 1997:33).

Meriç'in değerlendirmesine göre, Avrupalı Doğubilimciler Batı ile Doğu arasında bir karşılaştırma yapmamışlardır. Bir başka açıdan Doğu ele alınmıştır. Değişime ve farklılaşmaya kurulu Batılı bir düzenin ardında Doğu, Batının oluşumu için ele alınmıştır. Bu anlamda İngiliz Kültürünün gelişmişliğini varsaymak için İngiliz Kolonisinde Hint Kültürü konu olarak işlenmiştir.

Cemil Meriç bir İngiliz ve Alman Edebiyatını zenginleştirmek amacıyla Hint Kültürü çalışmaları yapan Almanlara da benzeyen bir Batılı değildir. Fransızca çevirilerle Hint Kültürünü tanıdığı için Fransız Kültürünün de bir parçası değildir.

Kültür ve dilbilim çalışmalarının Batılıların gelişiminde bir bilim olarak değerlendirilmesinin ortaya çıkardığı sorunsallıkta, Cemil Meriç'i Batılıların arasında buldurmak olanaklı değildir. Ancak Doğu Kültürü çalışmasının kaynağını Batılıdan almış bir Türk Araştırmacısı olarak O'nu ele almak olanaklıdır.

Gilles Deleuze (1925–1995) kitabı “Rhizom”da bir kökün uzantısında oluşan gelişmelerin gereksizliğinden söz etmektedir. Birçok kaynaktan oluşumların gerekliliğinden söz etmektedir (Deleuze, 1976).

Buna göre Cemil Meriç'i Batılıların gerekçelerini de kullanan bir Kültürbilimci olduğunu değerlendirmek gerektiği kadar, kendi toplumunun gerekçelerini kendince belirlemiş bir yazar ve düşünür olduğunu belirlemek gerekmektedir.

Bu bağlamda Meriç, Batılıya benzer tutumla ve Batılı kaynaklarla Hint Kültürünü aktarım konusu olarak işlemektedir. Ancak Doğunun içerisinde yer alan ve Çok Kültürlülük tutumuyla Hint Kültürünü Türk Toplumuna transferi amaçlamış bir Kültürbilimcidir. Yaşadığı topluma kendisinde oluşmuş çoğulcu yapısını çevirileriyle ve yapıtlarıyla yansıtmak istemiştir.

Batılı bir Kültür Aktarımcısının tutumunu Cemil Meriç'e benzer çoğulculuğu temel alan bir tutuma benzetmek olanaklı değildir. Çünkü Batılı bir araştırmacının kendi tarihsel gelişimindeki gereksinimleri gereği Doğuya olan bakışı değişiktir. Doğu Kültürünün Batısında bulunanın bakışına göre Batılıların bakışı oldukça farklıdır.

Böylelikle iki farklı Batılıdan söz etmek gerekmektedir. Hint Kültürünün karşısında hem kendi düzen ve bakışında Avrupalı bir Batılıdan söz etmek hem de Doğu Kültürünün Batısında bulunan ve Çok Kültürlülüğü temel alan bir Batılıdan söz edilmelidir.

Bir Türk Düşünürü ve Yazarı olan Cemil Meriç'in konumu buna göre Doğu ve Batı Kültürünü sahip olan ve bunun gelişimini Çoğulculuk ve dolayısıyla Çok Kültürlülük

temeline dayandıran bir Batılı olmasıdır. Ancak onun Batılılığı sadece Hint Kültürü karşısında Batı kaynaklarıyla çalışmasından oluşmaktadır.

Hint Kültürü karşısında Batılı olan Avrupalının tutumundaki gerekçeler Avrupa Kültürünün farklı tarihsel gelişiminden kaynaklanmaktadır. Avrupalı kendi kurguladığı başka dünyalara olan ilgisi nedeniyle macera arayışında bir tutum sergilemektedir. Ayrıca yüzyıllar süren din savaşları, kilisenin ayrıcalıkları, kralların miras kavgaları ve eşit güçteki imparatorlukların birbiriyle mücadelesi gereği farklı bir kimlik kazanmıştır (Fontana, 1995).

Avrupalıyı farklılaştıran nedenlerin en belirleyici olanları Enerji ve Makinedir. Bu iki oluşuma bağlı teknolojik gelişmeyle Avrupalı kendisini başka toplumlardan üstün tutmaktadır. Asya ve Afrika'daki kolonileşmede yayılmayı kolaylaştıran güç makinelerdir. Uygarlığın ölçütünü de bu makineleri yapma becerisine bağlamıştır.

Bir anlamda, teknolojik gelişmelere bağlı değil, makine yapma becerisine bağlı, uygarlık gelişimini ölçen bir Avrupalı oluşmuştur (Said, 1981).

Avrupalı zaman içerisinde bu makineleşme sürecine girmesinde etkili olan ve temel taşları oluşturan Arap ve Çin Teknolojilerini transfer ettiğini görmezlikten gelmiştir. Üstelik Arap ve Çin uygarlıklarını, sırf makine yapamadıkları için, kendisinden aşağı görmüştür (Fontana,1995).

Avrupalı sadece teknolojik gelişimini değil, birçok kültürel yönünü de Doğu Uygarlıklarına borçludur (Said, 1981).

Doğu Dünyasının Avrupalıya katkısı çoktur. Avrupaya birçok aktarımı müslümanlar sağlamıştır. Müslümanların yaşadığı coğrafya konumu itibariyle farklı kültürlerin birbirleriyle karşılaşmasına olanaklıdır. Bir bakıma Antik Yunan Uygarlığın da mirasçısı olan Araplar, bu mirası elde etmekte bilinçli bir yol izlemişlerdir.

Öncelikle Arapların Yunanlılardan çeviriyle aktarımlarını, daha sonra Romalılar Araplardan çeviriyle almıştır. Müslümanların buldukları coğrafya Doğu ile Batı arasında bir geçiş yolu oluşturmuştur (İslamoğlu, 1997).

Bu kültürlerin aktarım yolu coğrafyasında bulunan topluluk çeşitli Yunan ve Hıristiyan metinlerini Arapçaya çevirmiştir. Birçok Doğu kaynaklı eserleri de Süryaniceye çevirmiştir. Pek çok Hıristiyan çevirmenin anadili olan Süryani dili Hıristiyan Doğunun iletişim ve kültür dili olmuştur (Brague, 1993).

Arap Dünyasının bilinçli kültür hizmetinden söz edilebilir.

Halife El-Meamun, İbn-i Harun el-Raşit (813–833) rüyasında Aristoteles’le karşılaşmasından sonra, Bizans’a Yunan elyazmalarını edinmekle görevli elçiler göndermiştir. Daha sonra “Bilgelik Evi” diye ücretleri devlet hazinesi tarafından (830 yılından itibaren Bağdat’tan sağlanan), mesleği çevirmenlik olan bir ekibi oluşturmuştur. Yıllar boyunca bu ekipten yetişenler “Bilgelik Evi” ve benzeri ortamlarda çeviri çalışmalarını sürdürmüşlerdir (Hunke, 2001) ve (Öztürk, 2000).

Avrupalının amacı ise bir Doğulunun yanında çok farklıdır. Örneğin Kristof Kolomb’u, hep Batıya sürükleyen yolculuğu sadece altın ve baharattan oluşan zenginliği sahip olmak değildir. Kolomb’un (Christoforo Colombo, 1451–1506) dini bir amacı da vardır. O aynı zamanda bir misyonerdir. Katolik bir inanca sahiptir. Hıristiyanlığın merkezinin Müslümanların elinde olmasını hazmedememektedir; tıpkı yüzyıllar boyu Haçlıların hazmedemediği gibi. Zaten değişen bir şey de yoktur. Hala aynı gaye sürmektedir. Koyu Katolik inancın gereği Kolomb, Kudüs’ü fethetmeye yarayacak değerli madenler aramaya Hindistan’a gitmiştir (Todorov, 1983). İspanya Krallığı bu nedenle onu madden desteklemiş ve Hindistan’a göndermiştir. Deniz yoluyla hep Batıya doğru yol alınca ulaşılacak sanılan Hindistan’a olan yolculuğa bu nedenle başlanılmıştır (Fontana, 1995).

Bu açıdan bakıldığında Katolik Avrupalı, emperyalist gücünü dininden almaktadır. Portekiz ve İspanyol Emperyalizmin ruhu, maddi çıkar ve Katolisizmi yaymadan oluşmaktadır. Günümüzde Latin Amerika olarak adlandırılan Orta ve Güney Amerika ülkeleri, “Katolik Avrupalı” birer üründür (Brague, 1993).

Dünyada Avrupalının yayılmacılığıyla ve Avrupalının kültürüyle ilgili olan her şey “Avrupalı”dır. “Avrupalı” kavramın çıkış noktası, Avrupalının coğrafi alanıyla ilgilidir, ama bu tanımlama kültürel gerçekliklere dayanan bir olgudur. Geçmişinde

Avrupalının yerleştiği, Amerika Birleşik Devletleri, Avustralya gibi ülkeler de “Avrupai”dir.

Coğrafyaları farklı olduğu için, detaylı bir ifadeyle onlar “Batı”dır ya da Batılıdır. Çünkü “Avrupai” olan ögeler taşımaktadır. Bu bağlamda Remi Brague’nın kitabından yola çıkarak, Katolisizmin evrensel değeri tartışmasında; dünyanın Batısı “Avrupai” olmandır. Buna göre Avrupalı olan da Katolik olmandır (Novalis, 1996). Avrupa’yı Katolik olmayan tarafıyla da inceleyebilmek için; kendi içindeki benzerlikleri ve aynı zamanda da farklılıkları tanımlamak gerekir (Brague, 1993). Böylece Avrupa sadece Katolik değildir. Ama Avrupa’dan çıkıp Amerika’da, Afrika’da, GüneyDoğu Asya’da koloniler kuranlar; İngiliz kolonileri hariç, çoğunlukla Katoliktirler.

Bu bağlamda Batılının Doğuya bakışını belirlerken, Katolik olanla olmayan arasında farklılığıda belirlemek gerekmektedir. Doğuya yönelen Alman Romantiklerin çoğunun katolik olmaması Doğu Kültürü çalışmaları yapanları belirlemede önemli ipucu vermektedir. Ancak mezhep ayırımının Avrupalı ve özellikle de Almanya’yı bölmelerinin oluşturduğu gerginliğin etkisi 16. yüzyıldan sonra azaldığını ve Alman Kültürünün gelişiminde her iki mezhepten olan Sanatçıların çalışmaları olduğunu dikkate alındığında böyle bir ayırımla Batılıyı belirlemek tamamıyla doğru görülmemektedir. Sadece Doğu-Batı arasında Kültür aktarımı söz konusu olduğunda, Batı Kültürünü bir bütün olarak ele almamak gerekmektedir.

BÖLÜM 3: ALMAN EDEBİYATÇILARININ DOĞU ÇALIŞMALARI

3.1. ALMAN ROMANTİZİZMİN DÜNYA GÖRÜŞÜ

Alman Aydınlarının, 1790'lı yıllarda, ihtilale karşı duruşları tepkili ve mesafeli olmuştur. Onlar aydınlanmacı dünya bakışının insanları sonuçta çatışmaya ya da ihtilale sürüklediğinden yakınmışlardır. Onlara göre, gerçeklikleri bilmek gerekli değildir. Bu gerçeklikler karşısında sadece düşünceyle ve mantıkla bir yere varılamayacaktır.

Klasik dönemdekilerin savı gereği; insanın eğitilebilir ve bununla daha faydalı işler yapabilir oluşundan sözedilmiştir (Schiller, 1990). Alman Klasikçiler böyle bir eğitimle İhtilale karşı duruşu da geliştirmişlerdir. Bu bakımdan Romantiklerle benzerlik gösterirler. Ancak Romantiklerin amacı sadece bu değildir. Eğitimlik yapar gibi bir tutum ve bununla her şeyin düzeleceğine inanmak onların dünya görüşüne az gelmiştir.

Karmaşık, çok içerikli, gizemli, en ilkel haliyle doğal yetenekli ve şairane olan her şey Romantiklere göre “Poesie”¹ (Nazım) kavramı içerisinde bulunmaktadır ve Romantikler nazımın ne olduğu hakkında ipuçları verdiklerinde; ruhun derinliklerindeki saf, temel olan her neyse onun, ayrıca rüyadaki, sezgideki, fantezideki neyse onun olduğundan söz etmektedirler. Bu sayılanların nazımda toplanabileceğini söylemektedirler.²

“Poesie” (Nazım), Mistisizme karşı olan merakın göstergesidir. Gerçeklerden uzaklaşmak, sezgiyi keşfetmek ve bu sezgideki gücü ortaya çıkarabilmektir. Bunun şiirle sağlanabileceği düşünülmektedir ve Romantiklere göre şiirle daha da nazımlı olan ortaya konulmaktadır.

¹Bu kavramla birlikte yaşamın ve evrenin gizemliliğini barındırdığını tasavvur ettikleri nazım içerikli bir edebi dünyayı amaçlamaktadırlar. Poesie'de Dünya Edebiyatı'nda bulunan hayali, gizemliliği, aşkı konu olarak işlemiş tüm şiirsel yapıtlar bu toplama yeri gibi algılanan kavramda barındırılmalıdır.

² Ancak gelişen tarihsel süreçte teorideki bu açıklamayla pratikteki örnekler her zaman örtüşmemiştir.

Böylece şiirin bu akımın en belirgin edebi tür olduğu söylenebilir. Bu şiir içerikli nazım kavramının en belirgin ögesi sevgi ve aşktır.

Alman Romantikleri bu sevgi ve aşkın en doğal olanına kavuşmak istemişlerdir. Bu ilgi onları, kadına ve çocuğa doğru sürüklese de, ilerledikleri yönde mutlak bir bütünlüğe, mutlak bir güce doğru yol alma çabalarından da söz edilebilir. Zaten belki bu yüzden, o dönemlerde hiç alışık olunmamış bir özlemle, ortaçağın taassubuna bir geri dönüş eğilimi gösterilmiştir. Ancak, bunun sadece nazımın ele alınışının bir parçası olabilecek kadar değerlendirilmelidir.

Alman Kültürünün Avrupa içerisinde farklılığı tarihsel bir süreçte ortaya çıkmıştır. Bu süreçte Alman Kültürü içindeki Romantik akımın etkisi edebi açıdan da farklılaşmayı belirginleştirmiştir.

Almanların, Hint Dünyasına olan yaklaşımının farklılığı, Hint Edebiyatına olan merakla başlamıştır. Hint Dili ve Kültürüne olan yaklaşım, farklı bir kültürü kabullenmekle başlamaktadır. Bu doğrultuda Alman Romantikleri Hint Edebiyatını okuyabilmek için Brahmaların dili olan Sanskrit Dilini¹ öğrenmişlerdir. Friedrich Schlegel (1772–1829), 1800’lü yılların hemen başlarında Farsça ve Hintçe öğrenirken, 1808 yılında “Über die Sprache und Weisheit der Inder” (Hintlilerin Bilgiği ve Dili Hakkında) bir yapıt sunmuştur.

Bu yapıtında, Hint Dilinin rastgele ses çıkarımlarından değil, belirli bir ağırbaşlılık içerisinde düşünceleri dile getirebilen gizemli bir kaynağı olan dil olarak tanımlamaktadır (Schlegel, 1808:11).

Friedrich Schlegel kardeşi August Wilhelm Schlegel ile birlikte Sanskrit Dili ve Edebiyatı bölümünü kurmuşlardır. Wilhelm von Humboldt Sanskrit Dilini öğrenip defalarca “Bhagavadgita”² okuduktan sonra bu şiir hakkında birçok kitap yazmıştır ve Georg Wilhelm Friedrich Hegel de sürekli bu kitaplardaki içerikle ilgili eleştirilerle tenkitlerde bulunmuştur. (Beutin, 1994)

¹ Sanskrit (sam veya san "birlikte" demektir. Krta "yapılan" demektir. Sanskrit ise "birlikte ortaya konulan" anlamındadır. Bir dildir. Hint Edebiyatının en eski dilidir. “Veda” yazımları sankrit dilinde yazılmıştır. Sanskrit olan aynı zamanda “Brahma”ların dilidir. İlk kez Panini tarafından MÖ. 4. yüzyılda sistemize edilmiştir.

² Hinduizmin en önemli yazımlarındandır. Spiritüel bir şiir.

“Das umfassendste Sanskrit-Wörterbuch, die sogenannten "Petersburger Wörterbücher" ["Großes PW" in 7 Bänden 1852–1875, "Kleines pw" in 7 Bänden 1879–1889] ” En kapsamlı Sanskrit Dili Sözlüğü (Sanskrit Dilinden Almancaya) Otto von Boethlingk (1815–1904) tarafından oluşturulmuştur. Leipzig şehrinde yayımlanmıştır.

Mainz şehrinde yaşayan Franz Bopp (1791–1867), 1816’da Sanskrit Dilinin, Antik Yunan Çağının diliyle, Farsçayla ve Germen Diliyle aynı kökenden geldiğini ispatlamaya çalışmış ve bağımsız bir bilim dalı olan “Indogermanistik”i (karşılaştırmalı dilbilimini) kurmuştur.

1818’de Bonn’da bu bilim dalı üniversite tarafından enstitüye dönüştürülmüştür. Franz Bopp’un öğrencilerinden, şair Friedrich Rückert (1788–1866), ustaca, bir dilbilimci ve şair edasıyla, Hint Edebiyatını tercüme etmeye başlamıştır. Bugün O’nun etkili yazın tekniğiyle benzerlik kurabilen bir Alman Edebiyatçı henüz olmamıştır.

Alman Dünyasında tüm bunlar olurken, İngilizler 1806 yılında, 1948 yılına kadar sürecek bir işgale başlamışlardır. Doğu Hindistan’ı işgal etmişler ve Hindistan’ı kolonileri haline getirmişlerdir.

İngiliz Dili ve Edebiyat örneklerinde, İngilizlerin Hint dünyasına edebi yaklaşım gösterdikleri söz edilebilir. Bu bağlamda William Jones (1746–1794) tarafından Kalküta’da kurulan “Asiatic Society of Bengal”ı (1784) örnek gösterilebilir. Ayrıca Charles Wilkins (1750–1833) ve Henry Thomas Colebrooke’un (1765–1837), Sanskrit Dili öğrendiklerinden söz edilebilir.

Ancak dikkat çekici olan durum ise, bu çalışmaların Hindistan’ın koloni haline gelmesinden hemen önceki ve koloni dönemindeki İngiliz varlığının sürecinde yapılmış olan çalışmalar olmasıdır. Hatta Cemil Meriç’e göre, İngilizler Hindistan’ın doğal zenginliklerine sahip olmayı amaçladıkları kadar, edebiyatını da bir hazine ama eve taşınması gereken bir hazine olarak görmekteyler. Daha da ileri giderek İngiliz Edebiyatçıların çeviri yapmadıklarından, Hint Edebiyatını kendilerine mal ettiklerinden bahseder (Meriç, 1996).

Hint Edebiyatının hazine olduğu düşünölmektedir ve bu hazineye yaklaşım gösterirken izlenecek yolun Alman Romantiklerinin izlediği yol gibi olması gerekliliği savunulmaktadır. Alman Romantiklerin çalışmalarının temelini oluşturan çevirileri bilinçli birer Kültür Aktarım Belgeleridir.

Alman Edebiyatçıların Hint Edebiyatını sadece Avrupalı veya Alman okuyucuya tanıtmak için çevirdikleri söylenemez. Almanların geleneklerinin ne kadar farklı olduğu vurgulansa da, yine de diğerlerine benzer Avrupalı bir tutumla, Hint Edebiyatını Sanskrit Dilinden okuyan Edebiyat evirimenleri, Alman Edebiyatının zenginleşmesi uğruna, bu edebi yapıtları yüzde yüz özgün halinde Almancaya aktarmamıştır.

Özellikle Alman Romantikleri, bilinçli olarak Alman Edebiyatını zenginleştirmek gayesiyle, kendi dillerine dilbilimsel yapıda benzer olan Hint, Fars ve Arap dilleri ve onların edebiyatlarından çeviriler yapmışlardır.

Almanların Doğu dillerine olan ilgileri, o dili kullananları kendi boyundurukları içerisine alma çabasında olan bir çalışma değildir. İngilizler gibi İşpanyolların da yabancı bir dili öğrenmeleri o dili kullananların nasıl zayıf yönlerini keşfederim de onu yenebilirim ve topraklarına hkmedebilirim dşuncesiyle olan bir çalışmadır. İşpanyol ve Aztek ilişkileri tarihte buna örnek gösterilebilir (Spiller, 1995).

Almanlar Hint, Fars ve Arap Edebiyatını keşfederken, aynı dönemlerde Fransızlar ise 1789’da yaptıkları İhtilal gereği, Krallarını ldrmşlerdir. Monarşiyi kaldırıp arkasından 1799 yılında Napolyon’un mutlak gücüne boyun eğmek zorunda kalarak yeniden 1804’te İmparator Napolyon’un sisteminin boyunduruğu altına girmişlerdir. Avusturyalılar da zenmiş olmalı ki, 1804’te Avusturya’nın bir “Kaiserreich” (imparatorluk) olduğunu açıklamışlardır.

Romantik akım döneminde Avusturya’da 1804–1835 yılları arasında I. Franz “Kaiser” yani imparatorken, III. Friedrich Wilhelm¹ de 1797–1840 yılları arasında (ara zamanlarda Napolyon baskınlığı gereği, sürekli Kraliyetini koruyamasa da) Prusya Kralıydı.

¹ Friedrich Wilhelm III. (3 Ağustos 1770 Potsdam; 7 Haziran 1840, Berlin)

İşte Alman Romantiklerin şekillenmesine yol açan bu tarihi gelişmeler, 1806'da Kutsal Roma Germen İmparatorluğunun feshedilmeye yol alması, ardından Napolyon'a karşı kurtuluş mücadelesi ve 1815'te Napolyon'un tahttan indirilmesi, yine aynı yılda Avrupa'nın yeni düzenlemesini amaçlayan Viyana Kongresi gibi tarihi süreçte karşılaşılan olaylardır.

Romantikler, Ortaçağa ve Hıristiyan Bilgeliğine büyük ilgi duyuyor ve o dönemin çok güzel dönemler olduğundan bahsediyorlardı. Hatta Novalis "Die Christenheit oder Europa" (1798) adlı kitabında "Yazar ve vaizler bir dönem birdi. Daha sonra ayrıldılar. Ancak gerçek bir şair her zaman iyi bir vaiz, iyi bir vaiz de her zaman iyi bir şairdir." der (Novalis, 1996).

Romantizmin Ortaçağdaki dini öğretilere önem vermesi, mistik dünyaya eğilimi, sezgi gücüne inanması, gerçeklikleri kendi dünyası içinde oluşturması, bütün bunlar Sûfizme benzerlik göstermektedir (Schimmel, 1994) ve (Makowski, 1997).

Bir başka benzerlik Goethe'nin yapıtıyla "West-östlicher Divan" ve Rückert'in "Östliche Rosen" (Doğu Gülleri) yapıtıyla gösterilebilir. Her iki edebiyatçıda rastlanan Doğudaki Divan Edebiyatının temel özelliklerinin benzerlerini yapıtlarında barındırmasıdır. Aynı zamanda, Alman Romantisizminin temel öğelerinden olan aşk konusuna bu yapıtlarda karşılaşılmıştır (Öztürk, 1999).

Romantikler her şeyin temelinde sevgi ve aşkın yattığını ve bunun kadın ve çocukta olduğunu düşünüyorlar ve kadına olan aşkı konu ediyorlar. Romantikler için kadın sadece sevilmesi ve aşk konusu edilmesi gereken bir konu değildir.

Aynı zamanda Kadın Alman Edebiyatçıları etkin olarak bu akımı edebi yapıtlarıyla da zenginleştirmişlerdir. Fransız ihtilalinden uzaklaşmanın güzel bir yanını da nazımı geliştirerek bulmuşlardır.

Deha kavramını Romantikler de yeniden güçlendirmişlerdir. Onlara göre öznel ve akıldışı olan yapı taşlarının sanat ve sanatçıda yüceltilmesi gerekmektedir. O nedenle Novalis'in vaiz ve şair benzetmesi ilginç bir örneği oluşturmaktadır.

Romantik akımın tarihinde yaşanan zorlu dönemler ele alınacak olursa, Alman Edebiyatının bu kadar farklılaşabilmesinin nedeni anlaşılabilir. Doğal olarak

tarihsel gelişmeler ve hiç istenilmeyen ama kaçınılmaz olarak her dönemin başka başka amaçlarıyla ilan edilen savaşlar, edebiyatın niteliğini ve niceliğini etkilemektedir. Bu kaçınılmaz bir etkidir. Ortaya ilginç edebi eserler de çıkmıştır. Goethe'nin 1792 yılındaki savaş hatıralarını 1819–1822 yıllarında kaleme aldığı otobiyografik nesir yazınları olan “Kampagne in Frankreich” ve “Belagerung von Mainz” entelektüel bir vatandaşın ihtilale karşı hissettiklerini nasıl ortaya koyabileceğini göstermesi açısından o dönemin ilginç yapıtlarındandır.

1815’de, Kutsal Roma Germen İmparatorluğu’nun anlamını yitirdiği ve artık sistemin yürümediği anlaşıldıkça, Alman halkının ulusalcı eğilimleri başlamıştır. Her ne kadar Fransız İhtilali etkisiyle ulusal devletlerin oluşumunu desteklemedilerse de, Alman halkının ileri gelen düşünürleri, edebiyatçıları, artık sayısı azalan prensliklere ulusalcı bir yön vermeye başlamışlardır.

Ancak yine de güneydeki Bavyera Krallığı, Avusturya İmparatorluğuyla kültürel olarak çok yakındı ve geleneği kuzeydekilerden farklı gelişmiştir. 19. yüzyılın siyasi gelişimleri 20. yüzyıla doğru Almanya oluşumunun düşün dünyasını oluşturmaktadır. Alman topluluklarının geleneğinin ve kültürlerinin diğer Avrupa ülkelerinden farklı oluşu ele alınmaya çalışıldığında, 19. yüzyılın başlarında Alman halkının da hemen bir bütünlük içerisinde olduğunu söylemek olanaklı değildir. Örneğin, Napolyon’un Avrupa’ya yayılışında, Bavyera Krallığı karşı mücadele göstermemiştir. Aynı zamanda Bavyera Kralı, daha sonra Yunanistan Kralı olmuştur. Bunlar, kuzeyde (daha sonra oluşacak Alman İmparatorluğunda) şekillenen Alman idealist karakterinin uzantıları değildir (Zelton, 1996).

1821’de Yunan Halkı, Osmanlı Devleti’ne karşı Fransız İhtilali etkisiyle ulusal mücadeleye ve Osmanlı Devleti’nden ayrılmaya kalkıştıklarında bu durum Avrupa’da olumlu bir gelişme olarak algılanmıştır. Hatta babası John Byron¹ olan İngiliz Lord George Gordon Byron² bir yazar olmasına rağmen bizzat Osmanlı Devleti’ne karşı

¹ İngilizlere göre büyük kâşiftir. Yakın zamanda (1982’de) yeniden gündeme gelen Arjantin’in hemen dibindeki Falkland Adalarını İngiliz himayesine katan kişidir. John Byron (8 Kasım 1723, Newstead-10 Nisan 1786, Londra)

² George Gordon Noel Byron, 6. Baron Byron of Rochdale (22 Ocak 1788, Londra; 19 Nisan 1824 Mesolongi, Yunanistan)

Yunanlıların safında başkaldırıya katılmıştır. 1788 yılında Londra’da doğan bu İngiliz Siyah Romantisizmi Şairi, 19 Nisan 1824’de Yunanistan’da başkaldırıya ölmüştür.¹

İngilizler, Fransızlar ve Ruslar, Yunanlılara yardım etmişlerdir. Osmanlı Devleti’ne karşı silahlı saldırıları ile Osmanlı Devleti’ni zor durumda bırakmışlardır.

Olayların edebi bakışı ve halk üzerindeki etkisi dikkate alındığında, halkın başkaldırılı hallerinin boy gösterdiği yılların artık hızla ilerlediği gözlemlenebilmektedir. Artık, Büyük Devlet Nizamının halk üzerindeki etkisinin kaybolduğu ve başkaldırının cesaret edildiği Balkan Topraklarındaki bu hareketlilik, Viyana Antlaşmalarıyla, Batı Avrupa’da sağlanmak istenen kanuni düzenlemelerin etkisinin yitirmesine yol açmaktadır. Halkın eğilimi kanunlara uymak değil, kanun koyucuya başkaldırış şeklindedir. Bu bağlamda hak mücadelesi ve özgürlük mücadelesi gibi kavramlar güç ve değer kazanmış ve silahlı mücadele geliştirilmiştir. Sonuçta, Yunanistan bağımsız bir krallık olmuş ve ilk milli toplantısında, 1832 yılında, Bavyera Kralı I.Ludwig’in oğlu prens Otto² Kral ilan edilmiştir Üstelik Doğumu ve ölümü (eşinin de öyle) Alman topraklarında olan soylu Alman Kral; Bizans İmparatorluğu Hanedanlıklarından Komnenos³ ve Laskaris⁴’in devamı olarak seçilmiştir.

O dönemlerin bu ilginç Doğu Avrupa süreçleri komşu Hıristiyan Slav halkları üzerinde de etkili oldu ki, onlarda başkaldırıya yeltenmişlerdir. Başkaldırının düşünce yapı taşlarını da dönemin yeniden yapılanan Slav Dili ve Edebiyatı yönlendirmiştir (Zelton, 1996).

Slav Edebiyatı, dönemin İngiliz ve Alman Romantiklerinden etkilenmiştir. Dönemin Slav Edebiyatçıları⁵ndan birçoğu bunu desteklemektedir. Ancak savaşa uzaktan yakından ilgileri olmayan Alman Romantiklerinin hangi yönlerinden etkilenmiş

¹ Byron 1809’da O günkü Osmanlı Devleti toprakları dâhilindeki Yunanistan’a seyahat yapmıştı. Aynı seyahatte Anadolu’ya da uğramıştı. 1814’ten itibaren de boşandığı eski eşine olan küskünlüğü gereği İngiltere’den ayrılıp Venedig’e yerleşmişti.

² I.Otto, Yunanistan Kralı (1 Ocak 1815 Salzburg; 26 Haziran 1867, Bamberg)

³ Bu hanedanlık aynı zamanda Trabzon’daki Pontus Rum topluluğun da hükümdarlarıydı.

⁴ Lazkarid hanedanlığı ise eski İznik Krallığı mensuplarıdır.

⁵ Franc Miklošič (29 Kasım 1813, Slovenya; 7 Mart 1891 Viyana; Franz Miklosich diye de tanınır)

olmalı ki balkanlarda, günümüze kadar uzanan huzursuzluklar yaşatmışlardır. Bu bağlamda Alman Romantiklerini yanlış anlamış olabileceği düşünülmektedir.

Ancak balkanlardaki Slav Sanat Dünyası, Romantiklerin de amaçladığı gibi bir sentez oluşturmuştur. Osmanlı Devleti'nden aldıkları Doğulu yanını, Ortodoks yanlarını ve Batı Avrupa'dan gelen esintilerini de katarak harmanladıkları olguları olmuştur.

Bu oluşum daha sonra Avrupalı Edebiyatçıları ilgisini uyandırmış ve Türk Dünyasına olan ilgiyi artırmıştır. Ancak neden sonra bu ilgi sonradan oluşacak olan Balkan Devletlerinin dil ve edebiyatına olan ilgiye dönüşmüştür.

Alman Romantiklerin ilgisi, bu çerçevede, daha çok Doğuya ve Hint Dünyasına uzanmaktadır. Onların Ortadoğu araştırmaları Arap ve Fars Dili ve Edebiyatı üzerine yoğunlaşarak olmuştur. Ayrıca harmanlamakla sözünü ettiğim olgu farklı kültürlerin edebi yazınlarını sentezlemekse, Alman Romantikleri bunu başarabilenlerdir ve bunu gerçekleştirmek için coğrafi anlamda uzaktaki kültürle bunu sağlamıştır.

Romantiklerin bir de dini bakışları vardır. Erken Dönem Alman Romantiklerinden Friedrich Schlegel, "Ideen" yazısında "Din, her yerde her zaman yaşanan, hissedilen oluşumun dünya ruhudur. Felsefe, Moral ve Nazımın görünmeyen dördüncü elementidir"¹ der (Behler, 1992:255). Kardeşi August Wilhelm bu düşüncüyü geliştirir. İlginç bir yaklaşımla insan ruhunu bir pusulaya benzetir. Böylece Nazımı güneye, felsefeyi kuzeye, morali Batıya, dini Doğuya benzetir. Erken Dönem Romantikçi yansımanın anlam bütünlüğünde din böylece önemli ve aynı zamanda Doğulu bir konudur (Schlegel, 1978:113).

Din bağlamında değerlendirilecek olunursa Nazımın içeriği; Novalis²'in yapıtlarında olduğu gibi biraz dini olduğu izlenimini vermektedir. Novalis arkadaşı Schlegel'e "Dinin kâinattaki görünür tarafını keşfettiğini" (Behler, 1992:255) anlatır ve "Schelling'i çoktan aştığını" (Behler, 1992:255) söyler. Novalis'in yapıtları nesir olarak değerlendirilmesine rağmen yapıtlarının dini tarafı oldukça fazla ağırlık basmaktadır. Erken Dönem Romantiklerin kuramcısı Schlegel'de ise dine olan bakış

¹ Die Religion ist die allbelebende Weltseele der Bildung, das vierte unsichtbare Element zur Philosophie, Moral und Poesie. (Athenaum dergisinden)

² Georg Friedrich Philipp Freiherr von Hardenberg, (2 Mayıs 1772 – 25 Mart 1801, Weißenfels)

daha farklıdır. O dini, “oluşumun etki alanı” (Behler, 1992:255) olarak değerlendirir. Felsefenin ve nazımın yanında eşit oranda değerlendirilmesi gereken bağımsız bir tecrübe alanı olarak görür. Novalis’te ise bu böyle değildir. Din Novalis’te belli bir bağlamda görülür. Din hakkında şöyle bahsetmektedir:

“Din sadece oluşumun bir parçası değildir, o insanlığın bir (parçası) uzvudur. Sadece insanlığın uzvu da değildir. Bilakis diğerlerinin üstünde olandır. En üstün olandır. Yaşamın ve Nazımın gücü kendinden ortaya dökülende de vardır, dinden kopan bir parçada da vardır. Bu daha sonra kendisine uygun olarak geri döner. Felsefede de durum aynıdır” (Behler, 1992:266).

Buna benzer düşüncelerle Romantik dönem Alman Edebiyatçıları dini kavramlara eğilim göstermişlerdir. Aynı zamanda Romantik dönemde yeni kavramlar ortaya çıkmıştır. Buna göre, “Reliquien” (Relik) denilen bir değer vardır. Bu kutsal görülen eşyalardır. Bunların taşınmasına da “Translatio” denilmektedir. “Translatio” Latince aktarım veya taşımak anlamına gelmektedir. Gerçek anlamda Hıristiyanlığa ait dini bir motiftir. Bir azizin vücudundan parçaları bir yere taşımak “Translatio” olarak adlandırılır. Edebi biçemi ise reliğin (kutsal olarak görülen parçaların) taşıma esnasındaki hatırasıdır. Almanya’nın Trier şehrinde böyle bir “Translatio” gerçekleştirilmiştir (Wikimedia, 2006).

Romantik dönemde, dine ve Ortaçağa eğilim olunca “Heilige Rock” Kutsal Entari olarak nitelendirilen “Tunika Jesu Christi¹”ye karşı yıllardır bilinmeyen yeni bir ilgi oluşturulmuştur. Bu kutsal emanetten Ortaçağa kadar haberdar olunmamıştı. Romantik Dönemde keşfedilen bu Relikin, Hazreti İsa’nın giydiği elbisenin parçalarından oluşan bir entari olduğu düşünülmektedir. Kudüs’ten Almanya’daki Trier’deki St.Peter Katedraline 1655’de getirilmiştir. O entariyi görmeye gidenler dini seyahat yapmış sayılmaktadır. Böylece buna Hac yolculuklar olarak nitelendirilmiş ve bu yolculuklara başlanmıştır.

İlk yolculuk 1790-1794’lerde yapılmıştır. Asıl büyük ikinci yolculuk ise 17 Ağustos 1844’de, bir sonraki ise 1891’de gerçekleştirilmiştir. Bu dönem Romantik dönemin sonlarına rastlamaktadır. Almanya’da Romantisizmin etkisiyle Kutsal Emanet kavramı “Reliquien” (Relik) bu şekilde ortaya çıkmıştır. Kutsal emanetlere karşı ilgi git gide fazlaşmıştır. Böyle dini mefhumları oluşturan ya da keşfeden bir

¹ Trier şehrinde, St. Peter Katedralinde.

Romantisizm ve onun Translatio edebi yanı içerisinde Alman Romantikleri, daha dini ve dinden oluşan mistik eğilimlere doğru yol almaya başlamışlardır.

Bu bağlamda, Hint dünyasında ve Sûfilerde, bu izlerin devamını veya öncesini aradıkları söylenebilir. Sûfilerde, Kutsal Emaneti himaye etme eğilimleri ilk olarak 7-8. yüzyıllarına dayanmaktadır. Avrupa'da ise ilk olarak 11. yüzyıldaki Haçlı Seferlerine dayanmaktadır. Alman Romantikleriyle bu değerler yeniden güncellenmiştir (Behler, 1996). Buna benzer eğilimler Romantisizmin yaşamın geçmişine ve geleceğine önem vermesinden kaynaklanmaktadır. Romantisizmle Almanlar, sanal anlamda Avrupa topraklarından her zaman uzaklaşabilmeyi amaçlamaktadır (Müller, 1884).

Kendisini farklı dünyalarda hissedenden Romantikler o dönemin karmaşık sürecinde, masal ve hikâye kavramları üstünde çalışmaya başlamıştır. Erken Dönem Romantikleri çocukların pedagojik gelişimi ile ilgili yapıtlar yapmaya başlamıştır.

Bu da Romantisizmin bir romantik davranışı olarak değerlendirilmiştir. Aydınlanma döneminde de çocuk eğitimine önem verilirken, Romantiklerin bu konuya olan eğilimleri Aydınlanma dönemine benzerlik gösterse de farklılıklar bulunmaktadır.

Çocuk kavramı başlıca önemli bir değer oluşturmuştur. Çocuğa verilen önem kendi varlığının içindekinden şekillendirilmiştir. Çocukluğun; geçmişte olanın, doğal olanın, tamamlanmış olanın toplandığı yer olduğu düşünülmektedir. Bundan dolayı nazımın evvelinin burada yattığı düşünülmektedir.

Çocukluk, merkezi konu olarak ele alınmıştır. Birçok haylazlık dönemlerinin, uçsuz bucaksız dönemlerinin bağlantı noktası olarak çocukluk, estetik ve moralli bir yansıma olarak görülmüştür. Bu da Romantiklerin edebi bir tür olan masala önem vermesine yol açmıştır. Ama buradan yola çıkarak çocukluk betimlemesi zamanla empatik bir tanımlamaya dönüşmüştür. Öyle bir idealleştirmenin görüntüsü haline gelmiş ki, çocukluk suçsuz günahsız olarak kafalarda belirginleşmiştir. Ama bu, uygulamada böyle değildir. Hatta Aydınlanma Döneminde çocuğun içindeki kötü nefisten bahsedilmektedir. Bunun eğitilmesi gerektiği belirtilmektedir. Ama Romantiklerde iç dünyaya öyle önem verilmiş ki, iç dünyanın içinde çocuğun bulunduğu ve bu çocuğun masumiyeti idealize edilmiştir (Behler, 1996).

Romantik bakışla, Ortaçağda din, aşk, şövalyelik ve soyluluk “Naturpoesie” (Doğal Nazımın) yapı taşlarıdır. Romantik anlayışta Doğal Nazımın inanılmayacak derecede güzel yapıtlar olduğu düşünülse de, yaşananlar gerçek de olsa, romantik ruhta sanatsal haline kavuşmaktadır. Romantizm bu doğal yapıtları yücelterek ortaya koymakta ve daha da güzelleştirmeyi amaçlamaktadır.

Bir zamanlar Avrupa Düşünce Dünyasında Yunan ideali, Avrupalılar için güzel bir bütünlüğü sağlamaktaydı ve bununla edebi yapıtta ve dolayısıyla yaşamda ahengin oluşturulduğu düşünülmekteydi. Ancak Romantikler tarafından Antik Çağ Yunan Edebiyatında bulunan ve farkında olunmayan bir başka yapı gözlemlenildi. Buna göre bu başka yapıda bir bütünlük görülmüştür. Bu yapıda Antik Çağın daha evveliyatında var olan bir bütünlük olduğu ve dolayısıyla onunla oluşan edebi ahengin bulunduğu anlaşılmıştır.

Alman Romantiklerine göre; sanat ve şiir Romantik halinde bu ruha sadık kalabildiğinde ya da bunu yeniden keşfedebildiğinde, farklı iki kavram gibi algılanabileceği de olsalar sanat ve şiir, en evveliyatındakine benzer olarak yine bir bütünlük halinde karşımıza çıkabilmektedirler. Bu bağlamda kendilerini araştırdıkça, onların her zaman Hint’ten Almanya’ya kadar içerisinde Sûfizmi, yalın Hıristiyanlığı, İbrani ve mitolojik olanı içinde barındıran bir nazım oluşturma eğilimleri olduğu görülmektedir.

Erken Dönem Alman Romantisizmi Avrupa’da da etkisini göstermiştir. Bu döneme ait çeviriler kuramcı Friedrich Schlegel’de yoğunlaşmıştır. Çevirinin yadsınmaz etkisi yoluyla tüm Avrupa Erken Dönem Alman Romantizmini anlayabilmek için bir fırsat bulabilmiştir. Ancak bunu her ulus Almanlar gibi değerlendirememiştir. (İngiliz ya da Slav Edebiyatları örneğinde olduğu gibi)

Madam De Stael¹ “De l’Allemagne” (1813) yapıtında Alman Romantizmini Fransa’ya taşımaya başlamıştır. Schlegel’in yapıtları 1815’de İngilizceye çevrilmiş ve Kuzey Amerika’ya da yayılmıştır. 1817’de İtalyancaya yapılan çeviriyle Milano’da, Klasik-Romantik Oluşumun önemli mihenk taşını oluşturmuştur. İspanyolca ve Portekizceye doğrudan çeviriler yapılamamıştır ancak Schlegel’in dokümanları Nikolaus Böhl von

¹ Anne Louise Germaine de Staël-Holstein (1766–1817)

Faber tarafından yaygınlaştırılmıştır. Hollanda’da “Athenaeum”¹’un birinci cildinden öteye geçilememiştir. İskandinav ülkelerinde ise bu Almanca sunumlar Uppsala Yayınevinin ikincil baskılarıyla geliştirilmiştir. Slav uluslarında Schlegel’lerin sunumları Alman Dilbilimci Josef Körner’in (1888–1950) tabiriyle “akım oluşturacak düzeyde” ilgiyle karşılanmıştır (Körner, 1929).

1830’da Varşova’da Lehçeye çeviriler yapılmıştır. Körner’e göre; Schlegel Çevirileri en çok Rusya’da etkisini göstermiş ve Puşkin² şiir anlayışını geliştirirken Schlegel’in 1824’deki Fransızcaya olan çevirilerini kullanmıştır. Ancak Körner’in yazısında geçen Şeviryev şunu ekler: “Bizde August Wilhelm Schlegel, Almanya’da Lessing’in yapabildiği etkiyi gösterdi. Bu etki Galyalıların Hâkimiyetinden kurtulmuş olmaktadır” (Körner, 1929:74). “1827’de Moskovalı Elçi Schlegel’i estetik sorunsallığında tek otorite olarak gördüklerini” ilan etmiştir (Körner, 1929:76).

Rusların bu kadar ilgi göstermesinin, Alman Romantizminin, nasıl olduysa Slav dilinin gelişimine olan etkisinden ve Rusların her açıdan balkanlara olan ilgisinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Slavların nasıl etkiye kapıldıklarından ziyade, Alman Romantiklerin değil ama Avusturyalı Edebiyatçıların Slav Edebiyatına yönelmeleri de o tarihlerde olmuştur (Zelton, 1996).

Slav Edebiyatı içinde Romantisizm etkisiyle başka bir akım oluşmuştur. O dönemin Slav Edebiyatında romantik akım etkileri çok belirgindir. Slav Edebiyatı yıllar boyunca Türk motiflerinin etkisi altında kalmış olmasından dolayı Türk motiflerini, Doğu, Ortodoks ve Batı motiflerini güzel bir şekilde harmanlayarak ortaya koyması, Slav Edebiyatının hem Doğu-Batı sorunsallığını ortaya koyar hem de Doğu ile Batı arasında köprü olabileceğini gösterir. Bu bağlamda Romantisizmin sentez anlayışı Slav Edebiyatında da karşılaşılmaktadır.

Burada harmanlamayla oluşan ulusal bir edebiyattan söz edilebilir. Bugünkü Slav müziğinde de bu harmanlama özelliği görülmektedir. Protestan veya Katolik

¹ Schlegel kardeşlerinin çıkardığı dergi. Erken Dönem Romantizmin içeriğidir.

² Alexander Sergejewitsch Puschkin (rusça Александр Сергеевич Пушкин, wiss. Transliteration Aleksandr Sergeeviç Puşkin; (26 Mayıs 1799 Moskova; 29 Ocak 1837, Sankt Petersburg) Modern Rus Edebiyatının kuramcısı.

olmayan, Ortodoks olan bu kültürün Türk motiflerinden aldığı izlerle güzel bir harman oluşturduğunu ve bunu da Romantizmden etkilenecek başarabildiğini söylemek olanaklıdır.

Almanya'daki Romantikler az da olsa kendi ulusal kimliğine sahiptiler. Almanlar için tarihin akışında Romantisizm biraz da mecburi bir eğilimdir. Onlar Napolyon'un Fransa'sına karşı duruş elde etmeye çabalarırken "İngilizlerin sanayileşmedeki gelişimlerinde" (Behler, 1966), bir Alman idealizmi düşüncesi oluşturmaya çalışmışlardır. Diğer Avrupalılar başka yönleriyle gelişim gösterirken Almanlar "Biz de düşünüyorduk, düşüncelerimizi geliştiriyorduk" (Behler, 1966) demişlerdir. Romantisizm akımı sayesinde düşüncede Avrupa'nın dışına çıkabilmişlerdir.

Klasik döneme gelindiğinde Aydınlanmanın gerçekliğe olan bakışının etkisi devam ettiği görülmektedir. Ancak Romantisizmdeki dünya görüşü¹ aydınlanmanın ve akılcılığın çok ötesine gitmiştir. Bu dünya görüşü, Hint Kültürüne ilgi duyulmasına yol açmıştır.

Bir de oluşturulan çok kapsamlı "Poesie" (Nazım) kavramı geliştirilerek "Naturpoesie" (Doğal Nazım) ve "Kunstpoesie" (Sanatsal Nazım) olarak iki yönde değerlendirilmiştir.

Nazımın kendisi zaten doğaldır. Ancak edebiyatçıların yaptığı çeviriler Sanatsal Nazımdır. Nazım olarak nitelendirilen üst ve bütün olarak ele alınan kavram, aynı zamanda dünyanın farklı kültürel merkezlerinin toplanma yeri olarak görülmüştür. Schlegel, nazımın bir tek merkezinin olmadığından bahsetmektedir.

Nazım hakkındaki bir konuşmasında şöyle der:

"Eski akımların merkezi mitoloji idi", "...bizim Mitolojimiz yok, ama çok yakında bir tane sahip olacağımızı da ekleyeyim, ya da artık zamanının geldiğini söylemeliyim" (Schlegel, 1978:190)

Düşünceler yazıya döküldüğünde, Hint Kültürünü tanımayı ve mitolojisi Yunanlı olan diğer Avrupalılardan kendilerini ayırmayı amaçlayan bir arayışın doğrultusunda

¹ Die Weltanschauung

oluşan bir edebiyattan söz edilir ve Alman Romantikleri bunun Nazım olduğunu söylemektedirler. Onlara göre Nazım geneli kapsayan büyük bir toplama merkezidir.

Schlegel, Fichte'nin (1762–1814) Refleksiyon düşüncesini özümser. Fichte'nin tarifindeki Refleksiyon kavramında bir yansıma vardır. Fichte'ye göre bu kontrol edilebilen, yeniden düzenlenebilen, değerlendirmeye alınabilen, sonraki değerlendirmedir.

Schlegel bunu biraz daha geliştirmiştir. Bir de O'na göre “transzendental”¹ (transender) olan vardır. Bu ise idrakimizin, somut olanı ele alış tarzıdır.

Schlegel mümkün olduğunca bununla ilgilenir. Kant'ın saf akla çizdiği sınırı benimsediği için mümkün olabilen ve somut olan idrak tarzını transender olarak değerlendirir.

“Athenaeum” dergisinde (Behler, 1992:245) anlamını daha da açtığı Nazım'ın; bütün “ideallerin ve gerçeklerin ilişkilerini içinde barındırdığından” (Behler, 1992) söz eder.

Nazım ile transender düşüncüyü kaynaştırma eğiliminde, Nazımın sanat diline olan idrak tarzından dolayı bir Transender Nazım (Behler, 1992:242)'dan söz etmektedir.

Ona göre Transender Felsefeyi aşan ve derecesini yükselten, sanat dolu yansımali (reflexif) olma halidir. Bu yeniden yansıma (Doppelreflexion), nazımın elle tutulur elementidir. Ondan dolayı nazımın içinde üretilebilen ürünle birlikte onun çevirisi de vardır.

Schlegel'in anlatmaya çalıştığına romantik bir izah getirmek gerekirse; üretilen ile üretimin birliğinden ve bunun yeniden oluşturulabilmesinden söz edilmektedir.

Bu devinim ise daha önce kavramı ortaya atılmış olan bir “Refleksiyon”dur. Bu düşüncelerin doğrultusunda çevirinin de bu yansımali halini göz önünde bulundurursak, zaten romantik bir tavır olarak yeniden tanımlanabilmektedir.

¹ Immanuel Kant'ın teorisi. Latincesi “transcendere”dir.

Çeviriye yakıştırılabılıncek bu romantik tavır, çalışmadaki kavramların ne kadar birbiriiyle sıra düzleminde ilişkili olabildiklerini göstermektedir. Romantik dönemin edebiyatçılarının da birer Edebiyat Çevirmeni oldukları da hatırdı tutulmalıdır.

Şair, şiirle birlikte ele alınır. Aynı zamanda çevrilen yapıtta da şiirle ele alınır. Aynen şiirde şairin birlikte ele alındığı gibi, çevirmen de şairle birlikte ele alınır.

Bu da Sanatsal bir yansımadır¹. Bir yapıt yeniden değerlendirilebilir ve yeni bir düşünceden bahsedilebilir. Bu benzerliği çeviride de kurmak mümkündür.

Çeviri özgün metnin bir yansıması konumundadır. Sanatsal Nazım da bu bağlamda doğal olandan yansıyan veya yeniden yansıtılabilen olandır.

Schlegel, Athenaeum'un 116.Fragmanında Romantik Nazımın ilerici ve evrensel bir Nazım olduğundan bahser. Schlegel, nazımsal refleksiyonun, Transender Nazım ile güç kazandığından bahseder. Bu yeniden yansımasıyla oluşan bir güç kazanımıdır. Bu aynanın iç içe yansımasında olduğu gibi güç kazanarak devam etmektedir.

Schlegel'e göre felsefe ve nazım arasındaki fark, Kant'ın "Transzendentalphilosophie" (Transender Felsefe) ile eşyalara olan bakışımızdaki idrak tarzının özümsemesiyle kalkabilir.

Bu bağlamda edebiyat kavramının modern bir atılım olarak özerklik kazandığını düşünen Schlegel, bu edebi kavrayışı birçok yerde kullanır.

Schlegel'e göre; Romantik Nazım, türlerden arınmış bir edebiyattır ama o ayrışımındaki farklı öğeleri de bir arada tutabilen bir edebiyattır. Hatta ayrılmış türleri bir araya getirmekle kalmamaktadır, edebi türler dışında, ciddi olmayan retorik felsefeyi barındırabilmektedir.

Schlegel'e göre Nazım-Nesir; Deha kavramı ve onun eleştirisi; Sanatsal Nazım-Doğal Nazım iç içe karışmalıdır. "Böylelikle Nazım, canlı ve toplumsal olursa yaşam ve toplumda nazımlı olacaktır" (Behler, 1992:245) diye düşünür.

Nazımın evrensel olduğunu benimseyen Alman Romantiklerin edebiyata olan bakışlarının ne boyutta olduğu görülmektedir. Schlegel'in "Harmonie"¹, sine ulaşmak

¹ "Kunstreflexion"

için Nazım ve Felsefe ile iç içe olmak gerekmektedir. Bu kavramda ve bu kavramın hemen yanında duran ama hiç tamamlanmayan ve sonsuza kadar sürecek olan sentez oluşumu Nazım ve Felsefe olacaktır. Yeniden yorumlanabilir ve ele alınma biçimiyle sentezlenir olan bu olgu hiçbir zaman bitmeyecek ve Schlegel'e göre asla son sentez olmayacaktır. "Yeni sentezler oluşturulur ve bu böyle devam eder." (Behler, 1992:242) der.

Bu sentez fikri, Almanların diyalektik düşüncesinden gelmektedir. Tez ve anti tez sonrası oluşan bir sentez öğretilir. Oluşan sentez yeni bir tezdır. Buna karşın yeniden bir antitez oluşturulabilir. Sonuç ise yeni bir senteze götürür ancak bu böyle devam ettiği ya da mutlak fikre kadar uzanacağı Romantiklerin düşüncesinde belirir.

Onların izah etmeye çalıştığı romantik olan duygu, içsel duyguların derinliklerine kadar uzanma isteği olan duygudur ve bunun da bu yöntemle gidilebilir olduğunu düşünmektedirler.

Hegel'e göre ise bu; öznel ve nesnel düşüncenin birliğinden oluşan yeni bir düşüncenin kavranmasıdır. Bu da ona göre bütün özellikleri kapsayan bir düşüncedir. Buna göre tez varlıktır ve antitez yokluktur. Bu ikisi sentezlendiğinde nazımlı olan ele alınırsa en evveliyattaki kavrama ulaşılabilir. Romantiklerin gizeme giden, gizemli ve felsefi yolculuğu, onların gerçekten de farklı hissetmelerine yol açmıştır.

Bu istekle ya da farklı hissetmekle evrensel bir edebiyatı, felsefeyi ve dini oluşturabileceklerini bile düşünmeye başlamışlardır. Ancak Erken Dönem Romantiklerin gizemli yanlarını fazla önemsemeyen Geç Dönem Romantikleri daha çok edebiyatın bütünleştirici yanlarını geliştirmek için farklı dillerdeki edebiyatlara yoğunlaştıklarında; belki de bu zenginleştirdikleri Edebiyatın, Erken Dönem Romantiklerin Nazımıyla örtüştüğünün farkına varmışlardır. Ancak her iki farklı dönemin Romantikleri aynı bütünleşmenin içerisinde bulunma fırsatını yakalayamamışlardır.

¹ Zirvedeki sanatsal ahenk, uyum.

3.1.1 ALMAN ROMANTİKLERİNİN EĞİLİMLERİ VE “POESİE” KAVRAMI

“Roman”, “Romanze” kavramlarıyla “romantisch” (romantik) kastedilmektedir. Bu kavramın içerisindeyse harikulade olan, sezgisel olan, macera için olan, seyredilebilir olan içerik bulunmaktadır.

Modern dünyadan kaçmak, uzaklaşmak ve daha çok insanın iç dünyasına dönüşü gerçekleştirmekten söz edilmektedir.

Bu akım, Schlegel kardeşler ve eşlerinin önderliğinde Berlin çevresinde oluşturulmuştur. Berlin çevresindeki bu akım için daha sonraları erken dönem Romantisizmi diye söz edilmektedir.

Friedrich Schlegel “Athenaeum”¹’da Romantik “Poesie” (Nazım) hakkında özetle onun “progresif” (ilerici) ve “Universal” (evrensel) olduğundan bahsetmektedir (Schlegel, 1978:75).

Amaç sadece ayırmaştırılmış olan karşıtlıkları nazımda yeniden bir araya getirmek olduğu kadar bununla sınırlı değildir. Schlegel’e göre karşıtlıklar Felsefe ve Retorik ile ilişki halinde olmalıdır.

Schlegel’in kastettiği “Poesie und Prosa” (Nazım ve Nesir); “Genialitaet und Kritik” (Deha Kavramına ait olanla eleştirel olanın), “Naturpoesie und Kunstpoesie”; (Doğal Nazım ile Sanatsal Nazımın) kaynaşması gerektiğidir.

Bunların birbiri içinde erimesi gerekliliğini savunur. İşte o zaman O’na göre Nazım “gesellig” canlı ve hoş olacaktır. Böylelikle toplum nazımlı yaşayacak ve yaşam daha güzel olacaktır.

Friedrich Rückert, bu kaynaşmayı gerçekleştirebilmiş ve farklılıklardan bir sentez oluşturabilmiştir. Yapıtlarında kaynaştırma ve sentezlemeye gitmiştir. Doğu Dili ve Edebiyatı çalışmalarında edindiği dil biçimiyle Almanca tecrübesini harmanlayarak

¹ Schlegel kardeşlerin 1798–1800 yılları arasında çıkardığı dergi.

farklı bir biçem elde etmiştir. Bu harmanlamanın romantik olduğundan söz edilebilir. Romantik olan zaten sonsuz ve serbesttir (Schlegel, 1978:75).

Schlegel'e göre, aynı zamanda bu en üst kanunu yani mutlak olana ulaşılan sınırı tanıyan, inançlı bir serbestçiliktir. Ancak yine de Schlegel'e göre şairin içindeki istek ve heves kural ve böylelikle sınır tanımamaktadır (Schlegel, 1978:76).

Bir dönem Alman Romantik Edebiyatçıları kendi aralarında farklılıklar hissetmiş olsalar da genel anlamda bütün olarak bu düşüncenin çevresinde buluşmuşlardır. Daha sonra mitolojiyi de yeniden güncel hale getirmişlerdir. Bu daha çok Erken Dönem Romantiklerde rastlanan bir eğilimdir.

Bu eğilimleriyle Aydınlanma döneminden olan farklılıkları perçinlenmiştir. Erken Dönem Romantiklerin uğraşısı Nazımı ve Mitolojiyi bir arada tutmak ve bağlamaktır. Çünkü onlara göre Nazımın başlangıcı mitolojidir. Erken Dönem Romantiklere göre, Onu canlandıracak ve akılcı düşüncenin kuralını oluşturacak oluşumun nazımda var olabileceğini söylemektedirler. Yine de buna bağlı düşün dünyasının, fantazyanın, karışık ve güzel dünyasına ulaşmanın bu sayede olacağını, geçmişteki insanın doğasındaki karmaşayı da yeniden yaşayabileceklerini savunmaktadırlar. Schlegel'in 1800'deki bir söyleşisinde "tanrıların bu rengârenk hengâme içindeki dünyasından daha güzel bir şey düşünemiyorum" dediğinden söz edilmektedir.

Mitoloji ve şiir kavramlarının karşıtlığının barınması "romantische Ironie" (romantik İroni) olarak değerlendirilir. Friedrich Schlegel'in ortaya attığı bu kavramının içeriği özellikle budur.

Alman İdealizminin kuramcılarında filozof Schelling¹ "Philosophie der Kunst"² adlı sunumunda Schlegel'in bu ironisini, şiir ile mitoloji ilişkisine dayandırarak, Schlegel'in "Über die Sprache und Weisheit der Indier" (1808) (Hintlilerin Dili ve Bilgeliği) adlı yapıtını mitoloji ve şiir kaynaşmasının zengin bir içeriği olarak görmektedir. Böyle bir kavramın, Hint dünyası üzerinden oluşturulduğundan söz etmektedir.

¹ Friedrich Wilhelm Joseph von Schelling (27 Ocak 1775 Leonberg, 20 Ağustos 1854 , İsviçre)

² "Philosophie der Kunst" (Vorlesung) (1802/1803), "Sanatın Felsefesi" sunumu

Cemil Meriç'te kitaplarında (Meriç, 1996a) Schelling'i kastederek, Alman Düşünürlerin kendi kimliklerini Hint üzerinden oluşturduklarından söz etmektedir.

Erken Romantik Dönemin şiiri oluşturma biçimindeki estetik davranışı Schlegel'de romantik ironi ile fark edilmektedir. Romantik ironi kavramının içeriği için aynı zamanda içtenselliğin, hissiyatın belirgin bir yansıması olduğundan da söz edilmektedir.

Bu ilginç yansıma bir "agilite"¹dir (Behler, 1966). "Agilite" fantazyaya ve yansımanın hareketliliğini resmeder. İroni ise sanatsal yaşamın birliğini gösterir. İroniye daha da fazla anlam yüklenecek olursa; sadece sanatsal yaşam değil bilimsel ruh ile sanatsal yaşamın bütünlüğü söz konusudur. Bu birliktelik ise doğa felsefesi ile sonsuz sanat felsefesinin buluşmasından elde edilmektedir. İşte o öyle bir his ki, istenilmeyen ile istenilen arasındaki bitmek bilmeyen kavganın hissiyatıdır. Burada mümkün olmayan ile zaten ihtiyaç olan ele alınmaktadır. Romantik ironi kesin iletinin imkânsızlığı ve gerekliliği arasındaki ilişkiden gücünü almaktadır. İroni aslında nazımlı bir prensiptir. Friedrich Schlegel kesin olarak bunu her zaman yeniden sürdürmektedir. Onu öyle bir şekilde yapıyor ki, bir bütün olarak göstermemektedir (Behler, 1966).

İroniyi tek bir düzlemde olan gidiş geliş biçiminde değil de, dairesel bir hareket içinde sürdürmektedir. Kesin ifade ve kesinleştirme zaten romantik ironinin bir ifade biçimidir. Bu ironi ile tek düzeliğe gidilmemektedir. İroni sadece paradoksların (tezatların) biçimidir (Behler, 1992 ve Schlegel, 1978).

Schlegel'e göre, paradoks her şey demektir, aynı zamanda paradoks hem iyidir, hem büyüktür. İroninin başka belirgin içeriği ise; bilinmeyen dünyası (metafizik olanı) ile irrasyonel olanın keşfiyle oluşan bütünlük düşüncesidir.

Erken Dönem Romantiklere göre metafizik ve irrasyonel olan, Aydınlanma döneminde hiç konu edilmemiştir. Öznelliği, model olarak edebiyatın içinde örneklendirmiştir. İnsanı birey olarak ele almıştır. Ancak insan iç ve dış doğal haliyle sınırlandırılmıştır.

¹ Agilitaet, anlamı tinsel çeviklik (açıklaması=allgemein körperliche oder auch geistige Wendigkeit oder Flinkheit).

Romantikler ise tam tersine insanın içindeki isteklerini dile getirmeye ve buna olan itici gücü ya da bu itici yapıyı ortaya koymaya çalışmıştır. Onlar “Wahnsinn” (çılgınlık) tecrübesini, “Krankheit” hastalığın tecrübesini, yakınmanın tecrübesini, sezginin ve içtenselliğin, zorunluluğun ya da ümitsizliğin tecrübelerini resmetmeye çalışmışlardır. Bunu yazıya dökmeye çalışmışlardır.

Bütün bunlar Aydınlanma döneminde ve onun düşüncesi çerçevesinde yasaklı gibiydi. Aslında Romantizm aydınlanma hareketine karşı muhalif değildir ve Aydınlanma dönemindekilerin izlerini içinde barındırıyor olsa bile, onu salt haliyle içinde barındırmamaktadır.

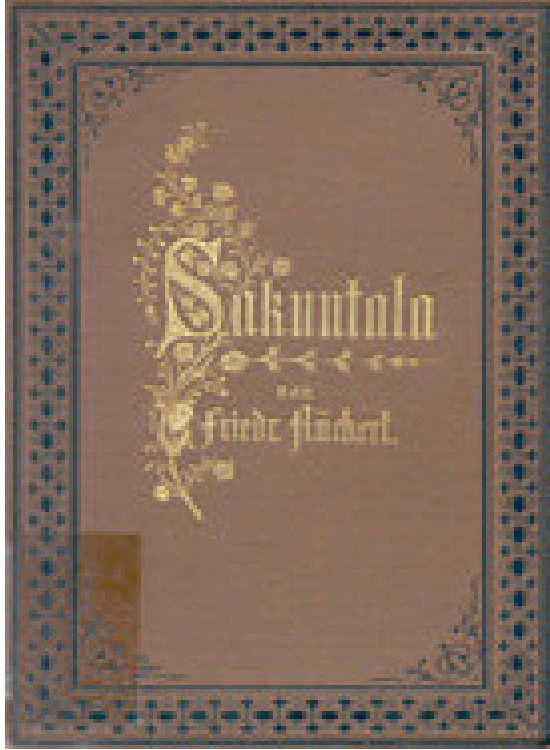
Romantisizmi akıl dışı, gerçek ötesi ya da elit bir hareket olarak ortaya koymak yanlış olmaktadır. Romantizm daha çok tarihsel gelişim süreci içerisinde tek düze olmuş aydınlanmaya bir cevaptır. Romantiklerin yapmaya çalıştığı ise sadece bunu eleştirmek ve geliştirmektir. Romantiklerin, aydınlanmaya karşı olmadığını örneklerinden biri de, Alman halk şarkılarını ve eski Halk şiirlerini bir araya getiren Achim von Arnim (1781–1831), Clemens Brentano (1778–1842) gösterilebilir. Joseph Freiherr von Eichendorff (1788–1857) şiirleriyle ve Grimm Kardeşlerin masallarıyla, Ernst Theodor Amadeus Hoffmann’ın (1776–1822) satirik şiirleriyle ele alınabilir.

Romantikler Aydınlanma dönemine ait olan eserlerden de yararlanmışlardır. Yukarıda adı geçen Alman Edebiyatçıların derlemeleri, ulusal dağılımı ve parçalanmışlığa karşı birer belge konumundadır. Bu çalışmalar modern anlayıştaki uygarlığa karşı birer yazınsal silah gibi kullanılmıştır. Bu Halk Şiiri kavramının ardında insan doğasının gereği ve insanın evveliyatındaki doğallığı nedeniyle hayali yaşama özlemi yatmaktadır. Evveliyatlık Kavramı yine masallarda ve hikâyelerde Herder’in çabası ile (1778–1779) yeniden sunulmaktadır. Bununla toplumdaki sınıflandırmanın kaldırılması amaçlanmıştır.

Aydınlanma döneminde, Christoph Martin Wieland¹ (1733–1813), Fransızları örnek olarak peri masalı “Dschinnistan”¹’ı yazmıştır. Johann Karl August Musäus (1735–

¹ Christoph Martin Wieland (5 Ekim 1733 Riß nehri kıyısında Oberholzheim bei Biberach; 20 Ocak 1813, Weimar)

1787), “Volksmärchen der Deutschen” (Almanların Halk Masalı)’nı yazmıştır. Aynı zamanda 1782–1786 yılları boyunca Alman Halk Masallarını derlemeye çalışmıştır. Ancak her iki yazar romantik anlayışla bezenmiş nazımı harikuladeye ulaştırmak hevesiyle nazımın evveliyatını görebilmekten uzaktırlar. Ancak yine de Wieland, Herder ve Grimm kardeşler gibi Alman Edebiyatçı, Düşünür ve Halk bilimcilerin masallar üzerinde yaptıkları çalışmalarla, akımın genetik özelliğinde (bundan söz edilecek olursa), Klasik ve Erken Dönem Romantik dönemlere kadar, bir biçem olarak Halk Edebiyatının önemi ortaya konulduğundan söz edilebilir.

Şekil 3

¹ “Dschinnistan oder auserlesene Feen- und Geistermärchen, theils neu erfunden, theils übersetzt und umgearbeitet ist eine Geschichtensammlung”, die 1786–1789 Christoph Martin Wieland

3.2. ALMAN ROMANTİKLERİNİN DOĞU DİLLERİ VE EDEBİYATI'NA OLAN İLGİLERİ

Klasik dönemde, Alman klasikçileri daha ulusal bir tutum sergilemişlerdir. Aynı zamanda daha eğitsel yaklaşımları vardır. Romantizm ise daha geneli kapsamayı amaçlayan bir kavramdır. Ama ulusalcılığı yine de içinde barındırmaktadır.

Cemil Meriç'in de desteklediği gibi, Romantikler Fransız İhtilaline karşı bu duruşu, Hint Edebiyatında ve Ortadoğu Edebiyatında arayarak bulmuşlardır. Kendilerini onun üzerinden tanımlamaya çalışmışlardır.

1806'da Hindistan resmen İngiltere'nin Kolonisi haline geldiğinde Alman Edebiyatçıları Hindistan'ı silahla fethetmemişlerdi, kalemle keşfetmişlerdir.

Bu keşifin doğrultusunda, edebi anlamda Alman Edebiyatçıları kendi edebiyatlarını geliştirmek üzere, Doğu Dilleri ve Edebiyatını Alman diline çevirmişlerdir. Ancak bu çeviri ile Doğu Edebiyatının ve dolayısı ile kültürünün motifleri Alman Edebiyatına yerleşmiştir.

Cemil Meriç'e göre, Avrupa ile Hindistan aynı kökenden ayrılmışlardır. Batılının dolayısıyla, Batı Avrupalının ayrıldıktan sonraki hali ve geri dönüşü İngiltere'nin koloni kurması yöntemiyle olmuştur. Ancak Almanların Asya'ya olan bakışı Alman Edebiyatçılarının tutumuyla olmuştur. Onların geri dönüşü diğerini ya da temel de kardeşi olanı tanımakla olmuştur.

İşte bu bakış Alman Edebiyatına zenginlikler katmıştır. Alman Kültürünü çok farklı yerlere getirmiştir. Buna da emeğe geçen Alman Romantiklerinin arasında Friedrich Rückert'in (1788–1866) yeri farklıdır. O sadece Sanskrit dilini öğrenmekle kalmamış, Hint Yarımadasında konuşulan çoğu yerel dilleri ve onların geçmişte kalmış kullanılmayan dillerini ve onun döneminde kullanılan yerel dillerin şivelerini, birçok Asya dilini ve neredeyse tüm Avrupa Dillerini öğrenmiştir. Bu dillerin edebiyatlarından çeviriler yapmıştır. Özellikle de Fars ve Arap Dili ve Edebiyatı çalışmalarıyla Alman Kültürüne katkısı oldukça çoktur.

Daha sonraları onun izinden gidenler olacaktır. Örneğin günümüzün önemli Doğubilimcilerinden olan ve yakın zamanda vefat eden Annemarie Schimmel (1922–2003) de Rückert’in izlerini taşımaktadır.

Friedrich Rückert, Arapçayı da bildiği için, bazı Arap Halk Edebiyatı örneklerini de çevirmiştir. Bunların en önemlisi “Hamâsa oder die ältesten arabischen Volkslieder, gesammelt von Abu Temmâm”, (1846) “Die Verwandlungen des Ebu Seid von Serüg oder die Makâmen des Hariri” ve “Rostem und Suhrab. Eine Heldengeschichte” (1838) dir. Bu edebiyat onun için en değerli hazinelerden olmuştur. Böylelikle kendi edebi üslubunu, birçok dil bilmesi ve bu dillerdeki edebiyatları özümsemesinin gücüyle oluşturmuştur. Farklılığına örnek olması açısından, birkaç ayetle sınırlı da olsa, Kur’an-ı Kerim tercümeleleri de yapmıştır. “Der Koran,- in der Übersetzung von Friedrich Rückert, Herausgegeben von Hartmut Bobzin, mit erklärenden Anmerkungen von Wolf Dietrich Fischer”

Rückert’te ve Annemarie Schimmel’de ilginç Hint Edebiyatı ve Kültüründe olmasından ziyade, daha çok Rückert’in ve Schimmel’in Ortadoğu Dilleri bunlardan da Fars ve Arap Dilleri, Edebiyatı ve Felsefesine de ilgi duymalarıyla kurulabilecek bir benzerlik bulunmaktadır.

Annemarie Schimmel’de ayan beyan görünen tasavvuf çalışmalarının¹ başlangıçları Romantik dönemlere kadar uzanmaktadır (Schimmel, 2002).

Romantiklerin nazım kavramının ardında gelişen, sadece Hint Edebiyatını ve Kültürünü tanımak kalmamıştır. Bunların yanında Doğu Kültürünü sadece Edebiyatıyla da tanıma eğilimi gösterilmemiştir. Bu kültürün içindeki Sûfizmi de keşfetmeye uğraştıkları söz konusudur (Makowski, 1997), (Schimmel, 2002).

Romantiklerin Doğu çalışmalarında dolayısıyla ilk önce Sanskrit Dili ve Edebiyatı çalışmalarında çok tanrılı inancın izlerini bulmuşlardır ve bu inancın doğrultusunda gelişen doğa olaylarını çok tanrıci resmetme sanatının benzerlerini de Sûfizimde

¹ Annemarie Schimmel 1954’te Ankara Üniversitesi’nde Türkçe olarak dinler tarihi dersi okumuş. 1969–1994 yılları arasında Harvard Üniversitesi’nde Hint Müslüman Kültürü konulu dersler vermiştir. Seksenden fazla kitabının büyük bir kısmını Tasavvuf tarihi ve öğütleri içerir. En son eserlerinden olan İslam’ın Görüngübilimsel çalışmasına atfedilen “Tanrı’nın yeryüzündeki işaretleri” kitabının içeriğinde Romantik döneme ait kavramsal benzerlikler bulunmuştur. (Schimmel, 2002)

karşılaşmışlardır. Ancak bunların öncelik sırasına göre kimin kimden etkilendiği düşünüldüğünde, Sûfizmdeki ilahi inançla Hinduizmin inancının temelde karşı olduğu nedeniyle (Bechter, 1993) bir etkileşimin olmaması gerektiği varsayılmaktadır. Ancak buna rağmen birbirinden etkileşimin söz konusu olduğunu farkeden Alman Romantikleri bu iki kaynağın etkileşiminden oluşan içeriği vazgeçilmez olarak kendi nazmında buluşturmayı amaçlamaktadırlar.

Romantikler gizemin peşinde mutlak güce ulaşmada izleyecekleri yolda Hint Kültürü ve inançlarından Sûfizme doğru eğilim göstermişlerdir. Daha çok günümüzde Schimmel’de karşılaşılan bu eğilimin doğmasındaki nedenler arasında Sûfilerin kültür aktarımcıları olduğu gösterilebilir. Sufiler, 9. yüzyılda çevirileriyle Antik Yunanı da içlerinde barındırdıkları ve aynı yüzyılda Hıristiyan bilgilerle de öğretilerini paylaştıkları için Alman Romantiklerin ilgisini kazanmışlardır (Ahmed, 1995). Sonuçta Romantikler hem Avrupa kültürünün hem de Doğu kültürünün en evveliyatlı olana ulaşabileceklerini amaçlamışlardır. Sufilerin Hint Kültüründen Hıristiyan Bilgelerine ve kendi ilahi inancının öğretileriyle dolu olan kültürün içeriği Romantikler için vazgeçilmez bir ilgi alanıdır. Alman Romantiklerin Nazım Kavramının başı ve sonu açık olan izahını doldurmaya yarayacak bu ilgi alanı üzerinde yoğunlaşmaya uğraşan sınırlı sayıda Alman Aydını olmuştur. Örneğin Rückert’in çalışmalarında Arap Halk Edebiyatı üzerine yoğunlaştığı anlaşılmaktadır, ancak sözü edilen bu romantik eğilimin de bulunmadığından söz etmekte olanaklı değildir. O’nu Kur’anı- Kerim çevrisi yapmaya yönlendiren nedenlerden birisi de bu romantik eğilim olabilmektedir.

Sûfizm ile Romantisizmin ilgisini örtüştürebilmek belki kökenleri ayrı olduğu için olanaklı görülmeyebilir ama çok kapsamlı olarak ele alınan nazım kavramının içinde Sûfizm bilinçli olarak barındırılmak istenmiş olduğundan söz edilebilir (Nicholson, 2002).

Doğuda 9. ve 10. Yüzyıllarda Dönemin Abbasileri, uygarlığın gelişimi için önemli çalışmalar yapmıştır. İbn-i Sina (980–1037) ve benzeri önemli bilgiler bu dönemde yetişmiştir. Onlar bilimlerini çeviri yoluyla geliştirmişlerdir. Yine çeviri yoluyla Batıya aktarmışlardır.

19. yüzyılda Avrupa'da artık bu Kültür ve Bilim Transferinin unutulduğu ve Avrupa'nın gelişmişliğinin sadece kendi kaynaklarında olduğunu düşündükleri yüzyıllarda ancak Romantikler Doğu'ya yeniden hak ettiği değeri göstermiştir.

Romantikler bu Kültür Transferi tecrübesini yeniden yaşamak istemişlerdir. Bu bilince Katolik değil Romantik bir Hıristiyan tutumlarıyla da ulaşabilmiş sayılmaktadırlar. Çünkü eski kaynakları yeniden okuma ve yorumlama Ortaçağ Hıristiyanlarında da bulunmaktaydı.

Romantiklerde Schlegel'in dile getirdiği transender düşünce yeni bir şey değildir. Romantiklerin nazım kavramının içeriği de yeni değildir. Mistik kavramı ya da mistik olana eğilim nazımda olduğu kadar Sûfizimde ve bir dönem Ortaçağda da bulunmaktadır. Hatta Romantiklerin sandığı gibi bu tamamen salt olarak Hint Kültüründe bulunan bir olgu da değildir.

Romantiklerin sonsuza doğru uzanan ve bir üst kavram gibi tanımlanan nazımın içine, kendi özgeçmişlerinden Hıristiyanlığı, Antik Yunanı ve Hintliyi katmak istiyorlarsa, Sûfizim onların doğru adresidir (Ahmed, 1995:183), (Nicholson, 2002).

Ancak yine de Alman Romantisizmi sadece edebi bir akımdır. Alman Romantikler, geçmişini Helen Uygarlığına dayandıran diğer Avrupa devletlerinden felsefi anlamda uzaklaşmak istemekteyler.

Bu yüzden farklılaşma ve uzaklaşma eğilimde tamamıyla sanatsal olanı yaşamayı amaçlamışlardır. Çalışmalarını bu amaç doğrultusunda yönlendirmişlerdir. Sanatsal olanın iç dünyasında, içgüdüsünde neler olabileceğine olan eğilimleri onları sûfizme yönlendirebilmektedir. Ortadoğu'ya yönelen Edebiyatçıların aradığı da budur. Daha sonra Hint Kültüründen umduklarının fazlasını bulabilecekleri yer Ortadoğu olmuştur. Bir benzerlik kurmak gerekirse, Sûfiler de Romantikler gibi sentezlemeye yönelmişlerdir. Onlar da Hint'ten Avrupa'ya kadar olguları barındırmayı amaçlamışlardır. Ancak kaynakları sabittir ve sağlamdır. Bu açıdan değerlendirdiğimizde zaten kökleri bir yere dayanan bir olgunun içine ne kadar farklı motifler eklense de, ancak o kökün içinde yetişen ve onunla şekillenen yeni sentezlenmiş motifler doğacaktır. Sûfizmin içinde barınan motifler, kök bulma keşfinde olan Romantikler için ilgi uyandırabilir ama her olgunun zaman düzleminde

öncesinden sürekli etkilendiğini gördükçe daha eskisine gitme eğilimini daha çok heveslendirmektedir.

Bu sebeple Hint'le bu sorunsallığı çözemeyen Alman Romantikleri, Sûfizme ilgi duymuşlardır. Sûfizm'de ise, Hint'ten, köken olarak İslamiyet'ten, bir dönem İslam Uygarlığının Antik Yunan aktarıcılığından ve kısmen Hıristiyanlıktan da motifler bulunabilmektedir. Mitolojisini belirlemeye Hint'ten başlayan Alman Romantikleri daha sonra keşfettikleri Ortadoğu Dünyası ve Edebiyatını öğrenmişlerdir. Doğu-Batı ayırımının köprüsünde bulunmanın heyecanı onları Kutsal Roma Germen dönemlerine kadar geri döndürmüştür. Sonra da hepsini kapsayan bir Nazım amaçlamışlardır.

Bu kapsayıcılık, bu sentezleme, bu bir araya getirmecilik, bütünleştirici uğraşısı, diyalektikteki gibi antitezini oluşturduğunda bir tez olarak geçmişte kalacaktır, ancak Romantizm güncelliğini yeniden yorumlanabilirliğine ve bütünleştirici olma özelliğine borçlu kalınacaktır.

Uygarlıkların çeviriyle kültür transferleri, bilimin, dilin ve sanatın sürekli uygarlıklar arasında dönüp durmasını sağlamaktadır. Schlegel buna benzer bir döngüden bahseder ve Alman idealizminin bu döngünün bütünü olduğunu söyler.

Sanatta ve özellikle edebiyatta sürekli kültürel yakınlaşmalarla ve bilinçli olarak çevirilerle ya da çevirmen yazarlarla oluşan yeni edebiyatlar doğmaktadır. Bu zenginleşmiş ama sentezlenme gereği yeni olarak görülen edebiyatları ve tüm bilimsel yazınları bir dönem sonra yeniden başka dillere çevirenler olmaktadır.

Daha sonra yeniden ve yeniden yapılan çeviriler eninde sonunda kendi geçmişindeki daha da zenginleşmiş olarak geri gelebilmektedir. Sonuçta, dünyanın çemberinde dönüp duran bir çeviri vardır. Çemberi ben fark ettim diye onu sahiplenmek, onun hepsini kapsadığı anlamına gelmemektedir.

Alman Romantikleri konuyu biraz da bu anlamda ele almaktadır. Ancak Romantikler bunu dile getirdiği andan itibaren onu da çeviren olacaktır. Olsa olsa çemberin büyüme olduğu söylenebilir. Tarihte de Alman Romantikler gibi yanılığa varan başka oluşumlar olmuş olabilir.

Birçok felsefi düşünceye ve Romantiklere göre mutlak bir üst kavram bulunmaktadır. Romantiklerin tanımlamasıyla bu en evveliyatında en doğallığında olandır.

Bir nesne ile karşılaşıldığında ona bir kelime yakıştırılır, ondan sonra ona tanımlama da bulunur. Önce kelime vardır. Ondan sonra dil ortaya çıkmaktadır. Romantiklere göre içten gelen ilk nitelendirme doğrudur.

Bu anlamda en içteki sezgiye güvenmek romantik bir yaklaşımdır. Onlara göre bu yaklaşım sonsuza kadar devam edecektir. En içgüdüsel olan ve en sanatsal olan ele alındığında, bu çember sürekli genişleyecek ve bu yaklaşımlar devam edecektir.

Sonuçta Romantiklerin bu tezine bir antitez oluşturulduğunda bu durum onu romantik oluşundan uzaklaştırmamaktadır (Behler, 1996), (Schlegel, 1978).

Şekil 4

4.1 FRIEDRICH RÜCKERT'İN YAŞAMI VE YAPITLARI

Johann Michael Friedrich Rückert, bir Doğubilimcisi, şair ve çevirmendir. 16. Mayıs 1788'de Schweinfurt'ta doğmuş ve 31 Ocak 1866'da Coburg'daki Neuses şehrinde ölmüştür. "Freimund Raimar" yazar takma ismiyle de yapıtlar sunmuştur. Latince eğitim veren bir lisede okumuştur. Üniversite yıllarında birçok Yunan ve Doğu mitolojisi sunumları yapmıştır.

1826 yılında önce Erlangen Üniversitesi'nde Doğu Dilleri Bölümünde ve daha sonra Berlin Üniversitesi'nde profesörlük unvanı almasıyla ismi daha da çok duyulmaya başlamıştır. Ancak onu üne kavuşturan yapıtı; 1822 ve 1823 yıllarında çeşitli dergilerde çıkan şiirlerini 1824 yılında bir demet çiçek gibi sunduğu "Liebesfrühling" (Aşk Baharı) adlı şiirini yayımlamasıyla olmuştur. Bu yapıt çok beğeni toplamış ve bununla birlikte dönemin en gündemdeki şairlerinden olmuştur.

Friedrich Rückert; Hildburghausen¹'li Savcı Johann Adam Rückert (3 Ocak 1763 – 31 Ağustos 1831) ve Maria Barbara Schoppach'ın evliliğinden (15 Nisan 1766 – 31 Aralık 1835) 14 Temmuz 1787 tarihinde, Schweinfurt² şehrinde dünyaya gelen ilk erkek çocuğudur.

"Schweinfurter Gymnasium Gustavianum" Lisesinden 4 Ekim 1805 yılında mezun olan Rückert aynı yılın Kasım ayında Würzburg Üniversitesi'nde Hukuk bölümüne Yüksek Öğrenim için kaydını yaptırmaktadır. Bu bilim dalının yanında 1806'da Yunan Mitolojisi ve 1807'de Felsefe bölümünde Doğabilimi öğrenimi görürken, 1809'da Estetik ve Dilbilimi öğrenimine geçerek Yüksek Öğrenimini 1811'de tamamlamaktadır.

Rückert ilk şiirlerini Yüksek Öğrenim gördüğü ilk yılların yaz tatillerinde, babasının işleri gereği taşındıkları Sesslach şehrinde gerçekleştirmektedir. İlk yabancı dil deneyimi ise Würzburg'daki ibrance sunumlarında olmuştur.

¹ Almanya'nın Thüringen Eyaletinde bulunan 12000 nüfuslu Werra nehrinin kıyısındaki şehir.

² Günümüzde Almanya'nın Bavyera Eyaletinin Unterfranken Bölgesinde bulunan 54000 nüfuslu Main nehri yakınlarındaki şehir. Rückert'in ebeveynlerinin evlendiği yıllarda şehrin nüfusu 5000 idi.

1811’de 23 yaşındaki genç Rückert kardeşiyle birlikte gittiği Jena şehrindeki Jena Üniversitesi Felsefe Fakültesi’ne Doktora ünvanı (Doctor philosophiae et artium liberalium magister) alabilmek için 86 sayfalık bir Doktora Tezi sunmaktadır. Bu tezde Rückert; “Helen Medeniyeti’nin özündeki Doğu izlerini” saptamaktadır. Tartışmalı bir tez savunmasından sonra bu teziyle 20 Şubat 1811 tarihinde Doktora ünvanını elde etmiştir. Bunun hemen ardından Rückert “Venia Legendi”¹’ye (Wikimedia Foundation Inc, 2006) (Yardımcı Doçent olarak Öğretim Elemanı konumunda) Üniversitede ders verebilmek için başvuruda bulunmaktadır. Dokuz gün sonra Doktora tezini

“Dissertatio philologico-philosophica de idea philologiae. – qvam rectore academiae magnificentissimo serenissimo principe ac domino domino Carolo Avgvsto dvce Saxoniae landgravio Thvringiae marchione misniae comite principis dignitate Hennebergiae, rel. avctortate amplissimi philosophorum ordinis pro venia legendi a.d. XXX. mart. a. MDCCCXI. h.l.q.c. pvblice defendet avctor Fridericvs Rückert, philos.d. – Ienae, ex officina frommanni et wesselhoeftii. MDCCCXI. 86 S.“

bu amaçla yeniden savunmaktadır.

Yüksek Öğrenim süresi içinde Rückert “Corps Franconia Würzburg”¹ birliğine ait olmuş ve burayla olan bağı koparmamıştır.

Jena’da Üniversitede görev aldığı süre içerisinde sonet tarzında ilk şiirlerine başlamıştır. Bu şiirleri dörtlü mısra yapısında düzenlenen “Aprilreiseblaetter” yapıtının bir parçasıdır. Bu ilk çalışmasında kurallara bağlı bir tarzı olduğu gözlemlenmektedir. Aynı zamanda kendi tarzını arayan becerikli bir şaire rastlanılmaktadır (Prang, 1963:26).

Rückert’in İspanyol ve İtalyan edebi yapıtlarından bazılarını kendi dilinde incelemesi ve İlk dram çalışması “Schloss Raueneck” (Şato Raueneck), 1811’deki Jena yıllarına dayanmaktadır.

¹ “Studentenverbindung” diye nitelendirilen Öğrenci kooperasyonu ya da Birliği Almanyanın en eski öğrenci birliğidir. “Corps Franconia” Würzburg’daki Julius-Maximilians-Universitesi’nin bir birliğidir. “Würzburger Franken” (Würzburg’lu Frank Bölgeliler) takma adı o birlikteki öğrencilere verilir. Alois Alzheimer’de buranın ünlülerinden.

Ancak Rückert 16 Nisan 1812 yılında Jena'yı ve Üniversite'deki görevini terketmektedir ve bu kez babasının yeni işyeri olan Ebern şehrine ailesinin yanına yerleşmektedir.

“Agnes' Todtenfeier” (Agnes'in Ölüm Töreni) yapıtı değer verdiği Agnes Müller (15 Kasım 1796 – 9 Haziran 1812) için burada yazılmıştır. “Amaryllis, ein Sommer auf dem Lande” (Amaryllis¹, Çayırda bir yaz) yapıtı da yine aynı yılda Ebern'de tanıştığı Maria Elisabeth Geuss (1796-?) için yazılmıştır.

1813 yılında kısa süreliğine Hanau şehrinde Lise öğretmenliği yaptıktan sonra Ebern'e geri dönerken çeşitli civar şehirlerde kısa süreliğine bulunup yeni arkadaş çevresi edinmektedir. Daha önceleri arkadaş çevresi Jena Üniversitesi'nden tanıştığı Johann Christian Schubart ile sınırlıyken, Bettenburg Şatosu sahiplerinden ve Wetzhausen asillerinden olan Christian Truchseß'in (1755–1826) “Table Ronde”² üyeleriyle tanışmıştır. Bunlar Sophus Abraham ve kardeşi Johann Heinrich Voß (1751–1826), Jean Paul (1763–1825), Friedrich de la Motte Fouqué (1777–1843) ve Gustav Schwab'tır (1792–1850). Böylelikle arkadaş çevresini genişletmiştir.

Rückert'in edebi anlamda tanınmışlığı “Geharnischten Sonetten” (1813) (Sert Sonetler³) adlı şiiriyle artmıştır. Bu şiiriyle birlikte Rückert, *Freimund Raimar* yazar takma adını kullanmaya başlamıştır.

Bu şiirinde Rückert Napolyon ordusunun Almanya'daki egemenliğine karşıt bir çalışma ortaya koymuştur. Şiirini yazdığı dönemlerde bu egemenliğin sonuna gelmekte olduğunun izleri yaşanırken, şiirleri Almanya'nın Kurtuluş Savaşı Yılları içerisinde (1813–1815) “Deutsche Gedichte” (Alman Şiirleri) adlı bir derlemede yayımlanmıştır.

Birinci Dünya Savaşı'na kadar Avrupa'daki en büyük Meydan Savaşı olan Saksonya eyaletindeki Leipzig Meydan Savaşı¹'ni konu eden çalışmasını da; “Auf die Schlacht von Leipzig”(Leipzig Meydan Savaşı üzerine), adlı şiiriyle okuyuculara sunmaktadır.

¹ Bir çiçek türü

² Kral Arthur'un Yuvarlak Masası. Şair Wace (1110–1174) tarafından ortaya atılan ve belirli kimselerin (o dönemde şövalyelerin) karar alması için olan toplantı masası.

³ Alman Edebiyatına Sonet, Barok döneminde „ses (nota) veren şiir“ olarak orijinali italyanca *sonare*'den çevrildi. Bir şiir türüdür.

Aynı yıl içerisinde Napolyon karşıtı yapıtları bulunmakla birlikte, kardeşi için yazdığı sevimli şiirleri de bulunmaktadır:

“Fünf Mähr²lein zum Einschläfern für mein Schwesterlein. Zum Christtag” (1813)

(Küçük Kız kardeşimin uykuya dalması için beş küçük şiircik. Noel gününe);

1814 yılında Rückert bir kaç gününü Bad Rodach³ şehrinde geçirir. “Idylle Rodach“ (Rodach idili) adlı şiiri burada yazılmıştır. İdil tarzı lirik çalışmadan da anlaşılabilineceği gibi, Rückert Bad Rodach’da gözlemlediği doğa güzelliğini, yaşadığı huzurunu ve Manzara Resmi gibi gördüğü güzelliği o şehre atfetmek üzere bunu yazılarıyla süslendirmeye çalışmıştır. Onu Bad Rodach’ta misafir eden kişi arkadaşı din adamı Christian Hohnbaum (1747–1825)’dir.

Rückert’in edebiyat çevresine hitap eden bir gazetede makale yazarı olarak uğraşı halinde olduğu yıllar 1815–1817 yıllarını karşılamaktadır. İşlerini o yıllarda Friedrich von Cotta⁴’nın yanında, Stuttgart’ta 1807–1865 yılları arasında hizmet veren kültür içerikli “Morgenblatt” Gazetesinde (Wikimedia Foundation Inc, 2006) sürdürmektedir.

Stuttgart’ta bulunduğu yıllarda Rückert’in giyim tarzı ve dış görünüşü çevre halkının tepkisine yol açmaktadır. Uzun saçları ve döneme göre farklı giyimi (merkezi Stuttgart olan) Württemberg Kraliyeti⁵’nden uyarı almasına neden olmaktadır.

Württemberg Kralı I.Friedrich, onu neredeyse Württembeg Kraliyeti’nden sınır dışı etmek istemiştir. Ancak henüz Kral olmayan ama 30 Ocak 1816’da bunu babasından devralan I.Wilhelm ile Rückert’in arkadaşı Karl August von Wangenheim’in (1773–1850) araya girmesiyle konu büyütülmeden kapatılmıştır.

¹ Bu savaşta 16.-19.Ekim 1813 tarihlerinde İmparator Napolyon’un ordusuyla Rusya, Prusya ve Avusturya ittifakından oluşan orduya karşı Almanya’nın Saksonya Eyaleti Leipzig şehrinde savaşmıştır. Yaklaşık 510.000 askerin savaştığı bir Meydan Savaşıdır.

² Maehre ya da Maere Almanya’da rastlanan 13. yüzyıla ait bir şiir türü

³ Coburg ilinde kaplıca yeri olan küçük bir şehir.

⁴ Johann Friedrich Cotta, (1764-1832) daha sonra asillik unvanı elde etmesiyle *Johann Friedrich Freiherr Cotta von Cottendorf* ismini almıştır. Siyasetçi ve Yayınevi sahibi bir almandır.

⁵ Württemberg Krallığı, Krallık olarak varlığını 1806–1918 yılları arasında sürdürmüştür. Daha öncesinde 1495 yılına dayanan bir Prensliktir.

Daha sonra nazım yapıtlarında rekabet içinde olacağı Johann Ludwig Uhland (1787–1862) ile yine aynı yılda Stuttgart’ta tanışmıştır (Prang 1963:62).

Stuttgart’ta “Morgenblatt” Gazetesi bünyesinde yazılarına devam ettiği süreçte Friedrich von Cotta tarafından yayımlanan “Kranz der Zeit¹” (Zamanın Çelengi) yapıtı ortaya çıkmıştır.

Rückert 1817 yılının sonbaharında İtalya’ya bir seyahat yapar. Bu seyahatte birçok Alman Sanatçıyla karşılaşır. İtalya’da geçirdiği bu zamanda bilimsel anlamda daha da bilgilenmiş ve tecrübelenmiştir. Ancak tecrübe ettiği izlenimler daha önceleri İtalya seyahatlerinde Winckelmann, Goethe, Tieck, Herder, Lessing gibi Alman düşünür ve yazarların elde ettiği hayranlık dolu izlenimlerin mimariden doğan etkilenmeleri gibi olmamıştır.

Rückert, diğer Alman Edebiyatçı, filozof ve sanatçılardan farklı olarak geleceğini, Antik Helen geleneğinin ölçülü olan, ölçü gerektiren ve ayrıca belirli bir biçimden ötesine geçemeyen edebi dünyasına ilgi duyarak olmamıştır. İtalya seyahatiyle Doğunun gizemli özgün ruhunun, süslü ve hayali dünyasına ilgisi geliştirmektedir (Prang, 1963:80).

İtalya’da bulunduğu sürede en önemli kazancı Carl Barth (1787–1853) ile tanışmış olmasıdır. Carl Barth onun en yakın arkadaşı olmuştur. Ona “Mein alter Freund und Kupferstecher” (Benim Eski Arkadaşım ve Bakır Hakkâkim) demesi, Alman Dilinde sık kullanılan bir söz haline gelmiştir (Mackensen, 1985:26).

“Italienische Gedichte“ (İtalyan şiirleri), “Aus der Jugendzeit“ (Gençlik Yıllarından) gibi şiirler İtalya seyahatinde yazılmıştır.

1818 yılının ilkbaharında Roma’da Bavyera Kraliyeti’nin Kraliyet Prensi olan Ludwig² (1786–1868) ile buluşmuştur.

Roma’da bir süre kalan Rückert 20 Ekim 1818’de İsveçli Lirik Edebiyatçısı Per Daniel Amadeus Atterbom (1790–1850) ile İtalya’dan ayrılmıştır.

¹ Bu başlık aynı zamanda “Glanz der Zeit” (Zamanın Parlak Dönemi) Alman sözüne bir çağrışım yapmaktadır.

² Kraliyet Prensi Ludwig daha sonra Bavyera Kralı I. Ludwig olarak 1825’te taçlandırılmıştır.

Friedrich Rückert İtalya seyahatini sonlandırdığında, kafasında da Avrupalı ve Latin olan her şeyi sonlandırmıştır. Prang'a göre; İtalya seyahatiyle Rönesans'a ve Antik dünyaya artık ilgi duymamaya başlaması, O'nun biraz da Alman Milliyetçisi tutumundan da kaynaklanmış olabilmektedir (Prang 1963:80).

Hayatının geri kalan kısmında hayranlıkla Doğu Dillerine ayıracak olan Rückert, Doğu Dili, Kültürü ve Edebiyatı araştırmalarına İtalya seyahati sonrasında başlamıştır.

Bu seyahatin dönüşünde Viyana'da tanıştığı Josef von Hammer-Purgstall¹'dan Farsça öğrenmiştir. Artık, Doğu Dillerinin ruh ve biçiminin etkisinde oluşturacağı kendi üslubundaki Alman dilinin başlangıcını, Farsçayı öğrenerek başlamıştır. Hemen Farsça yapıtları tercüme etmiştir. Yabancı dile yetenekli olan Rückert, bazı dillerin yöresel şiveleriyle birlikte otuzu geçkin dil öğrenmiştir.

O dönemlerde artık gündemden düşmeyen Doğu Dilleri araştırmacılığına 19. yüzyılın başlarında Rückert de eklenmiştir.

Doğunun Dünyasına olan ilgisi daha önceleri 1812'deki "Scheintod"², (Yaşayan Ölü), "Des Königs Pilgergang" (Kralın Hac Yolu), "die Türkin" (Bayan Türk) ile 1816/17'deki "Der Bau der Welt" (Dünya'nın oluşumuna) yapıtlarıyla da olmuştu. Ancak bundan sonra oluşturacağı yapıtlarında Doğu motiflerini daha belirgin kullanmaya başlamaktadır.

Viyana'dan 1819 yılının Şubat ayında ebeveynlerinin evine, Ebern şehrine geri dönmektedir. İşte burada ailenin yanında olmanın huzuru içerisinde, o döneme kadar elde ettiği birikimini çok öncelerinden amaçladığı, farklı ve özgün bir şair olma hevesinde, Doğu biçeminde yazmakla başlamaktadır.

Rückert, Ebern'de Gazel biçeminde yazmaya başlamıştır. Böylelikle o Almanya'da Doğu biçeminde yazan ilk edebiyatçı olmuştur.

¹ Baron Joseph von Hammer-Purgstall (9. Haziran 1774 Graz (Steiermark); 23. Kasım 1856 Viyana) Avusturyalı Diplomat ve Çevirmen. 1835 yılından önce soyadı sadece „von Hammer“'di.

² Buna tıpta "Vita reducta" ya da "Vita minima" deniliyor. Yaşam fonksiyonlarının etkili olmadığı ancak ölümün gerçekleşmediği durumdur.

İlgiyle ve hevesle girdiği bu Doğu Dünyasının içinde, Rückert hemen kısa zamanda Farsça, Arapça, Türkçe öğrenmeye başlamış ve kendisini çeviri yapabilecek duruma getirmiştir.

O yıllarda Ebern'de Sanskrit Dilini çözmeye çalışmış, İbranicesini geliştirmiştir. Daha sonraları Çinceden de çeviri yapacak olan Rückert, Doğunun bu dil grubundan da ve Hint dillerinin geçmiş tarihlerde kullanılan ya da çeşitli yörelerinde kullanılan dillerine kadar; birçok dili öğrendiği gibi, daha Doğuda olan belki bir başka bakışa göre en Batıda olan Hawaii dilini bile öğrenmiştir.

Bu Doğu dillerini daha iyi öğrenebilmek için, Ebern'den Coburg'a geçmiştir. 1820 yılında Coburg'un Coburg Düklüğü Kütüphanesi'ni kullanmaya başlamıştır. O yıllarda olduğu gibi, yaşamının bir bölümündeki yıllarında da, maddi durumu fazla elvermediği için, sözlükleri satın alamaz ancak baştan sona onları tekrar yazarak kullanmaktadır.

Arkadaşı August von Platen (1796–1835) ile tanışması yaşamının 32. yılında Coburg'ta rastlamaktadır. Onun sayesinde Von Platen'de Gazele ilgi göstermektedir.

Luise Wiethaus-Fischer ile evlenmesi 33 yaşını karşılamaktadır. Ona olan sevgisini şu mısralarla süslemiştir:

“Daß du mich liebst, macht mich mir wert,
Dein Blick hat mich vor mir verklärt,
Du hebst mich liebend über mich,
Mein guter Geist, mein bessres Ich!”

Beni sevmen, beni bana değerli kılıyor,
Bakışların da beni aydınlatıyor,
Beni sevginle yüceltтин
İyi ruhum, daha iyi Ben'im!

Bu mısraların devamı eşine olan sevgisiyle çoğalmıştır. 1822 ve 1823 yıllarında çeşitli dergilerde çıkan bu şiirlerini 1824 yılında sunduğu “Liebesfrühling“ (Aşk Baharı) adlı şiirini yayımlamasıyla çok beğeni toplamış ve bununla birlikte dönemin en gündemdeki şairlerinden olmuştur.

Rückert’in Gazel biçeminde ortaya koyduğu özgün (Manier)¹ yapıtı “Östlichen Rosen” (1822) (Doğu Gülleri) o yıllarda geliştirdiği Doğu Dili ve Edebiyatı çalışmalarının bir göstergesi konumundadır. Johann Wolfgang von Goethe (1749–1832) bu yapıtı oldukça olumlu bulmaktadır. Bunu “Über Kunst und Altertum“ (Antik ve Sanat üzerine) dergisinde bahsetmektedir. (Rueckert-Gesellschaft e.V., Lebensabriss, 2006)

14 Şubat 1823 yılında, Coburg’da, Friedrich Rückert’in ilk çocuğu oğlu Heinrich dünyaya gelmiştir. Heinrich Rückert (1823–1875) daha sonra “Germanist” (Alman Dili ve Edebiyatçısı) olmuştur. İkinci oğlu Karl Rückert (1824–1899) hemen bir yıl sonra dünyaya gelmiştir. Üçüncü oğlu da, 1826’da dünyaya gelmiştir, August Rückert (1826–1880). Dördüncü oğlu Leo Rückert (1827–1904). Beşinci oğlu Ernst Rückert (1829–1834). İlk kızı Luise Rückert (1830–1833). Altıncı oğlu Karl Julius 1832 yılında doğdu ancak 3 gün sonra ölmüştür. Sekizinci çocuğu olan ikinci kızı Marie 1835’te dünyaya gelmiş ve 1920 yılına kadar yaşamıştır. Marie Rückert evlenmemiştir. Babası Friedrich Rückert’in ölümünden sonra, babasının yaşlılığında yazdığı lirik çalışmalarını “Poetisches Tagebuch” [Poetik (Nazımlı) Günlük] adıyla yayımlamıştır. Yedinci oğlu Fritz Rückert 1837’de doğmuş. 1868’te ölmüştür. 1839’da Friedrich Rückert’in üçüncü kızı Anna Rückert dünyaya gelmiştir. 1919’da ölmüştür. Bununla birlikte Rückert’in on tane çocuğu olmuştur.

Arap dilinin zenginliği dolayısıyla çok zorlandığı “Makamen des Hariri” yapıtı 1826’da gerçekleşmiştir (Prang 1963:112).

“Makamen des Hariri”, 1826 (Hariri’nin Makamları) Rückert’in başlıca yapıtlarındandır.

¹ O sanatçıya özgün demek

Friedrich Rückert bu çalışmanın ardından, o dönemde Bavyera Krallığı'na ait Erlangen¹ şehrinde Friedrich-Alexander-Universitesi'nde, Doğu Dilleri bölümünde Profesör unvanı almıştır.

Hint Destanı “Mahâbhârata”nın bir bölümünü içeren “Nal und Damajanti” yapıtı 1828 yılında yayımlanmıştır.

1829'da “Erinnerungen aus den Kinderjahren eines Dorfamtmannssohnes” (Köydeki Memur Çocuğunun Çocukluk anılarından) adlı şiirini yazmaktadır. Aynı yıl içerisinde Jayadevas²'in “Gitagovenda”sını Sanskrit Dilinden çevirmeye başlamıştır. Bu yapıt 1832'de tamamlanmış ve 1837'de yayımlanmıştır.

Çince'den yaptığı çeviri ise “Schi-King”dir. 1831'de yazmıştır. Baskısı 1833'de gerçekleşmiştir.

1834'te küçük yaşta ölen çocukları için bir ağıt yazmıştır. “Kinder-Todten-Liedern” (Çocuklar-Ölüler-Şarkıları). Bu yazısı ölümünden sonra 1872'de okurlarına sunulmaktadır. 1834–1838 yılları arasında “Gesammelten Gedichte” (Toplu Şiirleri) altı cilt olarak yayımlanmaktadır.

O'nun en önemli yapıtlarından birisi “Die Weisheit des Brahmanen” (Brahmana'nın Bilgeliği)³dir. Altı ciltlik eğitici şiirlerini 1836 yılından 1839 yılına kadar oluşturmuştur. 1836 yılının en önemli olaylarından birisi de, Bavyera Kraliyeti'nin, Kraliyet Prensi II. Maximilian (1811–1864) ile Hohenschwangau Şatosu⁴nda buluşmasıdır. 1848'de Bavyera Kralı olan II. Maximilian von Bayern kendisini önemsemektedir (Prang, 1963:125).

“Sieben Bücher morgenländischer Sagen und Geschichten“ (Doğunun efsane ve hikâyelerinin yedi kitabı) ve “Erbauliches und Beschauliches aus dem Morgenland“ (Doğudan izlenebilir ve yeniden yapılabilinir olan) yapıtı 1837 yayımlanmıştır.

¹ 2003'ten beri İstanbul'daki Beşiktaş ilçesi Erlangen ile kardeş şehirdir.

² Jayadevas, Hinduizm'in kutsal kitabı olan “Gita Govinda” (Çoban Krişna'nın Şarkısı)'nı derleyen 12. yüzyılda yaşamış bir hintlidir.

³ Brahmana; Hinduizmin din adamıdır. Kast sisteminde en üst tabakasındadır. Veda öğreticisidir. (Wikimedia Foundation Inc, 2006 “Brahmana”)

⁴Bavyera eyaleti, Füssen Şehri yakınlarındaki Şato. II. Maximilian bu şatoyu 1832–1837 yılları arasında “Neugotik” Yeni Gotik tarzında, Mimar Domenico Quaglio'ya (1787–1837) restore ettirmiştir. (Wikimedia, 2006)

Yaptığı çalışmalarını onurlandırmak üzere Bavyera Kralı I. Ludwig (1786–1868), 1 Ocak 1838 yılında O'na, Krallığın Yiğitlik Takdirnamesi'ni ("Ritterkreuz des Könighchen Verdienst-Ordens vom heiligen Michael") vermiştir. (Rueckert-Gesellschaft, 2006)

Rückert bu mutlulukla aynı yıl Erlangen'de Farşlıların Kahramanlık Destanı olan "Rostem und Suhrab"'ı Almancaya çevirmiştir.

Hemen ardından Leipzig'te "Brahmanische Erzählungen" (Brahmanca Öyküler) adlı yapıtı ile Stuttgart'ta "Leben Jesu, Evangelienharmonie in gebundener Rede" (İsa'nın Yaşamı) adlı yapıtı yayımlanmıştır.

Prusya Kralı IV. Friedrich Wilhelm¹ (1795–1861) Rückert'i gizli müşavir olarak Berlin'e davet etmiştir. Bağlı bulunduğu Bavyera Kralı I. Ludwig'ten izin alan Rückert, 1841'de Prusya Kralı IV. Friedrich Wilhelm'in davetini kabul ederek ve 3.Ekim'de Berlin Üniversitesi'nde Doğu Dilleri Bölümünde Profesör olarak göreve başlamıştır.

Berlin'de göreve başlamadan önce "König Arsak von Armenien" (Ermenistan Kralı Arsak) adlı iki bölümlü Dram Yapıtını tamamlamıştır. Yayımcı Cotta bu yapıtı 1842'de "Morgenblatt"'ın 1836 Yılığında yayımlamıştır.

Okuyucu kitlenin O'nun Dram Yapıtlarına gösterdiği ilgiyle daha çok dram yazabileceğine umutlanan Rückert ard arda "Saul und David", "Herodes der Große", "Kaiser Heinrich IV.", "Cristofero Colombo" adlı dram yapıtlarını 1843–1845 yılları arasında hazırlamıştır, ancak bunların Berlin'de sahnelenmemesiyle ve çeşitli sebeplerle kendisini Berlin'de iyi hissetmemesiyle, 1848 yılında Berlin'den ayrılmaktadır. Zaten Berlin'de görev yaptığı süre içerisinde, yaz aylarında, Kayınvalidesi'nden miras kalan Coburg² ilinin Neuses semtinde "Nattermannshof" çiftliğinde kalmaktaydı. Hatta rahat çalışabilmesi için çiftliğin "Goldberg" (Altındağ) adlı bir tepesinde kendisine bir yazar kulübesi yaptırmıştı.

¹ 1840–1861 yılları arasında Prusya Kralıydı. Daha sonraki Kral Kardeşi I.Wilhelm oldu. Krallığı da Babası III.Friedrich Wilhelm'den almıştı.

² Bavyera Eyaleti'nin Yukarı Franken Bölgesinde.

Burası hayatında en mutlu olduğu yerlerden birisidir. Çalışmalarının verimliliği de burada artmıştır. Ancak yine de hayatında çeşitli zorluklar yaşamış olan Rückert o dönemlerde de daha çok çocukların gelişimiyle ve eğitimiyle ilgili biraz ailevi sorunlarla uğraşmıştır. Yaşamının birçok bölümünde ona destek olan eşi Luise Rückert, bu sıkıntılı dönemlerini aşmakta ona yardımcı olmuştur (Prang, 1963).

Eşi Luise, kendi ebeveynlerinden aldığı maddi ve manevi destekle daha önceleri de Friedrich Rückert'in bir şair ve bilimadamı olarak çalışmalarına destek olmuştur (Prang, 1963).

Luise Rückert çoğu zaman Friedrich Rückert'in çeşitli seyahatlerinde evin idaresini üstlenebilmişti. Bununla ilgili bilgiler, birbirleriyle olan mektup yazışmalarından öğrenilmektedir. Friedrich Rückert'in, arkasında her zaman destekçisi olarak hissettiği eşine gösterdiği değeri, bazı yapıtlarında onu kastederek yazdığı bölümlerden anlaşılmaktadır. “Nal ve Damayanti”deki eşlerin birbirine olan sadakat bölümleri buna örnek gösterilebileceklerden birisidir (Prang, 1963).

Neuses'te çiftlikte olduğu dönemlerde Arapçadan çevirerek uyarladığı “Amrilkais, der König und Dichter“, (Kral ve Şair, Emr-il'Kays) yapıtı üzerinde çalıştı. Bu yapıt 1843'te Cotta tarafından Stuttgart'da yayımlandı. Ayrıca islam öncesi Arapların Kahramanlık Şarkılarının toplanmasından oluşan “Hamâsa”, onun yaşamının son döneminde ortaya koyduğu en önemli yapıtlarındandır.

Berlin'den dönmeden önce, kış aylarında oradayken Rückert; daha sonra “Hellenis” diye yayımlanacak olan “Sagen und Legenden aus der griechischen Kaisergeschichte”; “Die Legendaere Geschichte einer Perle” (İncinin efsanevi hikâyesi), “Tod des Kaisers Anastasius in seinem Wasserschloss” (Kral Anastasius'un Su Şatosu'ndaki ölümü) adlı yapıtları yazmıştır. “Des Kaisers Basilius Rechtpflege” ile “Leibross des Theophilus” Baladını da o dönemlerde yazmıştır.

Aynı yıllarda “Das Leben der Hadumod“ (1845) (Hadumod'un yaşamı) adlı yapıtı yayımlanmıştır (Prang, 1963).

Rückert 18 Mart 1848'deki Halk Ayaklanmasından bir gün önce Berlin'i terketmiştir. 1849 yılında isteği doğrultusunda Berlin Üniversitesi'nden emekliye ayrılmıştır.

1850 yılında Rückert Saadi'nin "Bostan" adlı yapıtı üzerinde çalışırken onu yarım bırakmış ve Firdevsi'nin (939–1020) Fars Halk Destanı olan "Schahname"si üzerinde çalışmıştır. "Bostan" yapıtı ölümünden sonra 1882 yılında yayımlanmıştır.

Bu yıllardan sonra Friedrich Rückert arkadaşlarının ölümüne üzülmektedir. Kendisi de ufak hastalanmalarla karşılaşmıştır.

Onun bilimsel çalışmalarına ilgi gösteren Bavyera Kralı II.Maximilian, O'nu 1853 yılında kurduğu Bilim ve Sanat Topluluğuna "Maximilians-Ordens für Wissenschaft und Kunst" katmıştır.

1854 yılında tanıştığı (ona göre) genç şair Felix Dahn (1834–1912) ile birlikte bazı çalışmaları paylaşmak ona mutluluk vermiştir (Prang, 1963:287).

Hint Yapıtlarından, Kalidasas'ın "Sakuntala"'sını da Sanskrit Dilinden çevirerek Almancaya uyarlamıştır. 1856'da tamamladığı yapıtı ölümünden sonra 1867'de yayımlanmıştır.

1856 yılının sonlarına doğru, emekli de olmasından dolayı unutulduğunu hissettiğinde, Kuzey Amerika'dan Bayard Taylor (1825–1878) ve Gustav Freytag (1816–1895) ayrı ayrı onu ziyaret etmiştir. Onlarla birlikte Danimarka'dan Baron von Lövenskiold, Münih'ten Felix Dahn gibi yeni çevresi de ilgilerini göstermişlerdir.

1856 yılında Rückert "Atharvaveda. Das Wissen von den Zaubersprüchen" (Atharvaveda, Sihirli Sözlerin Bilimi) adlı yapıt üzerinde çalıştığı bilinmektedir. 1923'te yayımlanacak olan "Atharvaveda"'yı eşinin ölümünden hemen önce yazdığı düşünülmektedir (Rueckert-Gesellschaft e.V., 2006).

Rückert'le tanışık olduğu hakkında bilgi elde edilemeyen Walter Rudolph von Roth¹ (1821–1895) ise 1856 yılında Berlin'de "Atharvavedasamhita"'yı yayımlamıştır. (Wikimedia, 2006)

1857 yılı Ocak ayının sonunda henüz yeni doğmuş olan torunu Luise Rückert'in vefat etmesinden sonra 18 Haziran 1857'de rahatsızlanan eşi Luise Rückert 26 Temmuz 1857'de ölmüştür. Rückert onun ölümüne fazlaca üzülmüştür (Prang, 1963:293).

¹ Von Roth Tübingen'de Doğu Dilleri Bölümünde Profesörlük ünvanı almıştır.

Bir müddet çalışmayı bırakan Rückert 1858 yılının sonbaharında okuyucularına “Idyllen des Theokrit“ (Theokrit’in İdili) yapıtını sunmuştur. Bu yapıt Yunancadan yapılan bir çeviridir. 1867’de yayımlanmıştır. Hemen bunun ardından Kalidasa’nın “Malawika” Sahne Oyununu çevirmiştir.

Onu Neuses’te ziyaret edenlere asıl ismi Friedrich Hermann Frey olan Şair Martin Greif’ta (1839–1911) katılmaktadır.

1865’te İmparator Ferdinand Maximilian Joseph von Österreich (1832–1867) onu onurlandıracak bir takdirname sunmuştur. “Commandeur-Kreuz des Ordens Unserer Lieben Frau von Guadalupe“

Rückert geçirdiği bir rahatsızlık üzerine Neuses’teki evinde 31 Ocak 1866 tarihinde saat 10.45’te sıralarında vefat etmiştir.

4.4.1 FRIEDRICH RÜCKERT'İN ALMAN EDEBİYATINDAKİ YERİ

Almanlar, kendi edebiyatını zenginleştirmek için Hint dünyasını tanımaya çalıştılar. Rückert Doğu Dilleri ve Edebiyatlarından öğrendiği biçemiyle, Almanca tecrübesini harmanlayarak nazımda farklı bir biçem elde etmiştir. Onun yapıtlarıyla farklı dünyaların edebiyatının kaynaşabileceği görülmektedir.

“Liebesfrühling“ (Aşk Baharı) (1824) adlı şiiriyle çok beğeni toplamış ve bununla birlikte dönemin en gündemdeki şairlerinden olmuştur.

Bu yapıtında şaşılacak şekilde çeşitli konulara ve biçemlere rastlanılmaktadır. Duygu ve düşüncelerin zenginliğine rastlanan bu yapıtta retorik sanatın doygunluğuna da erişilmektedir. Prang'a göre, bu gerçek bir şairliktir. Bu şairlik Rückert'in yaratıcılığından doğan özgün bir şairliktir. Rückert okuyucuyu, nazımın gizemli dünyasına çekmektedir (Prang, 1963:90).

Avrupa'da ise bu tarz bir nazıma ancak Hint Edebiyatı çevirilerinde rastlanılıyordu. Ancak o çevirilerde özgünlüğünde olduğu gibi Hint Edebiyatındaki etkileyici sanatın etkisi, Batı diline de aktarılamıyordu (Prang, 1963:85).

Friedrich Rückert ise Hint Edebiyatının nazım sanatını başarılı şekilde Alman Edebiyatına aktarabilmiştir.

19. yüzyılın başlarında Rückert, gençlik yıllarında yazdığı Napolyon karşıtı olan yapıtı “Geharnischte Sonetten” (Sert sonatlar) ile tanındığı için, daha çok Alman milliyetçisi bir edebiyatçı olarak bilinmektedir. Gördüğü öğrenim ve verdiği dersler itibarıyla daha çok Avrupa gelenekli, ölçü ve biçeme sadakatle bağlı bir edebiyatçı olarak tanınmaktaydı. Bu yüzden, yaşadığı dönem gereği Alman Romantiklerinden sayılabileceği kadar; daha çok Almanya'daki bir sonraki akım olan Biedermeier akımından da sayılmaktadır.

1813 yılında yazılan “Geharnischten Sonetten” (Sert Sonatlar) Rückert'in şiirsel yetisinin ilk örneğidir.

Rückert o yıllarda ülkenin gidişatına yönelik şiirleri yazmayı tercih etmektedir. “Kriegerische Spott- und Ehrenlieder” (Savaşçı alay ve onur şarkıları) 1813’te kaleme almaya başladığı bu kalem kavgası içeren siyasal yazılarına iki yıl boyunca devam etmiştir. Napolyon’un ve güçlerinin Alman topraklarında egemen olduğu dönemlerde, kardeşinin Napolyon’un ordusuna alınmasına karşılık “General Vandamme¹”a istinaden birkaç mısra yazmıştır. Şiirinde nakarat biçiminde Generalin ismini şu şekilde kullanmıştır: “Welchen Gott verdamme!”

Almanca “Gott verdammt” (tanrı kahretsin ya da tanrı lanetlesin) diye bir deyim bulunmaktadır. Rückert çok zekice kısa bir mısradaki şunu dile getirebilmektedir: “Tanrı onu kahretsin! Hangi tanrıya bu vazife düşüyorsa” Eğer Rückert Türkçede (Hangi Tanrı lanetliyorsa) anlamına gelen tümceyi Almanca karşılığında “Welcher Gott verdammt?” diye yazmış olsaydı “verdammt” ile “General Vandamme” kafiyeli olmayacaktı. Tümceyi öyle bir kuruyor ki, hem Generalin ismini çağrıştırıyor, hem de onu lanetliyor.

Ayrıca daha birçok “Marschall Michel Ney”²’e karşı olan alay edici mısraları bulunmaktadır.

Bir başka yapıtı ise: “Held Davoust” (Kahraman Davoust), “Kahraman” demesi bir imadır. Mareşal Davoust bir Fransızdır. (Louis-Nicolas d’Avoût, 1770–1823) Hamburg’u 1813’te işgal etmiştir. O tarihe yakın zamanda Napolyon Ordusu, kısa aralıklarla Hamburg’u işgal ettiklerinde şehrin silah tutanlarını Napolyon ordusuna dâhil edip Moskova’ya sürdüğü gibi, Davoust da Hamburg halkının geri kalanının çoğunu çetin kış aylarında ölüme sürgün etmiştir. Çoğu sürgünde donarak ölmek zorunda kalmıştır. (Hamburg Belediye Eski Başkanı, Avukat Dr. Wilhelm Amsinck Burchard-Motz’a göre (Hamburg 1878 ve 1963; Wikimedia, 2006)

Mareşal Davoust döneminde Hamburg’ta evler atış alanı için yıkılmış, kiliseler ahır olarak kullanılmış ve zengin Hamburg’lu tüccarların gümüş deposu olan “Hamburger

¹ Dominique-Joseph-René Van Damme, Unebourg kontu (*5 Kasım 1770 Cassel’de, Département Nord; ölm. 15 Mayıs 1830 Cassel’de) Napolyon Savaşlarında Fransız bir general

² Michel Ney, Elchingen dükü, Moskova prensi, Dönemin Fransız İmparatorluğu’nun mareşali, dğm: 10 Ocak 1769 Sarrelouis, ölm.; 7 Aralık 1815 Paris.

Bank” yağmalanmıştır. Sonunda Rus ordusunun yardımıyla koalisyon ordusunda olan Avusturyalı General Wallmoden dükü, Ludwig Georg Thedel von Wallmoden-Gimborn (1789–1862) ile Alman General Friedrich Karl von Tettenborn (1778–1845) komutasındaki ordu, şehri bu mareşalin elinden kurtarmıştır. Hamburg’un bu kurtuluşu 30 Mayıs 1814 tarihine tekabül eder. Bu tarih, içerisinde Prusyalı, Avusturyalı ve Rus askerlerinin bulunduğu koalisyon ordusunun Paris’i işgal etmesinden üç hafta sonrasındır. Bu yüzden Davoust’un direnmesini, Rückert imalı bir şekilde kahramanlık olarak atfetmektedir.

“Die unaechten Fahnen von der Hanauer Schlacht” (Hanauer Savaşının Sahte Bayrakları)¹ Rückert yapıtının bu başlığında bir kelimeyi farklı kullanarak iki anlama birden yer vermiştir. Başlıkta kullandığı kelime olan “unaechten Fahnen” okunuş itibariyle, “unechten Fahnen” gibi okunur ve anlamı gerçek olmayandır. Kelimenin (unaechten) içindeki “ae” harfi, “a” harfinin çekim hallerinde kullanılır. Buna göre Almandaki “unachteten ya da unachten” kelimesi Türkçede dikkat gösterilmeyen anlamına gelmektedir. Rückert yapıtının başlığında kullandığı “unaechten” kelimeyle, gerçek olmayan yani ona göre geçerli olmayan ve de bir anlamda sayılmayanı kastetmiştir. Aynı zamanda kullandığı kelimeyi; dikkat gösterilmemesi gereken ya da dikkat gösterilmeyen anlamına getirmiştir. Bu yapıtının başlığında bile Hanau’daki Fransız egemenliğine tepkisini göstermiştir.

“Auf die Schlacht an der Katzbach” [Katzbach (nehriindeki) Meydan Savaşı hakkında] Burada kolay anlaşılır bir kelime oyunuyla bir küçük akarsu isminden ve bir hayvanın isminden türettiği Rossbach ve Katzbach değişmeceli anlamlarını kullanmıştır. 26 Ağustos 1813 yılında yaşanan bu Meydan Savaşında Silezyalı Ordu, Prus ve Rus Ordularının yardımıyla, 1 Eylül 1813’te Fransızları Alman topraklarında bulunan Katzbach ve Neisse civarlarından geri püskürtmüştür. Başkomutan Gebhard Leberecht von Blücher (1742–1819) bu savaştaki başarısı dolayısıyla ona “Marschall

¹ Hanau; Almanya’nın merkezinde bulunan, Hessen eyaletine bağlı bir şehirdir. 1806 yılında Fransız ordusunun işgaline uğramıştır. (bkz: www.wikipedia.de) 1813 yılına kadar şehir Fransız egemenliğinin “Büyük Frankfurt Düklüğüne” dâhil edilmiştir. Fransızların 30–31 Ocak 1813 tarihinde, General Carl Philipp von Wrede (1767–1838) komutasındaki Bavyera-Avusturya ordusuna karşı mücadele verdikleri Hanau Meydan Savaşı, Napolyon Bonaparte’nin (1769–1821) Almanya topraklarındaki kazandığı son savaştır.

Vörwaerts” (Mareşal İleri) denilmiş ve “Fürst von Wahlstatt” Wahlstatt Prensi ilan edilmiştir.

Rückert Blücher’in bu başarısını konu ederek; “Marschall Vorwaerts” (Mareşal İleri) adlı şiirlerini de yayınlamıştır. Çoğunlukla o yıllarda “Freimund Raimar” takma adıyla yapıtlarını sergilemiştir.

Rückert aslında “Freimund Reimer” (Serbest ağızda kafiyelendiren) ismini tercih etmiştir, ancak “Deutsche Gedichte” (Alman Şiirleri) kitabını yayımlayanlardan Johann Engelmann’ın arkadaşı Heidelberg’li Abraham Voss¹, Rückert’e sormadan bu ismi utanılacak (schaendlich) bulunduğu için değiştirmiştir.

Ona göre “böyle bir dahi kendini nasıl kafiyeci olarak tanımlayabilir” diye; takma adını “Reimer”’den “Raimar”’a çevirmiştir (Prang, 1963:48).

Rückert’in o dönemde çok ses getiren “Geharnischten Sonette” (Sert Sonetler) 1813 yılında; aynı yılda kaleme aldığı diğer Napolyon karşıtı ve Almanya’nın durumu hakkında yazılan yapıtlarıysa 1814’ün ilkbaharında basımcı ve yayımcı Joseph Engelmann tarafından “Deutsche Gedichte von Freimund Raimar” (Freimund Raimar’dan Alman Şiirleri) olarak yayımlanmıştır.

Mareşal İleri’nin Wahlstatt Prensi ilan edilmesi nedeni ise Mareşalin başarısından ve Wahlstatt kasabasının öneminden oluşmaktadır. 9 Nisan 1241’de Alman-Leh Ordularının Wahlstatt kasabasını, Batu Han’ın ordularına karşı mücadele etmesinden kaynaklanmaktadır. (Wikimedia Foundation Inc., 2006),

“Brauttanz der Stadt Paris” yapıtındaki beş satırlık bentlerde “Die Stadt Paris” (Paris şehrini) ve “Die Aliirten” (Müttefikleri) söyleşme halinde sunuyor.

“Auf das Maedchen aus Potsdam” (Potsdam’lı kız üzerine)², “Prochaska” (Prochaska³) und “Auf die Schlacht von Leipzig” (Leipzig Meydan Savaşı üzerine), “Die verunglückten Brücken Napoleons” (Napolyonun gerçekleştiremeyen köprüleri)

¹ Abraham Voss, ünlü Klasik Edebiyatçısı Şair ve Çevirmen Johann Heinrich Voss’un oğlu. Johann Heinrich’in diğer oğlu Heinrich Voss Filolog olarak Heidelberg Üniversitesi’nde Ordinaryus olmuştur.

² Burada sözü edilen kız Eleonore Prochaska’dır.

³ Eleonore Prochaska (*11 Mart 1785 Potsdam, ölm. 5. Ekim 1813 Dannenberg (Elbe)), Kadın asker

ve “Die neuen Schweizer” (Yeni İsviçreliler) 1813 yılının gelişen olaylarına Rückert’in edebi tepkisidir.

Rückert’in Alman Edebiyatı’na olan katkısı yapıtlarının Avrupalı okuyucular tarafından beğeniyle takip edileceği ve çokluğuyla gösterilebilecek durumdadır. Şiirlerinin bazıları şunlardır:

“Amor ein Besenbinder” (Aşk bir Süpürgebağı). “Auf Erden gehest du” (Yeryüzünde Yürüyorsun). “Aus den östlichen Rosen” (Doğu Güllerinden).

“Barbarossa” (Barbarossa). ”Blicke mir nicht in die Lieder” (Şarkıların İçinde Bana Bakma). “Chidher” (Chidher, Sonsuzluk Kahramanı).

“Der Frost hat mir bereifet des Hauses Dach” (Şiddetli Soğuk Çatımı Onarttı). “Der Himmel hat eine Träne geweint” (Gökyüzü Gözyaşı Damlattı).

“Der Jasminstrauch” (Yasemin Çiçeği). “Der furchtsame Reise” (Korkunç Seyahat(e)). “Des Glockenthürmers Töchterlein” (Zangocun Küçük Kızı).

“Die Stern ob mir” (Yıldız Benim İçin mi?). “Die glückliche Gärtnerhand” (Nasıpli Bahçivanın Eli). “Die goldne Hochzeit” (Altın Evlilik).

“Die verzauberte Jungfrau” (Büyüleyici Başak Kızı), “Du bist die Ruh, der Friede mild” (Sen Huzurumsun, Barış Hafif). “Er ist gekommen” (O Geldi).

“Erscheinung der Schnitterengel” (Kelebek gibi Meleklerin Işıldaması). “Gestillte Sehnsucht Ich hab' in mich gesogen” (Durgun hasreti içime çektim).

“Herbsthauch” (Sonbahar Esintisi). “Herbstlied” (Sonbahar Şarkısı). “Ich atmet' einen linden Duft!” (Bir İhlamur Havası Soluyorum). “Ich bin der Welt abhanden gekommen” (Dünyaya Kaybolmaya Geldim).

“In diesem Wetter, in diesem Braus” (Bu havada, bu duşta). “Klage” (Sitem). “Kleiner Haushalt” (Küçük Ev İşleri). “Lachen und Weinen” (Gülmek ve Ağlamak).

“Liebst du um Schönheit” (Güzellik İçin mi Seviyorsun). “Mit vierzig Jahren” (40 Yaşla). “Nach Tschelaleddin Rumi” (Mevlana’dan Sonra).

“Nun seh' ich wohl, warum so dunkle Flammen” (Şimdi Görüyorum Neden Alevler Koyu). “Nun will die Sonn' so hell aufgehn” (Şimdi Güneş Işıldamayla Açacak).

“Oft denk' ich, sie sind nur ausgegangen” (Sadece Söndüler Diye Düşünürüm Hep) “Parabel” (Mesel / Parabol). “Rüstigkeit” (Dinçlik).

“Rose, Meer und Sonne” (Gül, Deniz ve Güneş). “Sei mir gegrüßt” (Bana Hoş Gel) “Seufzend sprach ich zu der Liebe” (Serhoş Konuştum Aşka).

“Siebenschläfer” (Yedi Uyuyanlar). “Um Mitternacht” (Gece Yarısında). “Ursprung der Rose” (Gülün Evveliyatı). “ Was sagt' der Herbst der Ros' ins Ohr” (Sonbahar Gülün Kulağına Ne Fısıldar).

“Wenn dein Mütterlein tritt zur Tür herein” (Anneciğin Kapıdan Girdiğinde). “Widmung” (İthaf). “Zum Schluß” (Sonuca). “30 Juni 1849“ (30 Haziran 1849).

“Abschied des Sonettes“ (Sonata Veda). “Agnes Totenfeier“ (Agnes'in Ölüm Merasimi). “Amaryllis“ (Amaryllis Çiçeği). “Aprilreiseblätter“ (Nisan Seyahati Yaprakları).

“Aus dem römischen Tagebuch“ (Romalı Elkitabından). “Dein Leben war mir schmucklos vorgekommen...“ (Hayatın Benim İçin Anlamsızdı).

“Der Himmel“ (Gökyüzü). “Die Rosenknospe an den Knaben, der sie bricht“ (Delikanlıda Kırılan Gül Goncası). “Die Welt“ (Dünya).

“Ihr grüßt mich aus der nord'schen Metropole...“ (Beni Kuzeyin Metropolünden Selamlıyorsunuz) “Kindertotenlieder“ (Çocuk Şarkısı Ölüm Şarkısı).

“Rosen auf das Grab einer edlen Frau“ (Asil Bir Kadının Mezarındaki Güller). “Sonett im Thale“ (Vadideki Sonat), “Als ich die Augen schloß” (Gözlerimi Kapattığımda)

“Als ich singen wollte zu der Liebe Preise” (Aşkı Yüceltmek İçin Şarkı Söylediğimde). “Am Tage kann ich zügeln meine Schritte”,(O gün Adımlarımı Dizginleyebilirim).

“Amara, bittre, was du tust, ist bitter” (Amara (Hintli) Bana Yaptığın Çok Acı Verici)
“Auf, Südwind, komm heran zu mir und schaue” (Gel Gör Beni Güneyin Rüzgârında,).

“Auseinander gekommen sein” (Ayrı Kalmış Olmak). “Darf ich meinen Blicken traun?” (Bakışlarıma Güvенеbilirmiyim?) “Der Frühling ist gekommen” (İlkbahar Geldi). “Der Schöpfung ew'ger Mittelpunkt” (Yaratmanın Sonsuz Merkezinde).

“Die Lieb' ist höher als was du liebst” (Sevgi Sevdiğinden Daha Yücedir). “Die Liebe sprach: In der Geliebten Blicke” (Aşk Sevilenin Bakışlarında Konuştu).

“Die Liebste nahm mit Lächeln” (En Çok Sevilen Tebessümüyle Aldı). “Die Stunde sei gesegnet” (Saat Bereketlidir). “Du bist nicht schön, kann ich dir redlich sagen” (Açıkça Söyleyebilirim, Sen Güzel Değilsin).

“Du meine Seele, du mein Herz (Liebesfrühling)” (Sensin Ruhum, Sensin Kalbim-Aşk Baharı). “Ein Herz, Ein Leib, Ein Mund, Ein Mut (Geheiligte Liebe)” (Bir Yürek, Bir Vücut, Bir Ağız, Bir Cesaret –Kutsal Aşk).

“Ein Obdach gegen Sturm und Regen” (Fırtına ve Yağmura Bir Barınak). “Ein Paradies, ein verlorenes” (Bir Cennet, Kaybedilen).

“Ein Strom der Liebe ging” (Aşka Giden Nehir). “Eines Weges so oft bin ich zur Liebsten gegangen” (Bir Yolu Bu Kadar Çok Kullandım Sevgiliye).

“Eins, nur eines möcht' ich wissen” (Bir Tek Şeyi Sadece Bir Şeyi Bilmek İstiyorum). “Frühling, vollen! vollen” (Dolu Dolu İstenilen İlkbahar).

“Geh, mein Herz, zum Liebchen heute!” (Yüreğim Bugün Sevgiline Git), “Gestern hab' ich von Nachtbesuch beim Liebchen” (Dün Gece Sevgilimde Oldu Ziyaretim)

“Glaub es, holdes Angesicht” (Sevimli Yüz, İnan). “Ich bin dein Baum: o Gärtner, dessen Treue” (Ey Bahçıvan, Ben Senin Sadakatinin Ağacıyım).

“Ich denk' an dich, und meine Seele ruht” (Seni Düşünüyorum, Ruhum Huzur Buluyor). “Ich hatte dich in Sammet und in Seide” (Sana Kadifede ve Ipekte Sahiptim).

“Ich kleide dich mit einem schönen Kleide” (Seni Güzel Bir Elbiseyle Örtüyorum).
“Ich lag in stummer Lust” (Dilsiz bir Heveste Kalakalmıştım). “Ich lag von sanftem Traum umflossen” (Narin Rüyalarnın Sularıyla Sarmalandığı Yerde Bulunuyordum).
“Ich liebe dich, weil ich dich lieben muß” (Seni Sevmeye Mecbur Olduğum İçin Seviyorum). “Ich sehe wie in einem Spiegel” (Aynaya Bakar Gibi Bakıyorum).

“Ich träumt, ich wär' ein Vögelein und flöge” (Bir Kuş Olup Uçtuğumu (ve cıvıldadığımı) Hayal Ettim).

“Ich war am indischen Ozean” (Hint Okyanusundaydım). “Ich war ein Bettler und bin ein Reicher geworden” (Bir Dilenciydım Ve Daha Zengin Oldum).

“Ich will den Sonnstrahl mit der Hand zerbrechen” (Güneşin Işığını Elimle Kırmağ İstiyorum). “Ich wohn' in meiner Liebsten Brust” (En Sevdiğim Yüreğimde Yaşıyorum).

“Ich wollte, daß ich wär'- o süßes Neiden!” (Tatlı Kıskançlık!, Şöyle Olsaydım Olmayı İsterdim) “Immer dacht' ich, Liebste, daß” (Her Zaman Sanırdım ki Sevgilim).

“Ist die Lieb' gestorben? Nein!” (Aşk Öldü mü? Hayır). “Ist die Liebe so verstrickt” (Aşk Bu Kadar Karmaşık mı?).

“Kann heut nicht lange Lieder schreiben” (Bugün Uzun Şarkılar Yazamıyorum).
“Liebe ward von Gott der Welt verliehen” (Aşk Tanrıdan Dünyaya Ödünç Verildi).
“Liebste! wer vom Anfang ist Vertrauter” (Ey Sevgili, Başlangıçta Kim Daha Samimi).

“Liebste, was kann denn uns scheiden?” (Sevgili, Bizi Ne Ayırabilir?). “Mein Kind, ein seltsam Spiel hast du begonnen” (Çocuğum, Garip Bir Oyuna Başladım)

“Mein Liebster geht, die Welt sich zu beschauen” (Sevgilim Dünyayı İzlemeye Gidiyor). “Die Liebende des Hohenliedes” (Eski Ahitin Sevgilisi). Hohenlied incilde yer alan eski ahitte Hz. Süleyman'ın Kitabıdır. Aşk içeriklidir.

“Sagt mir nichts vom Paradiese” (Bana Cennetten Söz Etmeyin). “Sie sah den Liebsten schweigend an” (En Sevilene Suskun Baktı).

“So wahr die Sonne scheint” (Güneşin Böyle Gerçek Işıldaması). “Solang' ich werde: "Liebst du mich” (Ben Olduğum Sürece Beni Seveceksin).

“Süßer ist als Tun, viel süßer, Leiden” (Yapmak Tatlıdır, Katlanmak Daha Tatlı).

“Unbegreiflich wunderbar” (Akıl Almaz Harikulade).

“Uns beiden ist hier die Luft zu schwer” (İkimiz İçin Bu Hava Bize Ağır). “Wann die Rosen aufgeblüht” (Güller Açtığında). “Warum in der Ecke stehn” (Neden Köşede Durmalı) “Was gestern war, o laß es mich vergessen!” (Dün Olanı Bırak Unutayım).

“Was ist alle Phantasie” (Tüm Fantezi Nedir). “Was mit Blick und halbem Wort” (Bir Bakış Ve Yarım Sözle). “Was soll ich dir für Namen geben?” (Sana Ne İsim Vermeliyim?).

“Weil ich nicht anders kann als nur dich lieben” (Seni Sevmekten Başka Bir Şey Yapamadığım İçin). “Welch ein Gärtner auf Erden kann sich rühmen” (Yeryüzündeki Hangi Bahçıvan Kendisini Övebilir).

“Wenn ihr fragt, wer hier nun spricht”, (Eğer Sorarsanız Şimdi Burada Kimin Konuştuğunu) “Wer bist du, der du anklopft gar nicht leise” (Kimsin, Kapıyı Yavaşça Çalmayan). “Wer in der Liebsten Auge blickt” (Kim En Sevdiğinin Gözünde Bakıyorsa). “Wissen möcht' ich nur, wie lange” (Sadece Bilmek İstiyorum, Ne Kadar Süre) “Zwischen Lied und Liebe war mein Leben” (Aşk Ve Şarkı Arasındaydı Yaşamım).

Sağlığında tek olan yayımlanan yapıtlarından bazıları şunlardır:

“Deutsche Glimpf- und Schimpflieder” (1813; Berlin) (Kurtuluş¹ ve Hakaret Şarkıları); “Fünf Mährlein zum Einschläfern für mein Schwesterlein. Zum Christtag” (1813) (Küçük Kız kardeşimin uykuya dalması için beş küçük şiircik. Noel gününe); “Gedichte von Freimund Raimar” (1814; Heidelberg) (Freimund Raimar'dan şiirler); “Napoleon, Politische Komödie in zwei Stücken” (1815–1818; Stuttgart und Tübingen) (Napolyon, İki bölümlü Siyasi Komedi)

¹ Ucuz kurtarılan bir Kurtuluş

Yukarıdaki diğer şiir başlıkları verilen şiirlerin çoğu topluca “Gesammelte Gedichte” (Toplu Şiirler)’de yayınlandı.

Bu şiirlerin arasında geçen Amaryllis-Sonati çiçek ismini vererek kullandığı iki yapıtıdan bir tanesi. Diğeri “Yasemin Çiçeği”dir.

Yapıtın adını Amaryllis adlı bir çiçek türünden almaktadır. Bu yapıtın içeriğinde 70 adet sonet bulunmaktadır. “Ein Sommer auf dem Lande” (Çayırda bir yaz) yapıtının diğer adıdır.

Diğer Sonetleri şunlardır: „Rosen auf das Grab einer edlen Frau“ (Asil Bir Kadının Mezarındaki Güller)

Rückert bu Soneti arkadaşı Uhland¹’ın kayınvalidesi Emilie Pistorius için yazmıştır. Emilie Pistorius 40 yaşında çocuğunu dünyaya getirirken vefat etmiştir.

Sonra sonet yazmayı bırakmıştır ve son soneti “Abschied des Sonette”’dir.

(Sonata Veda)

Abschied des Sonettes

„Sonett, mein Knabe, komm heran! wir wollen

Abrechnen, deine Dienstzeit ist verstrichen;

Treu spieltest du mit unveränderlichen

Bemühungen veränderliche Rollen“

Sonat, Evladım gel yanıma,

Hesaplaşalım gayri, mesain doldu,

Değişmez sadakatli gayretinle

Oynadığın değişebilir roldü.

¹ Johann Ludwig Uhland (26 Nisan 1787 Tübingen; 13 Kasım 1862) Alman Şair.Dilbilimci. Hukukçu ve Siyasetçi.

4.1.1.1. RÜCKERT'İN DOĞU EDEBİYATI İLE İLGİLİ YAPITLARI

"Nice Hintli ve nice Türkün dili birdir de nice iki Türk birbirine yabancı gibidir. Öyleyse yakınlık dili başka bir dildir. Gönül beraberliği, dil birliğinden daha iyidir. Gönülden; söz, işaret ve yazı olmadan yüzbinlerce tercüman belirir (Mesnevî, I, 1206–1208)."

Edebi çevirilerle ve Doğu Edebiyatının biçimini ve içeriğini benzetmesiyle Friedrich Rückert Farklı bir Alman Edebiyatçısıdır. Biraz Doğu, özellikle de Ortadoğu ruhunu Alman Edebiyatının içine yerleştiren bir şairdir.

Rückert diğer Alman Romantikleri gibi Alman Edebiyatını yüceltmeyi amaçlamıştır. Dünya Edebiyatı örneklerini gerek çevirileri gerekse biçiminden etkilenecek oluşan aktarımlarıyla Alman Edebiyatı'nın içinde zengin bir Edebiyatı barındırmak istemişlerdir.

Alman Edebiyatçıları aktarımlarla kendi Edebiyatları içerisinde barındırabildikleri Dünya Edebiyatına kavuşmalarını Rückert şu sözleriyle özetler: "Weltpoesie allein ist Weltversöhnung" (Dünya Şiiri Dünya Barışıdır) Bunun açılımı şöyledir: "Dünya Nazımının kendisi Dünyayla uzlaşmadır". Almanca'da "Frieden" Türkçe de barış demektir. Rückert "Weltversöhnung" kelimesi kullanmasıyla içerik olan "Dünyanın kendisini huzura erdirebileceği yer"i kastettiği söylenebilir. Buna göre; (zaten Dünya Şiirini kapsayan) Nazımın kendisinde Dünya kendisini sulhta hissedecek, huzura erdirecektir.

Alman Romantiklerin oluşturmak istedikleri Alman Edebiyatı'nda sadece Dünya Edebiyatının şiir örnekleri bulunmamaktadır. Onlar nazımın içeriğini oldukça zengin tutmak istemişlerdir.

Romantikler şiirlerin içinde bulunan esrarengiz niteliğe de sahip olmak istemişlerdir. Şiirin ruhuna inanmışlardır. Bunun derinliklerindeki saf olan neyse, onu bulmayı istemişlerdir. Romantikler rüyadaki, sezgideki, fantezideki gizemin peşindeydiler. En ilkel haliyle doğal yetenekte ve şairane olan şiirler, onların vazgeçilmez kaynağıdır.

Alman Romantisizmini geliştirecek içeriği Brahman¹'dan kaynaklı yazılarda aramışlardır. Hint Kültürü ve Edebiyatı araştırmacılığı onlar için vazgeçilmezdir.

Alman Romantisizmin Nazımı okuyuculara, insan ruhunun ve yaşamın derinliklerinde bulunan gizemli ve sanatsal gücünü sunacaktır. Böylelikle insanlık Alman Edebiyatı üzerinden romantik bir dünyanın kapısını aralayabilecektir (Schlegel, 1978).

Rückert çalışmalarıyla farklı bir kültürü kendi kültürüne aktarandır. Ama aynı zamanda birçok Avrupa ülkesinde ve Amerika'da takdir edilen bir şair olduğu için, O sadece Doğu Kültürünü Batı Kültürüne taşıyan bir çevirmen değildir. Rückert'in Doğu Kültürü ve Edebiyatı çalışmalarıyla başarabildiği kutuplaştırılmış bu iki kültürü kaynaştırabilmesidir. Aynen Romantiklerin Nazımda herşeyi sentezleyip barındırmayı amaçladığı gibi, Rückert bir dönem sonra artık farklı algılanmış olan bu iki kültürü kaynaştırabilendir.

Zaten iki farklı kültür olarak ele alınan Doğu ve Batı kavramları, aslında insanlık tarihi boyunca birbiri içinde gelişme göstermiş iki kavramdır. Doğu ve Batı Kültürlerinin oluşturduğu uygarlıklar ve bunların gelişimi, sürekli bu iki kültürün karşılaşması ve iletişim kurması sayesinde olmuştur. Aynı zamanda bu iki kültürün bünyesinde oluşan yazınların çeviri sayesinde birbirine aktarılmasıyla, her iki kültürü barındıran büyük bir Dünya Kültürü gelişmiştir.

Bu bağlamda Doğu ve Batı Kültürünü ayırma gereğinden ziyade, birbiri içinde gelişim gösteren, birbirini her zaman içinde barındıran kültürler oldukları söylenebilir.

Doğu-Batı ayırımından söz edilmesiyle farklı kültürler farklı gelişmemektedir. Coğrafi nedenlerle ilgi alanı farklı gelişen kültürlerden söz edilebilir. Buna göre ilgi alanları farklı olan bu kültürlerin birbirini tamamlamasıyla oluşan bir Dünya Kültüründen de söz edilmelidir. Sözü edilen böylesi bir kültürün devamlılığı çevirilerle, dolayısıyla çeşitli dilleri kullanabilen uzmanlarla sağlanabilir.

¹ Brahman; Hint Felsefesinin temel kavramıdır ve Dünya Ruhu ve evrensel güç anlamına gelmektedir.

Bir başka yaklaşımda Rückert: “Die Poesie in allen ihren Zungen, ist dem Geweihten ein Sprache nur” (Boxberger, 1988:111). (Bütün şivelerde Nazım, kutsanmışlığında sadece bir dildir) sözüyle de aranan cevherin dilde olduğunu saptamaktadır. Erken Dönem Romantiklerin Nazımına verdiği öneme karşılık Rückert daha çok dile önem vermektedir. Belki bu yüzden birçok dil öğrenmiştir. Romantiklerin arzuladıkları en saf ve en sanatsal olan gücü elde edebilmiş başarılı bir şairdir.

Rückert elde ettiği şairlik ustalığını kendisi değerlendirememektedir. Örneğin Arap Dili ve Edebiyatı çevirisinde “Hamasa” üzerine çalıştığı zaman yukarıdaki sözü söylemiştir. “...sadece bir dildir” yorumuyla Rückert “Hamasa” çevirisinde yorulduğunda tercümeyle olan hevesini kaybetmemeye uğraşmıştır (Boxberger, 1988:111).

Boxberger’e göre Goethe’nin kelimeleri kavramlarından farklı kullanma düşüncesinden beri ve Rückert’in de dili kullanma becerisiyle birlikte Alman Edebiyatı Dünya Edebiyatı olmuştur. Rückert, yabancı kelimeleri Almancaya uyarlama yetisi doğrultusunda bunu başarmıştır.

Yine Robert Boxberger’e göre; Rückert Alman Edebiyatının Dünya Edebiyatı olduğunu, Almancaya yabancı olan dillerdeki biçimleri Almancaya başarılı bir şekilde uyarlayabilmesiyle kanıtlamıştır. Örneğin; en basit halk şarkıları olan “Hamasa”dan en ağır dilde yazılmış (Arap Dili) nazımlı yapıt olan “Makamen des Hariri” (Hariri’nin Makamı) ya da Hint yapıtı olan “Nalodaja”nın (Nala’nın Doğumu) bazı bölümlerindeki en zor satırlarına kadar bile, anlamına sadakatle yapılan çeviriyle, başarılı bir şekilde Alman Diline zenginlik katmıştır.

Rückert’ten öğrenilene göre Arapların halk şarkısı olan “Hamasa” daki kullanılan dil içerik ve çok çeşitlilik göstermesi açısından zengin bir dildir. Çeşitli Arap aşireti halklarının kullandığı kelimeler bu dile zenginlik katmaktadır. İslamiyet sonrası çeşitli Arap aşiretlerinin birlik içinde olması bu anlamda Edebiyatlarının da zenginleşmesini sağlamıştır.

Ebu Tamman, “Hamasa” eserinde bu birliğin sayesinde zengin içerikli yapıtını ortaya koyabilmiştir. Arap Edebiyatı yukarıda belirtilen dönemde çeşitli aşiretlerin halk şarkıları ve aynı kelimenin farklı ağızlarda söylenmesiyle zenginleşirken, Rückert

dönemi Alman dilinde halkın yöresel kullandığı dil fazlaca dikkate alınmıyordu. Ancak, Herder, Goethe, Uhland ve diğer Alman Romantikleri sayesinde özellikle Grimm kardeşlerle çeşitli Almanca yöresel ağızlar dikkate alınmaya başlanmıştır (Boxberger, 1988:111).

Hamasa'nın yapıtında kelimelerin kafiyeli olması için nesnenin aynı anlama gelen farklı kelimeleri kullanılmıştır (Boxberger, 1988:112).

Rückert, Almandaki farklı yöresel ağızlara ait kelimeleri ne kadar iyi bilse de, "Hamasa" daki bu zenginliği anlatacak Almanca kelimeleri sınırlı bulmuştur. O'nun memleketi olan Kuzey Bavyera'nın yöresel ağızını (Ostfraenkischer Dialekt) kullanmayı sevdiği halde çeviride yeterli gelmemiştir.

Ancak buna karşın Alman dili yeni kelimeler türetmeye uygundu. Böylece Rückert "Hamasa" çevirisinde karşılığını bulamadığı kelimelerin yerine Almanca kelimeler türetmiştir. Alman Dilindeki kelime türetebilme özelliği çeviride O'na yardımcı oluyordu. Yine de dili ağır olan Arap Edebiyatı yapıtı "Hariri'nin Makamı" çevirisinde Alman dilinde yeni kelimeler türetmesine rağmen Arapçadaki nazımı aktarmakta zorlanmıştır.

Bunun yanında Sanskrit Dili çevirilerinde Rückert fazla zorlanmamıştır, çünkü Sanskrit dilinde de kelimeler türetilmektedir. Bu benzerlik O'nun çevirisini kolaylaştırmıştır. Sanskrit Edebiyatındaki nazımda kelimeler edebi anlam kazandırmak için çokça türetilmektedir. Hatta tek bir kelime bile yarım sayfa uzunluğunda olabilmektedir.

Bu, Sanskrit yazılarının yapısında sözü edilen "Dewanagari"¹de bulunmaktadır. Buna göre Hint yazarı cümlelerde kelimeleri ayırmaya gitmemektedir.

"Dewanagari"ye göre her bir ünsüz harf, ünlü vokal içermiyorsa "a" vokali ile okunur. Örneğin bir kelime "g" harfi ile bitiyorsa bir sonraki kelime "a" vokali ile başlar. Böylece, yazar kelimeleri ayırdığında Sanskrit Diline özel iki kelime arasında vokalsiz olduğunu gösteren bir ibare koymalı ve sonraki kelimenin ilk vokalinin belirtmelidir.

¹ Dewanagari bir yazıdır. Bu yazıda birçok Hint dili barınmaktadır. Sanskrit Dilinde bunlardan birisidir.

Franz Bopp (1791–1867), Avrupa baskılı Sanskrit dili yapıtlarında kelimeleri ayırmaktaydı. Bunu, okuyucunun kolaylıkla anlayabilmesi için yapmaktaydı. Rückert ise Almancaya çevirisinde Sanskrit dilindeki gibi kelimeleri birleştirmekteydi. Rückert okuyucusu ilk anda şaşırılmış olsa da sonra bunu çok takdir etmiştir. A. W. von Schlegel, Rückert'in biçimine karşılık olarak aşağıdaki gibi biraz eleştiri amaçlı imalı birleştirilmiş uzun kelimeleri oluşturmuştur.

“Deine Sanskritoesimetriknachahmungen sind voll von
goldfunkelnagelneublanken Benamungen. Du überflügelst in
wortschwallphrasendurchschlängeltmonostrophischen Oden. Die
Weilandheiligenrömischenreichsdeutschernationsperioden, deine mit Dank
erkanntwerdenwollenden Bemühungen sind höchlich zu rühmen: So muß man
die Himavatgangeswindhjaphilologiedornpfade beblümen” (Boxberger,
1988:113).

Rückert çevirilerinde, özgün yapıtın nazımındaki ritmi de çevirmeye çalışıyordu. Rückert özgün yapıttaki metrik biçemi de aktarabildiği yapıtlarından biri “Mahabarata”daki “Sloka”dır. “Hafız”¹ yapıtı ve “Oestlichen Rosen”de (Doğu Gülleri) örnek gösterilebilir.

Robert Boxberger’e göre; Alman dilinin nazıma uygunluğu, geçmişte yapılan Antik Çağ Edebiyatı çevirilerinden kaynaklanmaktadır. Bununla, farklı dildeki biçemin Alman Diline uyarlanması tecrübesine değinmektedir. O’na göre daha sonraları, metrik biçemin gerçek anlamda geliştirilmesi, Rückert’in İspanyolca ve İtalyanca biçimleri başarı ile işlemiş olması ile başlamış ve özellikle de Alman Edebiyatında ilk defa karşılaşılan “Gazel”in Alman Edebiyatına uyarlanmasıyla daha da zenginleşmiştir (Boxberger, 1988:114).

"Die neue Form, die ich zuerst in deinem Garten pflanze,
O Deutschland!, wird nicht übel stehn, in deinem reichen Kranze
Auch vor meinem Vorgang mag sich nun mit Glück versuchen
mancher, So gut im persischen Ghasel, wie sonst im welscher Stanze"
(Rückert, 1882:247)

¹ Yapıtta sözü edilen Hafız Şirazi’dir. Doğumu 1320 sıralarında Şiraz’da dır. Ölümü 1390. Asıl adı Şemseddin Muhammed Hafız Şirazi’dir. Ünlü bir şair ve sufidir.

Ey Almanya!
İlk önce senin bahçene fidelediğim bu yeni biçem;
Hiç de fena durmayacak zengin çelenginde
Çalışmamdan önce denedi başarıyla bazıları
İran gazellerinde ve daha birçok dizelerde¹
(Mercan, 2006)

Yukarıdaki şiiriyle Rückert Gazel biçimini kullanışını kutlamaktadır. Daha sonraki birçok yapıtlarında kullanacağı biçimde hep Doğu Edebiyatının motifleri bulunmaktadır. Prang'a göre Rückert'in şiiri oluşturmasıyla gerçek bir şiir elde edilmektedir. Bu yeti Rückert'in yaratıcılığında doğan özgün bir şairliktir. Rückert Hint Edebiyatındaki etkileyici sanatın etkisini Batı dilinde verebiliyordu (Prang, 1963:90).

Rückert'in ilk Sanskrit yapıtı "Nal ve Damajanti"dir. Üç yıl (1825–1828) süren bu çalışma, veciz sözlerin sanatsal ifadesiyle bütünleşen ve bir şarkıya dönüşebilen şiirlerdir. Bu şiirde konu edilen evlilik konusu, evlilikteki aşkın ve sadakatin önemini yüceltmeyi amaçlamaktadır (Prang, 1963:131).

Rückert "Amaru-Satakam" çevirisinde zorlandığını Franz Bopp'a (1791–1867) yazdığı mektupta söz etmektedir (Prang, 1963:132/133). Özgün şiirde bu yapıt aşk konularını Avrupa geleneğine göre farklı işlemektedir. Bu yüzden Almancaya uyarlamakta zorlanan Rückert bu çalışmasını daha sonra kendi kurgusunda devam etmektedir. Bunu böyle yapmasaydı yapıtın "dilbilimsel açıdan estetik" olmayacağını Bopp'a yazdığı mektubunda söz etmektedir. Bu çalışması "Amaru-Satakam'dan Sansritçe Aşk Şarkıları veya Amaru'nun Yüz Satırı"olarak 1830 yılında "Wendtsche Musenalmanach"ta (Wendtsche Edebiyat Yıllığı'nda) yayımlanmıştır.

Rückert'in "Savitri" yapıtı yine kendi yapıtı olan "Nal ve Damajanti"ye benzer bir çalışmadır. Burada sözü edilen Savitri Şiiri "Alexandriner" vezin ölçüsünde yazılmış

¹ Almancası "Stanze" italyancası "Ottaverime" olan bu şiir türü, İtalya'da ortaya çıkan Giovanni Boccaccio tarafından kullanılmış, onbir hece ölçüsüne uyan, sekiz mısradan oluşan nazım biçemi. Kafiye düzeni "abababcc"

biraz daha uzun bir hikâyedir. “Brahmanische Erzählungen”ın sonunda masal gereği olan dev kızkardeş “Hidimba”dan sonra yer alan hikayedir.

Bu hikâye “Mahabharata” destanından bir bölümdür. Rückert bu hikâyenin bazı bölümlerini kendi üretiminde geliştirmiştir.

Buradaki hikâyeye göre; Savitri bir Hint Prensesidir. Prenses Savitri, Prens Satiavan’a âşıktır ve sonunda onunla evlenmektedir. Ancak Savitri, Satiavan’ın bir yıl içinde öleceğini daha önceden bildiği halde, onunla evlenmiştir. Savitri ona ölüme kadar eşlik etmiştir. Ancak hikâyeye göre, Satiavan’ın öldükten sonra neler yaşadığı bilinmemektedir. Satiavan öldüğünde Savitri onu ormana götürür ve cansız bedenini ormanda bırakır. Savitri böyle davranmakla Satiavan’ın yanında olduğunu hissetmek istemiştir. Ayrıca Satiavan’ı ruhunu ve Ölüm Tanrısını izlemeyi istemektedir¹. Savitri sonunda Ölüm Tanrısıyla karşılaşmaktadır.

Ancak Savitri Ölüm Tanrısıyla pazarlık edebilmektedir. Satiavan’ın ruhunu teslim almasını diye Ölüm Tanrısından çeşitli isteklerde bulunmaktadır. Bu istekleri kabul eden Ölüm Tanrısı, sırasıyla başka yakın akrabaların ruhunu teslim almaktadır. Hikâye boyunca tekrarlanan bu bölümlerde, Satiavan’ın ruhu teslim alınmaya kadar, başkaların ruhu teslim alınmıştır. Artık sıra Satiavan’a geldiğinde ve onun ruhu teslim alınmak istendiğinde, Savitri’ye bir müjde verilir. Buna göre Savitri’nin eşine olan sadakati ve ilgisi dolayısıyla, Satiavan’ın ruhu alınmaz ve Satiavan yeniden canlanır.

Bu şiir, maceralı bir anlatım olan “Nal ve Damajanti”ye benzetilir. Bu şiir kafiyeli bir düzende yazılmıştır. Kısa bir önsözü bulunmaktadır. Şiir örneği altı bölümden oluşan bir şarkı olarak hazırlanmıştır. Beşinci bölümde Savitri’nin inancına şöyle değinilmiştir:

“İyiler batmaz, iyiler sarsılmaz,
İyiler acı duymaz, iyiler hastalanmaz,
İyiler ölmez, iyilerin olduğu yerde
Daima yaşanır ve dünya sadece onlarındır.” (Prang, 1963:203)

¹ Hinduizme göre cansız beden ruhu henüz bedenden ayrılmamaktadır. Bugün hala Hindistan’ın bazı yörelerinde ölü ormana götürülür, etrafı çiçeklerle süslenerek bir zemine yatırılır ve ölünün başında yakınları nöbetleşerek, Ölüm Tanrısının ruhunu almaya gelmesine bekler. (Coomaraswamy, 2000)

Bu sözler Savitri'nin sözleri olarak hikâyede yer almaktadır, Prang'a göre, Rückert gerçek hayatta aynı sözleri eşi için kullanmaktadır. Bu görüşünü sekiz satırlık önsözdeki bir bölümden örnekle desteklemektedir. Hikâyenin önsözünde şöyle denmektedir:

“Toprağın büyüsünden kadınların sadakati doğar,
Ve sadece bu sadakat ölüm acısını kovar” (Prang, 1963:204)

Rückert hikâyede işlediği eşlerin sadakati konusuyla ilgili olarak bazı çevrelerden ilgi görmemiş ve eleştirilmiştir. Bu yüzden ilgi göstermeyenler için hikâyenin “onlar için fazla iyi” (Prang, 1963:204) olduğunu söylemektedir. Ancak yine de Prang'a göre tüm zamanlarda bu değer bütün topluluklarda dikkate alınmıştır. O'na göre hikâyenin ana konusu Rückert tarafından Almancaştırılmasından bir yüzyıl kadar sonra bile Almanya'da çok değer verilmiştir.

Rückert aynı zamanda ölümün de yaşamın da değerini işleyebilmekte ve olgunluk yaşlarındaki (1840) bu yapıtıyla eşlerin sadakatini de konu olarak yüceltebilmektedir. “Nal ve Damajanti” ve “Savitri” yapıtları bu değerlerin sadece en belirgin örnekleridir.

Rückert'in Hint Edebiyatı çalışmalarında “Sakuntala” da yer almaktadır. “Sakuntala” üzerinde 20 yıl boyunca uğraşmıştır. 1834'te Bernhard Hirzels'in, “Sakuntala” tercümesine eleştiride bulunduğundan beri uğraşmıştır.

“Sakuntala” 1867'de Heinrich Rückert tarafından “Idyllen des Theokrit” ve “Die Vögel des Aristophanes” (Aristo'nun kuşları) yapıtlarının eklenmesiyle yayımlanmıştır.

Rückert Başyapıtı konumunda olan değerli çalışması 1836–1839 yılları arasında geliştirdiği “Die Weisheit des Brahmanen” (Brahmana'nın Bilgeliği) yapıtıdır.

“Die Weisheit des Brahmanen, Buch 10, Gedicht 66” (Brahmana'nın Bilgeliği) yapıtından 10. Kitap, 66. Şiirden bir bölüm:

Du gehest ein in mich, und ich geh in Dich ein;
Dich atme ich ein und aus, ein Hauch von Dir mein Sein.

Ich höre Dich in mir, und in Dir fühl ich mich,
und alles sieht mein Aug in Dir, in allem Dich

Du bist das Licht in mir und zehrest auf von innen
den Schatten, dass er muss der Welt zum Trotz zerrinnen.

O zehr die Welt in mir nur auf mit Deinem Glanz,
die mir nur halb genügt – nur Du genügst mir ganz!

Du bist das Licht von mir, ich bin von Dir der Schatten;
ich möcht in Dir zergehn, die Welt will's nicht gestatten. (Rückert, 1839)

Sen benim içime doğuyorsun ben de senin,
Seni soluyorum, benliğim de senden bir nefestir.

İçimde seni duyuyor, sende hissediyorum kendimi
Her şeyi sende, her şeyde seni görüyorum.

Sen benden bir ışık, ben de senin gölgenim.
Sende yok olmak istiyorum ancak dünya engelindeyim.

Dünyayı içten kemir ışıltınla
Ki o yetmiyor bana, ancak sen yetiyorsun tamamıyla

Sen içimdeki ışıksın onu içten kemiren
Gölgeyi dünyaya rağmen kaybettiren (Mercan, 2006)

Bu yapıtında yer alan bilgelik öğretileri ve mistik konular 19. yüzyılın ortalarından sonra çok dikkate alınmıştır. Alman okuyucularını olumlu yönde etkilediğine Hamburglu Bayan Mathilde Arnemann (1809–1896) örnek verilebilir. Kendisi yapıtı okuyunca çok etkilenmiştir. Rückert'e yazdığı mektupta yedi çocuk annesi Bayan Arnemann, çocukların eğitiminde bu yapıtı neredeyse tek kaynağı olarak kullandığından ve çocuk eğitiminde ancak bu yapıtla teselli ve güç bulabildiğinden bahsetmektedir (Prang, 1963:205).

Rückert bu mektuptan çok memnun kalmıştır. Buna benzer mektupların gelmesi O'nun daha sonraki çalışmalarına olumlu etkilemiştir. Bir Hint Bilgesinin Alman okuyucularını bu kadar etkileyebilmesi, onu başarıyla Almancaştırabilen Rückert'ten kaynaklanmaktadır.

Yapıtlarına Finlilerden de ilgi gelmiştir. Johann Gabriel Linsee ve Karl Nikolaus Keckmann adlı Finli Bilimadamları 1836 yılında Helsingfors'tan İsveç dilinde Rückert'i şair, çevirmen ve dilbilimci olarak çok takdir ettiklerini söylemektedirler (Prang, 1963:167).

Die Weisheit Des Brahmanen (1836–1839) (Brahmana'nın Bilgeliği) yapıtı vecizeler halinde altı ciltlik öğretici-didaktik bir şiir kitabıdır. Rückert Hint din adamı Brahmana'dan esinlenmektedir. 3000 şiir ve vecizeden meydana gelen bu yapıtta, insana tanrıya, doğaya karşı tutum ve davranışlar konusunda öğütlerde bulunmaktadır. Rückert'in bu yapıtı, Goethe'nin Doğu-Batı Divanında olduğu gibi oniki kısımlık dört gruba ayrılmıştır.

- a) Birahane, heves, savaş
- b) Okul, hayat, sınav
- c) Bilgi, Dünya ruhu, şafak aydınlığı
- d) Ölüm tepesi, tanrı gözleminde ve barış

Bu bakışla iç huzura yönlendirmeye çalışılmaktadır. Tanrısal yönlendirmeye, iyiliğe ve güzelliğe yönlendirilmektedir. Bu kitap Rückert'in iç dünyasına giden yoldur. İnsanları da o yola çekmeye çalışmaktadır.

“Die Weisheit des Brahmanen” yapıtı 1836'da “Lehrgedicht in Buchstücken” olarak düşünülmüştür. 1836 Musenalmanach (Şiir Yıllığı) içerisindeki en büyük heyecan verici yapıtı. Bu yapıtta Geç dönem Romantik akımın izlerinin yansıdığı yazı içeriğindeki içtenlik ve biçimin sadeliği gözlemlenmekteydi (Schüppen, 2001:126).

Schüppen makalesinde bu yapıt için; Rückert'in şairaneliğinin yüksek düzeyde olduğuna, ayrıca konu ettiği içeriğinin aşamayla gelişen akılcı akışına değinmektedir. Sadelik ve akılcılığın, ayırt edilemeyecek kadar iç içe durmasına ve Rückert'in bunu zekice yapıtında birleştirebilmesine dikkat çekmektedir. Çünkü özgün yapıtta bu disiplinlerin farklı konumlandırıldığından söz etmektedir (Schüppen, 2001:126).

Doğal yaşam, serbest yaşam, rahat yaşam gibi istekler de Geç Dönem Romantik Dönemin rahatlığı ve içtenliğini olan yatkınlığını “Brahmana'nın Bilgeliği” yapıtıyla örtüşebiliyor. Bu yapıtta içtenlikle ve bilgelikle örtüşen toplanılmış gerçekleri ayırt etmek zordu. Bu yüzden sonu gelmeyen bir yapıt olması ve isteklerinin sonu erdirilmemesi önemlidir. Çünkü Schüppen'in yorumuna göre hiç birşey insanın istek

ve kuvvetinden ayrı tutamaktadır. Bu yüzden Schüppen kutsal gördüğü Brahmana yazılarını tanrının güvenilir olan yapıhanesinden inşa edilen olarak görmektedir. Okuyucuya aktarılan sevgi ve kuvvetten başka değeri de aramamaktadır (Schüppen, 2001:128).

Rückert “Brahmana’nın Bilgeliği” yapıtında Schüppen’in yorumlarından ötede başka bir şey sunmamıştır. Hint Kültüründen Almancaya aktarımı göz önünde bulundurulduğunda Rückert’in üslubunda özgün yapıtı sadece içeriğiyle aktarma ve açığa vurma tekniği gözlemlenmektedir.

“Brahmana’nın Bilgeliği” yapıtının o dönemi Almanca okuyucular tarafından algılanışında Nazımın yansımali hali ortaya çıktığı belirlenmiştir (Schüppen; 2001).

Bu yansımali durum bir bilgelik olarak ortaya çıkmış ve halkın yaşam biçimi olarak yansımıştır.

“Brahmana’nın Bilgeliği” yapıtında gramer yapısı farklı olan kelimelere çok rastlanmaktadır. Rückert’in farklı kelimeler oluşturma eğilimiyle aktardığı bilgelik aslında çatışmaktadır. Bu yüzden bir anlamda kelimelerle oynayan Rückert bilgeliği aktarabilen değildir. Yapıtındaki Brahmana’nın bilgeliğinden yola çıkarak aktardığı öğretilerde saf olan, yalın olan, sade olan işlenmekteydi. Bu yüzden tam olarak bilgeliğin içeriğini aktarmış olmamaktadır. Kelimelerle oynaması, süslemesi, Almancaya uyarlamaya çalışırken kavramları neredeyse değiştirmesi gibi uğraşlarıyla, Brahmana’nın Bilgeliğini kendi serbest yorumlamasında çevirmeye çalıştığını göstermektedir.

Bu nedenle Rückert özgün yapıtın açıklamasını yapan konumundadır. Rückert özgün yapıttan sadece, kendisinin ve okuyucusunun anlayabileceği ve yorumlamak istediğini almıştır. Ama yinede düşünce dünyaları merkezsiz olamaz. Hint Kültürü’nden yola çıkarak ortaya koyduğu Bilgeliği Alman Toplumuna iyi gelmiştir.

“Brahmana’nın Bilgeliği” yapıtından bir parçada: “Das Gold wird probiert durch Feuer, die Frau durchs Gold, der Mann durch die Frau”, yazmaktadır (Altın ateşle, Kadın altınla, Erkek Kadınla ölçülür).

Burada kullanılan kelimeler karmaşık değildir. Kolay anlaşılabilir olanlarından bir örnektir. Rückert'in buradaki ve yapıtın devamındaki tarzı dikkate alındığında Brahmana'nın her defasında sayısızca resimleme yaptığı görülüyor. Bu geri dönüşümün içerisinde öyle bir çalışma ortaya koyuyor ki, hem kendisi hem de okuyucu sürekli düşünmeye zorlanıyor. Bir tümce ilerlendiğinde daha iyi anlamak için tekrar baştan başlamak gerekebiliyor. Her geri dönüşümlü olan resim aynı zamanda o resmin içeriğinde kendisini yer veriyor. Her yansıma içeriğinde yansıtanı barındırıyor. Bu da sonsuza doğru küçülme ile devam ediyor. Bu televizyona karşı kamerayı tutmak gibidir. Her defasında görüntüler küçülüp gider. Bunun tersi de olanaklıdır.

“Brahmana'nın Bilgeliği” yapıtındaki bir başka sözde: “Yolun sonunda iyi olana sahipsen bu (yaşamda) tatmin edicidir. Eğer yolun başında tatmin olduysan fazla yol alamazsın” der (Rückert, 1839).

Rückert bu sözlerle bazıları için yaşama olumlu bir bakış vermeye çalışmaktadır. Rückert'in yaşama olan bakışı şiirleri gibidir. Kafiye olmasına özen gösterir. Kafiye uymazsa, ya da çeviride kelimenin karşılığını bulamazsa, kelime türetir, tümceyi farklı kurar, şiiri estetik yönden değerlendirmek için biçemi üzerinde oynama yapmaktadır. “Brahmana'nın Bilgeliği” yapıtında olduğu gibi içeriği aktarması gerektiğinde yine kendisini nasıl rahat hissedecekse ve yapıtı nasıl kendince güzel oluşacaksa, o şekilde içeriğini aktarmaktadır (Schüppen; 2001). Bunu modern bir çevirmenin Romantik çalışmaları olarak değerlendirmek olanaklıdır.

Rückert'in şiirleri ölçülüdür, ama her an her çeviride ortama göre değişebilen bir ölçüden söz edilmektedir.

Rückert'in yaşama bakışında çeviri yaparken kelime türetmesinden kaynaklanan bir rahatlık bulunmaktadır.

“Hangi dil güzeldir, hangisi zengin
Seslerde aynı anlamlarda hepsi birdir.
Hiçbir dilin güzelliği bizi cezp etmez,
Beni memnun eden dilin sadece kendisidir” (Öztürk, 1984:15).

Rückert'e göre okuyucunun kendisine renksiz gelen yaşamda; şiirlerindeki şairanelikten etkilenme söz konusu olduğunda, bunu okuyucu hissedemezse bile yaşamı renklenebilmektedir.

Rückert'in Doğu Edebiyatı'ndan aktardığı yapıtları şunlardır:

“Die Türkin” (Bayan Türk) Bu yapıtı yazmaya 1812 yılında başlamıştır. Yapıtının konusu Haçlı seferleri sırasında, Haçlılar tarafından ele geçirilen “Arihilde” adlı bir prenestir. Ancak bu yapıtı yarım kalmış tamamlanmamış bir çalışmasıdır.

“Dschelaleddin Ghaselen” (Mevlana Gazelleri) 1819'da Hummer-Purgstall ile tanışması ile Doğu Edebiyatına merak sarmaya başlayan Rückert'in ilk tercümeleleri, Hammer'in Mevlana'dan yaptığı gazel tercümeleleridir.

“Ghaselen des Hafız” (1819–1820) (Hafız'ın Gazelleri) Özgün hali aslında çok romantik olmayan bu yapıtı Rückert çevirmiş ve ona sihirli dil yeteneğini de duygusal bir anlam yüklemiştir. Bu yapıtı de ölümünden sonra yayınlanmıştır.

“Östliche Rosen” 1822 (Doğu Gülleri) Genç kıza ve Hafız'a düşkünlüğü ile bağlılığı konu edilen bu yapıt Goethe'ye itham edilmiştir. Doğunun zengin sanat tasvirlerini içermektedir. Şarkı havasında nameli, övgü ve şikâyet şiirlerinden oluşmaktadır. Yapıtın birinci kısmında Rückert'in en duygusal ve içten şiirleri ele alınırken, ikinci bölümde sanatsal içerik bakımından zengin şiirler yer almaktadır.

“Firdösis Königsbuch” 1890 (Firdevsi'nin Şehnamesi) Rückert'in tamamen Nazım şeklinde olan bir tercümesidir.

“Rostem und Suhrab” 1838 (Rüstem ve Suhrab) On iki kitaptan oluşan bir kahramanlık destanıdır. Baba-oğul ilişkileri ve aralarındaki sevgi ele alınmıştır. Önce serbest tercümesini yapmış daha sonra nazımlı hale getirmiştir.

“Saadis Bostan” 1849 (Sadi'nin Bostanı), “Grammatik Poetik und Rhetorik der Perser” (İranlıların Grameri, Şiiri ve Hitabeti) (1874) ; “Der Divan Dschamis (Cami'nin Divanı) (1823); Aynı yapıttan Cami'nin Fabelleri ve Cami'nin Veciz parçalarını da tercüme etmiştir.

“Makamen des Hariri” 1826 (Hariri'nin Makamları) Özgün yapıtın zor olmasına rağmen Alman diline kazandırdığı ve bunu en güzel bir biçimde yaptığı, en başarılı yapıtlarından birisidir. Rückert'in dilini iyi kullanması ve başarılı çevirmenliğinin en önemli kanıtıdır. Aslına uygun bir biçimde kafiyeli olarak tercüme edilmiştir. Yapıtın konusunda taşralı şaka ve hikâyeleri bulunmaktadır. Sözü edilen konu 110 yılında meydana gelmiş ve şekilsel olarak nesir tarzında yazılmıştır. Yapıtta gazellere de yer verilmiştir.

“Der Koran; im Auszüge übersetzt - in der Übersetzung von Friedrich Rückert, Herausgegeben von Hartmut Bobzin, mit erklärenden Anmerkungen von Wolf Dietrich Fischer” (1824) (Kur'an-ı Kerim'den Kısmen Yapılmış Tercüme)

“Hebraeische Propheten” (1831) (İbrani Peygamberleri) On bir küçük İbrani Peygamber hakkında yaptığı tercüme ve tefsirleridir.

“Hamasa oder die seltesten Arabischen Volkslieder” (1846) (Hamasa veya en eski Arap Halk Şarkıları). Klasik Arap Edebiyatından olan Hamasa tercümesi en uzun tercümesidir. Bedevilerin bütün hayat faaliyetlerini düşünce ve amaçlarını gösteren büyük bir şiir kitabıdır. Yaklaşık bin kadar şiir bulunmaktadır. Uzun yıllar Alman Edebiyatçılara Arap Edebiyatı açısından önemli bir kaynak olmuştur. Bunun yanında Rückert'in 1500 atasözünü içeren bir çevirisi daha vardır.

“Amrilkais der Dichter und König” 1843, (Kral ve Şair Emr-il'Kays)

“Sanskritische Liebesliedchen aus Amarusta” (Amarusatakam'dan kısa Sanskritçe Aşk Şarkıları)

“Sakuntala” 1867, (Şakuntala), Bu yapıtta Hint Bilgelerin karşılıklı konuşmaları yer almaktadır.

Ayrıca Rückert Hinduizmin kutsal kitabı olan Veda'dan da tercüme yapmıştır. Bunların arasında en önemlisi 12. yüzyılda yazılmış olan lirik ve dramatik şiir “Gitagovinda”dır. Bangladeşli şair Jayadeva¹'nin kaleme aldığı Hint Yücelik Şarkısı'dır.

¹ 12. yüzyılda yaşamış şair ve bestekardır.

“Nal und Damajanti” 1828, (Nal ve Damayanti). Bir Hint Hikâyesidir. İlk olarak 1828 de yayınladıktan sonra 1838 de tekrar yorumlamıştır. Evlilik ve sadakat üzerine övgülerin olduğu bir yapıttır. Serbest kafiye ile Almancalaştırılmıştır. Böylece yapıtın özgün yapısı korunmaya çalışılmıştır. Rückert bu yapıtının daha çok hanımlara hitap edebileceğini belirtmiştir.

“Schi-King” 1833, (Çin Şarkı Kitabı). Bu eseri Latince'den Almancaya aktarmıştır. Uzak Doğunun sanat ve insanlık duygularını dile getirir. Her zaman, her yerde, her toplumda, aşk, dostluk, özlem, tabiat, ölüm, mutluluk, acı, keder, istek gibi değerlerin ortak birer kaynaktan geldiğini ispatlamaya çalışmıştır.

“Sieben Bücher Morgenlaendischer Sagen und Geschichten” 1837, (Doğu Efsaneleri ve Hikâyelerinin Yedi Kitabı). Bu yapıtta Rückert İslamiyet öncesi ve sonrası Arapları ele almaktadır. Yapıtta örnekler vermektedir. Okuyucuya bütün Arap tarihini dönemler halinde sunmaktadır. Kafiye'li mısra ve dörtlüklerle yazılmıştır.

“Erbauliches und Beschauliches dem Morgenlande” (1837–1838), (Doğudan İzlenebilir ve Yeniden Yapılabiliyor Olan) Arap ve İran Şiir, Şarkı ve Fabellerini anlatmaktadır.

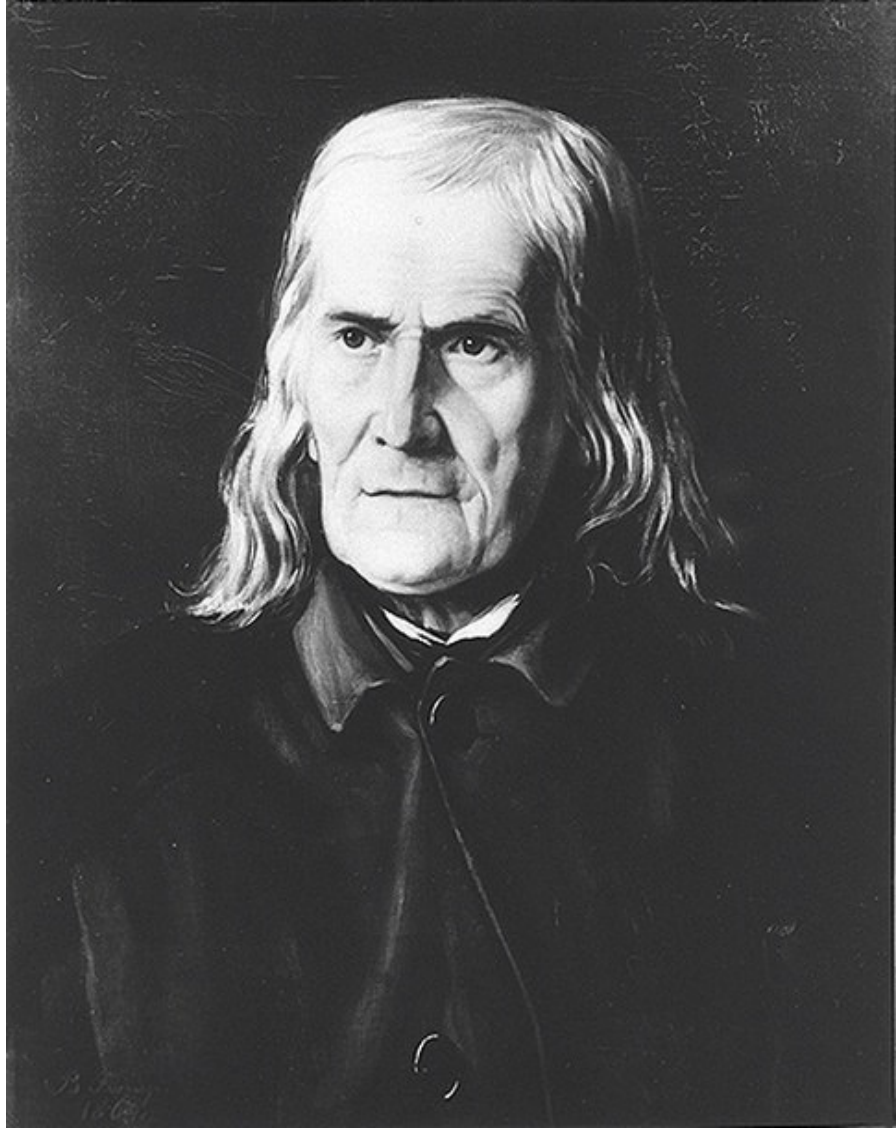
“Brahmanische Erzählungen” 1839, (Brahman Hikâyeleri) Hayat tecrübesi, bilgeliği ve düşünce zenginliğini öğreten 250 kadar şiirden oluşmaktadır.

“Lieder und Sprüche aus dem Persischen” 1867, (Farsçadan Şarkılar ve Vecizeler)

“Kinder-Toten-Lieder” 1872, (Çocuklar, Ölüler, Şarkıları) Tamamıyla Doğu Edebiyatı etkisi işlememiş de olsa içerik bakımında etkilenme söz konusudur. Üç çocuğunu da ardı ardına kaybettikten sonra yazdığı şiirleridir. İşlenen tema tevekkül ve tesellidir. Mısra ve dörtlüklerden oluşmuştur.

“Poetisches Tagebuch” (1850–1866) (Şiir günlüğü) Günlük gibi çeşitli şiirlerin ele alındığı yayınlanmamış şiirlerinin toplandığı yapıttır (Öztürk, 1984).

Prang'a göre Rückert'in Doğu Edebiyatına ilgi göstermesinde tarih bilincinin etkisi büyüktür. Bununla cermen toplumunun, Hint toplumuna olan yakınlığını dikkate aldığını vurgulamaktadır (Prang, 1963:172).

Şekil 5

4.2 KÜLTÜR TRANSFERİNDE ÇEVİRMENİNİN KONUMU

Edebiyat Çevirmenleri ya da çevirmen olan yazarlar çevirdikleri yapıtlarında kendilerinden de eklemeler yapabilmektedir.

Günümüz yüzyılında medya yoluyla küreselleşen kültür aktarım ağında yazarların konumu belirginleşmiştir. Ancak bu kültürün aktarımında yazarları sadakat ile taklit eden çevirmenlerin konumu yazarların ki gibi değildir.

Bazı Alman Edebiyatçıları bir dönem Rönesansa ve Antik Yunan Çağına yöneldilerse de Alman Edebiyatı zenginleştirme çalışması Hint Edebiyatıyla başlamıştır. Hint Edebiyatından Alman Edebiyatına aktarılan edebi zenginlikler çeviri yoluyla gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmaları yürütenlerin çevirmen ya da yazar olduğu sorunsalında, değerlendirme yazar oldukları yönündedir. Alman Edebiyatçıları yazar olarak bizzat kendileri o dili öğrenerek aktarımı gerçekleştirmişlerdir.

Metinleri özgün dilinde okuyarak Alman Edebiyatına kazandırmışlardır. Ancak burada, Alman Edebiyatındaki ikincil yapıtın özgün yapıta ne kadar benzediği konusunda şüpheler kaçınılmazdır.

Alman Edebiyatçılarından Friedrich Rückert, Sanskrit Dilinden okuduğu Hint metinlerinden etkilenerek kendi yapıtını ortaya koymuştur. Kendisinden eklentiyle sentezleyerek Almanca yapıtları ortaya koymuştur.

Böyle bir yapıtta özgün metni dikkate almayan bir aktarımdan söz edilmemektedir. Ancak özgün metne sadakate yapılmış bir çeviriden de söz edilememektedir.

Alman Edebiyatının, Hint Edebiyatından zenginleşerek geliştiğinden söz edilebilir. Böylelikle Batı Dünyasında diğer Batı Edebiyatlarından farklı ama yine de Batıda yani Almanya'da oluşan diğer olan kültürden (Doğu Kültüründen) etkilenmiş özgün Almanca yapıtı oluşmuştur. Bu sözü edilen yapıtın içeriğinde çeviri yoluyla diğer kültürden etkilenme olduğu söylenebilir. Yabancı dilden çeviri yapmasalar bile buna benzer kültür ilişkisini bütün dünya edebiyatçıları az çok yaşamıştır.

Ancak diğerk kültürdeki edebi metni bilinçli olarak kendi kültürüne katmak amacıyla yapılan çevirilerin önemi ve yapılan çeviri başkadır.

Alman Romantiklerin döneminde yazarlar çevirmen miydi? Çevirmene ihtiyaç var mıydı? Çevirinin önemi fark edilmiş miydi? Günümüzde Edebiyat Çevirmeni fark ediliyor mu?

Günümüzdekenden ziyade o dönemin Edebiyat Çevirmeni, çevireceğı yapıttaki bütün içeriğı aktarmıyordu. Bu yüzden Edebiyat Çevirmeni modern öncesi bir varlık olarak değerdendir. Bu yüzden Edebiyat Çevirmeni modern öncesi bir varlık olarak değerdendir.

Aslında modern ötesi konumunda, çevirmen diğerk kültür bilimcilerin çoktan kaybetmiş olduğu özgünlüğe sahiptir.

Kendi edebi eserini başka bir dile çevirecek olan kişi, böylelikle kendisinin çevirmeni olan birisi, özgün olanın yani kendisinin diğeri olmaktadır.

Çevirmen, diğerk dile çeviri yaptığında, özgün olana da sahip olmasına rağmen, çevirdiğı dilde diğeri konumunda olur. Çevrilmiş bir yapıtı yeniden çevirmek istediğinde yeni tercüme edilen metin çeviren için diğerdir. Ama aslında özgün dilden yola çıkılmıştır ve çeviri ile diğeri haline gelmektedir.

Edebiyat Çevirmenin durumu biraz farklıdır. Onun işi diğerkinin metni iledir. Aynı zamanda sanatsal ifade biçemlerini yine bir şekilde aynı kalması gerekmektedir.

Edebiyat Çevirmenin işi budur. Örneğın; özgün Almancadaki bir metni Türkçeye uyarlamak için kaynak metindeki dildeki ses vurgulamalarını çevirdiğı diline aktarması gereklidir.

Edebiyat Çevirmenin bu durumu bir ses sanatçısının, aktörün ya da bir müzisyenin durumu gibidir. Diğerklerinden farkı ön plana çıkmaması ve geri kalmasıdır. Edebi metni etkili bir şekilde çevirme gayretiyle yorulmaktadır. Aynı zamanda çevirisi yani edebi metinleri çevirme uğraşısı, çevirmenlikte daha iyi yerlere gelmek için bir basamak olarak değerdendir.

Bu da çevirmeni arka planda olmaktan çıkarıp ön plana gelmesini sağlayabilir. Bu amaç doğrultusunda bir çevirmen daha hevesle çalışmaya başlayabilmektedir. Ama

bir Edebiyat Çevirmeni uzun yıllar profesyonelce çalışıp kendisini yetiştirdiği halde uzmanlık alanı mütercimlerden daha az ilgi görebilir (Spiller, 2000).

Günümüz Almanya'sında Edebiyat Çevirmenleri önemli kişiler olarak görülmektedir. Halen daha, mevcut pozisyonunda korunması gereken yurt işçisi gibi görülmektedir. Çevirmene yazarın peşinden düzgün bir şekilde yolunda giden ve ona yeniden yaratıcı, tekrar yaratıcı, benzetici, takip eden birisi olarak bakılmaktadır (Ette, 1998).

Çevirmenler kültürün küreselleşmesinde, günlük yaşamımızda bile, insanlığın dikkat çeken bir parçasını oluşturmaktadır. Milletlerarası bilgi ağında, belli kültürlerin karşılaşmasında, küresel aktarımda çevirinin yeri tartışmasıdır. Örneğin New York'ta adını bile bilmediğimiz bir yerde yazılan bir yazın hemen yarın Rio de Janerio'da veya Tokyo'da okuyucunun önüne sunulmaktadır.

Bu açıdan bakıldığında Edebiyat Çevirmeni bu çarkın küçük bir dişi olarak bulunmaktadır. Harikulade kurulmuş bir ağın, yani dijital ağda kültür işletmeciliğinin içerisinde küçük bir diş olarak görülmektedir (Ette, 1998).

Bu ağın içinde edebiyat yazarları bulunur. O yazarlar, süper yıldız olarak, aynı zamanda ağın mensuplarını uyarıcı ya da hareketlendirici unsur olarak sunulur. Edebiyatçılar hatta roman yazarları bu durumdan pek memnundurlar. Ancak popüler olan birçok yazar çeviri sayesinde tanınır olmuştur. Özellikle de magazin yazılarıyla ya da röportajlarla da gündeme gelenler de vardır. Ancak bu yazarların Edebi Çevirmenlik yönleri artık kaybedilmeye başlanmıştır (Ette, 1998).

Aslında çeviri işlemi dil içinde de yapılır. Günlük hayatta bürokratik kavramlar günlük dile çevirmek zorunda olunabilir veya günlük hayatta kullanılan kelimeler daha güzel yorumlanıp resmi alanlarda kullanılmaktadır. Artık dil içi çeviriler kullanılıyor ve böylelikle kültür teknolojisi ortaya konulmaktadır (Spiller, 2000).

Dilbiliminde “Linguistic turn” kavramı ele alındığında dil içinde ve zihinde ya da edebi geri dönüşümde çeviri yapılmaktadır.

Ama asıl başarmak istenilen bir düşünürün düşüncelerini anlaşılabilir bir kavram içerisinde yeni kelimelerle aktarabilmektedir. Ancak bu bazı yazarlar açısından zor

olmaktadır. Örneğin; Cemil Meriç'in söylemlerini kaleme almak istediğimde, O'nun kelimeleri ile konuşmaya başlamaktayım.

Buna göre oluşturulacak sav, çevirmenin sadece aracı olarak kalmasıdır. Çünkü çevirmen artık yazarın tekrarları haline gelmektedir. Bu yüzden Edebiyat çevirisinden yola çıkarak, coğrafi anlamda farklı kültürler arası aktarımdaki özgünlük ya da özgün metne olan sadakat ne kadar gerekli olduğu tartışılabilir. Ancak, öncelikle Edebiyat çevirmeni nasıl bir çevirmen olduğu ele alınması gerekmektedir.

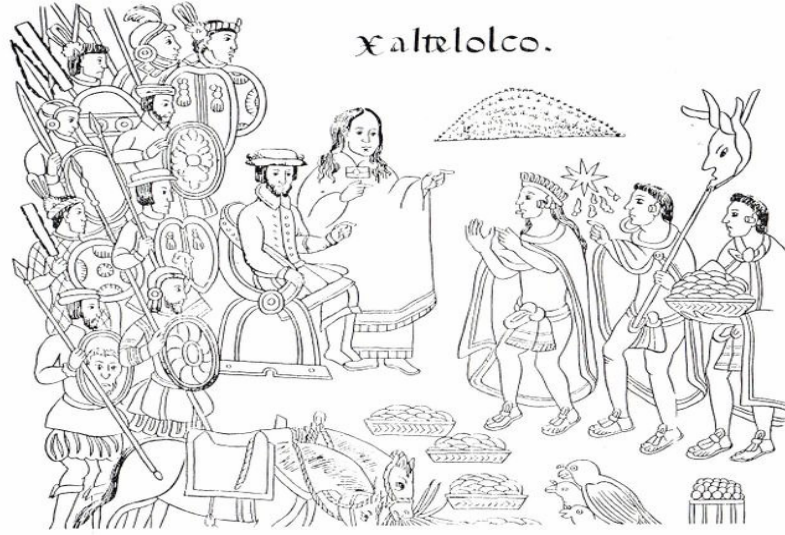
Edebiyat Çevirmeni örneğinde Friedrich Rückert'in "Brahmanın Bilgeliği"¹ adlı yapıtı ele alınacak olursa, bu yapıtta Rückert bir edebiyat çevirisinin eğitici bir yanı olabileceğini göstermektedir.

Edebiyat çevirisi öğreticidir demek olanaklıdır. Özgün metin, öğretici olduğu kadar, çevirmenin yaptığı da öğreticiliktir. Onun da katkısı vardır. Bu anlamda Rückert de bir Brahmana kadar Alman toplumuna bilgedir.

Bu örneğe göre, Bilgeliğini aktarabilmektedir. Çeviriyi nasıl yaptığı değil neyi çevirdiği önemlidir. Edebiyat çevirisi yaratıcılık gerektiren bir işlemdir. Çalışma yeri teoride yazı masasıdır. Ama özümsemesi gereken yazı masasından daha büyük bir dünyadır.

Gelecekte mekanik çeviri hayatımıza tamamen girdiğinde ve günlük hayatın çevirisini gerçekleştirdiğinde, Rückert'in yıllarca Ortadoğu ve Hint Edebiyatında bulduğunu, öğrendiğini ve hissettiklerini dijital makineler ne kadar yansıtabilecektir. Edebiyat çevirmeni kendi olgusundan katabildiği için özgün olana sadakatle bağlı kalamayacaktır. Ortaya koyacağı başarılı bir yapıt için çevirdiği metnin başarılı bir yalancısı konumunda olacaktır.

¹ "Die Weisheit des Brahmanen", Friedrich Rückert'in 1836-1839 yıllarında üzerinde çalıştığı yapıtı

Lienzo de Tlaxcala
Die Eroberung Mexikos: La Malinche und Hernán Cortés

ŞEKİL 6

Kâşif olduğu Avrupalılarca öğretilen kişinin adı Hernán Cortés¹dir. Hernando diye de anılır. Bu İspanyol kumandan, Azteklerin Hükümdarı II. Moctezuma²yla olan diyaloglarında bir çevirmen kullanmıştır. Çevirmeni aynı zamanda sevgilisidir. Hernan Cortes'in çevirmeni ve sevgilisi olan Kızılderili La Malinche³ yaptığı çevirilerde sürekli Cortes'in amaçlarını gözetlemiştir. Cortes'in fetih amacına uygun konuşmuştur. Ya da daha kötüsü, Malinche bilinçli olarak Cortes'in amacı doğrultusunda Moctezuma ile farklı konuşmalar yapmıştır.

Cortes çevirmeni Malinche'i Azteklerin zayıf yönünü bulması için aracı olarak kullanmasına gerek kalmadan, Azteklerin güvenini kazanmış olan Malinche, bilerek Cortes'e hizmet etmiştir.

İspanya Krallığı açısından iyi bir çevirmen gözüyle bakılan Malinche, maalesef Azteklileri kandırmıştır (Ette, 1998:32).

¹ (1485 Medellín bugünkü Badajoz Eyaleti, Extremadura; 2 Aralık 1547 , Sevilla)

² Moctezuma II. aslında adı Motecuhzoma Xocoyotzin [moteku'soma [oko'jotsin]; * um 1465, 30. Haziran 1520 Tenochtitlan, Mexiko)

³ La Malinche (* ca. 1501 Coatzacoalcos yakınları; ca. 1529 Mexiko Şehri), kızılderilice Malintzin ya da Malinalli

Edebiyat Çevirmenleri böyle bir kandırmayı gerçekleştirebilecek kadar etkili olabilirler mi bilmem, ancak onların da kendi amaçlarına uygun bir edebi yapıtı ortaya koymak için özgün metni aracı kullandıklarından söz etmek olanaklıdır.

Buna göre kendisinden katabildiğiyle başarılı olabilen, günümüze kadar ilgiyle okunan edebiyatçılar bulunmaktadır. Edebi çeviri olarak yapıtları ilgiyle karşılandığında bu edebiyatçılar saygınlığını sürdürmektedir. Yapıtları için kendi anladığı gibi çevirmiştir, kendinden birşeyler katmıştır gibi değerlendirmeler yapılmaktadır.

Ancak çevirilerde edebiyat çevirisinin yazın biçimini aktarmak önemlidir. Özgün yapıta benzemesi gereklidir denilebilir. Bu yapıtın içinde edebiyat çevirmenin karakteristiği bulunabilir. Edebiyat çevirisinin yazın alanı her ikisini de barındırmalıdır.

Çeviri farklı kültürlerin arasında arabuluculuk yapmak istediğinden dolayı sürekli hareket halinde kalmalı ve erek dildeki kültür ile tamamen kaynaşmamalı, eriyip gitmemelidir. Buna göre diğerinin karakterini diğeri olarak korumalıdır.

Çevirmen, diğerinin edebi yapıtını, kendi yapıtıymış gibi denemesini yapabilen bir sihirbaz da olmamalıdır. Sıradan bir insanın yazmış olabileceği bir edebi metni bile, kendi yazısıymış gibi yazabilen kelime sanatçısı olabilir. Ama okuyucusunun gelişeceği dünyasında farklı olanın varlığını göz ardı etmemelidir.

Edebiyat çevirmeni, erek dildekine, hedef kitleye çeviri yaptığında, özgündeki gerçeklikleri kullanır ancak erek dildekilerin anlayacağı şekilde kelimeleri formüle eder.

İlginç olan, Edebiyat çevirmenin böylelikle özgün olanı tamamen aktarmış olduğunun düşünülmesidir. Edebiyat çevirmeni olmayan bir çevirmen, erek ve kaynak tarafın sağlam zemini arasında köprü kuran birisi gibidir. Ama aynı zamanda bu köprüyü sağlam zemin olarak da göstermez. Sadece, aradaki kültür farklılığını bilen bir kişi olarak bu aktarımı uygun bir şekilde erek dile ulaştırandır.

Ancak, istese erek dildekilere kendi bilgilerini, kendi düşünce tarzını, hatta kaynak dilin isteklerini özgün olan metinden yararlanarak değiştirebilir.

Ancak, Alman Romantiklerinden çevirmen yazarlar, Alman toplumuna istediği bir şekilde özgün olan metinden gerçekleri alarak, bir veya birden fazla gerçeği kullanarak yeni bir yazın oluşturabilmişlerdir.

Bu yine de özgün olandan elde edilen bir gerçeklik olduğu için çeviri kapsamında görülebilmektedir. Sonuçta Alman toplumuna gerçeklik sunulmuştur.

Bu bağlamda Edebiyat Çevirmeni, tamamen her şeyi değiştirip erek dile aktaran veya tamamen özgün olan metni aktaran değildir. Uygun olan budur, yapılan çeviri budur deyip de hedef kitleye yalan yanlış bir şeyler sunan da değildir (Ette, 1998).

Diğer dildeki özgün olanı okuma imkânı varsa, okuyucu da, o zaman nelerin ne kadar değiştiğinin farkında olabilmektedir. İşte o zaman Çevirmen Yazarın yaptığı gerçek yalancılığı ortaya çıkarabilmektedir. Ama Edebiyat Çevirmeni sonuçta kendinden ekleme yapmak isteyebilir. Başka toplumların edebiyatını çevirdiği zaman, örneğin; Hint Edebiyatı yoluyla Alman Edebiyatına çeviriler yapıldığında, kendinden de bir şeyler katmak isteyebilir. Hint Edebiyatından etkilendim ve bu ortaya çıktı diyebilir.

Edebiyat Çevirmeni, kendi okuyucusuna bir şeyler aktarmak için kültürüne bir şeyler katmak için çeviriyor da olabilir. Kültürü geliştirmek ve genişletmek için çeviriyi kullanabilir. Hint Edebiyatındaki metni hiç değişiklik yapmadan çevirse yine de Alman Edebiyatı zenginleşebilirmiydi bilemiyorum ama her şey Almanca okuyucusunun anlayabileceği düzeyde gerçekleştirilebilmek için yapılmıştır. Yani görevini doğru düzgün yapabilmesi için çevirmen yapısal yalanını uygulayabilir.

Buradaki kaynak metinle olan yabancılaşmayı bir çeşit yanlış aktarılmış, ancak başarılı sayılmış bir çeviri olarak ele alınabilir. Burada çevirmenin yanıltmasından söz edilmemektedir. Yanıltıda çevirmenin ikna uğraşısı söz konusudur. İyi bir çevirmen ikna edici bir yalancı olması gerekmektedir. Bu bağlamda yapılan edebiyat çevirilerin ne kadar ikna edici olduğu onların oluşturabildiği dünyadan örnek alınabilir.

Yazar kendisi çevirmen ise, erek dile uygun yazamıyor ise çevirisi başarısız, yaptığı kültür geçişi başarısız sayılacaktır. Kasıtlı, taklitçi propagandacı tarzda ama erek dile uygun yazabiliyor ise, erek dildekiler özgün olanın aynısını alamadığı halde,

çevirmenin etkisi altında çevirmenin isteğini almışlardır. Bu yüzden çevirmenin bu tutumunu anladıkları halde ancak yine de erek dildeki tarafından başarı ile okunuyor algılanıyor ise, art niyetli bile olsa çeviri başarılı olarak kabul edilebilir.

Burada ise çevirmenin sadece okuyucusuna karşı erek dildekilerin özgün olan metindekine tam olarak sahip olamamasından dolayı ihaneti söz konusu olabilir.

Okuyucunun çevirmenden daha fazla bilgisi olsaydı kaynak dildeki metni okur ve çevirmenin ihanetini olabileceğini görebilirdi. Bunu yapamıyorsa ve fark etmiyorsa çevirmen başarılıdır (Spiller, 2000).

Alman okuyucusu Hint Edebiyatını merak etmiyordu. Rückert kendisi yapıtlarını, Hint edebiyatından etkilenerek yazdığını belirtmektedir. Rückert sayesinde Hint Edebiyatı Alman Halkına ulaşmıştır. Böylece Alman Halkı, Hint Kültürü ve Onun Edebiyatından etkilenmişlerdir. Ama Alman okuyucusu Rückert'in yapıtını okumaktadır ve ilgisi Rückert'edir.

Rückert gibi kültürler arası sentezleme yapanlar, Edebiyat Çevirmenleri, iyi çeviri yapmak için kısmen erek odaklı olmalı, kaynak metni mümkün olduğunca özgün olana uygun aktarmalıdır. Ama çevirmen ona göre egzotik olan kültürleri yemeğine baharat katar gibi de kullanmamalıdır. Rückert'in başarılı ve özümseyerek aktarılan çevirileri de Alman Halkına pek çok şey katmıştır.

4.2.1. BİR ÇEVİRMEN OLARAK FRIEDRICH RÜCKERT

Rückert henüz 23 yaşındayken Doktora Tezinde, Antik Çağın tamamıyla insanlığın sanatsal ve bilimsel gelişiminde mutlak kaynağı olmadığını, Antik Çağ Yunan Filozoflarının insanlığın sanat ve kültür tarihindeki yerinde, onların sadece bu gelişmenin bir bölümünü özümlediğinden söz etmektedir.

Avrupa Tarihinde böyle çarpıcı bir düşünceyle akademik hayatına başlamış olan Rückert'in ulaşabileceği yer, amaçladığı büyük bir dünya edebiyatının Alman Dilinde yer edebilmesidir. Bunun inancı ve uğraşısında olan Rückert Doktora tezinde şunlara yer verir:

“Yunan dilinin gelişimini tamamlamış en başarılı dil örneği olduğunu düşünmekten asla vazgeçilmeyecek; katıksızlıktan ve her durumda biçimin mutlak konumundan söz etmek istenildiğinde bunun Yunanlıda olduğunu düşünmekten asla vazgeçilmeyecek. Eğer sınırlarıyla hapsedilmemiş ve hiçbir biçimle sınırlandırılmamış, kendi içinde canlı yaşayan ideal yaşamın ne olduğunu bulmak isteniliyorsa; o zaman Doğunun zengin kaynaklarına araştırmaya yönelinecektir. O tanrısal Eflatun da Ganj nehrinde zarıflığını yaratmıştı. O Ganj nehri Hintlinin yeryüzündeki tanrısal akımı. Oradan en mükemmel dil olan Alman Dili aktı” (Macke, 1988:232).

Rückert bu sözleriyle Antik dönemin bütün kültürün başlangıcı ve en mükemmel hali olmadığını dile getirmektedir. Rückert daha önceden varsayılan Antik Dönem ile Almanya'nın ilişkisini yeterli bulmuyordu. Antik Yunanlıdan daha ileri kültürlerin varlığının Alman Kültürünün temelini oluşturacağına inanıyordu. Onun Antik Yunanlıya duruşunu Karl Macke bir yazısında:

Solon'un mısır piramitlerine ziyarete gittiğinde ve şaşkınlıkla onları izlediğinde; bir Mısırlı rahibin O'na: “Siz Yunanlılar sadece çocuksun” Dediğinden bahseder ve rahibin bu tespitini Rückert'in tezi kadar doğru olduğunu vurgular (Macke, 1988:232).

Rückert başka kültürlerin varlığına değer vererek kabul gösterebilmektedir. Burada başka bir kültür diye tanımlanan sadece Doğu kültürü de değildir. Rückert'in bakışında yabancı dil öğrenmeyle oluşan dünyasında iki bölüm bulunmaktadır. Bu iki

bölümden birisi Alman Vatandaşı olmak diğeri ise Dünya Vatandaşı olmaktadır (Macke, 1988:234).

Rückert'in varlığında, memleket sevdalısı ile dünya ferdi olabilmenin özelliği bulunmaktadır. Ancak onun çıkış noktası, içinde yaşadığı topluma, bu anlamda Almanya'ya Dünyayı sunabilmektir (Macke, 1988:234).

Rückert'in böyle idealist yaklaşımlarının nedeni, tanık olduğu tarihsel gelişmelere bağlıdır. Gençlik yıllarına rastlayan dönemde halkından birisi olduğu Bavyera Kraliyeti'nin, Napolyon Bonaparte'nin hükümdarlığında oluşturulan Ren Konfederasyonunda¹ bulunmasına, Krallığına karşı duyulan bir nefret olarak göstermemektedir. Bilakis buna mecbur kalınmış olunmasından ve gururunun zedelenmesinden kaynaklanan bir öfkeyle, bütün kızgınlığını Fransızlara doğrultmaktadır. Buna göre, Rückert'in Fransız karşıtı tutumu, ondaki kimlik oluşumuna yön vermektedir (Macke, 1988), (Prang, 1963).

Ondaki bu oluşumla Almanya'nın da bir devlet olma yolundaki ilerlemesi koşut gelişim göstermektedir. Alman Edebiyatının okurlarına sunabileceği bir bakışla, Almanca konuşan halk kendi Alman birliğini sağlayabilmesini düşünmek o yıllarda biraz fazla iyimserlikte olsa, topyekûn Alman Sanatkârları ve Filozofların koşut bir şekilde Fransız İhtilaline karşı tutumları onların halkını da birlik kurma oluşumuna itmiştir (Giskes; 2006), (Ebeling; 1972).

Alman Edebiyatçılarından Johann Wolfgang von Goethe (1749–1832) ve Friedrich Schiller'in (1759–1805) klasik akımıyla başlanan ve Schlegel Kardeşlerinin ve Herder'in Romantik dönemiyle yönünü bu anlamda belirleyen bu oluşumun kaynağında hep Fransız Karşıtı olma eğilimi bulunmaktadır. Ancak Romantik Dönem Alman Edebiyatçılarının elde ettiği bakışta bu kaynak genişletildi ve tamamıyla geçmişini Antik Yunan Çağında belirleyen Latin Diline mensup Avrupalı'lardan farklılaşma eğilimine dönüştürüldü.

Friedrich Rückert'in Doğu Dilleri çalışmalarından önce bu eğilimin öncüleri Schlegel Kardeşler ve Humboldt idi. Ancak Doğu Dillerindeki biçimi Almanya'ya taşıyabilen

¹ "Rheinbund (Confédération du Rhin)" 1806 yılında Paris'te I.Napolyon Bonaparte tarafından kurulan ve bazı Alman Krallıkları ve Prenslükleri nde bulunmasına karar verilen bir birlik.

Friedrich Rückert oldu. Rückert'in de amacı diğerleri gibi, Alman Edebiyatının gelişmesiydi. Hatta Karl Macke'ye göre Alman Edebiyatı'nın tüm Dünya Edebiyatlarını barındırabilecek durumda olduğunu göstermek ve Alman Dilinin üstünlüğünü sergileyebilmektir.

Yoksa Hint Edebiyatı'nı Batı dünyasına tanıtmak tek amaç olarak bulunmuyordu, Alman Edebiyatçıları için. Böyle bir hizmeti zaten İngilizler üstlenmiş ve Avrupa'ya Sanskrit Dili Yapıtlarını tanıtmışlardı (Macke; 1988).

Ancak Sanskrit Dili Edebiyatlarının Avrupaya gelişinin İngilizce sürümü ancak kelime aktarımı olan bir çeviriden ibarettir Macke'ye göre.

Doğunun Edebi sanatı bu çevirilerle taşınmamaktaydı. Macke'ye göre ancak bir dilbilimcinin dahi yaklaşımları bu edebi sanatı, kendi dilindeki yapıya dönüştürerek taşıyabilirdi. Ona göre bunu gerçekleştirebilmek için, bir anlamda yapıtın kendi kültüründeki payını diğer kültüre paylaşımak durumunda olunmalıdır.¹

Rückert'in başarabildiği ise; çevirmen şair olarak, yabancı bir kültürünü kendi kültürüne yerleştirebilmesidir. Kaynağı coğrafi olarak Almanya'dan epeyce uzaktaki Doğu Edebiyatı da olsa, yerleştirdiği alan Alman Edebiyatıdır. Bu anlamda Alman Dilinin başka dillerden yapılabilecek bir uyarılmanın başarısı kendisinde bulunmaktadır. Zaten Dilbilimi Yüksek Öğrenimi görmesi bunu kolaylaştıran etmen olmuştur. Ama dilbilimi araştırmacılığı onun için, sadece Doğu dillerinin dilbilimsel bir yaklaşımla incelenmesi gereken bir konu değildir. Ona göre Dilbilimsel yaklaşımlar tamamıyla Alman dilini zenginleştiren neden de değildir (Macke, 1963).

Alman Dili ve Edebiyatı'nı geliştirme amacıyla olan Rückert, daha henüz eğitim gördüğü gençlik yıllarında nazıma ilgi göstermesi, amaçladığı Alman diline hizmetinin nazımla olabileceği düşüncesinin geliştiğini ortaya koymaktadır.

Rückert bu doğrultuda nazıma olan ilgi ve yetisini, dilbilimi eğitimi olarak geliştirdi ve daha nazımlı bir Alman Dilinin nasıl oluşabileceğinin tecrübesini edinmeye çalıştı. Aldığı eğitim ve yaptığı şiir çalışmalarıyla nazımda kendi tarzını oluşturmak isteyen

¹ (Divination) bağlamında anlatılmaktadır.

Rückert, Alman Edebiyatında henüz bulunmayan bir edebi biçemi öğrenerek oluşturmaktadır.

Öğrenmiş olduğu bu yeni biçem kendisini keşfetmeyi bekleyen Doğu Edebiyatının ilk hediyesidir: “Gazel”.

Rückert, Gazel biçimini Avrupaya taşıyan ilk Edebiyatçıdır ve onu Alman Diliyle bağdaştırıp Batı Dünyasına sunan kişidir. Almanca Gazel biçemli örnekler, Avrupada daha önce karşılaşılmamış ve hayranlık uyandıran değerli bir yapıtlar olmuştur.

Gazel ile ve Doğu Dillerinden ilk önce Farsça ile başlayan Rückert, Doğu Dillerini öğrendikçe daha nice biçemin Alman Edebiyatına kazandırılacağı çabasıyla, kısa zamanda diğer Doğu Dillerini de öğrenmiştir.

Bir başka yetisinin kolay yabancı dil öğrenebilmek olan ve birçok dili öğrenip, bu dillerin edebiyatını Alman Diline uyarlayarak Alman Edebiyatını geliştiren Rückert; önemli hizmetinin ancak çeviriyle olduğu gözlemlenmektedir.

Alman Dili ve Edebiyatını zenginleştirme niyetiyle başlattığı çabanın mutlaka yabancı dil öğrenmekle ve çeviri yoluyla gelişebileceğini göstermektedir.

Rückert’in Alman Diline katkısı ve çevirmenlikteki başarısının örnekleri sadece bir metin aktarımından oluşan çeviride görülmemektedir. Onun çevirmenlikteki başarısı edebi bir sanatı aktarabilmesidir. Aynı zamanda Alman Dilinin buna yatkın olduğunu edebi yapıtlarıyla gösterebilmesidir. Onu bu başarıya götüren yoldaki düşüncelerini henüz doktora tezindeyken belirlemiş ve dikkat gösterilmesi gereken konuyu herkese şu sözleriyle iletmiştir:

“Eğer aktarım sonucunda yabancı diller, anadile uyarlanmalıysa; bu durumda çevirmen kendini diğer tarafta korusun ve çeviri yoluyla kendi anadilini yabancı dile benzetmesin” (Kreyenborg; 1988: 262).

Rückert bu tutumuyla ana dile sahip çıkılmasının önemini vurgulamaktadır. Ancak bunun önemli bir yönü ise, yabancı dilden yeni kelimeleri uyarlayarak zenginleştirmenin; ana dile bir zarar vermeyeceğini düşünmesidir.

Helmut Prang kitabının bir bölümünde ilgiyi; Rückert'in bu yönteminin, yani yabancı dilden kendi diline uyarlanmasıyla oluşan bir çalışmanın öneminde toplar. Sonuçta bununla birçok Alman Edebiyatçısının, Alman Dilinin zenginleştiğine kanık olmasından bahseder ve bu nedenle onun verdiği hizmetin yadsınmaması bilakis fazlaca takdir edilmesi gerektiğinden söz eder (Prang, 1963).

Neden sonra da Rückert'in Alman Diline kazandırdığı dil zenginliğinin varsayılmasıyla, ona verilen değer artmıştır.

Onun yapıtlarındaki biçem farklılığını sadece Almanca okuyucuları olarak Alman Halkı farketmemiştir. Rückert 1840 yılında aldığı bir mektupta, İngiliz bir din adamı Richard Chenevix Trench'in (1807–1886) yapıtlarındaki biçemden etkilenerek yazdığı benzer şiirleri okumaktadır. Trench Sanskrit Edebiyatına duyduğu ilginin Rückert sayesinde olduğundan bahseder (Prang; 1963:204).

Bu onun ilgisini oldukça çekmiştir. Çünkü Rückert bu mektubun öncesinde de Boston'dan yine bir din adamından Nathaniel Langdon Frothingham'dan bir mektup almıştı. Frothingham¹ (1793–1870) kendisini Amerikalı bir çevirmen olarak tanıtmış ve yapıtlarını çevirdiğinden bahsetmiştir. Frothingham kendisine “World-Poet” (Dünya Şairi) diye hitap etmiştir. Ayrıca Amerikadaki Edebiyat Dergilerinde, Alman Edebiyatçıları sıralamasında, onikinci sırada bulunduğu ama çevirmen olarak dördüncü sırada yer aldığından söz etmektedir. Amerikalıların bu değerlendirmesine göre Rückert çevirmen olarak daha çok değer verilmekteydi ve Sanskrit Edebiyatının Batı aktarımcısı olarak değerlendirilmekteydi (Prang; 163:177).

Finlandiya'da da çok saygıyla anılan Rückert, oradan da mektup alır ve yapıtlarından etkilenen Finli okuyucular, kendisini çeviriyle tanımış olmaktan memnuniyetini bildirmektedirler (Prang; 1963:177).

Daha birçok Avrupa ülkesinde hayranlıkla takip edilen Rückert'in bu derece başarılı ve özgün bir Şair olabilmesinin temel özelliklerinden birisi onun çevirmen oluşudur.

¹ Frothingham, Kasım 1851'de Friedrich Rückert üzerine “Essay”, bir deneme yazmıştır.

Ancak Rückert'in çevirmenliği sadece dil ve kelime bağlamında değerlendirilmemelidir. Onun başarabildiği asıl çevirmenlik, farklı bir kültürün edebiyat biçimini ve dili kullanma üslubunu aktarabilmesidir. Bu anlamda O'nun çevirmenliğinin ne tür bir çevirmenlik olduğunu irdelemek yerine, çeviri yoluyla gerçekleştirebildiği kültür transferini değerlendirmek gerekir.

Yapı itibarıyla Rückert'in yaptığı çalışmaların hepsi çeviriden ziyade birer yeniden oluşumdur. Onun gerçekleştirebildiği bir "Yeniden Üretimdir" (Reproduktion) (Prang 1963:86).

Rückert, yeniden üretme yetisiyle hem Doğu Edebiyatındaki biçemi ve edebi yapıtın içeriğini aktarmıştır, hem de onu Alman Dilinde uyarlamasıyla ve kendi okuyucusuna yönelik çalışmasıyla, kendine özgün yeni bir yapıt oluşturmuştur. Buna göre çeviri yoluyla kendi edebi başarısını geliştirmiştir demek olanaklıdır. Ancak yine de, kendi masasında oluşan bu edebi yapıtının biçiminde ve konu içeriğinde orijinal yapıtın kendisi bulunmaktadır. Sunulan yeni yapıtın kaynağında bulunun orijinal yapıtın esinlenilmektedir diye değerlendirmek yerine; bir yeniden üretme değerlendirmesinden bahsetmek doğru olacaktır (Kreyenborg, 1988).

Karl Macke yazısında: "Rückert: Bizim nazımımızın gelişimi için, bunu dile getirmek istemiyorum, bir Doğu Rönesansına ihtiyaç olmadığına, Doğunun yeterince güçlü ve hazinesinin çok olduğunu, üstelik bunu Batı nazmına verirken aşırı fiyat isteyebilecek güçte olduğunu farketmiştir" demektedir (Macke; 1988:237).

Macke'ye göre Rückert, pahalı olan bu güçlü ve zengin hazinenin Almanya'ya aktarılmasını önemli bulmaktadır.

Bunu gerçekleştirirken Doğu Edebiyatından bir kesimle konu içeriğini bir kesimiyle de biçimini aktarmaktadır. Ancak sonuçta elde edilen yapıtta, Rückert'in karşılaşılmaz ustalığına rastlanılmaktadır (Macke; 1988:237).

Bu yüzden onun çevirileri dilbilimsel birer çalışma değildir. Bilgelik aktarımı da değildir. "Die Weisheit des Brahmanen" (Brahmana'nın Bilgeliği) yapıtıyla düşünüldüğü gibi, bu çalışması Brahman öğretisine bağlı Hintli bir din adamının

bilgeliğinin de aktarımı değildir. Macke'ye göre bu “ancak bunları tanıyan bir dâhinin ve sanatkârın oluşturduğu yeni bir yaratılıştır”, der ve ekler

”Onun yapıtı bilgeliğin üstüne çıkmıştır ve oluşturduğu kelimeler birer kelime canbazlığı değildir. Onun özgün yapıtı okuma tarzından oluştuğu bir ürünü de değildir. Onun başarabildiği özgün yapıtındaki ruhu kendi yapıtında yansıtabilmesi ve bunu şiirin ruhuyla gerçekleştirebilmesidir. Onun çevirisi kullanılmayan dildeki özgün halinin aktarılması değildir. Çevirisi etten kemikten bir çeviridir. Halen konuşulan ve konuşulmayanla da birlikte çeşitli dillerden; Roman Dillerinden, Cermen Dillerinden, Sami Dillerinden, Antik Yunan ve Sanskrit Dilinden yapılan çevirileriyle kendisinde oluşan farklı ve özgün yapıtıdır.” (Macke, 1988:237)

Her bir dil kendi düşünce yapısında kelime hazinesini geliştirmiştir. Hazinen içindeki kelimelerin oluşumu, dilin kendi kültüründeki olgunun birer yansımasıdır. Buna göre farklı kültürlerdeki topluluklar, dildeki kelime hazinesi bakımından birbirleriyle örtüşmediğinde, bir kültürdeki zenginlik diğerinin fakirliği gibi yansımaktadır, yani biri diğerine zengin ya da diğeri ona bazı kavramlar açısından fakir görünmektedir.

Bu yüzden bir çeviride her iki kültürü tanıyan hatta ker ikisine ait olabilen bir çevirmen, her zaman tam örtüşebilen bir çeviride bulunamamaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde, Rückert'in durumu kelimeleri örtüştürmeye uğraşan bir çevirmen konumunda olması değildir. Zaten onun uğraşı alanında, örneğin bir Sanskrit Dili yapıtı dikkate alındığında, bir lotus yaprağının ne kadar çok farklı kelimeleri barındırmasından dolayı, çevirinin ne kadar zor olabileceği düşünülmelidir. Bu Arapça metinlerdeki kılıç, at, deve ya da çöl için kullanılan kelimeler için de geçerlidir.

Bu yüzden Rückert gibi bir çevirmenin başarılı bir usta çevirmen şair olabilmesi için kendi dilini geliştirmesinden başka yapabileceği bir seçenek bulunmamaktadır.

Rückert Almancanın çok eski ve köklü bir dil olduğunu ve bunun geleceğe taşınırken gelişeceğine inanmaktadır. Rückert bir yapıtında bulunan kendi oluşturduğu kahramanı “Chidher¹”in ağzıyla: “Schon ewig weid ich an diesem Ort und werde hier weiden immerfort” (Epeyce geçmişten beri bu yerde ikamet ediyorum ve burada ikamet etmeye devam edeceğim) demektedir. Macke bunu Rückert'in Alman Dili için

¹ Chidher Grün; Rückert'in edebi tiplemesidir. Ölümsüzlüğün figürüdür. Önceleri ölümsüz bir yahudiyken, daha sonra ölümsüz bir genç olarak bazı eserlerinde 1804'ten ölümüne kadar (1866) kullanılmıştır. Rückert'in ayrıca Chidher adlı baladı bulunmaktadır.

öngördüğü düşüncesi olarak aktarmaktadır ve Rückert'in her yönüyle Alman Dilini canlı ve üstün bir dil olarak sunduğuna inanmaktadır. Alman Dilinin sadece Rückert gibi şair ve çevirmen sayesinde gelişmediğini de hatırlatmaktadır. Ancak Rückert'in yerini belirleme amacıyla onun çeşitli dillerden ve kültürlerden oluşturduğunun, çevirmen gözüyle zor bir emek olduğunu ama Alman Dili açısından verimlilik getirdiğine değinmektedir (Macke, 1988).

Macke'ye göre Alman Diline Friedrich Schiller tarafından yapılan Macbeth çevirisinin edebi etkisi yitirilmiştir. Ona göre bunun nedeni ise, böyle bir çalışmanın ancak düşünce çerçevesinde aktarıldığındandır. Bunun böyle anlaşılmasında özgün Hint yapıtının irdelenmesi yerine İngilizceden çevrilmiş olmasından ve ağırlık olarak konusunun aktarılmış olmasından kaynaklanmaktadır.

4.2. FRIEDRICH RÜCKERT VE CEMİL MERİÇ'İN KÜLTÜR TRANSFERİNDEKİ ROLLERİ

Çevirinin Kültür Transferindeki Rolünün, Friedrich Rückert ve Cemil Meriç örneğinde ele alındığında karşılaşılan olgu, her iki yazarında Hint Kültürünü bir Doğu Kültürü araştırmacılığında ilk kaynak olarak kullanmasıdır.

Batı ile Doğu arasında bulunabilmeyi başarabilecek her iki çevirmen de, Doğu Kültürünün temsilcisi olarak ilk önce Hint Kültüründen başlamıştır. Rückert daha sonra özellikle Arap ve Fars Edebiyatıyla kendi edebi özgünlüğünü şekillendirmiştir.

Doğuya göre bir Batılı ve Batıya göre bir Doğulu olan Cemil Meriç, Doğu Kültürü çalışmalarını bulunduğu coğrafyadan daha Doğuda olan Hint Kültürüyle sürdürmüştür.

Cemil Meriç'in Hint Kültürü ve Edebiyatına olan ilgisi, Hint Kültüründeki Çok Kültürlülüğün yaşanır halde bulmasından kaynaklanmaktadır. Hint Kültürünü Fransızca kaynaklı kitaplardan tanıyan Cemil Meriç, edebi anlamda Hindistan'ı çok sesliliğinden dolayı beğenmiştir.

Hint Kültürü aktarımcılığın nedeni Cemil Meriç'te Çok Kültürlülüğünü pekiştirmek amacıyla yapılmışsa Meriç'in Hint Kültüründen yararlanabileceği en belirgin özellik Hint Dünyasının günümüzdeki halinde bile fazla değişmeyen olmasıdır.

Tarihsel süreçte Hint, fetihlerini sadece Hindistan Yarımadasında yapmıştır. Savaşlar sadece hanedanlar arası birer kavgadır. Bu ülkenin topraklarında bulunan; sadece saygı, sevgi ve hoşgörüden oldukça nasibini almış, aşkların süslediği bir ahenkler topluluğudur.

“İmparatorluklar devrilmiş, akınlar akınları kovalamış, Hintli bütün bu canlı komedyalara seyirci kalmış bakışlarını ezeli cevherin esrarından ayırmamıştır.”(Meriç,1996a:90)

Batı Kültürünün Hint Kültüründen etkileşimi söz konusu olduğunda, Cemil Meriç ve Fridrich Rückert'in her iki kültürü tanımiş birer çevirmen olmaları ve buna göre yapıtlarında oluşturdukları kültür sentezi olgusunun varlığı dikkat çekicidir.

Her iki evirmen Doğu Kültürü bağlamında Hint Kültürü ve Hint Kültürünün Doğudaki yerine; Hint Kültürünün Alman Kültürüyle olan etkileşimine yapıtlarında yer vermekte veya yansıtmaktadır.

Cemil Meriç yapıtlarında, Hint ve Alman Kültürlerinin etkileşmesini konu etmektedir. Yapıtlarında O'nun çok K lt rl l ğ ne rastlanmaktadır. Ayrıca Friedrich Rückert'in Hint ve Doğu K lt r lerinden etkilenmesi konu edilmektedir.

Her iki edebiyatçının yapıtında Doğu Kültürünün Avrupa'ya katkısı bulunmaktadır.

Meriç'in yapıtı Alman Edebiyatçılarının Doğuyu keşfetmesini anlatmaktadır. Doğu Edebiyatı ve Kültürünün Avrupaya transferinin eviri ile olmasından söz etmektedir.

Çevirinin kültür transferine olan etkisinde, Rückert gibi çevirmen edebiyatçıların Alman Diline zenginlik katması da söz konusudur.

Cemil Meriç'in yabancı dili Fransızca olmasına karşın Alman Edebiyatçılarına ilgi göstermesi ve yaptıkları çalışmalardan haberdar olması önemlidir.

Farklı kültürlerin gelişiminde ve K lt rbilimcilerin kendisini geliştirmesinde yabancı dilin önemi her iki edebiyatçının çalışmasından da anlaşılmaktadır. Her iki edebiyatçı yabancı dil bilmeleriyle farklı Kültürleri tanımaya ve bunu aktarmaya çalıştıkları için birer Kültür elçileridir. Özellikle de Meriç için yaşamının izlerinin etkisiyle çok Kültürlü olduğu söylenebilir. Ancak her iki edebiyatçı buna karşın kendi kültürlere yönelik çalışmalarını sürdürmüşlerdir.

Hint Kültürünün niteliğinde, kendi içinde farklılıkları barındırabilmenin tecrübesi bulunmaktadır. Hint Edebiyatı yapıtlarında, özellikle de daha sık rastlanan nazımda, konuların çokluğu dikkati çekicidir. Birçok konu ve kahraman yapıtın içinde karmaşık görünen bir halde verilmiştir. Ama yine de bütünlük elde edilebilmektedir. Hint Kültürünün etkisinde Hint Edebiyatının yapıtın iindek biçemin değişkenliğine rastlanılmaktadır. Ayrıca Avrupa Edebiyatına göre biçem

çeşitliliği daha fazla bulunmaktadır (Meriç, 1996a:228). Hint Edebiyatı yapıtlarda gözlenen çok sesliliğin ve yazındaki ölçünün sabit olmamasına çokça rastlanılmaktadır (Prang, 1963:90).

Buna karşın, Fransız İhtilali'nin gerçekleştiği yıllarda Alman Edebiyatı hala ölçü ve ahengi önemsemekteydi. Yapıtlardaki dilde rastlanan açıklık ve yapıtın belirgin bir düzene bağlılığı dikkat çekiciydi. Lirik, epik ve dram birbirinden belirgin olarak ayrılmaktaydı.

Ancak daha sonra edebi yapıtlarda sonsuzluğu içerebilmeyi amaçlayanlar¹ (Behler, 1992:242) oldu. Özgürce, yaratıcı hayalin dünyasında yaşamayı arzulayan edebiyatçılara rastlandı. Grimm Kardeşler, Ludwig Tieck, Adalbert von Chamisso, Dorothea Veit, Novalis, August Wilhelm ve Friedrich von Schlegel; bu alanda gösterilebilecek ilk örnek edebiyatçılardır.

Bu edebiyatçıların gayeleri sınırları aşmaktı. Aklın sınırını aşmak istiyorlardı. Bilim ile nazım arasındaki sınırı, nazım ile şiir türlerinin arasındaki sınırları aşmayı hedefliyorlardı (Schlegel, 1978:76).

Bilimin, dinin, lirik şiirin, epik ve dramın “Universalpoesie” diye tanımladıkları evrensel bir nazımda toplanabileceğine ve rüya ile gerçek arasındaki ilişkinin bütünlüğüne inanıyorlardı (Schlegel, 1978:242).

Hiç sonlandırılmayacak ve kurallara bağlı olmayan bir nazım türünü geliştirmek gayeleriydi. Harikulade, hayali, gizemli, akıldışı, doğüstü, rüya gibi, aşk dolu olan her şey yapıtlarında bulunmalıydı onlara göre (Schlegel, 1978:242).

Sanki hâlihazırda Hint Edebiyatından bahsetmekteydiler.

18. Yüzyılın sonlarına doğru, henüz Alman Edebiyatçıları için Hint Edebiyatı, İngiliz ve Fransız çevirileriyle tanıdıkları bir edebiyattı. Ancak, gelişen Romantik akımla birlikte bu edebiyatı daha yakından tanımak ve araştırmak için çalışmalarına başladılar.

Bu bağlamda Otto von Boethlingk, en kapsamlı Sanskrit dili sözlüğü (Sanskrit Dili-Almanca Sözlüğü) oluşturmuştur. Friedrich ve August Wilhelm Schlegel Sanskrit

¹ F. Schlegel, Athenaeum dergisinde (Schlegel kardeşlerin 1798–1800 yılları arasında çıkardığı dergi);

Dilini öğrendi ve aradıklarının Hint Edebiyatında olduğunu kanısıyla Hint Edebiyatından tercümelere başlamıştır.

Friedrich Schlegel ise 1808 yılında “Über die Sprache und Weisheit der Inder” (Hintlilerin Bilgeliği ve Dili hakkında) bir yapıt ortaya koymuştur.

Franz Bopp (1791–1867) 1816’da Sanskrit dilinin; Antik Dönemin diliyle, Farsçayla ve Cermen Diliyle aynı kökenden geldiğini ispatlayan çalışmalar yapmış ve bağımsız bir bilim dalı olarak “Indogermanistik”i karşılaştırmalı dilbilimini kurmuştur.

Friedrich ve kardeşi August Willhelm Schlegel bunu dikkate alarak Sanskrit Dili ve Edebiyatı bölümünü 1818’de Bonn’daki Üniversitede kurmuşlardır.

Böylece Wilhelm von Humboldt, Franz Bopp’u Berlin’e davet etmiş ve birlikte bu bilim dalını Berlin’deki Üniversitede geliştirmiştir. Humboldt da Sanskrit Dilini öğrenmiş ve birçok çeviriler yapmaya başlamıştır. İlk olarak Alman okuyucularına Hinduizmin en önemli yazınlarından, gizemli bir şiir olan “Bhagavadgita”yı takdim etmiştir.

Franz Bopp’un öğrencilerinden olan nazım ustası Friedrich Rückert (1788–1866) de, bir dilbilimci ve şair ustalığında, Hint Edebiyatının yapıtlarında tercüme etmeye başlamıştır.

Alman Edebiyatı’nda, onun kadar etkili yazın üslubuna benzerlik kurabilen bir Alman Edebiyatçı olmamıştır (Prang, 1963).

Hint Edebiyatı içerisinde Maha-Bharata (Büyük Hint) en ünlü Hint destanıdır. İsa’dan önce 4.yüzyılda ilk kez kaleme alınmış olabileceği düşünülmektedir.

İçerisinde geçen bir olayı Friedrich Rückert, “Nala ve Damajanti” olarak okuyuculara sunduğunda, yapıtın önsözünde bu çalışmanın bilinçli olarak bir çeviri olmadığından söz etmektedir. Franz Bopp’a göre Rückert; bu yabancı olan güzel Masalı, millileştirme amacıyla Alman nazmına uydurmaya çalışmaktadır (Bopp, 1988:23).

“Nala ve Damajanti” ilk kez Franz Bopp (1791–1867) tarafından Londra’da 1819 yılında Latinceye kelime kelime çevrilerek kaleme alınmıştır. Bir yıl sonra Alman

Çevirmenlerinden Rosegarten, yazının metriğini dikkate almayı amaçlayarak ancak yine de özgün olan metne sadık kalarak Almancaya çevirmiştir.

Daha sonra Rückert bu masalın üzerinde çalışır. O zaman Alman okuyucusu etkileyici bir yapıyla karşılaşmaktadır.

“Nala ve Damajanti”de geçen bir hadisede; altın bir ördek Nala’yı ormanda bulur. Onun için Damajanti’ye sözcülük edebileceğini söyler. Onu öyle bir etkileyebileceğini iddia eder ki, artık Damajanti başka bir erkeği göremeyecek duruma geleceğini söyler. Ördek Nala’ya şöyle seslenir:

(Özgün metne sadakatle çevrilmiş bir Nala ve Damajanti örneği)

"Damajanti! Mit Namen Nalas wohnt in Nischadha ein Landesherr, den beiden Aswinen aehnlich an Gestalt, ihm sind Menschen nicht vergleichbar. Ein körperlicher Liebesgott ist er von Gestalt. Wenn du seine Gattin waerest, o Reizende, so haetten dir Frucht gebracht deine Geburt und deine Gestalt, o Schlanke! Götter, Gandharwen, Menschen, Schlangen und Riesen haben wir gesehen; nicht aber haben wir jemals einen Mann gesehen wie Nalas: Du aber bist die Perle der Frauen, und unter den Mannern ist Nalas die Zierde der Trefflichen mit dem Trefflichen Vereinigung ware schön!" (Bopp, 1988)

Yukarıdaki Almanca çevirinin içerisinde yer alan Hint mitolojisine ait kavramlara yer vermeyen Rückert; kendi nazım ustası yaratıcılığıyla şu şekilde Almancada kulağa hoş gelen mısraları yazmıştır.

“Damajanti im Nischadathal
Ist der Landesherr König Nal,
Ein Bild aus überirdischem Reich,
Seiner Gestalt sind nicht Menschen gleich.
Er ist ein Liebesgedanke
Getreten in Körperschranke,
Dessen Gattin wenn du waerest,
O Reizende, die du entbehrest
Keinen Schmuck als nur diesen,
So waere dein Los gepriesen.
Deine Schönheit und seine Zucht
Verbunden trügen dir gute Frucht;
Ihr seid für einander ausgesucht,
Höre du, anmutsittige,
Von uns, o schwebetrittige,
Wir haben auf unserem Fittige
Uns umgesehn auf den Wiesen
Der Menschen und in Paradiesen
Der Götter, auch in Wohnungen der Riesen;
Aber wir haben nirgends gesehn

Einen wie Nala stehn und gehn.
Wie du der Frauen Perl' allein,
Ist Nala der Maenner Edelstein;
Wenn ihr waret verbunden,
Nichts Schöneres waere gefunden (Bopp, 1988)

Destanın içinde adı geçen Nala; Aşk tanrısının vücut bulmuş halidir. Hint Mitolojisinde Aşk Tanrısının adı An-Anga'dır. Anlamı ise vücutsuz demektir. Rückert ise bu tanımlamayı güzel üslubuyla şu şekilde yapmıştır:

“Er ist ein Liebesgedanke, getreten in Körperschranke”

(O aşk düşüncesinin vücutta toplanmış hali)

Burada “Liebesgedanke” ve “Körperschranke” kelimelerinin kafiyeli olmasına özen gösteren Rückert, aynı zamanda ilginç kelimeler de oluşturmaktadır.

“Körperschranke” Dolap olmuş beden ya da Beden Dolabı olarak Türkçeye çevrilebilir.

Bu kelime Alman okuyucusuna farklı ve etkili geliyor, ancak anlamı diğer bir dilde; örneğin Türkçede Türk okuyucusuna bir şey ifade etmeyebilir.

Aynı hikâyenin aynı bölümünü Cemil Meriç “Bir dünyanın Eşiğinde” adlı kitabında okuyucularına şöyle aktarmış:

“Vidarbalı, Vidarbalı...
Has bahçelerin meralı...
Nala adlı bir yiğit var,
Sana gönülden sevdalı. Tanrı desem değil, kul desem yalan...
Nala gibi yiğit görmemiş devran. Onun zaferleri efsane olmuş,
Senin güzelliğin dillere destan. O şahin bakışlı, aslan yeleli,
Seni rüyasında gördü görelî, Yüreğinden yaralanmış ceylan.
Vidarbalı, Vidarbalı... Sen dilberler sultanısın,
O, cengâverler kralı. Sen kızların incisisin,
Nala erkeklerin tacı. Ne olursun ona acı!
Vidarbalı, Vidarbalı...
Nala ile Damayanti
Bir yastıkta kocamalı.” (Meriç, 1996:356)

Cemil Meriç bu mısraları Hintçeden çevirmemiştir. Bu konuda kesin bilgiye ulaşılamamakla birlikte muhtemelen bu mısraları Fransızcasından, Louis Renou'dan çevirmiştir.

Cemil Meriç'i Hint Kültürüyle ilgili çalışmaları Fransızca kaynaklı olduğu için, Fransız düşünürlerin Alman Kültürü hakkında yaptığı yorumlardan haberdar olmuştur. Sonuçta Cemil Meriç'e göre Doğu-Batı ile Hint Dünyası ve Almanya değerlendirmesi şöyledir:

“Aynı ülkede doğmuş, aynı ninnilerle büyümüş, aynı Tanrılara inanmışlardı. Biri Doğu'da kaldı, öteki Batı'ya göçtü. İki bin yıl birbirlerinden habersiz yaşadılar. Kardeş olduklarını unutmışlardı. Gururun ördüğü duvarlar vardı aralarında...Yüzyıllar, yüzyılları kovaladı. Şehzadeler ihtiyarladılar. Batı illerinde saltanat süren hükümdar, Doğu'da kalan ağabeyini hatırladı. Az gitti uz gitti... Dağlar, deryalar aştı... ve Avrupa ile Asya iki bin yıl sonra Himalaya eteklerinde kucaklaştılar. Batılı hükümdar ülkesine döndü. Bu defa heybesinde kanlı kelleler değil, ışıklı kitaplar vardı” (Meriç, 1996:17).

“Bir Dünyanın Eşiğinde” adlı yapıtının bir başka bölümünde:

“Metafizik anlayışa sahip iki milletten birisi: Almanlardır, diğeri Hintliler, insan zekası yalnız Ganj ve Spree kıyılarında düşüncenin özüne inebilmiş”, der; Hippolyte Taine¹ Meriç'in kitabında (Meriç, 1996:51).

Cemil Meriç'e göre Almanlar, Fransız kültür hegemonyasının etkisi altında kalmak istemiyorlardı. Klasik edebiyatın dar çevresinden uzaklaşıp, Hint Edebiyatıyla kendilerine yeni bir mitoloji kurmak istediklerinden söz etmektedir. Bu açıklamalarıyla Meriç'in çalışması bazı Türk Okuyucularına ilginç gelmemektedir.

Meriç'in Almanların Hint kültürüne karşı tutumunu şöyle dile getirir;

“Almanların ne Malabar körfezinde bir Camoens'leri vardı, ne Kalküta'da bir Jones'leri. Şairleri Hint'e sefer etmediler, Hint'i Avrupa'ya getirdiler” (Meriç, 1996:52).

Meriç'e göre Almanları ilk etkileyen Hint Edebiyatı örneği “Şakuntala”dır.

Herder² Şakuntala'yı okuduktan sonra Hint'i Çocuk İnsanın Vatanı olarak değerlendirmiştir. Aynı zamanda ona göre şiir; “İnsanlığın anadilidir. En güzel şiir, en saf şiir, en eski çağlarınkidir” (Meriç, 1996:53).

¹ Hippolyte Adolphe Taine (21 Nisan 1828 Vouziers, Ardennen; 5 Mart 1893 Paris); 1894 Derniers essais de critique et d'histoire

² Johann Gottfried (daha sonra: von) Herder (*25. Ağustos 1744, Mohrungen, bugünkü ismi: Morag; 18 Aralık 1803 Weimar)

Cemil Meriç kitabında, Almanların Hint dünyasına olan ilgisine çokça yer vermektedir. Örneğin Friedrich Schelling'in Hintlilerin kutsal yazını olan "Veda"yı incelemesinden bahseder. Schelling¹ (1775–1854), bu inceleme sonunda; insanlığın önceleri tek varlık olup, tek tanrıya inandıklarını savunmaktadır. O, gerçekte bütün ulusların mitolojilerinin aynı olduğunu kanısındadır. Cemil Meriç diğer Alman filozofları ve Edebiyatçılarına da bolca yer verir kitabında.

"Hint olmasa Schopenhauer olmazdı. Zaten o büyüğü pıncardan içmeyen tek Alman filozofu yok. Ya Şairler? Heine, Novalis, Hölderlin, Rückert..." diyor ve Rudolf Alexander Schroeder'in bir sözüne yer veriyor. "Hintliler antik çağın romantikleri, Cermenler modern çağların" (Meriç, 1996:54).

Meriç, bir felsefi şiir olan "Bhagavad-Gita" için Wilhelm von Humboldt'un "Dünyanın hiçbir dilinde bu kadar güzel, böylesine derin bir şiir yazılmamış, yazılamaz da, mısralar olgun meyveler gibi, hakikat dolu." Sözlerine de yer vermektedir.

Cemil Meriç, Hint Edebiyatını "Leyla'sı olmayan bir edebiyat" gibi görür ve şöyle devam eder:

"Hint Lirizminin de iki kolu var, Ganj gibi... Birleşen, ayrılan, sonra tekrar kaynaşan iki kol. Birinde sevgilinin hayali yıldızlaşır, ötekinde Tanrının: şehvet ve liman. Ve bu lirizm de, Ganj gibi Hint'in bütün tabiatını aksettirir. Göğü, kuşları, çiçekleri ile yaşayan bir tabiat bu. Seven ve acıyan bir tabiat. Bulutlar haber taşır yâre, kumrular vuslat davetçisi, ağaçlar konuşur. Sonsuzluğun aynasında cananı seyreden şair, Tanrı ile sevgiliyi karıştırır. Hintli gemi, aşk okyanus, din liman. Ama Hint lirizminin ne bir Leyla'sı var, ne bir Mecnunu. Aşk erişilmez bir ideal değil, yaşanan bir gerçek. Şair bir kadına değil, kadına âşık, kadına, yani tabiatın bütün güzelliklerine" (Meriç, 1996:180).

Almanlar kendi edebiyatını zenginleştirmek için Hint dünyasını tanımaya çalıştılar. Rückert Doğu dilleri ve edebiyatlarından öğrendiği biçemiyle, Almanca tecrübesini harmanlayarak nazımda farklı bir biçem elde etmiştir. Onun yapıtlarıyla farklı dünyaların edebiyatının kaynaşabileceği görülmektedir.

Cemil Meriç, Alman Romantikleri gibi aynı yolculuğa çıkmıştır. "Yıllardır Himalaya eteklerinde sabahladım. Hint her inanca söz hakkı tanıyan bir ülke olduğu için ikinci vatanım oldu" der (Meriç, 1998:371).

¹ Friedrich Wilhelm Joseph von Schelling (* 27. Ocak 1775 Leonberg, 20. Ağustos 1854 Bad Ragaz, İsviçre)

Ayrıca Alman Romantiklerini iyi tanıyan Cemil Meriç; yapıtlarında Almanların diğer Avrupalılardan farklılığını ve Alman Romantiklerinin kendi ulusal kimliğini Hint Dünyası üzerinden şekillendirdiğinden söz etmektedir.

Almanların Asya'ya olan bakışı Alman edebiyatçılarının tutumuyla olmuştur. Onların Doğuya yönelişi; "öteki" olanı tanımayı istemekle olmuştur. Bu bakışla Alman Edebiyatında zenginlikler oluşmuş ve Alman Edebiyatını çok farklı yerlere getirmiştir.

Bir Batılının, Doğu'yu anlamakla kazandığı, dünyaya ait olan değerlerin en fazlasıdır.

Bütün bu gelişmelerin yanında, Meriç bir çevirmen olarak Batı kaynaklıdır, ancak Doğu Kültürü aktarımcısı konumundadır.

Doğu Kültürü içerisinde Hint Kültürünün önemle yer almasının nedeni, Friedrich Rückert ve Cemil Meriç'in Hint Kültürünü kendi dilindeki okuyucularına aktarmış olmasıdır. Her iki yazar, aynı zamanda bir Kültür Aktarımcısıdır. Bu aktarımı çevirmen olmalarıyla sağlamaktadırlar. Edebiyat bağlamında, Doğu Kültürünü Batı Kültürüne aktaran bu çevirmenler, kutuplaştırılmış bu iki oluşumun arasında köprü olmayı başarabildikleri kadar aynı zamanda bir kültürün temsilcisi veya o kültürün hizmetçileridirler. Buna göre Rückert, Doğu Edebiyatından esinlenerek oluşturduğu Almanca edebi sanatı gereği bu sanatın mühendisi ve işçisi olarak değerlendirebilir. Rückert'in varlığını bir Alman Kültürünün ürünü ve onu geliştirmeye çalışan bir memuru olarak görülebilir.

Cemil Meriç ise, Türkçe okurlarına bir Hint Kültürü sunumu yapan konumundadır. Bu bağlamda Türk Dili ve Edebiyatı onun yapıtıyla bir gelişim gösterdiğinden söz edebilmek çok fazla olanaklı değildir.

Alman Romantiklerin bilinçli olarak başlattıkları Hint Kültürü çalışmaları, Cemil Meriç'in içinde yaşadığı toplumun haberdar olduğu bir olgu değildir. Aynı zamanda Türk Toplumunu Alman Romantikleri gibi ihtiyaçtan bir Hint Kültürü ve Edebiyatı çalışmasına da yönelmemektedir.

Bu bağlamda Cemil Meriç, yaşadığı topluma biraz da yabancı birisi olarak, çevirmen, yazar ve düşünür tutumuyla Hint Kültürü ve Edebiyatı çalışmalarına başlamıştır. Türk

Üniversitelerinde başlatılan bazı Hint Edebiyatı aktarımlarından başka bir yazar, Cemil Meriç gibi uzun yıllar boyunca üzerinde yoğunlaşarak bu kültürü ve edebiyatı aktarmak için uğraşmamıştır.

Meriç'in yaptığı çalışma, bir aktarım olmasından dolayı, Alman Romantiklerinin çalışmalarına benzer bir olgudur. Sonuçta çeviriyle gerçekleşen bir Kültür Transferi söz konusudur. Çeviri haricinde Hint Edebiyatı ve Kültürü içerikleri, coğrafi anlamda Doğuda olmasından dolayı Türk Toplumunun ve Kültürünün içerisine halk arasında anlatımlarla aktarılmamıştır. Batılının Doğusunda bulunmasıyla aynı coğrafyayı paylaşan Türk Kültürü ve Hint Kültürü arasında oldukça fark bulunmaktadır.

Buna göre Cemil Meriç'in yaptığı çalışma kültür aktarımı amaçlı ve kendi kültürünü geliştirmek amaçlıysa, bir Batılı davranıştır ve Hint Kültürü karşısında Cemil Meriç bir Batı kültürlüdür.

Cemil Meriç'in Alman Romantikleri gibi Batılı bir amacı olmasa da, yaptığı çalışma yine de Hint Kültürünü kendi kültürüne aktarım veya tanıtım olduğundan dolayı, kendisi için Doğuya göre bir başka kültürden olan yakıştırması olanaklıdır. Bir Batılı olduğu çağrıştırmayı yapılabilmektedir.

Bu doğrultuda Cemil Meriç, Avrupalının dolayısıyla Batılının belirlediği Doğu Kültürünün önemli bir parçası olan Hint Kültürünün karşısındaki Kültür Transfercisi olduğundan dolayı bir Batılıdır. Ama yine o Batılının oluşturduğu bölünmede Batı kültüründen olmadığı için de bir Doğuludur.

SONUÇ

Çevirinin varlığı, farklı kültürlerin kaynaşmasına olanak sağlamaktadır. Farklı kültürlerin birbirine olan etkileşimi tarihsel süreç içerisinde çeviri ile olmuştur. Edebiyat yapıtlarının çevirisiyle de farklı kültürlerin karşılaşması olanak bulmaktadır. Bir çevirmen üzerinde çalıştığı edebiyat yapıtıyla, farklı kültürlerin dil ve biçemlerinden doğan yeni bir edebi yapıt oluşturabilme olanağı bulabilmektedir.

Bunu değerlendirebilme olanağı bulan bir çevirmen, kendi kültürüne tamamen yabancı veya yenilikçi yapıtlar sunabilmektedir. Bu doğrultuda öyle bir çevirmenin kimliğinde edebiyatçı olması ağırlık basıyorsa, onun farklı bir kültürden de motifleri bulunan bir yapıt oluşturması olanaklıdır.

Bu nedenle çevirmen, çevirmenlik işiyle ilgilendiği halde, kendi edebiyatçılığının içerisinde gerçekleşen çevirisiyle, çevirmenden ziyade bir edebiyatçıdır. Böyle bir edebiyatçının, edebiyatçı kimliğinin ağır basması, çeviriyle uğraşı halindeyken, farklı bir kültürün içerik veya biçimini kendi yapıtlarına uyarlayabilmesinden kaynaklanmaktadır.

Buna göre bu çalışmada yer alan Friedrich Rückert Dünya Edebiyatı örneklerindeki konu içeriğinin ve yapıttaki biçemin de çevirmenidir.

Rückert'in şairlik özelliğinin, çevirmenliğinden ağır basması nedeniyle, onun yapıtlarındaki çevirinin etkisi ancak biçem ve içeriğinin bir bölümünün aktarılması olarak kalmıştır. Rückert, çeviri bağlamında farklı kültürdeki edebi yapıtların kendi yapıtıyla tamamıyla örtüşmesi için uğraşmamıştır.

Çevirmen böyle bir çeviri uğraşısı göstermese de; çalışması farklı kültürden transferi gerçekleştirmektedir. Rückert örneğinde gerçekleşen kültür transferi, O'nun çevirmen olmasından kaynaklanmaktadır. Örneğin, Rückert Doğu kültürünün edebi biçemi olan Gazeli¹ Alman kültürüne tanıtmıştır. "Brahmana'nın

¹ Gazel, Doğu Edebiyatında bulunan bir şiir türüdür. Rückert bunu Avrupa'ya tanıtan ilk Edebiyatçıdır.

Bilgeliği”ni Alman okuyucusuna aktarabilmesiyle de yine bir kültür transferi gerçekleştirmiştir.

Onun yapıtlarıyla Alman Edebiyatı zenginleşebilmiştir. Bu bağlamda oluşan bu edebi zenginlik, çevirinin kültür transferi etkisinden doğmuştur ve buna göre farklı kültürlerin çeviri yoluyla etkileşimde olduğunu söylemek olanaklıdır.

Friedrich Rückert, çevirmen olmadan da oluşturduğu özgün yapıtları olsa da, çeviri yoluyla farklı kültürdeki yapıt biçimini kendi yapıtında uygulayabilmektedir. Bu sayede çevirmen ve edebiyatçı oluşunun olanaklarından oluşan ve kendi kültürüne farklı gelebilen yapıtlar oluşturabilmektedir. Böylece yapıtları çevirinin kültür transferindeki yansıması konumundadır.

Farklı Kültürlerin birbirleriyle olan etkileşimlerinde çevirmenin yeri önemlidir. Bu çalışmada yer alan edebiyatçılar kültür transferini gerçekleştirebilen birer çevirmendirler. Cemil Meriç ve Friedrich Rückert’in kültür transferleri Hint Edebiyatı bağlamında farklılık göstermektedir.

Cemil Meriç’in Türkçe’ye kazandırdığı Hint Edebiyatı örnekleri Fransızcadan yaptığı çevirileridir. Bu çeviriler içerik bakımından Hint Edebiyatı’ndaki motiflerin Türk Edebiyatına aktarılmasıdır. Aynı zamanda Sanskrit Dilindeki Hint Kültürü, Meriç’in çevirisiyle Türkçe okuyucularına, dolayısıyla onun kültürüne tanıtılmıştır. Meriç’in çevirisiyle gerçekleşen bazı Sanskrit Dili Yapıtlarının tanıtımıyla, Türkçe okuyucusu, farklı bir kültürle tanışabilmektedir. Hint Dili ve Kültürü Türkçe okuyucusuna oldukça farklı gelmiş olabilmektedir. Karşılaşılan bu farklılık Türk Dili ve Hint Dilinin dil grubu itibariyle benzer olmayışından kaynaklanabilmektedir.

Bu bağlamda Cemil Meriç, yaşadığı topluma biraz da yabancı birisi olarak, çevirmen, yazar ve düşünür tutumuyla Hint Kültürü ve Edebiyatı çalışmalarına başlamıştır. Bütün bu gelişmelerin yanında, Meriç bir çevirmen olarak Batı kaynaklıdır, ancak Doğu Kültürü aktarımcısı konumundadır. Cemil Meriç, Türkçe okurlarına bir Hint Kültürü sunumu yapan konumundadır. Rückert’in çevirmenliğiyle Alman Edebiyatı gelişmiştir ama Türk Dili ve Edebiyatı Meriç’in yapıtıyla bir gelişim gösterdiğinden söz edebilmek çok fazla olanaklı değildir.

Alman Romantiklerin bilinçli olarak başlattıkları Hint Kültürü çalışmaları, Cemil Meriç'in içinde yaşadığı toplumun fazlaca ilgilendiği bir olgu değildir. Aynı zamanda Türk Toplumunu Alman Romantikleri gibi ihtiyaçtan bir Hint Kültürü ve Edebiyatı çalışmasına da yönelmemektedir. Meriç'in yaptığı çalışma bir aktarım olmasından dolayı, Alman Romantiklerinin çalışmalarına benzer bir olgudur. Sonuçta çeviriyle gerçekleşen bir Kültür Transferi söz konusudur.

Alman Dilinin ise Hint Dilleriyle aynı dil grubunu paylaşıyor olması, Rückert'in çevirilerini kolaylaştıran bir neden olmuştur. Rückert aynı kolaylığı Arapçadan çevirdiği; "Die Makamen des Hariri" yapıtında yaşayamamıştır (Prang 1963:112).

Rückert'in bu yapıtında "Hareth Ben Hemmam" isimli bir anlatıcı: "Değerli Şeyh, Basralı Abu Mohammed Elkasem, Ben Ali, Ben Mohammed, Ben Othman, Hariri şöyle der" diye onun anlatılarını yer vermektedir ve yapıtının başlığında "in freier Nachbildung" (Serbest aktarım) diye belirtmektedir. Serbest aktarım diye belirtmesi çok dikkat çekicidir ve Rückert'in çoğu yapıtlarının zaten birer serbest tekrar üretim olduğu söylenilmektedir. ("Representation") (Prang, 1963:86).

Rückert'in çevirileri, Doğu dilindeki özgün yapıtı Almancaya aktarım değildir (Macke, 1988). Sadece Arapça, Farsça, Türkçe, İbranice, Hintçe ve Hintin yöresel dillerini de bilmesiyle Doğu dillerinden yaptığı bir çeviri ve dolayısıyla sadece kendisinin tam bir Doğu Kültürü aktarımcısı olduğunu da söylemek yerinde olmaz. Çünkü, O'nun Kültür Transferi bağlamındaki duruşu; sadece Doğu Kültürünü Batıya aktarmak olarak görülmemelidir. Doğu dillerinin yanında diğer dünya dillerini de (yöresel dillerle birlikte kırktan fazla dil bilmesinden dolayı), Almanya'nın dışında bulunan birçok farklı kültürleri ve onun ortaya çıkardığı edebi yapıtları Alman Diline aktarabilen bir çevirmendir.

Bu bağlamda onun çevirmenliği, Almanca dışında bulunan edebi metinleri ve biçemlerini Alman Edebiyatına transfer etmektir. Bu transferin ardında gelişen Alman Edebiyatı, Rückert sayesinde Dünya Edebiyatı motiflerini tanımış olmaktadır. Sonuçta Alman Edebiyatı örnekleri olarak ele alınabilecek Rückert yapıtları, içerdiği farklı kültürlerin içeriklerini barındırması nedeniyle birer çeviri

örnekleridir. Çünkü Rückert'in yapıtları Alman Kültüründen farklı kültürlerin motiflerini barındırmaktadır.

Rückert yapıtlarıyla farklı bir kültürün olgusunu ya da biçimini transfer etmiştir. Bunu, bir para birimi örneğiyle dile getirmek isterim.

Bir para biriminin üzerinde resmedilenler, kullanılan ülkenin kültürü ve tarihine göre şekillenmektedir. Paranın üzerinde resmedilenin değer, paranın maddi değeriyle ilgili değildir. Resmedilen içerik o ülkenin gözünde paha biçilemezdir. Çok değerlidir ve değiştirilemez durumundadır.

Buradan yola çıkarak bir kültürün bünyesinde oluşan destan gibi edebi yapıtlar, o kültür için çok değerlidir, değiştirilemezdir. Başka bir kültüre ait olamayacak gibidir.

Ama bu destanı başka kültürdeki bir dile çevirmek olanaklıdır. Bu durumda, örneğin A- Kültürü, sadece kendisinin değer biçebileceği sandığı bir destanın çevrilmesiyle, o destanın değerinin düşeceği endişesine kapılması gereksizdir. Bilakis değeri artıyor diye de ele almak olanaklıdır.

Sözü edilen o destanın başka bir dile çevrilmesi, sadece paranın başka bir döviz haline dönüşmesi gibidir.

Bir paranın değerini ancak o ülkenin ve o kültürün ferdi anlayabilmektedir. Bir kültürde oluşan edebi yapıtın değerini de o kültürün okuyucusu değerlendirebildiği kadar, farklı kültürdeki okuyucuların da anlayabilmesi için aktarımların yapılması gerekmektedir. Sözü edilen edebi yapıtı özgün dilinde okuyanlar ona ait özgün değeri verebilmektedir. Eğer bu edebi yapıt başka bir dile çevrilirse, bu edebi yapıtın özgününde bulunan bazı elementler kaybedilebilir. Çünkü onun değeri, biçimi, içeriği aynen başka bir dile aktarılamaz.

Bunun gibi bir kültürün yumağındaki değer verilişle oluşan edebi bir yapıt, aynı değer veriliş ile başka bir kültüre aktarılamamaktadır. Çevirmen diğer kültürdeki içeriği ya da biçimi transfer edebilir, ama onun özgünlüğünü yansıtmayabilmektedir. Transfer ettiği sadece paranın maddi değeri gibidir. Onun

da karşılığını kendi kültüründe verebilmektedir. Ama özgünlükteki değer, sadece özgün yapının kültür ortamında kalmıştır.

Rückert yaptığı çeviri çalışmasıyla Alman kültürüne farklı dünya kültürlerin motiflerini transfer etmiştir. Tamamıyla olmamakla birlikte, Alman Kültürünün dışındaki kültürlerin edebi yapıtlarından içerik ve biçemi almıştır.

Rückert'in yapıtlarının benim zihnimdeki resmedilmiş halleri, birer Kültür Transferi Belgesi konumundadır. Buna göre edebiyat çevirmeni, farklı bir dil ve onun kültürünün edebiyat yapısını, özgün dilinde okuyup, özümseyip, kendi diline aktarırken edebiyatçı yanını da kullanarak bir yapıt oluşturuyorsa, o yapıt bir Kültür Transferi Belgesidir. Oluşturulan yeni yapıt her ne kadar özgün olanı tamamıyla içermiyorsa da, bir transferden söz edilebilir. Farklı bir kültürden yararlanılan bu yeni yapıtın varlığı nedeniyle, kültürler arası transferden ve onun çeviriyle sağlanabildiğinden söz etmek olanaklıdır.

Böyle bir tanımlamanın gelecekte Çeviribiliminde daha çok kullanılacağı kanısındayım.

Çeviri çalışmaları kültür transferleri gerçekleştiren bir araçtır. Çeviri dil arasında yapıldığı kadar, edebiyat ve kültür arasında da yapılmaktadır. Çeviri her zaman iki kültür arasındadır. Aynı çağda farklı kültürler arasında durmaktadır. Tarihsel bir düzlemde çağlar arasında da bulunabilmektedir.

Kültür kavramının oluşumuyla oluşan ayrışıklı bir dünyada farklı kültürler birbirinden uzaklaşmıştır. Çevirmenin uğraşısıyla bu uzaklık kapatılabilmektedir.

Kültürden söz edilmeseydi, farklı kültürlerin oluşumu olmayacağı gibi kültürler arası transferlerden de söz edilemeyecekti. Fakat bu çalışmada belirtilmeye çalışıldığı gibi, kültür kavramını oluşturan bir uygarlık, kendi kültürünün ötekisini de oluşturmasından dolayı, çeviri çalışmasının kendisi de bu ayrışımı kapatan bir olgu haline gelmiştir.

Sonuç olarak, Cemil Meriç ve Friedrich Rückert, farklı bir kültürden transferi, farklı amaçlarla gerçekleştirmişlerdir. Her iki çevirmen ve edebiyatçı kültür tanıtımında önemli katkıda bulunmuşlardır.

Kendi yaşamlarında pek algılanmayan bu etkinlikleri, daha sonra irdeledikleri konu gereği kültürleri algılamakta yararlı olmuştur.

Bu çalışmanın Edebiyat-Çeviri-Düşünce ekseninde olması, kültürler arası iletişimin, anlaşılmasının ve yakınlaşmasının bu alanda daha etkin olacağı görüşünü güçlendirmektedir.

Bu bağlamda var olan insani değerlerin her zaman, her yerde geçerli olduğu gözlemlenmektedir.

Bu çalışmaya Hint-Türk-Alman Kültür açısından bakıldığında, (ki bunlar farklı kültürlerdir), bu kültürlerin benzerliği ve insani değer olma özelliklerinin aynı olduğu görülmektedir.

KAYNAKÇA

- AÇIKGÖZ, Halil (1993), *Cemil Meriç ile Sohbetler*, Seyran İktisadi İşletmesi, İstanbul
- AHMED, Aziz (1995) , *Hindistan'da İslam Kültürü Çalışmaları*, çev. Latif Boyacı, İnsan Yayınları, İstanbul
- AKBAR, S. Ahmed (1995), *Postmodernizm ve İslam*, çev. Osman Ç. Deniztekin, Cep Kitapları, İstanbul
- BAUMAN, Zygmunt (1987), *Yasa Koyucular ile Yorumcular*, çev. Kemal Atakay, Metis Yayınları(1995), İstanbul
- BECHTER, Heinz, Simpson, Georg, (1993), *Einführung in Die Indologie - Stand, Methoden, Aufgaben*, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt
- BEHLER, Ernst, (1966), *Friedrich Schlegel*, Rowohlt Taschenbuch Verlag GmbH, Hamburg
- BEHLER, Ernst, (1992), *Frühromantik*, Walter De Gruyter, Berlin/New York
- BEUTIN, Wolfgang, K. Ehlert, W. Emmerich, H. Hoffacker, B. Lutz, V. Meid, R. Schnell, P. Stein, I. Stephan (1994), *Deutsche Literatur Geschichte*, J.B.Metzler Verlag, Stuttgart ve Weimar
- BOCHENSKI, Joseph M. (1997), *Çağdaş Avrupa Felsefesi*, çev. Serdar Rifat Kırkoğlu, Kabalıcı Yayınevi, İstanbul
- BOPP, Franz (1988), 1827–1986 yılları arası bildirileri, Wiesbaden
- BOXBERGER, Robert (1988), 1827–1986 yılları arası bildirileri, Wiesbaden
- BRAGUE, Rémi,(1993), *Europa eine exzentrische Identitaet*, çev. Gennaro Ghirardelli, Campus Verlag, Frankfurt ve New York
- BRAGUE, Rémi (1995), *Avrupa: Roma Yolu*, çev. Betül Çotuksöken, Kabalıcı Yayınevi, İstanbul
- CHAMBERLAIN, Houston Stewart (1938), *Arische Weltanschauung*, F. Bruckmann A.G., München
- COOMARASWAMY, Ananda (2000), *Hinduizm ve Budizm*, çev. İsmail Taşpınar, Kaknüs Yayınları, İstanbul

- COPLESTON, Frederick (1963), *Çağdaş Felsefe, Alman İdealizmi*, Cilt 7, Bölüm 1a, çev. Aziz Yardımlı, 1996, İdea Yayınevi, İstanbul
- DELEUZE, Gilles ve Felix Guattari (1976), *Rhizom*, Merve Verlag, Berlin
- EBELING, Hans ve Wolfgang Birkenfeld (1972), *Die Reise in die Vergangenheit*, Band 3, Georg Westermann Verlag, Braunschweig
- ECO, Umberto (2003), *Baudolino*, Doğan Kitapçılık, İstanbul
- ETTE, Ottmar (1998), *Mit Worten des Anderen. Die literarische Übersetzung als Herausforderung der Literaturwissenschaft*, Gunter Narr Verlag, Tübingen
- FISCHER, Wolfdietrich (1988), *Friedrich Rückert, im Spiegel seiner Zeitgenossen und der Nachwelt*, “Zwischen Orient und Okzident, 1827–1986 yılları arası Bildirileri, Wiesbaden
- FONTANA, Joseph (1995), *Avrupa'nın Yeniden Yorumlanması*, Afa Yayınları, İstanbul
- GISKES, Joael (2006a), *Ein Deutschgesinnter Gott als Legitimationsinstanz in Friedrich Rückerts, Geharnischten Sonetten*, Bildiri Özeti, *Die Weltreligionen und die Deutsche Literatur - Symposion*, 5–7. Ekim 2006, Katholische Universitaet Eichstaett-Ingolstadt
- GISKES, Joael (2006b), *Geharnischte Sonetten*, Onderzoekschool Literatuurwetenschap is gevestigd te Utrecht <http://www2.let.uu.nl/solis/osl/joelgiskes.php>
- GUENON, René (1930), *Doğu Düşüncesi*, çev. L. Fevzi Topaçoğlu, İz Yayıncılık, (1997), İstanbul
- HARASSOWITZ, (1990), *Rückert Studien: Jahrbuch der Rückert-Gessellschaft e.V.*, Harassowitz Verlag, Schweinfurt-Wiesbaden
- HAZARD, Paul (1981), *Batı Düşüncesindeki Büyük Değişme*, çev. Erol Güngör, Ötüken Neşriyat, (1994), İstanbul
- HERDER, Johann Gottfried (1846), *Journal meiner Reise im Jahr 1769*, J.F. Hartknoch Verlag, Riga
- HENTCH, Thierry (1988), *Hayali Doğu*, çev. Aysel Bora, Metis Yayınları, (1994), İstanbul
- HOURANI, Albert (1980), *Europe and the Middle East*, University of California Press, Berkley

- HUNKE, Sigrid (2001), *Allah'ın Güneşi Avrupa'nın Üzerinde*, çev. Hayrullah Örs, Altın Kitaplar, İstanbul
- İSLAMOĞLU, Huri (1997), *Neden Avrupa Tarihi?*, İletişim Yayınları, İstanbul
- KÖRNER, Josef (1929), *Die Botschaft der Deutschen Romantik an Europa*, Filser, Ausburg
- KREYENBORG, Hermann (1988), *1827–1986 yılları arası bildirileri*, Wiesbaden
- LASSEN, Uwe (1960), *Novalis Werke in einem Band*, Hoffmann und Campe Verlag, Hamburg
- MACKE, Karl (1988), *1827–1986 yılları arası bildirileri*, Wiesbaden
- MACKENSEN, Lutz (1985), *10000 Zitate, Redensarten, Sprichwörter -Nach Anfaengen und Stichwörtern- Alphabetisch geordnet*, Dausien Verlag, Hanau
- MAKOWSKI, Stefan (1997), *Allahs Diener in Europa*, Benziger Verlag, Zürich
- MERCAN, Halil İrfan (2006), *Friedrich Rückert ve Cemil Meriç'te Hint Edebiyatı İzlenimleri*, II. Uluslararası Karşılaştırmalı Edebiyat Kongresi Makalesi, Sakarya Üniversitesi
- MERİÇ, Cemil (1963), *Jurnal 1*, İletişim Yayınları, 8. Baskı, 1998, İstanbul
- MERİÇ, Cemil (1980), *Kırk Ambar*, Ötüken Neşriyat, İstanbul
- MERİÇ, Cemil (1981a), *Bir Facianın Hikâyesi*, İletişim Yayınları, İstanbul
- MERİÇ, Cemil (1981b), *Jurnal 2*, İletişim Yayınları, 5. Baskı, 1998, İstanbul
- MERİÇ, Cemil (1996a), *Bir Dünyanın Eşiğinde*, İletişim Yayınları, 3. baskı, İstanbul
- MERİÇ, Cemil (1996b), *Umrandan Uygarlığa*, İletişim Yayınları, İstanbul
- MERİÇ, Cemil (1997), *Sosyoloji Notları ve Konferanslar*, İletişim Yayınları, İstanbul
- MERİÇ, Cemil (1998), *Bu Ülke*, İletişim Yayınları, 9. Baskı, İstanbul
- MERİÇ, Ümit (1998), *Babam Cemil Meriç*, İletişim Yayınları, 2.Baskı, İstanbul
- Modern Zamanlarda Bir Türk Entelektüeli, Cemil Meriç Günleri (27–28 Aralık,1997)*, Tarık Zafer Tunaya Kültür Merkezi, İstanbul
- MÜLLER, F. Max (1884), *Indien in seiner Weltgeschichtlichen Bedeutung*, Engelmann Verlag, Leipzig

- NAGARKAR, Kiran (2004), *Ravan & Eddie*, A1 Verlags, München
- NOVALIS, (1798), *Die Christenheit oder Europa*, Könnemann Verlag (1996), Köln
- NICHOLSON, Reynold A, (2002), *Mystics of Islam*, World Wisdom Books Inc, Bloomington
- ÖZTÜRK, İlyas (1984), *Friedrich Rückert'in "Freimund" Adı Altında Yazdığı Gazellerdeki Doğu Edebiyatı Unsurları*, Doktora tezi, İstanbul
- ÖZTÜRK, İlyas (2000), *Tarihsel Süreçte Çeviri*, Sakarya Üniversitesi Yayınları, Sakarya
- ÖZTÜRK, İlyas (2002), *Çevirinin Kültür Transferindeki Rolü*, Sempozyum Makalesi, Sakarya Üniversitesi
- ÖZTÜRK, İlyas (1999), *Goethe ve Rückert'te Doğu Edebiyatı*, Sempozyum Makalesi
- POCHLATKO, Herbert, K. Kowendl ve E. Amon, (1989), *Einführung in die Literatur des Deutschen Sprachraumes von ihren Anfängen bis zur Gegenwart*, 3 Band, Wilhelm Braumüller Verlag, Viyana
- PRANG, Helmut (1963), *Friedrich Rückert als Diener und Deuter des Wortes*, Rückert –Forschung E.V., Schweinfurt
- PRANG, Helmut (1964), *Rückert-Studien I*, Rückert-Forschung E.V., Schweinfurt
- PRANG, Helmut (1988), *1827–1986 yılları arası bildirileri*, Wiesbaden
- QUINET, Edgar (1857), *La Genie Des Religions*, Pagnerre, Paris
- RORTY, Richard (1993), *Eine Kultur ohne Zentrum*, Reclam Verlag, Stuttgart
- RÜCKERT, Friedrich (1826), *Die Verwandlungen des Ebu Said von Serug oder die Makamen des Hariri, in freier Nachbildung*, Johann Friedrich Cotta, Stuttgart
- RÜCKERT, Friedrich (1828), *"Nal und Damajanti"*, J.D.Sauerlaender Verlag, Frankfurt
- RÜCKERT, Friedrich (1836), *Rückert-Gesammelte Gedichte*, 2. Bde, Erlangen
- RÜCKERT, Friedrich (1839), *Die Weisheit des Brahmanen ein Lehrgedicht in Bruchstücken*, Weidmann, Leipzig
- RÜCKERT, Friedrich (1882), *Gesammelte Poetische Werke*, J.D.Sauerlaenders Verlag, Frankfurt

- RÜCKERT, Friedrich (1988), *Gedichte*, Walter Schmitz, Philipp Reclam Jun., Stuttgart
- RUECKERT-GESELLSCHAFT, (2005) “Lebensabriss”
<http://www.rueckert-gesellschaft.de/>
- SAID, Edward W., (1981), *Orientalismus*, Ullstein Materialien Verlag, Berlin
- SARIBAY, Ali Yaşar (2001), *Postmodernite Sivil Toplum ve İslam*, Alfa Basım Yayın, İstanbul
- SCHILLER, Friedrich (1990), *İnsanın Estetik Eğitimi Üzerine Bir Dizi Mektup*, Çev. Melahat Özgü, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul
- SCHİMMELE, Annemarie (1994), *Tanrı'nın Yeryüzündeki İşaretleri*, Kabalcı Yayınevi, (2002), İstanbul
- SCHLEGEL, Friedrich von (1978), *Kritische und Theoretische Schriften*, Reclam Verlag, Stuttgart
- SCHLEGEL, Friedrich von (1808), *Über die Sprache und Weisheit der Indier. Ein Beitrag zur Begründung der Alterthumskund*, Mohr und Zimmer, Heidelberg
- SCHMİTT, Carl (1991), *Der Begriff des Politischen*, Dunckner und Humboldt, Berlin
- SCHÜPPEN, Franz (2001), *Friedrich Rückert- Beiträge zum Deutschen Musealmanach- Das Jahrzehnt der “Weisheit des Brahmanen”*, Ergon Verlag, Würzburg, S:111–138
- SERDAR, Ziyaüddin (2001), *Postmodernizm ve Öteki, Batı Kültürünün Yeni Emperyalizmi*, Söylem Yayınları, İstanbul
- SPILLER, Roland (1995), *Dimensiones de la obra: iconotextualidad, fonotextualidad, intermedialidad*, Vervuert Verlag, Frankfurt
- SPILLER, Ronald (2000), *Tahar Ben Jelloun “Schreiben zwischen den Kulturen”* Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt
- TILLY, Charles (1995), *Avrupa'da Devrimler 1492–1992*, çev. Özden Arıkan, Afa Yayıncılık, İstanbul
- TOPÇUOĞLU, Abdullah (1996), *Postmodernizm ve İslam; Küreselleşme ve Oryantalizm*, Der. A. Topçuoğlu ve Y. Aktay, Vadi Yayınları, Ankara
- WIKIMEDIA, Foundation Inc., (2006), *Brahmana*
<http://en.wikipedia.org/wiki/Brahin>
- WIKIMEDIA, Foundation Inc., (2006), *Hohenschwangau*
http://de.wikipedia.org/wiki/Schloss_Hohenschwangau
- WIKIMEDIA, Foundation Inc., (2006), *Morgenblatt*
http://de.wikipedia.org/wiki/Cotta%27sche_Verlagsbuchhandlung
- WIKIMEDIA, Foundation Inc., (2005), *Veda*
<http://de.wikipedia.org/wiki/Veda>

WIKIMEDIA, Foundation Inc., (2006), *Venia Legendi*
http://de.wikipedia.org/wiki/Venia_Legendi_18.03.2006

WIKIMEDIA, Foundation Inc., (2006), *Translatio*
<http://de.wikipedia.org/wiki/Translatio>_24.02.2006

WIKIMEDIA, Foundation Inc., (2006),
http://de.wikipedia.org/wiki/Schlacht_bei_Wahlstatt ve
http://de.wikipedia.org/wiki/Schlacht_an_der_Katzbach_16.05.2006

ZELTON, Heinrich ve Eduard Wolff (1996), *Der neue Geschichtsführer*, Seehamer
Verlag, Weyarn-Bayern

ÖZGEÇMİŞ

Halil İrfan Mercan, 05.04.1974 yılında Almanya'nın Schleswig-Holstein Eyaletinde, Lübeck şehrinde dünyaya gelmiştir.

İlköğretimine 1980 yılında Schleswig-Holstein Eyaleti, Schenefeld şehrinde Gorch-Fock Schule'de başlamıştır. Ortaöğretimine aynı şehirde devam eden Mercan, Liseyi Kütahya-Gediz ilçesinde 1992 yılında tamamlamıştır. Aynı yıl İstanbul Üniversitesi'nde Alman Dili ve Edebiyatı Lisans Eğitimine başlamıştır. Lisans eğitimi süresince yaz tatillerinde ailesinin desteğiyle Hamburg'taki Kütüphanelerde Alman Edebiyatı çalışmalarını sürdürmüştür.

Bu bölümden 1996 yılında mezun olduğunda aynı Anabilim Dalında İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimlerde Enstitüsünde Yüksek Lisans eğitimine başlamıştır.

Yüksek Lisans Eğitimini 2002 yılında Sakarya Üniversitesinde devam etme kararı almadan önce İstanbul'da çeşitli Yabancı Dil Kurslarında Öğretim Elemanı olarak çalışmıştır. Bu Yabancı Dil Kurslarından en son Gözen Dil Kursunda görevini 2003 yılın ortalarında bırakmış ve aynı yıl Sakarya Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Almanca Mütercim-Tercümanlık Bölümü'nde Okutman olarak göreve başlamıştır. Yüksek Lisans çalışmasını da Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mütercim-Tercümanlık Anabilim Dalı'nda devam etmiştir.

2003 yılından beri Sakarya Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Almanca Mütercim-Tercümanlık Bölümü'nde Okutman olarak göreve devam eden Mercan, 2004 yılında Kocaeli Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı'nda uzmanlık eğitimi alan Dr. Arzu Mercan'la evlenmiştir.

Sakarya Üniversitesi'ndeki görevine başlamasından itibaren Mütercim-Tercümanlık Bölümü'nün Web Sayfası Tasarımcısı görevini üstlenmektedir ve Uluslararası Sempozyumlarda karşılama ve düzenleme komitesinde görev alarak, ayrıca Makale Sunumuyla çalışmalarda bulunarak akademik hayatına devam etmektedir.